

Володимир КОВТУН

ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА

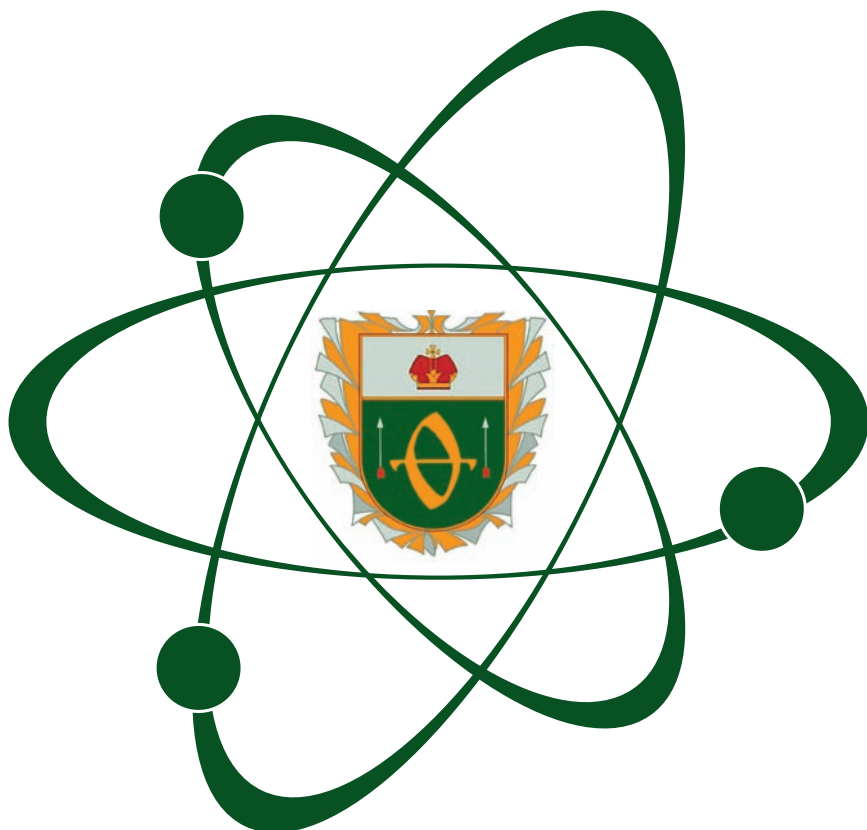
НАРИС ПРО ЗДОБУТКИ ВЧЕНОГО



Володимир КОВТУН

ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА

НАРИС ПРО ЗДОБУТКИ ВЧЕНОГО



КИЇВ
2017

УДК 001:630(092)
ББК 43г(4Укр) Фурдичко О.І.
К56

Володимир Ковтун.

**К56 ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА
ФУРДИЧКА. Нарис про здобутки вченого. — К.: ДІА,
2017. — 448 с.; іл.**

ISBN 978-617-7015-62-7

Ця книга — про видатного вченого в галузі екології і природо-користування, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки Ореста Івановича Фурдичка.

Книга про вічні людські цінності, які впродовж усього свідомого життєвого шляху сповідує академік: синівська любов до отчого дому, до рідного краю, до України, висока духовність, наполеглива і натхненна праця, самовіддане служіння народу і державі.

Книга — про людину, котра спромоглася віднайти життєву точку опори і прокласти дорогу власній долі від звичайного сільського хлопця з Бойківщини до званої в суспільстві людини, і не лише на теренах України.

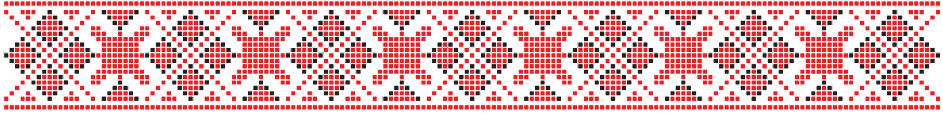
Книга — про громадсько-політичного діяча, мецената, патріота, українця, людину з непересічними організаторськими здібностями, енциклопедичними знаннями, широким кругозором, багатогранністю творчих здібностей, глобальним світобаченням і світосприйняттям, за що її сучасники заслужено іменують Постаттю.

Книга містить низку світлин, спогадів, документів і матеріалів, що публікуються уперше. Вона розрахована на широке коло читачів, переважно тих, які прагнуть йти життєвим шляхом достойно, і взірцем для них у цьому слугує академік Орест Іванович Фурдичко.

УДК 001:630(092)
ББК 43г(4Укр) Фурдичко О.І.

ISBN 978-617-7015-62-7

© В. Ковтун, 2017



ПЕРЕДНЄ СЛОВО

ОРЕСТ ФУРДИЧКО — ГЕНЕРАТОР ЯСКРАВИХ НАУКОВИХ ІДЕЙ ТА ПОТУЖНОЇ ПРАЦІ



*Президент
Національної академії
аграрних наук України
академік
Ярослав ГАДЗАЛО*

Охорона навколишнього природного середовища є найактуальнішим питанням сьогодення, а відтак, маємо усі свої зусилля спрямовувати на визначальний аспект — екологічну безпеку України. Без сумніву, потужний потенціал нашої країни, з урахуванням наявних безцінних людських і природних ресурсів, свідчить про неминучість настання її соціально-економічного розквіту, однак це можливо лише за умови бережливого ставлення до довкілля, раціонального використання земельних ресурсів, корисних копалин, з одночасним розвитком альтернативних, відновлювальних джерел енергії.

О.І. Фурдичко — визнаний в Україні і за кордоном висококваліфікований фахівець з питань екології, лісівництва, економіки збалансованого природокористування. Він не тільки подає нові ідеї, щось постійно пропонує, але й, без найменшого перебільшення, цей генеративний вчений знає та уміє свої пропозиції та починання реалізовувати.

Понад 25 років свого життя славетний галичанин присвятив вітчизняній екологічній науці. Світовій спільноті відомі його концептуальні засади стосовно охорони навколишнього природного середовища, а також еколого-економічні оцінки використання природних ресурсів у агросфері.

Більше того, вчений широкого наукового світогляду розвиває ідеї комплексного використання природних ресурсів,



які перевірів на практиці ще в той час, коли працював на Львівщині. Саме тоді він з науковою обґрунтованістю порушив питання про відтворення цих ресурсів у галузі лісового господарства, їх охорони, а також про те, що найважливішим є зменшення впливу господарської діяльності на довкілля. Ще у Турківському районі, задовго до занять наукою, він не без успіху впроваджував ринкові методи господарювання, які розвинув на Сколівщині, а особливо на посаді генерального директора «Львівлісу».

Великої уваги заслуговує опрацьована О.І. Фурдичком концептуальна модель екологічного ланцюга якості життя і здоров'я людини, що характеризується двома складовими, які визначають рівень якості життя і здоров'я кожного з нас. Вважаємо, що на це і повинна спрямовуватися вся наша наукова і практична діяльність.

Він є автором більше 280 наукових праць, у тому числі 20 монографій, підручників, наукових посібників і методичних розробок. Ним отримано 9 патентів і авторських свідоцтв. Усі вони нині використовуються в навчальному процесі студентами, аспірантами, а також застосовуються на практиці у різних галузях національної економіки України.

Видатний філософ Георг ГЕГЕЛЬ говорив: «Що людина робить — така вона і є». Про Ореста Івановича Фурдичка писати легко і водночас складно, оскільки його трудові, а особливо наукові здобутки зримо простежуються не лише на сторінках життєпису «Планета наукових звершень академіка Ореста Фурдичка», а й виразно ілюструються конкретними та корисними справами.

Академік Національної академії аграрних наук України, професор, доктор економічних наук, доктор сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія» — це офіційні його найвищі наукові ступені та звання.

А ще останнім часом додалося звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, якого вчений удостоєний у 2015 році.

Оресту Івановичу Фурдичку 10 жовтня нинішнього року виповнюється 65 років. Він пройшов нелегкий трудовий шлях — від посад інженера та лісничого до директора Інституту агроекології і природокористування НААН, провідної науково-



дослідної установи, що визначає засади державної політики в галузі агроєкології та економіки природокористування, а також раціонального використання природних ресурсів і охорони довкілля.

Перед цим були десятиліття невтомної праці на різних відповідальних посадах у Державному комітеті лісового господарства України, у Міністерстві охорони навколишнього середовища. Працював Орест Іванович і головою Львівської обласної ради, обирався й до Верховної Ради України III-го скликання. Там був першим заступником голови Комітету з питань екологічної політики та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

В активі О.І. Фурдичка — поєднання на початку 90-х років минулого століття наукової діяльності з викладацькою у Львівському відділенні Інституту економіки НАН України та Національному лісотехнічному університеті. А наприкінці цих років він очолив Центр розвитку гірських територій Інституту регіональних досліджень НАН України, там і став професором.

За це та інше Батьківщина відзначила Ореста Івановича Почесним званням «Заслужений працівник сільського господарства України», Почесними грамотами Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, трудовою нагородою Мінагрополітики «Знак пошани», Почесною відзнакою Національної академії аграрних наук України «Відмінник лісового господарства України». Він — повний кавалер ордена «За заслуги».

2017 року Указом Президента України з нагоди Дня науки за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм Ореста Івановича нагороджено орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня.

Безпечне довкілля та здорова їжа дають людству надію на повноцінне життя на планеті. Охорона навколишнього природного середовища — це вимога часу.

Рівень антропогенного і техногенного впливу на довкілля в нашій країні різко перевищує допустимі показники у розвинених державах світу. Це спонукає до необхідності змін у нашій ментальності стосовно підходів до питання збереження природи, необхідності гармонізації взаємовідносин між люди-



ною і навколишнім природним середовищем. Для цього потрібно озброїтись стратегією нових підходів, моделей і конструкцій поведінки людини у системі використання природних ресурсів. Зрештою, це є домінантою Концепції збалансованого розвитку — ідеології існування людства у XXI столітті. В Україні, за прикладом інших держав, активно створюються організаційні та правові передумови реалізації цієї Концепції.

Уроки нехтування принципами взаємовідносин людини і природи, нерозуміння законів біосфери і екології, ігнорування засад збалансованого природокористування мають слугувати для нас поштовхом до усвідомлення необхідності розробки наукових стратегічних цілей та виваженої екологічної політики, насамперед в аграрній сфері.

Це — сьогоднішні наші пріоритети.

Саме цим важливим питанням в аграрній науці присвятив свою діяльність академік Орест Фурдичко та Інститут агроекології і природокористування НААН, який він очолює.

Кожен наступний день нашого колеги академіка Ореста Фурдичка — це плід дня учорашнього, бо гідний наслідування. Тож і вся наукова громадськість щиро вітає його з особистим ювілеєм і зичить, аби Всевишній защедрив його міцним здоров'ям, сімейним щастям, успішною працею для довгого слугування аграрній науці — справі, якій себе присвятив.





СВІЙ ШЛЯХ

ВЧЕНОМУ УКРАЇНИ,
АКАДЕМІКУ ОРЕСТОВІ ФУРДИЧКУ

*Він любить ліс, Карпат природу —
Черпає радість в тім життя —
І творить в сонячну погоду
На кожен день і майбуття.*

*В дорогу кликало світання,
Не заблудив у манівцях,
Не мав ні крапельки вагання,
Бо вперто торував СВІЙ ШЛЯХ.*

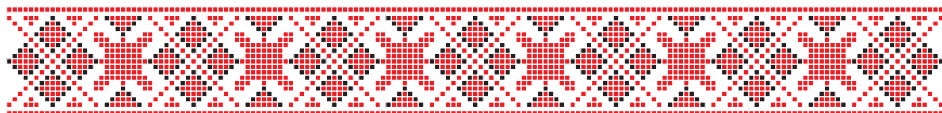
*Відкрив науки він ворота,
Прийдешня слава не п'янить,
Бо поряд з ним завжди турбота,
Добро засіяти спішить.*

*Живе достойно поміж нами
Із гордим Ореста ім'ям,
Де кожен день — чарівні гами
На тлі духовних панорам.*

*Не забуває рідну пісню,
Смерічки подих край села,
Зорі іскринку благовісну
І материнський слід тепла.*

*Статечний муж, при нагородах,
Посеред radoцiв і драм,
Він — висота, не в епізодах,
А серед людськості програм.*

Любов РУДАВСЬКА-ВОВК,
Голова Всеукраїнського Об'єднання
«Письменники Бойківщини».
15 березня 2013 року.



ПРОЛОГ

ПЛАНЕТАРНІСТЬ

Планетарність. Цей термін застосовують у випадках неможливості звичними категоріями трактувати непересічну подію, неабияке вражаюче явище, або ж велич людини, її діянь і здобутків.

Планетарність — ознака не лише найвищого ступеня масштабності, але й глобальності впливу події, явища, людини на суспільство...

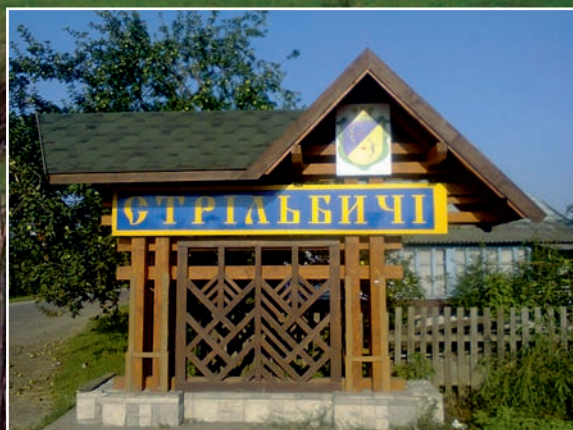
Дуже часто відомих, знаменитих, видатних людей модно стало називати словом «зірка». Але ж, стривайте, зірки є недосяжно далекими від Землі, холодними і, найімовірніше, безлюдними у незвіданій темряві безмежжя вічного Космосу. Кожна окрема людина — це планета, тільки треба вчасно відкрити її. Для себе особисто, для тих, хто поряд, для суспільства в цілому. Тут не потрібні потужні телескопи — лише бажання. Коли вдається це зробити, усвідомлюєш, що ти знайшов найбільший скарб.

Я відкрив для себе планету Ореста Фурдичка наприкінці минулого століття. І відтоді, незмінно, у просторі і часові, вона слугує мені життєвим дороговказом. Досліджуючи планету цієї людини вже понад 20 останніх років, я незмінно знаходжу скарби мудрості, працелюбства, щирої синівської любові до рідного бойківського краю, прагнення творити добро, відвагу вперто протистояти злу і зневірі, долати життєві перешкоди, не прогинатися під негативи та ілюзорні спокуси, допомагати іншим.

Планета Ореста Фурдичка не може не притягувати до себе!

ОСНОВА





ДЖЕРЕЛА

В дитинство ми повертаємося
подумки протягом усього свого
життя.

Повертаємося туди усі, без
винятку.

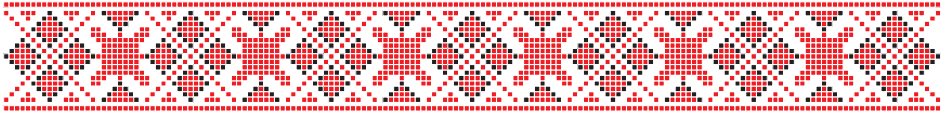
Бо саме там і тільки там —
теплі, турботливі руки мами, вра-
нішне рибальство з татом, суворі
і одночасно люблячі настанови
багатих на мудру сивину і зморш-
ки дідуся та бабусі.

Саме там — спокусливо ря-
ні яблуні у сусідському саду, ву-
личні нехитрі дитячі розваги до
глибокого вечора і у супроводі
безкінечних батьківських закли-
ків про час йти додому.

Саме там — у дитинстві — со-
лодкі і наївні мрії стати космо-
навтами, гонщиками, футболіс-
тами.

Там — у дитинстві — безгріш-
на безтурботність.

Але там і джерела, які форму-
вали завтрашній день кожного з
нас.



Літнє сонце, зморене вчорашньою довгою ходою по високому небу, поволі виринали з-за горизонту. Його вічні золотисті промені несміливо і поступово осявали невеличке прикарпатське містечко, яке довірливо притулилося з обох сторін до сивого Дністра. Почав розсіюватися туман, свіже вранішнє повітря час від часу пронизували голоси півнів — цих споконвічних провісників пробудження від сну. Найшвидше назустріч новому дню спішили газди у приватному житловому секторі Старого Самбора: необхідно було встигнути до початку робочого дня обійти домашнє господарство. Сонце піднімалося все вище. Поспішав на ринок торговий люд, аби розкласти свій крам. Почастішав гул моторів автівок. Розпочинався новий день, черговий у багатосотлітній історії древнього міста. Навколо Старий Самбір дбайливо огорнули пологі гори. Складалося враження, що місто тихцем принишкло у турботливих долонях вишуканої краси рельєфу. Старий Самбір — гарне, мальовниче містечко, тут живуть і працюють чудові люди. Провінційне у недалекому минулому, сьогодні воно причепурене і комфортне для проживання. Більше того, Старий Самбір досить зручно розташований — на в'їзді в гори і з давніх часів вважається Руськими воротами в Карпати. Місто перетинають залізнична лінія сполученням Львів–Ужгород і за таким же маршрутом — автомагістраль. До кордону з Польщею — якихось 20 кілометрів.

Головною вулицею — Лева Галицького — неквапливо до низу крокує один із найшанованіших старосамбірчан Зіновій Кутельмах. Він — інтелігент високої проби, варто лише зауважити, що від нього за усе його життя, цілковито присвячене розбудові нашої державності, ніхто ні разу не почув не те що крику, але й навіть підвищення голосу. Зіновій Юрійович, уродженець села Стрільбичі, добре знаний не лише серед містян, але й у Львові, тому не дивно, що неодноразово йому доводиться зупинятися, відповідаючи на привітання перехожих і перекинутись з ними бодай декількома словами.

Зіновій Кутельмах — друг дитинства Ореста Фурдичка. Приятелі вони і дотепер. Від нього я довідався про дитячі роки Ореста Івановича...



Зіновій КУТЕЛЬМАХ. Народився у 1954 році в селі Стрільбичі Старосамбірського району тодішньої Дрогобицької області. Закінчив Ужгородський Державний університет. Працював учителем історії, вихователем, інспектором шкіл, завідувачем методичного кабінету районного відділу освіти, заступником завідувача Старосамбірського районного відділу освіти, директором приватної школи бізнесу у Львові, завідувачем Франківського і Галицького районних відділів освіти міста Львова, заступником голови Старосамбірської райдержадміністрації. Він є співавтором навчальних програм з історії України та навчально-методичних посібників. Нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти України та нагрудним знаком «Відмінник освіти України». Володар медалі Всеукраїнського Конгресу Громадянського суспільства «Патріот України». Проживає у Старому Самборі.

ХЛОПЕЦЬ З-ПІД СЕЛЯНСЬКОЇ СТІХИ

«Орест Фурдичко народився у звичайній українській галицькій родині, в селі Стрільбичі, що на Старосамбірщині. Під однією стріхою скромної хатини дружно жила велика сім'я: бабуся, дідусь, тато, мама, брат, дві сестри. Дідусь був знаним і дуже шанованим серед односельчан ковалем. Тато Іван Васильович — учасник Другої світової війни. Мама Михайлина — домогосподарка.

У родині Бадівських–Фурдичків завжди щиро, незмінно і неухильно сповідувалися принципи: Бог і Україна, чесна праця, правда, родинність. Ще підлітком Орест в основу свого життя поклав слова знаменитого китайського філософа Конфуція: «Розумний розраховує на себе, посередність — на інших». І тому відтоді і до сьогодні він розраховує лише на себе, завдячуючи Богові, рідним, друзям.

Більш як півста років ми з ним — друзі. Ми не є родиною по крові, але по духу — безсумнівно. Так сталося, що моя прабабуся по лінії мами була дружиною дідуся Ореста. І хоча моя бабуся і його тато не рідні між собою, все ж звалися братом і сестрою. Ми з Орестом традиційно кличемося братами, підтримуючи дружні стосунки. Ми разом купалися в річці Яблунці, разом ходили на початку до однієї й тієї ж школи, в один і той же сільський клуб, на Вородай під час Великодніх свят. Як сьогодні, пам'ятаю прихід Ореста на мої десять років, коли він подарував мені одеколон «Кармен» і безрозмірні шкарпетки, на той час досить вартісну річ. Того дня ми і його брат Василь досхочу нагналися в нашій саду у футбол.

Буваючи час від часу в їхній, тоді ще старій, хатині, я був заворожений вишуканою різьбою на дереві, творінням його тата. В оселі було багато рам для образів і портретів його роботи. Дуже смачні смаколики готувала вміла господиня дому — мама Ореста, мені особливо запам'яталися «цвібаки» — чорні плячки-медівники.

Невимушено під час спілкування від батька свого друга я вперше ще в ті далекі 60-ті роки минулого століття дізнався про Декалог українського націоналіста та про інші основні засади національно-патріотичного руху в Україні. Не пам'ятаю вже тепер, хто саме запропонував нам тоді гру під назвою «Хлопці —



москалі». Ми приганяли увечері з пасовиська корів додому, ділилися на дві команди — хлопців і москалів. Ніхто, звісно ж, не хотів бути москалем, тому періодично мінялися ролями. Москалі шукали хлопців, і це могло тривати до глибокої ночі. Без сумніву, хлопці завжди перемагали, бо москалі хоча б одного хлопця, але таки не знаходили. За пізній прихід додому і розірвані штани нам часто перепало від наших мам.

Батько Ореста — Іван Васильович у 1976 році був старостою на моєму весіллі, одягнув вишиту сорочку. Візерунок вишиванки він передав мені, відтоді це стало нашою родинною реліквією. Саме такий орнамент прикрашає тепер вітвар церкви Покрова Пресвятої Богородиці у Стрільбичах.

А ще з моїми бабуся Марією і дідусем Василем на свята ми часто бували гостями родини Фурдичків. Вони у нас — також. Застілля завжди супроводжувалися українськими колядками, гаївками, народними і повстанськими піснями, серед яких ми співали: «О, Україно!», «Десь там, далеко, на Волині», «Ой, у лісі, на полянці», «Ой, слава, ой слава», «Йшли селом партизани» та ін.

Орест завжди був, є і залишається прикладом для свого молодшого брата Василя, а сестрам Марії і Галині — підтримкою.

Наяву і в думках Орест Фурдичко завжди повертається на свою малу батьківщину. Життя його творило. Але й він творив сам себе. Змалечку цікавився геть усім, мав нестримне бажання навчитися різному. Головне, прагнув знань і культури.

Все минає, і дитинство минуло. Зустрілися ми з ним, уже коли у нього народився перший син.

Орест Фурдичко є окрасою своєї родини, окрасою громади свого рідного села, про яке ніколи не забуває і завжди, коли приїздить додому, обов'язково відвідує усіх рідних, йде на цвинтар вшанувати пам'ять батьків.

З нього завжди можна брати приклад, бо він — взірець працьовитості, родинності, патріотизму, доброти і разом з тим вимогливості як до себе, так і до інших. Орест Фурдичко — яскравий приклад Людини, Громадянина, Українця, Патріота. У нього слово не розходиться з ділом».





* * *

Запрошую читача у цікаві і корисні мандри унікальною планетою Ореста Фурдичка.

Вирушаймо для початку до мальовничого прикарпатського села Стрільбичі. Присядьмо на лавці біля хати родини Івана і Михайлини Фурдичків, затамуймо подих, щоби у зачарованій передгірській тиші сповна насолодитися чуттєвістю пісні.

Ось вона, улюблена пісня сім'ї Фурдичків «Ясени», злетіла пташкою з вуст мами поки ще маленького Ореста і полинула ген понад селом, сіючи золотисті краплинки-нотки над вередливою, мов та дитина, річкою Яблунькою, понад вічними смерековими лісами, понад гордовитими горами...

*Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги,
Бачу вас у красі,
Коли світиться ранок в росі.
Ви приходите в сни,
Як дитинство моє босоноге,
Ви приходите в сни,
Кучеряві мої ясени.*

*Ясени, ясени,
Наді мною шумлять ваші крона,
І, неначе літа,
Жовте листя за вітром зліта.
Перший сніг сивини
Я приніс, як тривогу, на скронях,
Перший сніг сивини
Впав на скроні мої, ясени.*

*Ясени, ясени,
За селом прокричали лелеки
І холодний, як лід,
Залишили на обрії слід,
Їм шукати весни
І летіти далеко-далеко,
Їм шукати весни
І вертатись до вас, ясени.*



*Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги,
Вам вклоняюсь до ніг,
Як вертаю з далеких доріг.
Ви приходите в сни,
Як дитинство моє босоноге,
Ви приходите в сни,
Кучеряві мої ясени.*

*Ясени, ясени,
Ви приходите в сни...*

(Михайло ТКАЧ).

Село потопає у садах, має два пасовища, оточене багатими на жито, пшеницю, ячмінь і картоплю ланами. Два належних селянам лісові масиви завжди доглянуті і приваблюють своїм спокоєм, багатством різних дерев, трав, ягід, грибів.

Наприкінці ХІХ-го століття дехто із стрільбичан подався на заробітки до Німеччини і Франції, пізніше — навіть до Америки.

Жителі села були активними учасниками національно-визвольних змагань: Іван Пукач, Іван Костур, брати Іван та Петро Гаврилики, інші народні месники і повстанці.

Що казати, красиве і патріотичне село Стрільбичі!

* * *

Вже вечоріє. Повертається з пасовиська худоба, півень із запізним кукуріканням поважно повів курей на банти. Повернувся додому втомлений роботою на пасіці батько Іван.

Уже за часів незалежної України він відтворить товариство «Січ». У нього міцні, натруджені руки і добре серце. Понад усе любить свою дружину і дітей. «Він добрий господар, справжній газда», кажуть про таких.

Зранку до пізнього вечора Іван Васильович невтомно опікується пасікою, заготовляє гірський мед, а ще дбайливо висушує лікарські рослини, гриби і ягоди, що їх у щедрих лісах зібрали доньки Марія і Галина.



Трохи згодом до своїх сестер приєднається і Орест, котрий змалечку усвідомив, що з лісом слід бути на «Ви», навіть якщо і здружитися з ним. А прикарпатський ліс справді є багатим — тут незліченна кількість грибів, ягід, медоносних трав.

*Сьогодні за столом зібралась вся родина,
Сьогодні в батька славний ювілей,
З відкритим серцем він і з гордістю зустрине
Гостей своїх, онуків і дітей.
І посмішка засяє, коли всі заспіваєм,
Нехай роки минули, наче сон,
Вже зморшки на долонях, вже й білий сніг на скронях,
Але в очах палає ще вогонь.*

*Батькові очі, недоспані ночі,
Хлібом пропахли руки твої,
Батькові очі, сини і дочки,
Линуть до тебе з далеких країв.*

*Нас доля закружляла,
по світу розкидала,
Та пам'ятаєм батьків
заповіт,
Любити рідну хату,
дітей своїх навчати,
Не забувати
батьківський поріг.
І батько аж засяє,
коли всі заспіваєм,
І полетять пісні
за небокрай,
Хоч зморшки на долонях,
хоч білий сніг на скронях,
Палай вогонь в очах,
завжди палай.*



(Ольга ОСИПЕНКО).

Батькові 80 років. 26.05.2001 р.



Гірські схили, ніби килимом, вкриті лісами — ялицевими, смерековими, буковими, ростуть також тут граб, клен, горобина. Гори тягнуться до неба, до сонця. Гори і ліс — живі істоти, які раді спілкуванню з людиною, вони щедро діляться своїми багатствами. А крім того, будучи шедевральною витвором Матінки-природи, вони формують у горян почуття краси.

Орест пасе худобу і водночас милується чудовими передгірськими краєвидами, схиляється до квіток, вдихає їхній ніжний аромат і відчуває себе хоч і малесенькою, але все ж невід'ємною частинкою, кровинкою, клітинкою свого рідного бойківського краю. Тут чисті гірські потічки збігають до краєня Дністра, тут прозорі вранішні роси, тут стрункі смереки, тут красиві працьовиті люди, тут краючі серце народні пісні, — це його праматір, його батьківщина, у серці з якою він достойно пройде нелегкий шлях від часу босоногого дитинства до поважного у науковому світі становища — відомого вченого-академіка.

Мати Михайлина кличе до вечері усю велику і дружню сім'ю. Вона — тиха, чуйна бойківчанка, турботлива, добра господиня. Вона від світанку до заходу сонця мусила тяжко працювати у колгоспі... за копійки.

Радянська система колективного господарювання на землі була свого роду трансформованою панщиною, за якої українські селянки гнули свої спini на так званих пайках — бурякових, картопляних, капустяних та інших. То була дуже важка і невдячна праця-повинність.

Руки матері Михайлини від багаторічної праці з мотикою загрубіли, зарясніли мозолями. Але не перестали бути від того лагідними і ніжними до своїх дітей. Коли мамині руки торкалися малого Ореста, одразу ж зникали образи на старих сусідських хлопчаків, що часом дражнили його, крадькома визираючи з-за копиці сіна на подвір'ї, швидше загоювались подряпини на колінах, з'являлося відчуття спокою і душевної рівноваги.

Мама — найрідніша, мама — святе.

Мама завжди буде по життєвій дорозі йти поруч із Орестом, підтримуючи його своєю любов'ю, своїм благословенням на добрі справи і успіх.



*Скільки себе пам'ятаю,
Завше світили мені
Вікна в задумі розмаю,
І рушники на стіні.*

*В тиші світлиці урочій
Серцем читало дитя
Добрі Шевченкові очі
І золоте вишиття.*

*Мамо, Ваші діти, як птаці,
В далеч забриніли крильми.
Мамо, в рідні стіни світлиці
Скоро знов повернемось ми.*

*Вічна дитяча спокуси —
Двері прочиниш, а там —
Білим недільним обрусом
Сяє світлиця сватам.*



Мама Михайлина

*Скільки себе пам'ятаю,
Білим обрусом цвіла
В нашій світлиці, я знаю,
Завше неділя була.*

*Може, далеко від дому
Крила зів'януть мої,
Згасне зоря, а по тому
Змовкнуть навек солов'ї.*

*Сину, затям собі, сину,
Де б ти у світі не був,
Кожен світлицю покинув,
Але ніхто не забув.*

(Богдан СТЕЛЬМАХ).

Через велику зайнятість роботою часу у батьків на дітей бракувало, і тоді старші сестри брали на себе опіку і турботу над малим Орестом і братом Василем. Як підросли, то і тоді завжди були разом — збирали у лісі горіхи, ягоди, гриби.



А з другом дитинства Ігорем Савицьким (це саме його батько Михайло Васильович був знаним і шанованим в Україні лісівником) виходили геть усі стежки в лісі, знали кожне деревце, кожен кущик. Адже ліс дійсно жива істота, невичерпне джерело розмаїття фауни і флори. Чого тут тільки цікавого, часом чудернацького, красивого, але завжди корисного і потрібного природі і людям нема, — просто дух захоплює!

Сім'я, родина — це найперший скарб планети Ореста Фурдичка. У цій сім'ї без зайвої показовості завжди у пошані — повага до старших, любов до праці на землі, шанування українських народних традицій, згуртованість, взаємна підтримка. Сім'я Івана і Михайлини традиційно для села багатодітна, але жодна дитина тут ніколи не була обділена увагою — серце матері велике і безмежно щедre на ласку і турботу, його вистачило на всіх, а сил батька було достатньо, аби всім дітям дати раду, всіх вивести в люди, всіх навчити правді, високій духовності, прищепити повагу до праці і шану до її результатів, а за потреби й захистити сім'ю.



Першокласник
Орест Фурдичко

... З останніми променями втомленого сонця тьмяніють обриси смерекового лісу, дерева також поринають у сон... До ранку натруджені впродовж копіткого дня Стрільбичі затихають. Лише час від часу нічну тишу якомсь навіть несміливо проріже гавкіт напівсонного собаки, зойкне якась птаха. Невтомні вночі хіба що цвіркуни.

Тиха українська ніч запанувала тут аж до сходу сонця, дбайливо огорнувши своїми крилами доволі велике прикарпатське село.

Мама тихесенько підійшла до ліжечка Ореста, турботливо поправила ковдру, легесенько присіла на краєчок і лагідним голосом заспівала колискову:



*Пам'ятай, ночами,
Як ти був маленький,
Мати називала
Сином дорогеньким.*

*Виростеш ти, сину,
Вивчиш рідну мову,
Не забудь ніколи
Пісню коліскову.*

*Виростеш, як колос,
Підеш поміж люди —
Мама рідний голос
Все з тобою буде.*

*Не забудь стежину
В рідний край до хати —
В будь-яку годину
Мати буде ждати.*

(Василь СИМОНЕНКО).

Малому Оресту наснилося, що він пасе худобу на вигоні попід лісом, а до нього раптово виринає із лісової гущавини гілка смереки і якимось так загадково шепоче: «Ти, хлопчику, хіба не знаєш, що походиш із князівського роду? Хіба не знаєш, що чекає на тебе велике життєве покликання, не знаєш хіба, що здолаєш гори, і не лише оці, що височіють поруч села?...». Гілочка легенько попестила Оресту скуйовжене волосся на дитячій голівці і так само, як раптово з'явилася із лісу, раптово і зникла. Казка? Віщій сон?

Ореста зачарувувала музика лісу, яка на все життя стане музикою його душі. Через роки, коли у нього вже будуть свої діти, талановитому до співу синові Андрію так гармонійно пасуватиме сценічне ім'я Князь. Але то буде потім, коли на землю впаде багато рясних, врожайнодаєних дощів, коли не одна заметіль перекриє великими кучугурами снігу дорогу до Старого Самбора, не раз нещиро скромна Яблунька бунтуватиме бурхливими потоками повеневих вод, ніби вимагаючи для себе ширших берегів — як у могутнього Дністра...



У житті нема дрібниць. Не можна нехтувати малим, бо ж не буває без малого великого, — як хвилини без секунд, години без хвилин, днів без годин. Орест уже розуміє, що кожен, навіть малесенький, рух того ж таки листочка на дереві — це певний закон буття. Хлопець зростав разом зі своїми подругами-смереками і вже без лісу не уявляв своєї подальшої долі. Він любив Яблуньку, нехай навіть вона і невеличка річка, зате — рідна. Він захоплено милувався красою навколишніх гір. Рідний край буде з ним у його великому і доброму серці впродовж усього життя. Ця синівська любов до землі своїх дідів-прадідів — ще один скарб планети Ореста Фурдичка.

«Мамо, а куди тече наша річка Яблунька? А скільки смерек у лісі? Тату, мене вкусила мураха. Це корисно? Тату, а що там — онде за тією горою? Тату, а бджоли вміють розмовляти?» Орест зростав доволі допитливим хлопцем. Любив природу, ліс був для нього чимось особливим, загадковим, манливим... Онде дятел натхненно вистукує дзьобом по стовбуру ялиці, онде білка віртуозно перескочила з гілки на гілку, мурашник притулився до дерева, і мурах — безліч... Як то все цікаво навколо! Загострення допитливості вказувало, що пора синові Івана й Михайлини йти до школи.

... У школі — так багато дітей одразу. У школі набуваєш відчуття колективу. У школі починаєш пізнавати світ уже за певними правилами. Ці правила розподілені за тематикою шкільних предметів. Усі шкільні предмети Оресту були цікаві, от тільки хіба що математика якась дивна наука, помережена усілякими формулами, теоремами. Пізніше, коли вступатиме до лісотехнічного інституту, він усвідомить, що був легковажним у вивченні предмета, адже з першого разу потрапити до омріяної лекційної аудиторії вишу йому не вдасться — математика таки не пробачила йому неухагу до себе. Але то буде потім. Наразі ж треба встати раненько, допомогти мамі по домашньому господарству, зібрати ранець і чимчикувати до школи — водночас серйозної і безтурботної, з уроками і галасливими перервами, з розумними і чуйними вчителями і суворим завгоспом. От географія — цікава така, про різні країни, про природу усіх широт, безмежні і бездонні моря та океани. Історія зачаровує захоплюючими екскурсами у давнину — сиву і не дуже... Ось я зараз дочекаюся перерви і оте дівчисько вередливе, що показує



мені усілякі кумедні гримаси, за бантика вхоплю. А з однокласниками на великій перерві встигнемо м'яча поганяти.

Світле гроно десятка безтурботних шкільних років досягне швидко, а що там попереду?.. Уже у початковій школі Ореста не на жарт зацікавило лісове господарство. У Стрільбичах жило багато працівників місцевого лісгоспу, розташованого від обійстя Фурдичків на відстані якихось півкілометра. Орест на власні очі щоденно бачив їхню працю, важку, але потрібну і цікаву. Природа — найвишуканіший майстер, однак, коли деревина потрапляє до рук людини, після її обробки на світ з'являються дивовижні вироби. Це так вабило хлопця — школяра, що вже тоді він твердо вирішив — все своє свідоме життя пов'яже лише з лісом. Хто бував на лісорозробках, той знає, як п'ярко пахне деревина після її обробки...

Після видалення зрілих дерев лісівники дбайливо засаджують звільнені площі молоденькими деревцями, які з плином років будуть так само вперто тягнутися до неба, до сонця. Так і людина запрограмована — йти у височінь до високого, як небо, і світлого, як сонце. Робити у житті тільки добрі справи. Ось що вирішив школяр Орест Фурдичко. Мама зранку нагадала, що би після повернення зі школи був поруч із маленьким Василем, пильнував його.

— Мамо, я скоренько сходжу до кузні, до дідуса Стефана, він так fajно розповідає про все на світі, що аж дух захоплює!

... Під тином на лавці, мружачи від яскравих променів сонця свої мудрі очі, відпочивав дідусь Ореста. «Агов, внучку, — гукнув він назустріч поспішаючому до нього хлопчику, — ти, бачу, до мене йдеш, мій рідненький, спинися, перепочинь від швидкої ходи, вмощуйся біля мене зручненько. А я цього разу повім тобі про наше



З дідусем Степаном —
сільським ковалем



з тобою рідне село. Знаєш, а воно таки дуже давнє і виникло, певно, ще за часів володарювання на Галицько-Волинських землях королів Лева та Юрія. Війтами у нас тут були Стрільбицькі, то й від того і село наше назву має таку. Правила вони справедливо і господарями у селі були вправними, злого про них нічого люди не казали. А тому Стрільбичі збільшувалися в розмірах так, що уздовж Яблуньки дотяглися аж до Старого Самбора. Людей ставало жити у селі все більше і більше — вже, казали тоді у сільраді, що за півтори тисячі душ перевалило. Чуєш, внучку, хіба ж у поганому селі стануть затримуватися на довге проживання люди? Отож. Храм Покрови Пресвятої Богородиці який гарний у нашому селі! Заходиш до нього, і душа враз якось тихо просвітлюється, наповнюється духовністю і теплом, стає чистішою. Краєвиди які чудові у нас! Люди такі працьовиті, щирі, чуйні. І відважні. Я тобі поки що хіба на вушко сказати можу дещо. Отже, багато селян наших були в партизанах проти московської влади, багато з них склали свої голови на вітвар боротьби за вільну неньку-Україну нашу. Щоби нам, українцям, було добре в своїй, власній державі, незалежній від кремлівських царків. Не забувай про подвиг односельчан ніколи, Оресте». Дід Стефан затих, якось враз сумно йому стало, бо у пам'яті виникли чорним спомином жорстокі сталінські часи, але тоді усе ж побудував хату, яку пізніше офірував під сільську школу (якій, до речі, у 2017 році виповнюється 200 років, це найстаріша школа на Старосамбірщині). Він, ніжно притуливши до себе свого першого і дуже жаданого внука Ореста, що народився усього через сім років по закінченні чи не найлютішої за останні декілька століть війни, попестив його по голівці та й журливо заспівав:

*Йшли селом, йшли селом партизани.
По землі українській, невільній землі.
І у кожного зброя була за плечами,
І у кожного смуток і біль на лиці.*

*Біль і смуток за всю Україну
І за спалені села, за зрублений сад,
За ту пісню, що чули колись, солов'їну,
Але їм вже не було дороги назад.*



*Бо дорога назад — це неволя,
А ховатися в лісі не будемо ми.
Ми підемо вперед і здобудемо волю,
України своєї ми вірні сини.*

*Хтось ту пісню почув, і вона зазвучала
На всі гори Карпати й на весь рідний край,
Щоби знали усі — Україна повстала.
Ти лети, наша пісне, за небокрай.*

*І не всі повернуться із бою живими,
І не всіх дочекається рідна сім'я.
Пам'ятайте ж ви їх, пам'ятайте такими,
Пам'ятай їх завжди, українська земля.*

(Ярослав НУДИК).

Дідусь замовк у глибокій задумі — спогади репресованого радянською владою славного бойка охопили журбою його втомлене серце. Згодом повів мову далі. Оресту під час дідусевої розповіді ввижалися живі картини тих бувальщин із сивої історії прабатьківської землі. А почув він ось ще про що: «Існувало в давні часи на карпатських і підкарпатських землях таке собі Волоське право. Волохами часто йменували



українських селян. Були такі засновники осілого (нового) села, адже українців-скотарів тягнуло до осілості і землеробства. Особу, котра очолювала громаду новоутвореного села, називали князем (*кнезем на місцевому діалекті — Авт.*). Його маєток звався князівством і передавався у спадок. Князь займав проміжне становище між селянами і феодалами, він управляв громадським судом і збирав податки, його титул дуже часто використовувався в тодішніх королівських актах. У давнину князі виконували функцію солтисів (*Солтис — у середніх віках голова села або селища у Середній та Східній Європі та в західноукраїнських землях, які з XIV ст. підпали під владу Польщі; він мав майже таке значення, як сьогодні мер міста або як голова сільради — Авт.*).

Люди випасали овець на полонинах, а відтак певну частку овечої шерсті, сиру здавали князю у вигляді податку. Процес активізації осілості українців на Прикарпатті призвів до утворення Гуцульщини, Гуральщини, Лемківщини і нашої з тобою, внучок, рідної Бойківщини».

Цікаво, що про це навіть писав легендарний командир УПА Василь Кук, котрий після відбуття заслання за часів СРСР працював науковцем аж у Києві, в Державному історичному архіві.



Дух волі, свободи і боротьби закладався у підсвідомість Оресту його дідом і батьком змалечку — патріотизм мав глибоке родинне коріння, бо йшов від дідів і прадідів.

«Он як буває у житті, Оресте. Отже, головним на селі у наших краях був князь. І наш з тобою прямий родич — дід Василь Фурдичко був князем, та ще й таким відважним, що не допустив проведення колективізації у Горішніх Стрільбичах. Саме ж слово «князь», кажуть, пішло з Литви і означає ПАН, ШЛЯХТИЧ — і не є тотожним загальноновживаному титулу. Але, позаяк, як я казав, Оресте, тобі раніше, це слово КНЯЗЬ значиться у документах Королівської канцелярії, все ж титул цей є офіційним. Князі користувалися незаперечним авторитетом і великою пошаною в селі.

Ой, щось ми з тобою, внучок, надто вже заговорилися, не помітили, як часу багато минуло. Десь уже мама і тато тебе не можуть дочекатися. Нумо, біжи хутко додому, аби не перепало тобі». Орест цього разу чомусь не став, як було зазвичай, квапитися додому, після слів діда він намагався усім своїм єством виказати, що не розчув тієї настанови не баритися і чимчикувати на вечерю. Така ситуація спантеличила дідуса, і недаремно: вже відчутно долинали заклики Михайлини до сина чимдуж йти до хати і розповісти про дивний вчинок — подолані ним шістнадцять кілометрів з інтернату до рідного села. Ніби випереджаючи розпитування і докори, Орест на бігу вигукнув назустріч маминим переживанням: «Мамо, я це зробив, бо дуже хотів побачити Вас!..» «Оресте, нумо швидше йди вечеряти, я зготувала твою улюблену смажену рибу в сметані», — не переставала в очікуванні малого пустуна перейматися Михайлина — мама завжди мама.

На порозі власного 60-річного ювілею у 2012 році Орест Іванович Фурдичко згадував про цю okazію: «... На вихідні дні того разу батько не зміг забрати мене з інтернату додому, а тому, дуже засумувавши за мамою, я вирішив тоді самотійно дістатися рідних Стрільбич. Однак, останній автобус уже поїхав, і я пішов пішки, а це — 16 кілометрів. Кривити душею не стану — йти самому було страшнувато, але мене вела думка, що скоро побачу маму. Відстань я подолав за чотири години. Вважаю, це була перша в житті спроба прийняти рішення, до того ж рішення самотійне».



Ранкове сонце упевнено розчесало своє заспане золотаве волосся і грайливо запустило промінчики над Україною, над усіма її землями, лісами, горами, долинами, озерами і ріками. Стрільбичі вже прокинулися. Люди худобу вигнали на пасовисько. Іван і Михайлина Фурдички вставали раненько й бралися до праці. Діти їхні, додивившись останні солодкі сни, не відставали від батьків, прокидалися одразу ж за ними і гуртом займалися роботою. Хтось годував домашню птицю, хтось свинок, хтось відводив корову до череди, тобто кожен виконував якусь роботу, а гуртом і діло спориться. Сім'я Фурдичків була єдиним цілим, одним організмом, де гармонійно перепліталися смаки, інтереси, уподобання кожного члена родини. Це була насправду дружна сім'я. А в такій сім'ї завжди є умови для повноцінного зростання і виховання дітей. Різними будуть у майбутньому їхні життєві досягнення, але через десятки років відчуття єдиної родини залишиться їхнім безцінним спільним скарбом.

* * *

«Поруч із церквою мешкає Дарія Василівна Гринько, педагог. Вона вже пенсіонерка. Є дуже близькою до родини Фурдичків, — почув від стрільбицького священника отця Василя, який запропонував завітати до неї. — Он і вона, на подвір'ї свого будинку».

Почав накрапати дощ. Але якось невпевнено, і навіть стих. Дарія Василівна довго і щиро запрошувала нас зайти до хати, але мені видалося, що на подвір'ї буде зручніше вести бесіду, просторніше, бо нема стін, які створювали б ефект тиску на свободу думок.

«Я учора прилетіла зі США. Як приємно, що ви завітали до мене. Нічого, що без попередження — гостям я завжди щиро рада», — привітно запросила нас Дарія Василівна зручно вмошуватися на лавці. З неприкритим почуттям гордості господиня розповіла: «Така людина, як Орест Фурдичко, трапляється хіба що раз на сто років. Виходець із села, з багатодітної сім'ї власною працею і наполегливістю дістався олімпу в трудовій діяльності, у політиці і як учений. Прикро, — продовжила вона, — що Ореста Івановича ми свого часу повторно не обрали до Верховної Ради України. Він — свій, а лише такий знає, як треба



служити громаді, розуміючи зсередини її проблеми. Коли він був депутатом, нам, його краянам, дуже пощастило. А потім ми не змогли об'єднатися і фактично нанесли йому образу, обірвавши його успішний злет як політика. Пригадуються у зв'язку із цим слова Тараса Шевченка, про те, що в нас має бути Бог один і небо єдине. Ми тоді ті пророчі слова пропустили повз вуха, очі і розум.

Батьки Ореста Івановича, яких я дуже добре знала, були порядними людьми. Михайлина, мама Ореста, відзначалася чуйністю до людей, постійно ходила до церкви. Вона була в своїй сім'ї цементуючим началом, через що Фурдички вважалися взірцем родинної дружності у селі. Не маючи якихось там відповідних освіт, вона мала тонку душу, з повагою ставилася до людей, не зважаючи на їхній соціальний статус чи майнові статки. Добре виховала своїх дітей, у християнському дусі. Орест Іванович наслідував від своїх батьків усі ці благородні риси, він допомагав постійно сім'ям свого брата і сестер, особливо їхнім дітям. Пам'ятаю, як Михайлина в колгоспі сапала безкраї ряди буряків, а діти їй допомагали.

Будучи головою Львівської обласної ради, Орест Іванович уже тоді жив і діяв за принципом постійної підтримки людей села, горян, які з дитинства запам'яталися йому трударями. Іван Васильович Фурдичко, батько Ореста Івановича — справжній патріот, він безмежно радів здобуттю Україною незалежності у 1991 році, активну участь брав у всіх патріотичних заходах, які в той час відбувалися. Зрозуміло, що і дітей своїх виховав у тому ж дусі — палкими патріотами України.

Орест Іванович багато допомагав хворим у лікуванні, а сільським дітям — здобувати освіту у вишах Львова, Івано-Франківська, Києва. У мене були проблеми з хребтом, так він, уявіть собі лишень, прислав за мною машину, аби мене зі Стрільбич за сто кілометрів відвезли до лікарні в Брюховичі, що під Львовом. Які ще потрібні коментарі до усього того, що я тут казала про Ореста Фурдичка! Ми, стрільбичани, ним пишаємося», — завершила Дарія Василівна. Я пообіцяв цій чудовій жінці подарувати книгу «Старий Самбір» (2013 р.), яку я упорядкував. Згодом це видання «полетіло» разом із моєю новою знайомою у далеку Америку...



Дощу таки не було, а я з новими враженнями повернувся до Старого Самбора. Перший день липня добігав свого кінця. День, коли мені пощастило побувати у Стрільбичах, в селі, яке дало Україні велику людину — академіка Ореста Фурдичка, громадянина і патріота, справжнього українця.

Стрільбичі — його рідне село, як і будь-який інший населений пункт в Україні, не просто одна із тисяч топонімічних назв на мапі. Село — це насамперед його мешканці, це родини, у кожної з яких — своя, неповторна історія, своє коріння, що сягає неосяжної сивої давнини. Село — це хати, господарства, клопоти. Село — це коли потрібно прокинутися ранесенько, з першими променями сонця, часто навіть раніше від півнів, аби встигнути вигнати худобу на пасовисько, обійти домашнє господарство, приготувати їсти, зібрати і відправити дітей до школи, дорослим же — іти до роботи, після — знову праця, але вже у себе на обійсті, праця до самого заходу сонця. Праця дуже важка. Село — це сусіди, котрих знаєш, здавалося б, скільки пам'ятаєш себе. Село — це поля, що пахнуть хлібом, це ліс, що кличе ягодами і грибами, це річка, яка заманює в свої води прохолодою у спекотний літній день. Село — це довгі засніжені зими, в які під журливу народну пісню газдині вишивають нехитрі узорі на рушниках, а газди задумливо викурюють файку за файкою міцного, але запашного тютюну.

* * *

Рід князів Фурдичків — від діда Василя продовжив його син — батько Ореста, Іван, зростивший двох синів. Естафету славного роду зі Стрільбич продовжують нині сини Ореста Фурдичка — Любомир, Андрій, Олександр і Віталій. Підрастають онуки — Орест і Лук'ян. Є також племінник Іван, син Василя, брата Ореста Івановича. Життя продовжується!

* * *

14 жовтня 2016 року. Село Стрільбичі, родинний дім князів Фурдичків. Надворі — осіння прохолода, перенасичена вологим повітрям. Перед Покровою похмуре небо вкотре традиційно для цього передгірського краю щедро поливало Бойківщину



запізнілим дощем, якого так бракувало улітку. Час від часу на землю повільно падало жовте листя... А в батьківській хаті Фурдичків, як і завжди, затишно, чисто, привітно. На стіні просторої світлиці — портрети Михайлини та Івана Фурдичків, посередині — стіл, за столом — найближчі друзі, земляки Ореста Івановича та члени його родини. Привітати свого знаменитого земляка із храмовим святом села прийшли отець Василь, парох місцевої церкви Покрова Пресвятої Богородиці, друг шкільних років Ігор Савицький, багатолітній приятель Ігор Ярема, самбірчанин Омелян Леськів, першокласний фотомайстер Ігор Тиличко, а також автор цієї книги. З родини поважне товариство гостинно приймали брат Ореста Івановича Василь Фурдичко з дружиною Марією Іванівною.

У колі справжніх друзів ніколи не буває вакууму цікавих діалогів, бесід, спогадів... Серед нас жодного не було з непосрібленими сивиною скронями...

Отцю Василю щойно виповнилося 60 років. З рук Ореста Фурдичка душпастир отримав поважну нагороду — медаль «Патріот України», якою його за значний внесок у розбудову України і нашої Церкви відзначив Всеукраїнський Конгрес Громадянського суспільства. Лунали привітання зі святом Покрови, Дня українського козацтва, Дня створення УПА, Дня захисника Вітчизни.

Зустріч друзів була незмінно насичена душевним теплом, взаємоповагою, трепетними спогадами. Вкотре Орест Іванович виявив неповторну стрільбицьку атмосферу гостинності, побратимства, щирості. Від дитинства і дотепер ця атмосфера навколо героя моєї книги не змінилася, залишилася приємною, бажаною.

* * *

Стрільбичам судилося стати саме тим осередком, у якому зростав малий Орест і у якому з дитинства формувались його життєві орієнтири. Він вдихав разом із ароматним гірським повітрям загадковість прадавньої минувшини, непересічну мудрість своїх предків, що передавалася від покоління до покоління — від батька до сина, від матері до доньки, з неповторними народними бойківськими звичаями... У кожного



українського села є власна історія, свій характер, своя, властива лише йому, атмосфера.

Найповнішу історію Стрільбич знають, звичайно ж, сонце і небо, вітер і дощ, річка Яблунька і красиві у своїй впертій мовчанці Карпатські гори. А також людська пам'ять. Її по крихтах роками благоговійно збирав стрільбичанин Микола Янів, директор місцевої школи. Коли письмові свідчення про минувшину рідного села вже не вмщувалися у кілька аркушів звичайного зошита, стала народжуватися книга «Історія рідного села Стрільбичі».



Микола ЯНІВ — народився 1964 року в селі Стрільбичі Старосамбірського району Львівської області. Закінчив з відзнакою у 1984 році Самбірське педагогічне училище. У 1984–1986 рр. — служба в армії. З 1986 року розпочав педагогічну діяльність у селі Волошинове на Старосамбірщині. У 1994 році закінчив історичний факультет Львівського Державного університету ім. І. Франка. Працював на посаді вчителя історії в Білицькій середній школі. У 2000–2001 рр. — методист Старосамбірського районного відділу освіти. З 2001 року і по сьогодні — директор

Стрільбицької загальноосвітньої середньої школи імені Івана Яворського. Вчитель вищої категорії, старший вчитель. Голова окружного методоб'єднання вчителів історії та правознавства. Автор статей у періодичних виданнях на історичну тематику. У 1994 році написав фундаментальну працю з історії і етнографії села Стрільбичі.

Брав участь у краєзнавчих конкурсах імені Мирона Утриска (нарис з історії села Стрільбичі) та став їх дипломантом. Нагороджений грамотами районного відділу та обласного управління освіти. Депутат Стрільбицької сільської ради I–V скликань та Старосамбірської районної ради III-го скликання. Разом з педагогічним і учнівським колективами очолюваної ним школи з 2014 року займається волонтерською діяльністю з допомоги воїнам АТО на сході України.

Погортаймо її свіжі сторінки і переконаймося у тому, що їх зміст значно додасть ваги життєвим скарбам планети доли видатного уродженця Стрільбич академіка Ореста Івановича Фурдичка.

... Микола Іванович люб'язно дозволив мені скористатися його матеріалом у потрібному для цієї книги форматі. Ми маємо чудову нагоду проникнутися атмосферою, яка формувала Ореста Фурдичка з дитинства як людину праці, обов'язку, високодуховного українця і патріота. Отже, Стрільбичі, якими їх пізнав Микола Янів, першокласний педагог, історик за фахом, щирий патріот свого села.



Селу необхідні дві річі — церква і школа

Іван КОЗЛОВСЬКИЙ

«З давніх-давен багаті родючі землі над Дністром були заселені слов'янськими племенами. Вигідне географічне положення, багаті на рибу річки, густі непрохідні бори, які давали добру здобич мисливцеві, сприяли тому, що тут з незапам'ятних часів існували людські поселення. Територія Старосамбірщини була заселена слов'янами протягом другої половини 1 тисячоліття нашої ери.

Угорський літописець Апонім (XII–XIII ст.) стверджує, що під час переходу угрів через Карпати руські воїни і мешканці карпатських сіл провели їх до річки Уж і далі на південь, в Тонозьку низовину. Агресивні війни, які вели угорські та польські феодалі проти Галицької Русі, та необхідність захисту торгових шляхів змушували галицьких князів будувати укріплення. Найбільш укріпленим у військовому відношенні був і Руський шлях. На першому плані цих укріплень знаходився Старий Самбір. Перша згадка про Старосамбірський замок датується 1378 роком, коли князь Володислав Опольський приєднав село Стрільбичі до цього замку. Що в Старому Самборі існував замок, свідчить і те, що були сторожні довкола міста, одним з таких старовинних постів були також Стрільбичі. Тут і на горі Сторожні стояла бочка зі смолою. У разі сигналу тривоги зі Стрільбич назустріч ворогові виходили стрільці.

Село Стрільбичі розкинулось обабіч гірської річки Яблуньки і простягається зі сходу на захід на 7 кілометрів — від гостинця Старий Самбір — Хирів до села Біличі. Річка Яблунька, яка тече із заходу на схід в долішнім кінці села, біля Старого Самбора впадає в річку Дністер. До річки Яблуньки в селі вливаються потоки: із заходу — Левурда, з півночі — Смолянка, що граничать зі старосільськими полями, а з півдня — Абрамівський і Гільчий. Після великих злив ті потоки так розливались, що важко було через них переїхати.

Сільські забудови лежать у долині річки Яблуньки. На північний захід від села — урочище Левурда, з горою Свинчир (493 м), а на південному заході — узгір'я Сабичів і Вослич.



Герб села Стрільбичі



Князь Лев I Галицький



Село Стрільбичі початку ХХ ст.



Перша згадка про село Стрільбичі датується до 1495 року.

Щодо походження самої назви села, є різні версії. Існує думка, що за часів Київської Русі тут було поселення «стрільців», а точніше «стрільбичів» князя Лева, який у Старому Самборі, Спасі, Лаврові та в навколишніх селах мав великі маєтності. Відомо, що на давніх громадських печатках села було зображено стрільця. Деякі прізвища мешканців Стрільбич вказують на зв'язок зі стрілецькою справою, зокрема Пукач і Гаківник мають декілька родин, які живуть тільки у Стрільбичах. Від назви села постало і прізвище Стрільбицький.

... Неподалік від Стрільбич розташоване старовинне село Лаврів, відоме своїм Василянським монастирем, де останні роки свого життя провів князь Лев Данилович, який там був і похований (1301 р.).

Перед Першою світовою війною в Стрільбичах налічувалось 1500 мешканців. Унаслідок того, що в селі бракувало робочих місць, молодь їхала на заробітки до Пруссії, Франції. Перші виїзди до Америки відбулися в 1900 р. Багато Стрільбичан виїхало в США для постійного проживання, де й залишилися мешкати назавжди.

Під час Першої світової війни більша частина села була спалена, тому що на території Стрільбич велися жорстокі бої між австро-угорськими і російськими військами. Середня частина села була дуже зруйнована. Штаб російських військ у цей час розташовувався в новозбудованій школі, яку майже повністю розбомбили. Бої на території Стрільбич велися близько семи тижнів, розпочавшись у середині жовтня 1914 р., перед самою Покровою. Росіяни перемогли ціною великих жертв. Навесні 1915 року зусиллями військової влади і місцевої громади залишки загиблих з обох сторін були поховані в лісовому урочищі Острогірка. На могилі встановлено дерев'яний хрест.

Страшний слід залишила війна у Стрільбичах. Багатьом жителям довелося воювати на фронтах у складі австрійської армії, вони пізніше брали участь у визвольних змаганнях Української Галицької Армії. Свій останній прихисток жертви війни знайшли у братській могилі на вершині гори Острогірка, поблизу Старого Самбора.

Після війни почалась відбудова Стрільбич, а також розвивалося культурне життя. Вже з 1925 до 1939 року село зробило великий поступ в освітній, національній, політичній та сільськогосподарській сферах.



Гора Острогірка



Могила на Острогірці



У 1930–1931 рр. завдяки свідомим громадянам було побудовано будинок читальні «Просвіти». В селі діяли організації «Січ» і «Луг», які влаштовували фестивали та спортивні змагання. У цей час багато стрільбичан, які не змогли працевлаштуватись раніше, йшли на нафтові промисли, які були в селі, а також на залізницю у Старому Самборі.

У 1930-х роках у Стрільбичах діяв гурток «Сільський господар», організовувались свята обжинків, діяв «Союз українок», була ощадно-позичкова каса.

Друга світова війна почалася для Стрільбич вступом німецьких військ у село. Згідно з домовленістю між Німеччиною і СРСР, німецькі війська відступили за демаркаційну лінію по річці Сян, і на нашу територію вступили радянські війська. Встановлення радянської влади 1939 року знаменувало собою запровадження тоталітарного режиму, внаслідок якого було заарештовано значну кількість інтелігенції, національно-свідомих людей. Під вивіскою боротьби з капіталістичними елементами було вивезено кілька сімей до Сибіру. Після нападу фашистської Німеччини на СРСР Стрільбичі в перші ж дні були окуповані військами Вермахту.

Восени 1940 р. і весною 1941 р. до Червоної армії були силоміць мобілізовані молоді стрільбичани. На початку війни населення радо зустрічало німецькі війська — з вірою, що після перемоги над більшовицькою Росією будуть створені умови для незалежності України, але загарбники швидко показали свої справжні наміри. Це викликало обурення в народі і спонукало до розгортання боротьби проти гітлерівських окупантів, що втілилось в організації УПА. Стрільбичани пішли воювати в загони УПА (*40 стрільбичан-воjakів поклали тоді свої голови, сьогодні їхній прах покоїться в братській могилі на території села. — Авт.*).

Після розгрому фашистської Німеччини в селі було розгорнуто велику мережу підпільної боротьби проти більшовицької окупації, яка тривала аж до 1950 року. З приходом радянської влади тоталітарний режим був відновлений: продовжувались арешти людей і вивезення їх до Сибіру.





У 1947 році у Стрільбичах відбулась насильницька колективізація, внаслідок чого у 1968 році було утворено радгосп «Старосамбірський». У 1970 році побудовано двоповерхову школу.

Останніми роками в Стрільбичах збудовано багато добротних індивідуальних житлових будинків. У 2000 році завдячуючи Оресту Фурдичку, тодішньому народному депутату Верховної Ради України III-го скликання, село було газифіковано.

* * *

У 90-х роках минулого століття в Стрільбичах було відбудовано капличку Св. Євхаристії, яку зруйнували у 60-х роках, а також на пам'ять про жителів села насипано символічну могилу «Слава борцям за волю України!».

І все ж, найвизначнішими спорудами Стрільбич є церква і школа. Прикметно, що ці два храми — духовний і освітній — ніколи, за жодних обставин існування того чи іншого суспільно-політичного ладу, не припиняли своєї діяльності, спрямованої на службу Богові та Україні.

У Центральному державному історичному архіві у Львові (ЦДІАЛ) збереглися 5 метричних книг Стрільбицької церкви Покрови Пресвятої Богородиці, яка належала до греко-католицького Старосамбірського деканату Перемишльської єпархії. Колись церква Покрови була дерев'яною і перебудована у 1792 році. Деякі інші дати і подробиці, що стосуються церкви Покрови, наводяться в інвентарному описі Стрільбицького храму, складеному 2 березня 1766 року під час візитації Старосамбірського деканату, о. Петром Сілецьким за дорученням Атанасія Шептицького, єпископа Перемишльського, Сяноцького і Самбірського: «Речена церква під титулом Покрова Богородиці з дерева в кістки тесаного 1747 року за консенсусом. Його Мощі єпископа Шумлянського, на посвяченім ґрунті виставлена, парканом належним обведена, йде в п'ять бань...». У тому інвентарі привертає увагу опис найбільшої із трьох великих хоругв, обшитої жовто-гарячою китайкою, на якій з одного боку був образ Богородиці, а з іншого зображено святого Пантелеймона «в різаних золочених шатах із китайковою заслінкою в кармазині», а також, опис бічного вітваря із образом святого Пантелеймона, «на яким пара точених дерев'яних ліхтариків, а друга пара свічок на залізних чопях та три обруси з білого полотна». Наявність образу святого Пантелеймона у церкві Покрови могла означати, що парафіяни у 1766 році змирилися із втратою парафії святого Пантелеймона.





Частина парафійан Горішніх Стрільбич примкнула до церкви Покрови, а ті, хто проживали вище в горах, почали відвідувати церкву Михаїла у Стрільбицькій Волі, яка пізніше стала називатися Нижнім Біличем. Церква святого Михаїла у Нижньому Біличі була збудована у 1727 році, і в ній на час візитації 1766 року коад'ютором, тобто, допоміжним священиком, був отець Василь Стрільбицький, якого сюди прислав єпископ Атанасій Шептицький. Візитатор засвідчує, що при церкві Святої Покрови з 1732 року існує церковне братство, створене за дозволом.

Новий мурований храм було зведено у 1851–1858 роках під час священікування отця Клементя Турчмановича. Через декілька днів після його смерті у селі почалась епідемія холери. Ховав людей куратор із сусіднього Старого Міста отець Григорій Василькевич. Наприкінці епідемії йому на допомогу прийшов із Волі Коблянської священник Михайло Прухніцький, який залишався тут адміністратором до 3 січня 1875 року, поки на парафії не прибув отець Петро Єсип. Отець Петро залишив свій слід у Стрільбицькій церкві тим, що запровадив у церковних книгах записи українською мовою. Мурований храм, який замінив дерев'яний, вирізнявся великими розмірами, але не міг похвалитися особливою архітектурою — був подібний чи то на бідненький костел, чи то на протестантську кірху. Тоді ще не було архітектора Василя Нагірного, з його концепцією простого, але вишуканого мистецького «а-ля візантійського» стилю, при поміркованій вартості. Люди ставили мурований храм як уміли. Тому й зрозуміло, що стрільбичани, які упродовж віків звикли молитися Богу в дерев'яній церкві візантійського стилю, не почувалися у кам'яному храмі затишно. У 1929 році, ще за життя пароха Івана Яворського, за допомогою стрільбицької діаспори із США у суто візантійському стилі було збудовано гарну кам'яну дзвіницю.

Софія Стшетельська-Грінбергова, відома дослідниця Бойківщини, вказувала: «Годі нині гадати, хто саме із стрільбичан тут зображений — фотографії у той час ще не існувало, сільських жителів, у тім числі й шляхту, художники майже не зображували, то й ототожнити зображених тут стрільбичан із конкретними постатями годі. Без сумнівів можна сказати, що з-за плечей світського достойника виглядають котрийсь із Куників, хтось із Фурдичків та представники інших родів. Натомість зовсім не важко ідентифікувати особи єпископа і світського достойника. Це дві історичні постаті, які народ найбільше шанував і любив у середині ХІХ століття: Перемишльський єпископ Іван Снігурський та австрійський цісар Фердинанд Благий».

Отець Іван Яворський, парох Стрільбич, заслуговує на особливу увагу. Він був відомим у Галичині громадсько-політичним діячем, який разом з Іваном Франком, Михайлом Грушевським та іншими політиками заклав на теренах Західної України нову партію, що отримала назву національно-демократичної. Була вона створена на з'їзді, який відбувся 26 грудня 1899 року в залі Народного дому.

Не одну добру справу зробив отець Іван Яворський, який пробув у Стрільбичах парохом 37 років, але найбільшою його заслугою перед історією Церкви і держави є те, що у 1927 році він зібрав усі документи, які були на плебанії та в церкві, й передав їх Національному музею ім. А. Шептицького у Львові.

На сьогодні священником у селі служить отець Василь Ігнатиш, який прийшов на парафію у 2000 році. Відчутний тягар господарської діяльності церкви



впродовж 16 років на своїх плечах несе голова церковного комітету Богдан Дмитрович Шак, який користується глибокою повагою односельців, здобутою невтомною працею. За цей короткий період, працюючи на спільному ентузіазмі, їм вдалося побудувати плєбанію, замінити купол, зробити нові сходи і огорожу навколо храму, провести опалення, поставити нові вікна, впорядкувати зовнішній вигляд церкви, одне слово, перетворити храм на перлину села».

* * *

У Стрільбичах садиби розміщувалися обабіч дороги. Будівлі зводили переважно з грубих ялиць, а покривали соломною або дерев'яними гонтами. Вікна завжди виходили на південь. Пересічний селянин мав зазвичай під однією стріхою світлицю, малу комору, сіни, які відділяли житлову частину від господарської. Сіни мусили бути широкі, тому що туди заїжджали великим драбинястим возом, як привозили снопи чи сіно, яке складали на поді. Зимом скидали снопи на підлогу, звану «током», і молотили. Заможніші селяни мали по два або по три будинки.

Великою справою було будівництво хати. Перш за все, шукали місце під забудову. У Стрільбичах вважали, що це мало бути чисте місце. Не підходящим, не чистим місцем вважалася межа, не можна було будувати хату, де була церква. Під час будівництва нової хати завжди брали до уваги розміщення старої. Найкраще було ставити нову хату на місці старої, оскільки воно вже було випробуване життям предків. Дуже часто звертались до ворожок, щоб вибрати місце, де можна було б зводити будинок. А ще ставили хату там, де росли рівні дерева. На те місце, де мав бути будинок, пускали коня — якщо кінь пасся, то можна було розпочинати будівництво.

У хатах світили скалою, каганцем і лампою на нафті.

Софія Шстетельська-Грінбергова підкреслює, що тип людності в Стрільбичах загалом дещо відрізняється від сусідніх бойків. Люди росли, одягаються дещо інакше, як у сусідніх бойківських селах.

Жінки в неділю чи на свята одягаються у світлий одяг, яскраві хустини, в основному червоного кольору. Одяг стрільбицьких бойків був пристосований до природного географічного середовища і роду занять. Відповідно до умов праці, він відзначався зручністю, простотою і стриманістю. Своєрідні риси вбрання проявилися в конструктивних формах комплексів, компонентах художньо-декоративного оформлення колориту. Для нього характерна термінологія складових частин, в якій збереглися давньоруські елементи.

Вірування і ворожба. Традиційні уявлення і знання бойків про навколишній світ, явища природи, людину й зв'язок з природним і суспільним середовищем, забобони виявляють своєрідну органічну спорідненість із загальнослов'янською, особливо східнослов'янською традицією народної свідомості.

На цій складній і багатоаспектній сфері духовного життя народу позначилися нашарування різних епох, впливи різноманітних історичних факторів, сплелися елементи досвіду і фантастики, раціонального та ілюзорного. В етнографічних і фольклорних матеріалах зафіксовані цікаві пам'ятки народних уявлень і вірувань, цінні релікти народного світогляду, які своїм корінням сягають сивої давнини.



У Стрільбичах існувало багато повір'їв — вірили в упирів, ворожбитів, чарівників, травників тощо.

Ворожити, чарівники, травники в дечому дійсно допомагали людям. Вони володіли народною практикою покоління цілительів народними дарами з давніх часів.

Була також народна ворожба. У різні річні свята ворожили на кращу долю. В Стрільбичах дівчата ворожили на Андрія.

На Святвечір, якщо хтось приходив до хати і просив чогось, то треба було йому дати, добре було також щось віднести до сусіда. На Святвечір діти по хаті скакали, квокали на соломі, бекали, мекали, щоб цілий рік велосся, а давали, щоб цілий рік було що давати.

На Різдво багато господарів заводили до хати корову зранку, щоб був щасливий палазник, і давали їсти їй все краще. Були між людьми добрі палазники, особливо євреї, тому що вони мали гроші. Один єврей зранку ходив спеціально по хатах і брав за це гроші, а люди давали із задоволенням. Чоловіка вважали добрим палазником, а жінку — поганим. На Новий рік і приходив палазник.

Але крім тих всіх вірувань, люди в Стрільбичах вірили в християнство, адже село славилось своєю церквою і своїми священиками.

2 серпня місцевий люд компаніями йшов на Кальварію (*Кальварія — невеликий пагорб, на якому розіп'яли Ісуса Христа, нині одна з двох головних святинь християнства; скульптурна композиція на сюжеті страждань Христа. — Авт.*) Сюди приїздили пани навіть зі Львова, з Дрогобича, а всі інші люди, в основному, сходилися пішки до Добромиля, а звідти йшли на Кальварію. Із Стрільбич також ходило багато людей, переважно жінки. Йшли босими, а взувалися тільки на Кальварії.

Люди йшли з навколишніх сіл з процесіями. Традиційно сходилась велика кількість народу. Фігуру Матері Божої Кальварійської виносили з костела надвір, а потім йшли до так званого Вечірника, що за річкою Вігор. Фігура залишалася до відпусту наступного року. Тоді найбільше людей збиралося біля костела. Була і церква, але бідніша, там теж правили Службу Божу і люд сповідався. На Кальварії продавали хліб і до хліба, була свята вода, дуже гарні каплички. Ночували люди просто неба. У 30-х роках ХХ століття на Кальварію почала ходити і молодь. Хлопці та дівчата збиралися групами і йшли на відпуст. З приходом радянської влади ця прекрасна традиція була заборонена.

Храмове свято в Стрільбичах — Покрова Пресвятої Богородиці.

Звичай і обряди стрільбичан у минулому регулювались соціально-економічними умовами, які визначали особливості їх суспільного життя, норми поведінки у сфері громадського та сімейного побуту. Найбільш виразно виокремлювались обряди календарного і сімейного циклів. Календарні обряди пов'язувалися з народним календарем, за яким були систематизовані й розписані річні обряди і свята.

На календарних звичаях бойків деякою мірою позначився вплив християнської церкви з її річним церковним календарем.

Під час Святої вечері пили трохи горілки, запровленої медом або цукром, кидали кутю до повали, щоб худоба велася.



Після Святої вечері ходили колядувати одні до одних, колядників пригощали тим, чим вечеряли. На свята ходило церковне братство колядувати, їм за це платили вівсом і грішми.

Селяни і шляхта ходили колядувати окремо. В основному, співали такі колядки: «Бог Предвічний», «Нова радість стала», «Дивная новина», «В широкій долині».

На Йордан освячували воду на річці. На березі ріки закопували великий хрест. Якщо була ріка під кригою, прорубували ополонку, і в ній священник освячував воду. Після цих свят не можна було прати два тижні. Після Йорданських свят священник ходив по хатах і окроплював їх освяченою водою.

На Великдень пекли одну дуже велику паску на цілу піч. Пекли паску з житньої муки. М'ясо на Великдень було далеко не у всіх. Свячене яйце на Великдень не їли після заходу сонця. Після відправи у церкві люд ставав двома рядами біля храму, і священник освячував паски. Після освячення пасок в Долішніх Стрільбичах, священник їхав святити в Горішні Стрільбичі, на лан, (місце старої церкви).

Потім люди йшли додому, снідали, а після снідання збирались на лану. Лан був по обидва боки дороги. Це була доглянута, рівна площа, чи не єдина в окрузі. Тому і сходились у Стрільбичі на свята люди зі Старого Самбора, Старої Солі, Білич, кликали «вородай», лан дзвенів *гаївками*:

*«Ой, чому ж ти не танцюєш,
Галю, Галю?»*

*Бо не маю черевиків,
Кавалєру, кавалєру...»*

На лану росла стара груша. Біля неї збирались старші, поважні газди і газдині. Вони говорили про худобу, поле та про те, як проходить ярування.

У понеділок також «кликали вородай». Ці пісні дійшли до нас, ще з старих язичницьких часів:

*Ой, що з я си наробила,
Що коструба полюбила,
Приїдь, приїдь, кострубоньку,*

*На тім сивім кониченьку
У неділю пораненьку...*

У Долішніх Стрільбичах є капличка, в якій богослужіння відправляли на Святого Духа (Зелені Свята) і на Пресвятої Євхаристії. Сюди приходили парафіяни села з процесією. Після відправи на Святу Євхаристію священник з людьми і процесією обходив поля і просив у Господа доброго врожаю.

Хрестили дітей у церкві. Батьки запрошували собі кумів, вибирали ім'я для дитини. Але якщо дитина народилась «безбатченком», то такій дитині завжди давали незвичне ім'я, а мама тієї дитини залишалася не в пошані. Побутувало повір'я: якщо хресні дітям одні і ті самі, то такі діти в родині любляться.

* * *

Найстарішій школі Старосамбірського району виповнилося 200 років. Історія цієї школи справді унікальна. Про неї у 1936 році відомий в Галичині письменник Іван Филипчак написав краєзнавчий нарис «Школа в Стрільбичах». А у 2002 році вийшло нове, доповнене видання «Школа в Стрільбичах. Літопис продовжуєть-



ся...». Її авторами є випускник школи — Орест Фурдичко, професор, доктор економічних наук, доктор сільськогосподарських наук, директор Інституту агро-екології і природокористування Національної Академії аграрних наук України, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, академік та бойкознавець Омелян Леськів — культуролог, педагог і журналіст, автор краєзнавчих видань.

Школу в Стрільбичах засновано у 1817 році як тривіальну, де вчив дітей один вчитель із титулом магістра. Необхідно підкреслити, що школа в Стрільбичах була однією з перших на Бойківщині.

Вчителя школи в Стрільбичах призначала Крайова фінансова дирекція у Львові.

Заклики свободи, братерства, скасування панщини докотились і до Стрільбич. Ці заклики і пробудження тодішніх українців до нового життя, встановлення Головної Руської Ради в 1848 р. справили великий вплив на стрільбичан.

У Стрільбичах вчителі змінювалися часто. У 1883 році вчительську посаду займала С. Стшетельська, старша сестра Софії Стшетельської-Грінбергової, вчительки з Топільниці, авторки ґрунтовної монографії про колишній Старосамбірський повіт.

С. Стшетельська довго в Стрільбичах не працювала, тому що мріяла стати вчителькою в Самборі, що, зрештою, й сталося.

У 1887 році школа була реставрована, на що потрачено 700 золотих, ремісники відремонтували її під час вакацій. На жаль, в школі сталася пожежа, внаслідок чого вона згоріла, а разом з нею полум'я знищило цінну бібліотеку вчителя Мельника. Кілька років Стрільбицька школа містилася в найнятих будинках. Лише зусиллями посла о. Івана Яворського було збудовано добротну муровану школу у 1911 році.

У 1914 році було завершено спорудження цього шкільного будинку. Наприкінці вересня 1914 року школу під штаб зайняли російські війська. Новенький шкільний будинок, в якому наука не встигла розпочатися, перетворився на занедбане приміщення, таким він і простояв усю війну. За часів польської влади його було відновлено заходами вчительки Сілезької та вчителя Солука, якого прислали як управителя школи.

Від 1817 до 1925 року у школі в Стрільбичах мовою викладання була українська. А 15 січня 1926 року було до Громадського уряду в Стрільбичах надіслано із Старосамбірської повітової шкільної ради лист, в якому йшлося, що в селі мова викладання буде замінена на польську. Про це поstarався вже польський уряд,





тому що Стрільбичі були суто українським селом. Врешті-решт, перед Другою світовою війною зі старшого покоління в селі залишилося неписьменними біля 31%, а з молодшого — 5% мешканців. Стрільбицька школа славна навіть тим, що до неї ходив польський письменник Валерій Лозинський, брат Владислава Лозинського — ополячені українці.

* * *

Товариство «Просвіта» в Стрільбичах з перервами проіснувало до початку 1940-х років, містилося воно у читальні, в будинку церковного дяка Омеляна Левицького, бібліотека. 1898 рік був для стрільбицької «Просвіти» невдалим — просвітницький рух фактично занепав. Вороги добилися свого, але частина свідомого селянства, об'єднавшись з о. Іваном Яворським, знову почала свою роботу. І вже наприкінці 1900 року було висунуто ідею спорудження будинку під «Просвіту».

Від 1904 року і до початку Першої світової війни в приміщенні «Просвіти» розміщувалася школа. У березні 1911 року, під керівництвом о. Івана Яворського, в Стрільбичах відбулись великі заходи у зв'язку з 50-річчям від дня смерті Т.Г. Шевченка. Також ухвалено в майбутньому відзначити свято для звеличення пам'яті Маркіяна Шашкевича. Перша світова війна страшною бурєю пронеслася над Стрільбичами. Було зруйновано до основи діяльність читальні.

Роботу читальні було відновлено під керівництвом о. Івана Яворського 1 листопада 1917 року.

Протягом 1930–1931 рр. власним коштом громади у Горішніх Стрільбичах був побудований гарний дім, в якому містилася читальня «Просвіти» і «Господарсько-споживча спілка». Просвітницькій справі в селі віддавали свою душу і серце великі люди. Серед них був о. Іван Яворський. Він рішуче виступав проти анти-української політики намісника в Галичині Андрія Потоцького, був великим захисником українського шкільництва від полонізації. Зіграв також велику роль в часи масового селянського страйку в Галичині (1902 р.). Будучи членом страйкому, їздив по селах, організував крайн, боронив від переслідування та побоїв. Отець Яворський брав активну участь у боротьбі нашого народу за загальне виборче право до австрійського парламенту в 1905–1906 рр. ...».

* * *

Пізнавши історію села Стрільбичі, його побут культуру, звичаї і обряди, суспільно-громадське життя селян, ми розуміємо, що не могло воно не дати Україні того, ким усі ми пишаємося — вченого Ореста Фурдичка. Гортаючи сторінку за сторінкою цю історію, ми щораз більше переконуємося, що саме тут мав він народитися і провести свої дитячі та юнацькі роки, щоб доторкнутися до високодуховних витоків усіх чеснот,

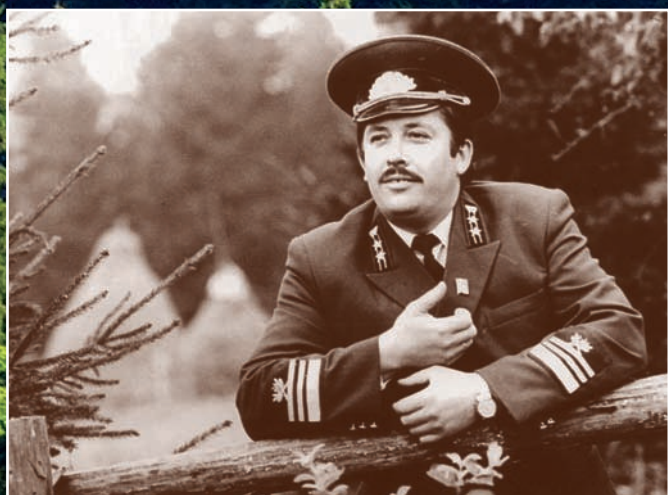


що формували його світогляд і викристалізовували в ньому особистість. Таку особистість, яка в часові і натхненній праці трансформується у Постать. Усі, без винятку, українські села, великі чи не дуже, рівнинні чи гірські, поліські чи бойківські, з історією довжиною у тисячу років чи у кілька десятків — села славні. Але Стрільбичі — село усе ж таки особливе. Ми не раз будемо повертатися до нього, прагнучи збагнути увесь спектр цих особливостей, адже їхній глибинно бойківський дух переконливо свідчить, що інакше й бути не могло: Стрільбичі — це джерело духовності, краси, працелюбства, наполегливості, патріотизму і звитяги — фундаментальність, що наповнювала розум і серце Ореста Фурдичка із самого дитинства. Стрільбичі і тепер не підвладні часові. Вони залишаються чи не головною відправною точкою опори академіка, вони упродовж усього його життєвого шляху по-батьківськи дбайливо підживлюють його думки і почуття, його дії і вчинки, неухильно ведучи до успіху.

Дитинство і юність швидко промайнули.

Попереду на Ореста Фурдичка чекала праця...





НЕ З ПАРАДНОГО ВХОДУ

Праця може бути різною.

Але коли вона стає сенсом життя людини, тоді перестає бути нудною, монотонною, рутинною за принципом «день пройшов — і слава Богу!» і з вимушеності перетворюється на справжню творчість.

Ось коли її можна вважати продуктивною, корисною, вимаганою суспільством.

Праця дійсно робить людину людиною, трансформуючи нас з вами саме в HOMO SAPIENS.

Праця — найвище мірило людського буття. Вона, без перебільшення, возвеличує людину.



Карпати — це дорогоцінна перлина в скарбниці українських багатств. Їх деревостани — це водночас сировина для промисловості і потужний комплекс біорізноманіття, що відіграє величезну кліматоутворюючу, водорегулюючу і ґрунтозахисну роль.

Іван ФІДИК.

Результатом п'ятирічного навчання Ореста Фурдичка у Львівському лісотехнічному інституті став «червоний» (тобто з відзнакою) диплом інженера лісового господарства.

Орест Іванович довго і наполегливо йшов до цієї, чи не першої значущої, перемоги у здійсненні давньої мрії — стати лісівником. Уже з посрібленими скронями, незадовго до свого шістдесятиріччя у 2012 році, він згадував:

«Однією з моїх юнацьких мрій було здобуття вищої освіти. Батьки підтримували мене в цьому, твердо будучи переконаними, що їхні діти повинні бути освіченими. Направду, кожен батько, кожна мати хочуть бачити своїх дітей грамотними, успішними, порядними, а значить щасливими, корисними для свого суспільства.

Останні три шкільні роки я навчався у Старому Самборі, а отже, кожного дня долав шлях у два кілометри. На стику Старого Самбора і Стрільбич розташовувалось Старосамбірське лісництво, яким керував дуже шанований громадою Михайло Савицький. У нього була добре поставлена дисципліна. На рідкість створено гарний благоустрій території, яку прикрашали троянди на клумбах, декоративні кущі і дерева. Це приємно вражало, адже таке не може не захоплювати. Я здружився з сином лісного Ігорем, який, до того ж, навчався в одній школі зі мною, але у паралельному класі. Щоразу, по дорозі зі школи додому, ми заходили у лісництво, маючи нагоду безпосередньо спостерігати за робочим процесом, який там відбувався. Поступово я починав усвідомлювати, що все це стає надто співзвучним поклику моєї душі. Оті «екскурсії» в лісництво і стали знаковими у свідомому виборі мною професії лісівника.



А з Ігорем Савицьким, уже навчаючись в лісотехнічному інституті, ми разом мешкали в одній кімнаті студентського гуртожитку. Пізніше він стане моїм швагром (*шва́гр, швагро* — чоловік сестри або брат дружини або чоловіка, залежно від значення уживається як синонім свояка, шурина чи зятя — *Авт.*), одружившись з моєю сестрою Галиною.

І хоча у моїх батьків було інше бачення щодо мого майбутнього фаху (вони хотіли, щоби я навчався на медика, у Бориславі), я все ж після закінчення школи твердо вирішив вступати до лісотехнічного інституту».

Отже, прощай студентське життя! Попереду — широкі горизонти практичного застосування знань, набутих у лекційних аудиторіях. Для Ореста Фурдичка ті горизонти не були такими вже й незвіданими і такими, що викликають відому у подібних ситуаціях тривогу, породжуючи тим самим якусь невпевненість у собі самому. Ні. Адже щира любов до лісу і праці в ньому, яка заповонила його серце і душу ще з дитинства, відкидала геть будь-які перестороги. З тим молодий, високоосвічений спеціаліст і поїхав згідно зі скеруванням у Турківський лісгосп, де й розпочав свою самостійну трудову діяльність на посаді інженера лісових культур.

Ліс, кропітка праця в ньому стануть на багато років головним університетом і екзаменатором для Ореста Івановича. Він був сповнений оптимізму, однак при цьому, як кажуть, не відривався від землі і чудово розумів, що робота не буде легкою.

«До біса оту нудну кабінетну тишу! Он де там, у лісі, поруч із простими робітниками, моє місце, я про це мріяв із ранньої юності», — так вирішив і так вчинив Орест Фурдичко, учорашній випускник вузу. Він одразу ж усвідомив, що спочатку — вимогливість до самого себе, а потім вже до колективу, і тоді власний приклад стане запорукою результативної роботи.

Згодом його призначають лісничим Свірзького лісництва, а вже через п'ять років, у 1981 році, директором Сколівського лісгоспу. Роки невтомної, творчої праці саме на цій керівній посаді виявлять у ньому неабиякі здібності господарника, адміністратора, висококласного економіста, який добре знається на питаннях фінансування. Якраз тут Орест Фурдичко виявить твердий хист умілого стратега і грамотного тактика. Завдячуючи цим його неординарним рисам, Сколівський лісгосп стане одним із най-



потужніших у Львівській області, діяльність якого ставитимуть у приклад іншим лісовим господарствам. Звичайно ж, успіх не міг не відбитися позитивно на його професійній кар'єрі, привівши з часом до високої посади Генерального директора «Львівлісу».

Орест Іванович вже тоді не був обділений увагою друкованих ЗМІ. Один із прикладів цього подається нижче. Сьогодні ця газетна стаття є унікальною.

«РЕЗЕРВИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОГРАМИ О.І. ФУРДИЧКО, СКОЛІВСЬКИЙ ЛІСГОСПЗАГ

Майже 40 тис. га лісових масивів плачуть працівники восьми лісництв Сколівського лісгоспзагу. Середній вік насаджень — 62 роки. Та чи не найбільшою гордістю є ліквідне урочище Панасівка у Коростівському лісництві, де росте смерека карпатська. Саме такі деревостани, вважають у лісгоспзазі, повинні служити джерелом заготівлі насіння. Неначе рівняючись на такі пам'ятки природи, колектив підприємства нарощує обсяги промислового виробництва та побічного користування лісом. Наш кореспондент попросив директора лісгоспзагу Ореста Івановича Фурдичка розповісти про особливості вироблення харчової продукції на підприємстві:

«Не так давно вирощування та заготівля деревини були єдиною турботою нашого колективу. Нині особливого значення набуло виробництво продуктів харчування, отримуваних від побічного користування лісом. Адже ліс — це багата комода, і брати з неї потрібно якомога більше, звичайно, не забуваючи і про поновлення запасів.

Зважаючи на те, що основна мета нашої діяльності — вирощування лісів, ми дійшли висновку, що вирішення продовольчих проблем необхідно зосередити в окремих лісництвах, здійснивши таким чином своєрідну їх спеціалізацію, враховуючи специфічні умови місцезнаходження, а також і особисті схильності до господарювання місцевого населення і навіть лісничих».

Так і вийшло, що колектив Підгородцівського лісництва одночасно з основною виробничою діяльністю займається відгодівлею в середньому 50 свиней щороку. Тут є й відтворювальне поголів'я (10 свиноматок), що дає можливість забезпечити не тільки свою потребу в порослятах, а й реалізовувати їх робітникам лісгоспзагу для особистих підсобних господарств. Маємо також змогу інколи надати допомогу працюючим, коли у них виникає потреба в проведенні сімейного свята. Понад 3 т свинини реалізується відділу робітничого постачання для організації гарячого харчування на робочих місцях у лісі.

Любинцівському лісництву передали пасіку (100 бджолосімей). Доглядає за ними біолог, випускник Львівського Державного університету Роман Тур — великий аматор бджільництва, він планує міграцію пасіки залежно від стану нектароносів. Перевозять бджіл навіть на Закарпаття, яке починається за сусідньою горою. Там раніше настає весна.



Роман Тур постійно веде наукові спостереження за поведінкою та станом бджіл в умовах Карпат, що дає можливість вчасно подбати про посилення їх працездатності, зміцнення сімей. Його зусиллями протягом останніх двох років пасіка не втратила ні однієї сім'ї від варроатозу (*варроатоз* — захворювання медоносних бджіл, викликане кліщем *Varroa destructor* — **Авт.**)».

Завітаймо до державного підприємства «Сколівське лісове господарство», де добре пам'ятають Оresta Фурдичка.



Остап БОЙКО директор державного підприємства «Сколівське лісове господарство» — народився у місті Бориславі. Закінчив Львівський лісотехнічний інститут. Працював майстром лісу, помічником лісничого, лісничим, головним інженером лісового господарства, директором Дрогобицького держлісгоспу. Заслужений лісівник України. Проживає в місті Сколе Львівської області.

«Орест Фурдичко наголошував, що «Лісове господарство — це складний організм. Це нерозривний зв'язок рослинного і тваринного світу».

Керував він Сколівським лісгоспом у 1981–1989 роках. Прийшовши на посаду директора, зіткнувся з низкою проблем, однак, це не лише не налякало його, але й, навпаки, змотивувало вдихнути у підприємство нове життя. Насамперед, він взяв курс на модернізацію виробництва. Було збудовано нову диспетчерську автоколонну, реконструйовано цех переробки деревини в селі Верхньому Синьовидному, закладено насінневу базу, суттєво збільшилися обсяги переробки деревини, також висаджувалось щорічно 200–250 га нових насаджень.

Крім того, започатковано щорічні огляди лісництв, відкрилася низка котлопунктів, діяв фельдшерсько-акушерський пункт, облаштовано лісові кордони, збудовано контори Любинецького і Коростівського лісництв, робітників до місця праці доставляли закупленими для цих цілей автобусами. При ньому були закладені плантації лікарських рослин на високогір'ї (800 м над рівнем моря). Орест Фурдичко став діяльним, потужним керівником підприємства, застати його в кабінеті було неможливо. Він багато і результативно працював, для нього не було обмежень у тривалості робочого часу, робочого тижня.

Велику увагу він приділяв так званому побічному лісокористуванню, а саме: сінокосінню, заготівлі ягід і грибів (до 70 т за сезон маринували грибів). З метою мінімізації завдання шкоди лісу важку техніку було замінено на коней, для чого була створена ціла конеферма. Активно велось мисливське господарство. Сколівський лісгоспзаг за час керування ним став взірцем для інших лісгосподарств нашої області. Площа господарства тоді становила 38 тис. га, працівників налічувалося близько півтисячі. Головним завданням було і залишається донині — вирощування продуктивного лісу.

Орест Фурдичко забезпечував виконання цього завдання, можна впевнено сказати, на відмінно. Смереки, якими щедро вкриті гори навколо — результат



його діяльності. У своєму житті він посадив так багато дерев, що їх кількість є незліченною.

Також очолюваний Орестом Фурдичком лісгосп виконував багато соціальних замовлень від тодішніх колгоспів і радгоспів, шкіл, а також для індивідуальних потреб селян (наприклад, для будівництва житла). Він був надзвичайно вимогливим, до себе насамперед, і до колективу. Жорсткий, але справедливий. Люди це належно оцінили, а тому Орест Іванович мав непохитний авторитет. Його слово і думка багато важили, з ним радилася місцева влада.

На роботу прийняв мене саме Орест Іванович Фурдичко. У нього я навчився доброму господарюванню і адмініструванню. Він також дбав про працівників лісгоспу, зокрема було споруджено житло для 150 сімей. Молодих спеціалістів направляв для підвищення кваліфікації і на навчання до профільного технікуму чи лісотехнічного інституту.

Орест Фурдичко працював масштабно, результативно, творчо. Його у нас, в Сколе, дотепер високо шанують».

Почуте від Остапа Бойка підтвердив та розширив знаний серед сколівчан Юрій Андрушків, до речі, за віком ровесник Ореста Фурдичка і так само, як і академік — випускник Львівського лісотехнічного інституту, і так само, як і Орест Іванович, керував Сколівським лісгоспом. Свого часу пан Андрушків очолював Сколівську району раду, був першим заступником голови Сколівської райдержадміністрації. Спогади Юрія Андрушківа стали ще одним яскравим свідченням неординарності і прикладом для наслідування Ореста Івановича. Давайте, шановний читачу, і ми також проникнемося цими спогадами:

«Орест Фурдичко — добрий стратег, першокласний господарник і талановитий керівник. Високий професіоналізм у поєднанні зі зразками щирої людяності створили йому незаперечний авторитет. Перше моє знайомство з ним припадає на 1982 рік. Ситуація тоді виглядала так. Старе керівництво було вкрай консервативним. Але з приходом Ореста Івановича змінюється стратегія виробничих і інших відносин — від старих традицій відмовилися. Одразу ж прийняли рішення, спрямоване на модернізацію виробництва у господарстві і зміну стилю кадрової політики.

Відкритість поступово завоювала усю ділову атмосферу. Хто не справлявся зі своєю ділянкою роботи, того переміщували на іншу. Керівний склад лісгоспу омолодився. З'явилась нова, прогресивна техніка, будувалися лісові дороги, для цього було створене спеціалізоване підприємство. Запроваджено новацію — заміна техніки на коней — аби менше шкоди завдавати лісу. З ініціативи Ореста Івановича в Орівському лісництві створили конеферму. З метою недопущення ерозії ґрунтів облаштували канатно-підвісні дороги як вітчизняного, так і закордонного виробництва.

Кадрове питання було на особливому контролі Ореста Фурдичка — за рахунок виробництва відправляли працівників на навчання, нижня ланка проходила



вишкіл на лісничого. Загалом, ставка робилася на підвищення кваліфікації, вдосконалення професіоналізму. Велику увагу Орест Іванович приділяв родинним династіям. Бувало, що із однієї родини в лісгоспі працювало 5–6 осіб. Орест Фурдичко також дотримувався принципу не затримувати професіоналів, а давати їм можливість кар'єрного росту, хай навіть не в своєму колективі. Звичайно, з такими цінними працівниками було важко розлучатися, але Орест Іванович щиро і чуйно ставився до людей, часто ставав на захист своїх підлеглих у разі вияву до них несправедливості. Особливо велику увагу приділяли сфері побічного користування лісовими ресурсами. Працювало на той час 120 працівників державної лісової охорони. Облаштували грибоварні. Його особистий вплив на формування ментальності людей був неабияким потужним. Невід'ємною складовою сутності Ореста Фурдичка була любов до праці, до людей, до рідного бойківського краю, заради якого він діяв і творив. Це — справжній українець і патріот.

Тоді, коли в районі простоювала переважна більшість підприємств, він показав на прикладі держлісгоспу зразки того, що можна зробити в складних економічних умовах. Лісгосп значно наростив темпи виробництва, розширив взаємовигідне співробітництво з іноземними фірмами, взяв курс на випуск конкурентної продукції, насамперед на зовнішньому ринку, оскільки внутрішній став неплатоспроможним.

Орест Фурдичко — взірць господарника, менеджера, керівника. Також він один з перших, хто зробив наголос на рекреаційно-оздоровчих можливостях Прикарпаття і Карпат».

* * *

Від Старого Самбора до Турки — 40 кілометрів. Добирався я до неофіційної столиці Бойківщини залізницею. Разом зі мною у вагоні було багато людей з кошиками і рюкзаками — грибники. Вони, хто із Самбора, а хто навіть Львова, їхали в гори по гриби, виходили на станційних зупинках і зникали на заліснених смереками крутосхилах, поринаючи у цікаві і загадкові глибини атмосфери «тихого» полювання. За вікнами вагона — неймовірної краси краєвиди: вкриті зеленим килимом ялиць горді гори, стрімкі, з прозорою, мов сльоза, водою гірські річки, уквітчані запашними травами полонини. Очей не відвести! На цьому, відносно невеликому за протяжністю, відрізкові дороги я проїхав аж чотири гірські тунелі і з десятків мостів.

Моя кінцева зупинка — місто Турка. Тут на мене чекало авто, яким я доїхав до селища Бориня. Дорога сюди пролягала серед не менш вражаючої краси краєвидів, вона звивалась серпантинном все вище в гори — Бориня розташована на висоті



650 м над рівнем моря. Місцевим лісгоспом керує Михайло Михайлович Ільницький. Якраз до нього я і завітав. І не випадково. Адже саме тут колись розпочиналися трудові будні Ореста Фурдичка, інженера лісових культур. Щоправда, на той час то був Турківський лісгосп, від якого за наполяганням Ореста Івановича у 1986 році і був відокремлений сучасний Боринський лісгосп. Серед основних функцій цього підприємства — вирощування декоративних насаджень.

Михайло Михайлович познайомився з Орестом Фурдичком у 1988 році, коли той очолював Сколівський держлісгосп. Обидва вони були молодими за віком деректорами, що в радянські часи практикувалося дуже рідко. Варто зауважити, що чи не уперше в лісовій галузі директор лісгоспу не був призначений, так би мовити, згори, а став ним з доброї волі трудового колективу. Йдеться про Михайла Ільницького. Характеризуючи свого колегу, Михайло Ільницький підкреслено вирізняв такі його якості, як високий професіоналізм, енергійність, діловитість, вимогливість до себе і до підлеглих, цілеспрямованість в досягненні мети. Михайло Ільницький доповнив, що коли Орест Фурдичко став народним депутатом України, то не забував про своє перше робоче місце в Борині, про свій колектив, періодично навідувався сюди і багато допомагав господарству. Допомогавав насамперед ділом. «Крім того, — зауважив пан Ільницький, — Оресту Івановичу завжди була, є і залишається притаманною дотепер така риса, як неодмінно перейматися соціальними питаннями горян — він постійно сприяв працевлаштуванню земляків, вступу випускників гірських сільських шкіл до середніх спеціальних і вищих навчальних закладів». Будучи нардепом, жодне із звернень краян не залишав без реагування, старався допомогти геть усім, тому і досі його тут згадують із шаною, пам'ятають як виважену і чуйну людину.

Боринський лісгосп створений у 1992 році. Першим його директором був Целень Ярослав Павлович, уродженець легендарного села Спас, що на Старосамбірщині.

Михайло Михайлович Ільницький запропонував мені оглянути оранжерею і дендрарій. Побачене мене приємно вразило — у величезній оранжереї, в горщиках у дбайливому догляді зростали саджанці декоративних дерев і кущів, а саме: туя, ялівець, кипарисовик, бересклет, самшит, голуба ялина, тис ягідний.



Через декілька років ці насадження стануть окрасою садиб, скверів, парків по всій Україні. У місцевому дендрарії — понад 60 видів рослин — все це треба бачити на власні очі!

Я збагнув, яка велика праця людей з добрими серцями стоїть за цим усім.

З'ясувалося, що під керівництвом Михайла Ільницького головним економістом підприємства працює Алла Михайлівна Дяків, котра, дізнавшись про мій приїзд, забажала висловити слова щирої вдячності на адресу Ореста Фурдичка. Я записав собі її слова. Ось вони:

«Дякую Богові за зустріч з Орестом Івановичем. Свого часу я закінчила Львівський сільськогосподарський інститут і перебувала в декреті по догляду за дитиною. У 1989 році він балотувався кандидатом у депутати до Львівської обласної ради, проводив зустрічі з виборцями. Друзі і знайомі, знаючи мою природну сором'язливість і скромність, буквально підштовхували мене звернутися до Ореста Фурдичка з проханням допомогти з працевлаштуванням. Я звернулась до нього і, уявіть собі, прочитала тоді в його очах: ДОПОМОЖУ. Він пообіцяв, а я, чесно кажучи, тоді не повірила у позитивне вирішення моєї проблеми, дуже вагалася, бо насправді ніколи не любила просити. Я сильно



помилилася — мене згодом закликали в селищну раду, де у моїй присутності Орест Іванович наполегливо просив тодішнього директора лісгоспу Я.П. Целеня знайти можливість мого працевлаштування. Через невеликий проміжок часу я вже була на роботі — бухгалтером Боринського держлісгоспу, де і понині труджуся. На цьому приємності від Ореста Фурдичка не закінчилися — він періодично цікавився моїми справами. Я щиро вдячна йому за вияви уваги і турботи, тому й не дивно, що за нього, тогочасного кандидата до Львівської обласної ради, я закликала голосувати усіх своїх приятелів, друзів, знайомих. У такий же спосіб я віддячила Оресту Івановичу і на виборах до Верховної Ради України у 1998 році. По сьогоднішній день я безмірно вдячна цій людині».

Цього ж таки дня мав я фарт на зустріч у Борині ще з однією цікавою людиною — отцем-деканом Романом. Отець Роман колись навчався в одній з Орестом Фурдичком школі у Старому Самборі. А познайомив їх ближче тодішній директор Турківського держлісгоспу Михайло Ільницький. Решту того, що розповів мені душпастир, я занотував:

«Переїхав я сюди з Радомишля, що під Чорнобилем, де служив. А знаєте, в нашому церковному хорі співала мама Валерія Самоплавського, Міністра лісового господарства України. Коли Орест Іванович йшов в обласні депутати, мав серед людей велику підтримку. Ще додаю — він дуже вирізнявся пунктуальністю, будь-кого з краян завжди радо зустрічав у Києві, поселяв, надавав власний транспорт для поїздок по місту. Він був і є щирим для своїх. Я вдячний Михайлу Ільницькому за те, що познайомив мене з Орестом Фурдичком. От який високий авторитет у нього. Цей рівень шани і поваги до Ореста Івановича зберігається між людьми і сьогодні. Насамперед тому, що він — Людина, Трудівник».

Із сильними та приємними враженнями покидав я Бориню і в роздумах про людину, її місце та роль на Землі їхав до Турки, щоби звідти електричкою повернутися додому, в Старий Самбір. У Турці я завітав до державного підприємства «Турківське лісове господарство». Тут на мене чекала зустріч одразу з двома місцевими працівниками лісової галузі, котрі добре знали свого часу з Орестом Фурдичком. Перший з них — Хацьор Іван Маркович, начальник відділу підприємства. З моїм героєм вони колегували з самого початку трудової діяльності. Разом проводили дозвілля, переважно на природі. Іван Маркович згадує Ореста Івановича як високоосвіченого фахівця, котрий володів високою виконавською дисципліною, був обов'язковим, старанно ставився до своєї роботи, вирізнявся дбайливим ставленням до лісу і вже тоді переймався проблемами його охорони та екології навколишнього середовища. «Характерною рисою



Ореста Івановича, — наголосив пан Хацьор, — було дотримання слова, обіцянки — які б посади він не обіймав, навіть ставши генеральним директором об'єднання «Львівліс». Він давав чіткі і зрозумілі вказівки своїм підлеглим щодо об'їзду суміжних лісгосподарств і черпати там позитивний досвід; був першокласним господарником та керівником. Ставши народним депутатом, не залишав поза своєю увагою проблем лісівників, зокрема, сприяв забезпеченню лісничих і егерів лісгоспу уніформою через гуманітарні джерела з Німеччини.

Він завжди допомагав усім, хто до нього звертався. Так було і з працевлаштуванням у місті Турка Івану Мамчуку. Іван Маркович зі щирою вдячністю пригадав також, що коли сам потрапив у аварію і потребував серйозного лікування, Орест Фурдичко сприяв виділенню матеріальної допомоги із галузевого фонду Башти. Іван Маркович зауважив, що періодично читає «Лісовий і мисливський журнал», де часто розміщені науково-практичні статті академіка О.І. Фурдичка. Серед цих публікацій виділяє, на свою думку, чи не найактуальнішу — про необхідність відокремлення лісового господарства від лісозаготівель та про плату за користування лісовими ресурсами. Пан Хацьор на завершення розмови сказав, що Орест Фурдичко мав і має великий авторитет серед мешканців Турківщини, котрі дотепер шкодують, що доля не дала цій людині ще хоча б одну депутатську каденцію. Особливу подяку складають йому люди за те, що добився від держави виплат горянам у вигляді надбавки до пенсій і зарплат.

До нас приєднався головний лісничий господарства Михайло Михайлович Леськів і додав, що Ореста Івановича завжди поважали на роботі. Обіймаючи високі посади в галузі, він давав цінні поради і висував ідеї практичного характеру. Михайло Леськів пригадав одну цікаву історію, яка сталася у 80-х роках минулого століття. У Сколе відбувалась виїзна нарада Львівського обкому КПРС. Директор Сколівського лісгоспу Орест Фурдичко спрезентував обкомівцям великодні кошики (нарада проходила якраз напередодні Пасхи). У такий спосіб він дипломатично нагадав цим, неординарним для тодішніх радянських часів, вчинком, про народні корені представників обкому, звичаї і традиції українців, духовні джерела нашого народу.



Спогади, спогади, спогади... Я зиркнув на годинник, у мене залишалася лише одна година до від'їзду, і я вирішив присвятити її спілкуванню з непересічною особистістю — Петром Косачевичем, керівником Світового Конгресу Бойків.

День минув дуже швидко і водночас змістовно. Як і у випадку зі Сколе, обов'язково повернуся в Бориню знову. До наступної зустрічі, гірське містечко Бориня! По дорозі до Старого Самбора я подумки наспівував популярну нині естрадну пісню «Знов я у гори іду»:

*Знов мені наснилися зажурені лелеки
І мене покликали додому уві сні,
Добрий день, Карпати, добрий день, мої смереки,
Добрий день вам, гори чарівні!*

*Тут веселий вітер в'є гніздо на полонині,
Тут зустрів уперше я сердець людських тепло,
Тут мої країни, тут життя мого коріння,
Тут моє пісенне джерело!*

*Знов я у гори іду,
А назустріч потоки, мов роки.
Знов я у гори іду,
Щоб зустріти весну молоду.
Знов я у гори іду,
А ті гори, мов доля високі,
Я до них, я до них, я до них іду,
Наче на сповідь іду.*

*Над горами місяць,
мов вівчар далекозорий,
Нагадає він мені,
цей свідок мовчазний,
Як моє кохання заблукало
в першій зорі,
В чистих небесах
юнацьких мрій.*

(Микола МОЗГОВИЙ).



А ось як описував у тодішній, відділеній у часові від сьогодні трьома десятиліттями, місцевій пресі діяльність очолюваного ним лісового господарства герой нашої книги.

«НА ШЛЯХАХ ПЕРЕБУДОВИ УВАГА ДО ЛЮДЕЙ — НАСАМПЕРЕД

Ініціатива, трудова активність, господарська кмітливість — риси, які не даються людині з роками, так би мовити, на виріст. Наполовину все це — від батька-матері. Але й цю половину можна пригнітити, якщо відсутні на виробництві добрі умови праці, добрий моральний клімат, чітка виробнича мета. Це стало правилом у роботі лісгоспазу. Ми ретельно вивчаємо запити і потреби людей, враховуємо моральні і виховні наслідки прийнятих рішень. Критика недоліків, самокритика, самооцінка, утвердження принципів колегіальності і персональна відповідальність за доручене — всього цього вдосталь.

Були роки, коли в лісгоспазі оновлювався керівний склад майже наполовину. Але все це робилося на принципових засадах. Зараз підібрався здібний, авторитетний склад інженерно-технічних працівників, яким під силу вирішити складне питання, переконати людей. Серед них, зокрема, лісничі: Орівського лісництва — О.З. Бойко, Козівського — М.П. Стебельський, Довжківського — В.М. Мацьків, І.С. Король.

Так, на лісокомплексі за 1988 рік проведено реконструкцію лісорозкрійного і лакувального цехів. Відкрито побутові кімнати, сауну. Все це — за рахунок позики в банку, яка становить 180 тис. карбованців. Як мовиться, витратились, але вже зараз підприємство отримує прибутки від випуску надпланових товарів народного споживання, що його домоглися верхньо-синьовидненці (*Від назви села Верхнє Синьовидне — Авт.*). Те ж саме надпланове господарським способом будівництво житла. У квітні цього року буде здано 8-квартирний житловий будинок у Верхньому Синьовидному. І одразу ж розпочнемо спорудження у райцентрі 20-квартирного. Ми втратили призові місця в змаганні по об'єднанню, які, бувало, колись заступали все «інше», але маємо моральне задоволення від того, що поліпшили житлові умови ще вісьмом лісівникам. Натомість з'явилося переконання, що всі вони ще з більшими силами візьмуться за вирішення зростаючих господарських завдань. А перед лісгоспагом стоїть серйозний економічний екзаме́н. Ми ще повністю не перейшли на госпрозрахунок (це рішення приймається зараз ца рівні нашого Міністерства і Держкомітету). Однак, окремі аспекти госпрозрахунку вже достатньо часу діють. Розширено наші права у плануванні, укладенні договорів на поставки. Хоча... Парадокс, але факт: Міністерство лісового господарства позбавило лісгоспаг будь-якої самостійності при укладанні договорів на ділову деревину. 100 процентів її заготівель поставляється відповідно до спущених нам згори циркулярів.

Мабуть, гострота цього питання призвела до певних перекосів в індивідуальній роботі з керівниками підрозділів. Більше 10 з них останнім часом було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.



Щоб заохотити сумлінних трудівників, цьогоріч адміністрація, і профспілкова організація прийняли рішення про нарахування кращим з них із фонду матеріального заохочення доплати в розмірі 50 карбованців щорічно до відпускних грошей.

Створено кооператив «Колорит», який надає послуги нашим працівникам у придбанні і завезенні дров. Кооперативу виділено трелювальний трактор, автомашину, дві бензопили. Йому продають лісосічні відходи на старих неочищених лісосіках. За місяць роботи кооператив вже завіз понад 100 кубометрів дров. Люди задоволені.

Проблем ще багато. Але вони тануть, як весняний сніг, коли з увагою, чуйністю і водночас вимогливістю ставитися до людей.

О. ФУРДИЧКО,

Директор Сколівського лісгоспзагу».

Писали у тодішній періодиці про діяльність Ореста Фурдичка багато, адже він справді був взірцем господарника, керівника. Наприклад, уривок з матеріалу тих часів:

«... Дивовижне царство зустрінеш не щодня. Ідеш лісовою просікою, помережено сонячним лататтям, і раптом перед тобою виростають могутні і прямі, як свічка, велети. Гладенькі коричневі стовбури здіймаються в небо, і десь аж на п'ятдесятиметровій висоті розкидають широке зелене шатро. Лише тут, в урочищі «Панасівка», що неподалік від Сколе, росте ця реліктова карпатська смерека. Разом з Орестом Івановичем підходимо до першого-ліпшого дерева, охоплюємо стовбур руками і наші пальці ледь торкаються, так і не замкнувши кола. Сто п'ятдесят років цим смерекам, що можуть служити еталоном карпатських лісів, засвідчуючи їх справжню, унікальну продуктивність. Кожен гектар таких насаджень може дати понад тисячу кубометрів першокласної деревини. Проте тут не почуєте ні дзвону пили, ні гуркоту автомобіля. Урочище — заповідне. Кожне з 360 дерев-гігантів — на особливому обліку. На них і науковці, і лісівники-практики вчать плекати ліс майбутнього.

Таким же цілям служать заказники буково-ялицевих насаджень «Сколівський», букового лісу у Любенцях, чорної сосни в Орові... Ось вона, унікальна особливість Сколівського лісгоспзагу: 16 процентів його території відведено під заповідники! Яка ж заслуга у цьому директора лісгоспзагу? Ще перед відрядженням у Сколе в обласному управлінні лісового господарства та лісозаготівель мені розповіли: саме Фурдичко — найвойовничіший поборник неухильного розширення заповідних зон у Карпатах. Назвали й цифри. Коли шість років тому Орест Іванович прийняв господарство, на його території було 7 заказників. Тепер їх на Сколівщині — 17, і директор висуває перед науковцями все нові пропозиції.

Сам Фурдичко на таку характеристику реагує стримано. Хіба одному, навіть наділеному владою, під силу оновити Карпати?..

Помітив: садять у Сколівському лісгоспзазі набагато більше, ніж рубують. Скажімо, торік заготовлено деревини із 205 гектарів, а цього року посаджено



на площі 290 га. Де беруться додаткові ділянки для молодого лісу? Вишукують малопродуктивні полонини, не придатні для сільського господарства угіддя.

Ось тут і пора знову повернутися до заповідників, формуванням яких одержимий директор лісгоспзагу. Не для процентів і самолюбвання створюють їх лісівники разом з науковцями.

«Резервати, які в силу тих чи інших обставин, пощадила рука людини, служать не тільки еталоном карпатського лісу, а і його розсадником, — каже Орест Іванович. — Саме на їх основі створюємо насінневі плантації цінних порід на селекційній основі. Такими у нас є генетичний 50-гектарний фонд ялиці у Підгородцях, 150 гектарів смерекових насаджень у Довжках, 350 гектарів бука у Любенцях...

При розумному підході можна збагачувати рослинний світ Карпат і екзотичними для них видами, скажімо, японською та європейською модриною, сосною веймутовою, чорним горіхом. А не так давно в Орівському лісництві знайдено невелику — 1,2 гектара — ділянку дугласії зеленої, її батьківщина — Північна Америка, а як з'явилось це хвойне дерево у нас — ще не встановлено. Надзвичайно перспективна для промислового використання порода. Технічної зрілості дугласія досягає у 40–45 років, тоді як смереки — у 60–70. Не «беруть її ні вітровії, ні хвороби. А з одного 50-метрового дерева можна виготовити повний комплект меблів для трикімнатної квартири! Тепер у нас закладено сімнадцять гектарів дугласії, ще п'ять гектарів займають її посіви разом із смерекою, ялицею і буком...

Уже кілька років лісгоспзаг, вчені Львівського лісотехнічного інституту наполегливо підтримують ідею: перейти від локальних заказників до створення великого державного заповідника «Сколівські Бескиди»...





І все ж, охороняти ліс — не значить закрити доступ до нього. Він і надалі служитиме людям як матеріал для їх осель і меблів, як годувальник, як цілюще джерело здоров'я. Скажімо, Сколівський лісгоспзаг щороку відправляє у різні куточки країни продукцію на 4 мільйони карбованців.

Можна багато розповідати, що і як змінилося у лісгоспзазі за шість років роботи Фурдичка в Сколе, перераховувати технічні й технологічні нововведення, розписати широку програму виробничого й соціального будівництва, досвід впровадження на лісорозробках бригадного підряду або вахтового методу, завдяки чому без додаткових затрат у півтора рази зросли продуктивність праці і коефіцієнт використання такої дефіцитної поки що лісозаготівельної техніки. Та хіба все охопиш.

«Коли будете у Фурдичка, обов'язково відвідайте конеферму», — радили мені перед відрядженням. Це господарство справді вражає: не часто у наші дні можна побачити табун у 150 коней. Коли ж років п'ять тому заводили ферму, наслухався директор докорів і кпинів чимало. А в лісгоспзазі знали, що робили. У горах, де ґрунтовий покрив особливо легкоранимий, кожний прохід трельовального трактора, потужного лісовоза — справжнє лихо: перший-ліпший же дощ перетворює їх сліди у глибокі русла, гинуть тендітні пагони майбутнього лісу. Інша справа — вивезення деревини з допомогою коней.

А коли заготівля лісу проводиться на крутих схилах чи високогірних ділянках, то навіть найсучасніша техніка не може зрівнятися з прохідністю коня.





А охорона лісу? Чи багато побачить працівник цієї служби, об'їжджаючи масив на мотоциклі або вирушаючи у гори пішки? Незамінний кінь на закладанні шкілок, при догляді за розсадниками, коли садять ліс. Тож не для моди заводив конєферму Фурдичко, і тепер його приклад активно наслідують лісівники Львівщини.

Сам Орест Іванович, коли заходить мова про бережливе, мудре ставлення до лісу, наголошує не так на зробленому, як на нерозв'язаних проблемах А їх немало. Не так давно, наприклад, спеціалісти зробили розрахунки, результати яких не дають спокою директорові.

Якщо використання біомаси дерева підняти в Сколівському лісгоспзазі з нинішніх 80 до 90 відсотків (тобто, залишати на масивах лише кореневу систему, необхідну для укріплення гірських схилів), то щороку можна зберегти 40 гектарів лісу!

Турбують директора і недосконала організація будівництва доріг до гірських лісосік, і підготовка кадрів (обмаль спеціальних профтехучилищ), і ще недостатня культура спілкування з лісом... Либонь, на все життя запам'ятаю слова, мовлені Орестом Івановичем групі школярів, яких ми зустріли на туристській базі: «ЛІС — наш зелений брат. А совість велить ставитися до брата з ніжним серцем і добрими намірами».

Ставши народним депутатом, Орест Фурдичко ні на мить не зрікався ласкавих обіймів карпатських лісів, звивистих стежин до болю знайомих урочищ, стану молодих лісокультур, генетичного резервату скельного дуба, сосни веймутової, європейського бука та білої ялиці — характерних ознак рідної Старосамбірщини, — в чому, власне, й полягає її неповторність. Усе це стало справою його життя.

В. САВЧАК,
кор. «Радянської України»,
Львівська область».

* * *

Уся трудова діяльність Ореста Фурдичка у лісгосподарському комплексі на різних посадах — це праця, праця і ще раз праця. Праця невтомна, натхненна, творча і, як правило, результативна. Апофеозом особистих трудових зусиль Ореста Івановича стало призначення його генеральним директором об'єднання «Львівліс».

Неповторну музику лісу душевно щиро передано у вірші поета В.Д. Бондаренка. Ці поетичні рядки стали гімном лісівників. Автор музики — самбірчанин, заслужений працівник культури України Р.М. Паньків.



ЛІСІВНИКИ



*Лісівники ми, друже мій,
лісівники.*

*Лісівників у нас хіба
не знають?*

*І наші помисли хіба
не як бруньки
Тепло весни — тепло
дерев вбирають?*

*Стоять ліси,
Шумлять ліси.
Ми лісових стежок
Сходили стільки!
Посеред листя і роси
Ми стільки бачили краси,
Нам звуки лісу,
Як мелодія сопілки.*

*Лісівники ми, друже мій, лісівники,
В житті колись ми вибір свій зробили.
І наші милі, наші лагідні жінки
За це, можливо, нас і полюбили.*

*Лісівники ми, друже мій, лісівники.
Не ніжила нас доля, не ласкала.
І розбрелися наші по лісу роки,
І молодість у лісі заблукала.*

*Лісівники ми, друже мій, лісівники.
Бува, не все іде в нас так, як треба.
Та світить сонце, галасують ластівки
І підрастають діти і дерева.*

Чверть століття Орест Фурдичко самовіддано і натхненно служив благородній справі охороні, захисту і примноження лісу — зеленого багатства нашої держави.

На насиченому невтомною працею трудовому шляхові від інженера лісових культур до генерального директора об'єднання «Львівліс» він не розтратив любові до лісу, до звитяжної



праці у ньому, зробивши вагомий особистий внесок у розбудову і зміцнення лісового господарства України.

Під час однієї з наших зустрічей Орест Іванович сказав: *«Ліс — це усе моє життя. Горджусь, що обрав спеціальність інженера лісового господарства, фах лісівника. Ліс став для мене не тільки місцем професійної діяльності, але й джерелом життєвої насолоди та творчої наснаги, моїм єством.*

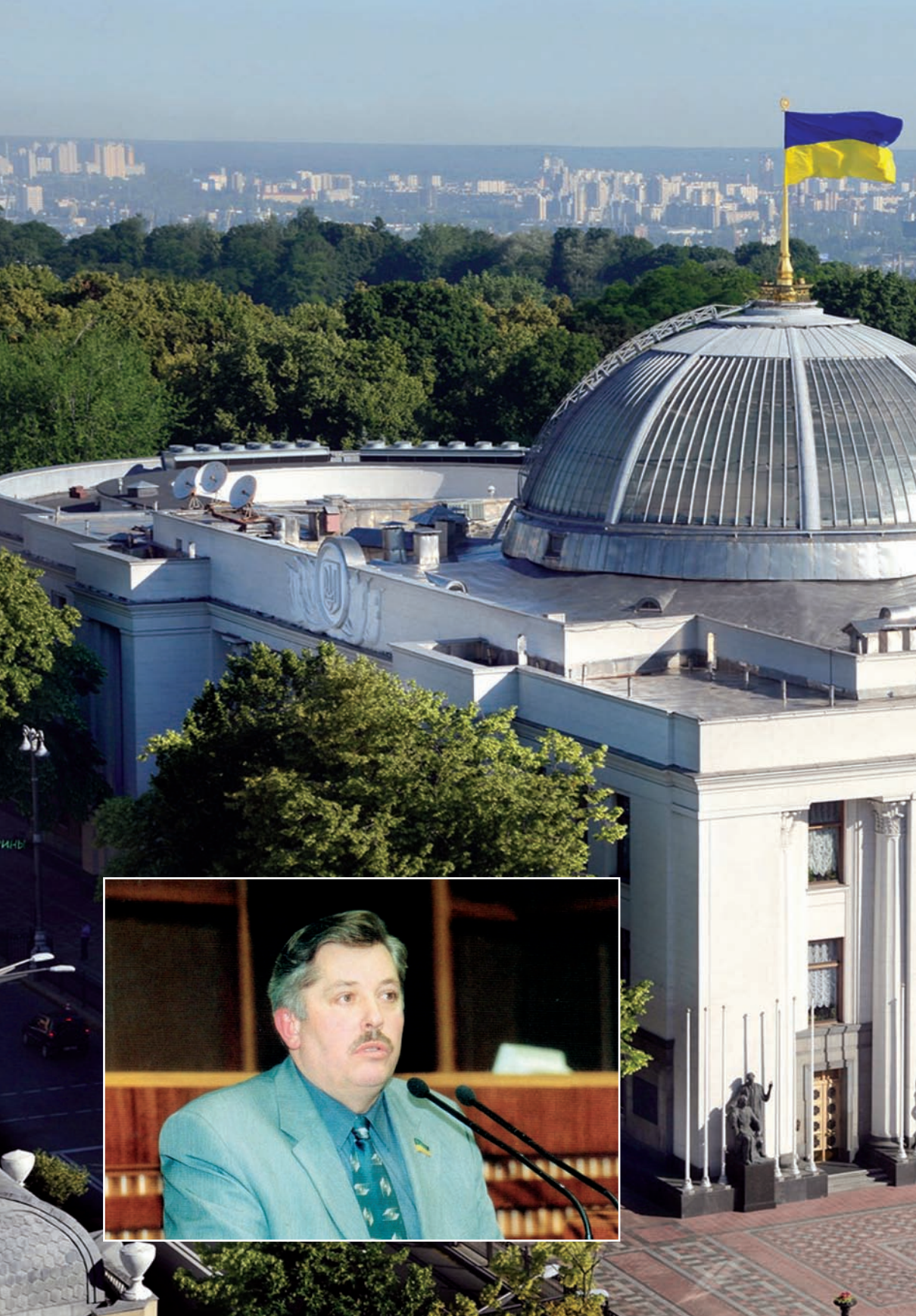
Тішуся, що доля благословила мене працювати на лісовій ниві, ввірила охороняти, захищати та примножувати зелені багатства карпатського краю та нашого українського лісу.

Радію з того, що за чверть століття роботи у лісовому господарстві, разом з своїми колегами лісівниками бачу добрі плоди нашої праці — буйні молоді карпатські ліси, лісові розсадники і шкілки, лісонасінневі плантації. Виросла чимала когорта учнів, послідовників, які стали вірними моїми лісовими побратимами.

Вірю, що і частка моєї скромної праці буде певним внеском у загальнонаціональну скарбницю економічного зростання та екологічної безпеки нашої України».

Усі якості справжнього трудівника з новою силою виявилися у Ореста Івановича згодом і в подальшій роботі — на посаді голови Львівської обласної ради, в Парламенті, у сфері громадської діяльності, а також в період очолювання ним столичного науково-дослідного Інституту.





ДАР УМІТИ СЛУХАТИ І ПОЧУТИ

Наш народ — багатостраждальний народ.

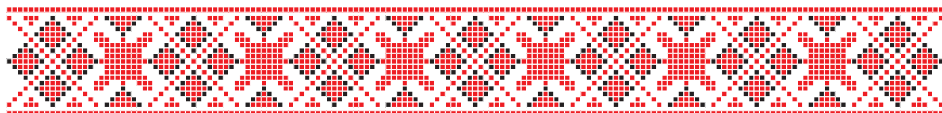
Від покоління до покоління він пережив багато лиха. Люди наші втомлені. Вони хочуть і мають право на гідне життя.

Громада обирає до усіх рівнів представницьких органів влади тих, від кого хоче бути не лише вислуханою, але й почутою.

Далеко не кожен народний обранець виправдовує довір'я своїх виборців, більшість засмоктали власні амбіції, часто — у площині наживи.

Величезна рідкість — депутат є вірним слугою для тих, хто проголосував за нього.

Це стається тоді, коли душа болить за тих, кому насправді у житті болить. Чужий біль стає власним. Чуйне серце, висока моральність, самопожертва диктують: допоможи.



За роки свого життя я зазізнався з багатьма людьми, котрі викликали у мене захоплення. В когорті таких достойників особливе місце посідає Омелян Леськів. Він — незвичайна людина. Омелян Володимирович ґрунтовно знається на народній творчості, українській звичаєвості, справжній інтелегент, умілий педагог і методист вищої кваліфікації в освітній галузі, талановитий журналіст.

Омелян Леськів написав і видав дванадцять книг, серед яких і «Каденція» — нарис із депутатської діяльності Ореста Фурдичка, який став для мене — поруч з реальними спогадами реальних людей — одним з основних джерел для написання наступного розділу моєї книги про академіка Фурдичка, але вже в контексті його наукової діяльності.



Омелян ЛЕСЬКІВ — народився 1941 року у селі Військо (тепер — Нови Сади, Польща). Закінчив Харківський Державний інститут культури та Дрогобицький педагогічний інститут імені І. Франка. Очолював відділи культури Городоцького, Самбірського і Старосамбірського райвиконкомів, обіймав посаду заступника завідувача відділу освіти Старосамбірської РДА, викладав у Самбірському культосвітньому училищі, Великоліщинській, Самбірській № 11 та Стрільбицькій середніх школах. Засновник регіонального фестивалю імені М. Вербицького та літературного об'єднання «Княжа Гора». Стояв біля джерел Старосамбірської і Добромильської дитячих музичних шкіл. Член товариства «Бойківщина» та Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини». Серед написаних книг — «Школа в Стрільбичах» у співавторстві з Орестом Фурдичком. Лауреат педагогічної премії імені С. Дубравського та Бойківської літературної премії імені М. Утриска. Відмінник культурно-освітньої роботи. Відзначений Почесними грамотами Міністерства культури та Міністерства освіти України, ініціатор встановлення погрудь та меморіальних таблиць відомим українцям, зокрема митрополиту Андрею Шептицькому душпастирю і новелісту Юрію Кміту, режисеру Тамарі Підгаєвській, спортсмену Леву Броварському. Член Національної спілки журналістів України. Проживає в місті Самборі.

НАПРОЧУД ВДАЛА КАДЕНЦІЯ

*Не присягай надаремно.
БІБЛІЯ.*

Так якось вимовив і Ігор Іванович Ярема, директор державного підприємства «Самбірський лісгосп», заслужений лісівник України, депутат Львівської



обласної ради. Мав на це моральне право: передусім як близький земляк Ореста Івановича Фурдичка (Старий Самбір зі Стрільбичами — на якійсь кілометровій відстані), а по-друге, разом вони здобували першу вищу освіту у Львівському лісотехнічному інституті.

Не раз у розмові, розуміється, у відсутність Ореста Івановича, він стверджує: «Такого народного депутата ми не мали і не певен, що скоро матимемо». Цілком погоджуюся, і не тільки я один, бо добре його знаю, оскільки усе третє скликання пропрацював у нього помічником-консультантом.

На відміну, скажімо, від нинішніх депутатів, які думають про себе, він дбав про людей. З виборчого округу завжди повертався до столиці, везучи з собою цілу папку скарг, заяв і прохань. Майже все зі звернень йому вдавалося виконати. Додам, що його виборчий округ, утворений з чотирьох гірських районів, був далеко не простий. Часто народний обранець вирішував питання на особистих зв'язках. Ну а на малій батьківщині його любили і поважали краєни, до думки його, як правило, завжди прислуховувалися.

Прикметно, директор Старосамбірської середньої школи № 1, заслужений вчитель України Михайло Рашкевич назвав свого випускника Ореста Фурдичка метафорично — «робітником із трьома «Р». І це не пафос, не перебільшення — так воно було насправді.

Працьовитість нашого депутата була вражаючою. Ні, він не трудився до стану самозречення, інакше його не вистачило б на різноманітні і численні депутатські запити та власні уподобання. Нардеп умів відрізнити важливе від другорядного, термінове від не дуже нагального. Він працював планово і конкретно. Саме завдяки цим якостям, як кажуть його земляки-бойки, народного депутата Ореста Фурдичка скрізь і всюди «було повно». Саме це надихнуло мене свого часу на написання нарису «Каденція» (Київ: ДІА, 2012 р.) з депутатської практики Ореста Фурдичка. Тепер не раз задумуюся: чи багато депутатів Верховної Ради минулих і теперішнього скликань завартували за своє служіння народові окремої книги? Сумніваюся. Принаймні, жодної ще не бачив.

Не буду переповідати його змісту — нарис треба прочитати. Наголошу тільки на тому, що цей твір пройшов презентацію у Самборі, його відзначено на регіональному конкурсі імені М. Утриска.

З іменем О.І. Фурдичка пов'язана важлива ознака нашого часу — відродження меценатства. За його сприяння вийшли у світ художні твори, журнали, у т.ч. для дітей. Він спонсорував видання членів Національної спілки письменників України, вчителів Ольги Яворської та Любові Проць. Обидві називають свого добродія «людиною з небайдужою душею і добрим серцем». Найтепліші слова вдячності висловлюю Орестові Івановичу і я—за допомогу у виданні нарису «Довга дорога до Війська» та монографії «Співець бойківської долі».

Як учений О.І. Фурдичко одноосібно і у співавторстві написав низку наукових праць (остання — «Агроекологія»), а також монографій і навчальних посібників. Серед таких і наша спільна робота над нарисом з історії галицького шкільництва, яку розпочав ще у 30-х роках минулого століття педагог і письменник із Самбора Іван Филипчак, а також спільний твір «Школа в Стрільбичах: літопис продовжується...» (Львів: Видавничий дім «ПАНОРАМА», 2002).



Перу Ореста Івановича належать такі праці: «Лісовими стежками Львівщини», «Лікарські та медоносні рослини Галичини» і низка інших. Опрацювавши тему «Природа у творчості Івана Франка», він взяв активну участь у підготовці чергового тому «Антології бойківського краю». Ця колективна праця присвячується 160-річчю від дня народження та сторіччю пам'яті Великого Каменяря, що відзначалися у 2016 році.

У 2014 році Ореста Фурдичка прийнято до Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини». Пишаємося цим, бо наші ряди поповнив автор не тільки наукових і публіцистичних творів, а ще й академік.

Стрільбичі — село раннього дитинства Ореста Івановича, священна земля його дідів і прадідів. Тут вимовив найперші святі слова: Мама, Тато, Бог, Україна, Хліб, Праця.

Тут навчався розуміти добро і зло. Тепер тут чекають на нього сестра, брат, уся родина. То й тягнеться додому, а приїжджаючи сюди, забирає мене із Самбора з собою. Насамперед, їдемо на цвинтар, до батьків, молитовно вклоняємося місцю їх спочинку. За життя раділи його появі, кожним відвідином ньєнка Михайлина і тато Іван.

Ніколи не забуду стосовно себе благочинства Ореста Івановича. Коли у 2007 році мене спіткала анемія, він придбав для мене пакети крові. Яке благородство, людяність і співпереживання! Завдяки цьому до мене повернулося здоров'я, а водночас і стан фізичного, душевного та соціального благополуччя.

Орест Фурдичко вигідно вирізняється з-поміж інших ініціативністю, уміє збудити цю якість у багатьох, хто розчарувався чи втратив віру в себе. Він підтримував чимало починань, які стали традиціями. Наприклад, у Підкарпатській

футбольній лізі було започатковано кубковий турнір, присвячений Дню Незалежності України. Понині аматори Самбірщини беруть участь у цих змаганнях за здобуття спортивного трофея.

У 1998 році Орест Іванович підтримував ініціативу Старосамбірського районного відділу освіти щодо проведення у Стрільках фестивалю хорової пісні імені душпастиря і композитора Михайла Вербицького, який у цьому селі в середині XIX століття священникував. Завдяки



Омелян Лєсків і Орест Фурдичко



О.І. Фурдичку у 2000 році фестиваль набув статусу міжрайонного. 2016-го цей фестиваль проводився увосьме. Для відзначення диригентів, солістів і концертмейстерів О.І. Фурдичко передав з Києва популярні друковані твори: «Зелений зарінок» Ольги Яворської, «Доля і праця» Василя Пилип'юка, «Першопостаті українського лісівництва» Володимира Бондаренка у співавторстві з ним та ін.

Народний депутат України О.І. Фурдичко — патріот рідного села, без чого не став би патріотом України. Щоб людям жилося комфортніше, він допоміг у його газифікації. А ще-патріот Бойківщини. «Вибиті» ним так звані «гірські» — вагома фінансова підмога горянам. Таких та інших прикладів можна навести багато, а висновок один: благословенне те село, на межі якого Орест Іванович встановив колись знак з написом: «СТРІЛЬБИЧІ», яке дало суспільству політика і господарника, громадського діяча і мецената, а науці — вченого.

* * *

Перед тим, як стати депутатом Верховної Ради України, Орест Фурдичко пройшов велику школу народного обранця Львівської обласної ради. Якість виконання ним повноважень обласного депутата можна узагальнено показати через подячний лист від жителів села Присліп Степана Кулинина та Івана Когута: «Хоч наше село і не входить до Боринського виборчого округу, від якого О.І. Фурдичко є депутатом обласної ради, але важке життя змусило нас звернутися до нього за допомогою. Він зрозумів наші болі і надав посильну допомогу. Буквально через кілька днів до села привезли одяг, харчі»... У того ж таки Івана Когута, до речі, аж двічі горіла хата, кожного разу йому допомагав Орест Іванович. Прикладів можна привести безліч. У таких випадках Омелян Леськів каже завжди: «...словам — стисло, а прикладам і фактам — просторо».

«... От би зараз був Орест Іванович депутатом знову, він би допоміг мені з лікуванням зору», — бідкався один мій знайомий старосамбірчанин, чоловік поважного віку, якимось зустрівши мене. Додав ще, що під час якоїсь там чергової сесії Старосамбірської міської ради зайшов до сесійної зали і скромно спостерігав за роботою мера і депутатського корпусу, уважно прислуховуючись до виголошуваних текстів ухвалених рішень. Напруживши очі, раптом угледів на стіні приміщення світлини почесних громадян міста. Найбільше втішений був наявністю знімка Ореста Івановича Фурдичка. Наприкінці нашої короткотривалої бесіди зауважив: «Орест Фурдичко як депутат



Верховної Ради вартий найвищої похвали уже за одну тільки річ — за те, що провів титанічну роботу щодо Закону України «Про статус гірських населених пунктів України», завдяки чому села і містечка гірського бойківського краю отримали відповідний статус, а країни — суттєву надбавку до зарплат, пенсій, стипендій. А тепер нема до кого й звернутися по допомогу», — майже приречено кинув мені на прощання мій знайомий.

Чи не всі люди із ностальгічним присмаком у спогадах добре згадують про Ореста Фурдичка, коли він представляв їхні інтереси у Парламенті. Вони щиро і відверто жалкують за ним, наголошуючи щоразу, що ні до, ні після нього кращого нардепа по 125-му виборчому округу не було. «І, мабуть, не скоро буде» — впевнено додають. Окрім активної законотворчої діяльності, а ним було напрацьовано 60 законопроектів і проектів постанов Верховної Ради України, особливо потужною була його робота в окрузі. Там посприяв газифікації, там допоміг відновити зруйнований черговою повинню міст через річку, там — збудувати храм. Не забував про розвиток спорту на Бойківщині. Став взірцем меценатства, фактично відродивши благочинність в загальнодержавному масштабі. Вже тоді, на зламі двох тисячоліть, переймався необхідністю наближення України до Європи, сприявши відкриттю прикордонного переходу в Смільниці.

Це був справді народний депутат, позаяк жив, переймався проблемами виборців. Не було жодного звернення від людей, на яке він би не відреагував. І не якимись там відписками чи «відфутболюваннями» заявника, як це притаманно більшості народних обранців і чиновникам. Орест Фурдичко уважно вивчав кожну скаргу, кожну заяву і вживав дієвих заходів задля задоволення законних потреб виборців. Він був принциповим і разом з тим справедливим. Декілька разів доводилося народному депутату Оресту Фурдичку йти на прийом до тодішнього Президента України Леоніда Кучми, аби гарантовано, на високому владному рівні, вирішити стратегічні моменти розвитку краю, від якого він був обраний. Це стосується і того ж таки Закону України «Про гірські населені пункти», утворення Національного природного парку «Сколівські Бескиди», відкриття прикордонного пункту пропуску в с. Смільниця тощо. Оресту Івановичу часом вдавалося зробити неможливе. Наприклад,



аби переконати владу держави у масштабності руйнівних поведень на Старосамбірщині і наданні відповідної адекватної допомоги, запросив сюди самого Міністра з надзвичайних ситуацій Василя Дурдинця, особисто провівши для нього «екскурсію» по руйнівних наслідках поведень.

Особливу увагу депутат Фурдичко приділяв підростаючому поколінню — майбутньому нашої держави. Залишається хіба що дивуватися його вмінню знайти комп'ютери для сільських шкіл, форменний одяг для футбольних команд, скерувати на лікування дівчину із Самбірщини — Ірину Гірняк. Тепер вона повносправна і безмежно дякує Орестові Івановичу за його чуйність і підтримку. А як багато учорашніх випускників шкіл із віддалених гірських сіл і маленьких містечок, завдячуючи підтримці Ореста Фурдичка, змогли стати рівними серед рівних у лекційних аудиторіях вишів! Без підтримки їх мрія так би і залишилася нездійсненою. Напрошується логічне запитання: коли він усе встигав? Мусив встигати, адже ще з підліткових років виробив у собі високий рівень відповідальності і обов'язковості. В сім'ї нащадків князівського роду інакше і бути не могло! Ось чому Орест Фурдичко заслужив звання «Лицар народної довіри». Ось чому дотепер із величезною вдячністю його згадують і в Старому Самборі, Почесним громадянином якого він є, і в Турці, і в Самборі, і в Сколе. Він звалив тоді на себе важкий тягар відповідальності перед країнами — жителями чи не найважчого виборчого округу гірського бойківського краю і з честю виправдав довір'я виборців. Він слугує яскравим взірцем самовідданого і саможертвовного служіння людям для теперішніх слуг народу, які, здебільшого, загорнувшись у ковдру позерства, переймаються більше власними статками, власним іміджем, з головою занурившись у бездонність популізму.

Обов'язково треба відзначити дуже важливу деталь: Орест Фурдичко не страждав на «зірковість», він був доступним для всіх виборців, скромним у стосунках з ними. Особистих прийомів не перелічити, кількість відвідувань ним шкіл, дитячих садків, лікарень важко встановити — настільки їх було багато. Він не віднікувався, не ховався від виборців за ширму зайнятості чи стіну браку часу, він постійно був із ними разом. Народний депутат Орест Фурдичко не з доповідних записок знав



їхні проблеми, а безпосередньо від них самих. Ось тому бачив і достеменно знав реальний стан речей, справжні причини походження негараздів. І це давало йому змогу результативно допомагати людям.

Орест Іванович надто сильно любить свою рідну Бойківщину, якою постійно переймається. Маючи в рідних прадідівських краях численних незрадливих друзів, він завжди володіє ситуацією, і серед турбот академіка і директора столичної наукової установи незмінно знаходить час, який присвячує щирій увазі до своєї малої батьківщини. Звичайно ж, не було ще жодного року, аби він не приїхав сюди вклонитися могилам батьків, своїм рідним Стрільбичам, давнім приятелям, сивим карпатським горам і найдавнішому своєму другові — лісу. Це його життєві скарби, які дали і дають повсякденну наснагу до творіння доброго, красивого, корисного, а значить — вічного.

Старий Самбір високо оцінив особисті вагомні заслуги Ореста Фурдичка перед старосамбірською громадою — у 2013 році йому присвоєно звання «Почесний громадянин м. Старий Самбір». Пам'ятаю, як жителі цього невеличкого гірського райцентру зініціювали збір підписів під відповідною петицією до міської ради. Зауважу лаконічно: це подання зібрало найбільшу з-поміж усіх Почесних громадян Старого Самбора кількість підписів. Отже, як кажуть, без будь-яких коментарів.

Про депутатську діяльність Ореста Фурдичка доволі ґрунтовно написав у своїй книзі «Каденція» Омелян Леськів. Зокрема, там йдеться про таке:

«Була в нього заповітна мрія — бачити свій рідний край щасливим і багатим. Особливо вболівав за його карпатські терени, де навколо гомін верховіть і вод сріблястих мова...

Не секрет, у деякі передгірські та гірські села підкрадалися справжні злидні: не працювали крамниці, зачинено фельдшерсько-акушерські пункти, перервано транспортне сполучення, місцями люди не отримували пенсій і зарплат. Ось тоді ринкова економіка — суворий і навіть якийсь безжалісний екзаменатор. Люди до такого не звикли, а нові реалії, наче вир, поглинали все, що не могло втриматись на плаву...

Проте — це не привід, аби сидіти й нічого не робити. З багатьох пріоритетних питань треба було визначитися. Усе це має бути наповнено конкретним змістом, бо Орест Фурдичко — прихильник максимальної праці, справжньої, а не показової.

Таким був і залишається понині».



Політика — мистецтво можливого. Депутат — слуга народу. Орест Фурдичко хотів і вмів служити людям, суспільству, державі. Тому й зголосився балотуватися до найвищого законодавчого органу держави у 1998 році. Громадськість прийняла це його відповідальне рішення доволі схвально. Це чітко підтвердив з побажанням перемоги на виборах директор Стрільбицької середньої школи ім. Івана Яворського Дмитро Грозовський, висловивши колективну думку краян: «Прості батьки-селяни навчили Ореста Івановича не чекати дармового хліба, а братися до праці, самостійно торувати свою стежину. Переконалий, буде з нього парламентарій!».

Кандидатуру Ореста Фурдичка тоді одностайно підтримали: Конгрес Українських Націоналістів, Українська республіканська партія Левка Лук'яненка, Спілка і Товариство політв'язнів, Братство Організації українських націоналістів — Українська повстанська армія, Партія зелених, Національна спілка педагогічних працівників, Асоціація діячів культури, Прикарпатська Січ, Львівський кіш Українського козацтва, Товариство «Побратими», Комітет матерів із захисту синів-військовослужбовців, Союз «Січові Стрільці», «Тризуб», Міжобласне гуманітарне товариство лікарів, Асоціація прав малого та середнього бізнесу, Всеукраїнська ліга жінок, Товариство «Стяг Орлика», діти Братства політв'язнів, «Пласт», Український діловий клуб, Об'єднання підприємницьких організацій Львівщини, Братство св. Андрія Первозданного, Студентське братство, Організація української молоді «Спадщина», ЛОО Товариство «Патріот України» та багато інших партійних, громадських організацій, неформальних рухів і об'єднань.

Будучи за натурою прагматиком і реалістом, Орест Фурдичко поклав в основу своєї передвиборчої програми знання і власний досвід. Тому програма була конструктивною, наповненою конкретикою. До виборців можна було сміливо йти з таким планом дій, якому б люди повірили, адже Орест Іванович брав на себе відповідальність за боротьбу за сильну, незалежну і соборну Україну, єдину державну українську мову, швидку структурну перебудову вітчизняної економіки, захист власного товаровиробника і зниження податкового тиску, залучення у виробництво інвестицій і банківських кредитів, відродження українського села та приватної власності на зем-



лю, відновлення роботи промислових підприємств, своєчасне одержання заробітних плат і пенсій, забезпечення добробуту пенсіонерів, інвалідів і самотніх, компенсацію грошових заощаджень громадянам. Тому й голосували країни за нього, за свого, тобто за того, кого давно і добре знали. Орест Фурдичко сповідував принцип: служити своєму народові означає служити Богові. Цього власного життєвого кредо він дотримувався непохитно, свято.

Народні симпатії до кандидата в депутати Верховної Ради України Фурдичка Ореста Івановича були настільки щирими, що про нього був складений вірш, автором якого є Л. Довжик.

*Щоб цвіла у нас пшеничка
Буйно і розкішно —
Голосуймо за Фурдичка,
Це не буде грішно.*

*Всі його ми добре знаєм,
Як людину діла,
Отож, його вибираймо,
Голосуймо сміло!*

*Та навіщо ж нам чужого?
Обираймо свого!
Кращого, аніж Фурдичко,
В нас нема нікого.*



«... Виборці переконалися у професіоналізмі нардепа, якщо йшлося про законотворчість стосовно охорони та відтворення лісів. Великодушним, урівноваженим і думаючим, простим у спілкуванні і водночас принциповим та наполегливим у до-





сягненні поставленої мети — таким постав у Парламенті Орест Фурдичко», — характеризує його письменник і громадський діяч Омелян Леськів. І дійсно, в результаті невтомної діяльності народним обранцем Орест Фурдичко став єдиним з-поміж усіх депутатів Верховної Ради України усіх скликань, котрий був удостоєний звання «Лицар народної довіри». Це співзвучно із тим, як охарактеризувала роботу Ореста Фурдичка в Українському парламенті Марія Янушевич, директор Корналовицького сиротинця «Рідний дім», що на Самбірщині: «Орест Іванович не розгубив на життєвих перехрестях свою скромність, людяність і душевність. А працездатність, здається, потроїлася». До речі, він сприяв відкриттю цього закладу.

Перелік добрих справ на благо держави і нації народного депутата Ореста Фурдичка настільки об'ємний, що його треба озвучувати багато годин поспіль. Однак, уже одного того було б достатньо, що він, для прикладу, посприяв створенню музею Михайла Грушевського у Львові, побудові меморіалу Січовим Стрільцям на горі Маківка, встановленню пам'ятника князю Святославу в місті Сколе.

Треба підкреслити, що Орест Фурдичко закінчив свого часу Старосамбірську середню школу, в якій директорував відомий на всю країну педагог-новатор, заслужений вчитель України Михайло Рашкевич, котрий буквально проріс нею, бо йшов щодня до свого дітища, за його ж власним висловом, як на Службу Божу. Отак і народний депутат Орест Фурдичко — йшов працювати в Парламент, як до Храму. Відповідально і свято він ставився до виконання своїх повноважень представляти інтереси виборців-горян у столиці. Він постійно додавав до своєї програми нове і наполегливо боровся за реалізацію проектів, спрямованих на громаду, покращення її повсякденного життя. Зокрема, він порушив у Верховній Раді питання про визнання вояків УПА ветеранами Другої світової війни, розробив проект Закону України «Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону», а також проекту Закону про надання гірським населеним пунктам пріоритетного розвитку та впровадження для них спеціального режиму інвестиційної діяльності. Крім того, Орест Фурдичко підготував проект Закону «Про сільський еко-туризм», а також законопроект щодо спрощеної форми та піль-



2001 рік. Село Воля Старосамбірського району Львівської області. З міністром з надзвичайних ситуацій В. Дурдинцем на місці руйнівної повені.

гових умов вступу на навчання за державним замовленням до закладів освіти випускників шкіл з гірських населених пунктів. З його подачі Президент України підписав Указ «Про додаткові заходи щодо соціального захисту жителів гірських районів України».

А ще для народного депутата України Ореста Фурдичка характерною особливістю був обов'язок періодично звітуватися перед своїми виборцями, на що багатьом сьогоднішнім народним обранцям бракує сміливості. Бо

у них за декларативністю добрих намірів відсутні реальні справи. Орест Іванович завжди мав, що сказати людям, і знав, що зробити для полегшення їхнього життя. Тому він і дотепер є чи не найшанованішою персоною на Бойківщині.

Будучи лідером по духу, Орест Іванович у той же час працював з командою однодумців, не лише офіційних помічників-консультантів. Скрізь у виборчому окрузі він мав безліч тих, хто сприяв виконанню ним депутатських повноважень, виконанню результативному. Команда депутата потужно працювала у 125-му загальнодержавному одномандатному мажоритарному виборчому окрузі, а це — чотири райони: Самбірський і три гірські — Сколівський, Старосамбірський і Турківський — однаково потужно. Орест Іванович плідно співпрацював з друкованими засобами масової інформації, а тому його діяльність була максимально публічною. А вже якою насиченою!

«Багато доброго залишив по собі Орест Іванович. Його «гірські» ми відчуваємо конкретно...», — це думка жителя села Лопушниця Старосамбірського району, голови багатодітної сім'ї Михайла Фітяка. Йдеться про те, що народний депутат України доклав великих зусиль для того, аби розширити існуючий список гірських населених пунктів, завдячуючи чому жителі низки невеличких прикарпатських містечок і сіл почали отримувати



гірські грошові надбавки... Це дуже суттєва допомога тим, хто живе і працює у складних природно-кліматичних умовах.

Як депутат Орест Іванович Фурдичко успішно відбувся. Упродовж каденції до нього звернулося 20053 виборців, у т.ч. від підприємств, установ і організацій — 1236 осіб. А скільки невимушених бесід з людьми відбулось, важко перелічити. І жоден виборець після спілкування з народним обранцем не залишився наодинці зі своїми проблемами. Про своє депутатство наш герой якось сказав: «Я не належу до тих, кому хвилинний інтерес, непевна популярність або пустодзвонна слава гріють серце. Таким я народився, таким учили мене бути мої батьки та й люди, з якими познайомився на життєвій дорозі. Все, що міститься в моєму звіті, є своєрідною сповіддю. Вважаю її конче потрібною, оскільки чотири роки тому давав обіцянки. А написано ж: «Не присягай надаремно». То ж вам, шановні виборці й судити, чи дотримав я цієї заповіді... Оптимісти побачать в моїй депутатській праці позитивні результати і висловлять надію на те, що спільними зусиллями ми подолаємо нинішні негаразди. Песимісти і скептики, навпаки, критично поставляться до того, що вдалося зробити задля поліпшення



Із запрошеними на екскурсію дітьми з м. Сколе.
Біля будівлі Верховної Ради України. Київ, 2002 р.



життя і праці жителів гірського краю. Звичайно, ті та інші матимуть рацію, тому належно сприймаю критику і похвалу». Дотримали Ви, Оресте Івановичу, цієї заповіді. Без всякого сумніву. Чесно. Достойно.

Чотири роки депутатства у Верховній Раді — це чотири роки служіння людям. Відданого служіння. Служіння чесного, щирого. Хоч і тяжкою була ця ноша обов'язковості і відповідальності. Завчасно посріблилось волосся, додалося більше зморшок на обличчі. Але не послабився дух козацький, дух бойківський! На сильного духом славного сина Бойківщини Ореста Фурдичка попереду чекали нові обрії життєвих звершень. Обрії нових висот. І він їх досягне. І ті нові висоти і успіхи в науці будуть потім. Поки ж його найбільше хвилював рівень життя краян, їх соціальний стан, далеко не кращий. Вихід він бачив насамперед у вдосконаленні вітчизняного законодавства, в поєднанні зусиль народних обранців з зусиллями місцевої влади, у підтримці самих виборців.

Депутатська каденція Ореста Фурдичка наповнена фактами, аргументами і цифрами. З цим важко сперечатися. Його метою було визначення основних пріоритетів розвитку Карпатського регіону, Бойківського краю і виборчого округу. Цій меті він і підпорядкував як законодавчі ініціативи, так і повсякденну практичну депутатську діяльність у роботі з виборцями — на поліпшення умов проживання та господарювання жителів гірських населених пунктів, збільшення кількості людей, на які поширюються пільги, на забезпечення гірському краю державної підтримки і встановлення громадянам соціальних гарантій.

Депутатська діяльність, особливо в частині роботи над законопроектами, насправді є дослідницькою працею. Дослідження — необхідний інструмент наукових пошуків. Якщо проект закону наповнений красномовством і декларативністю, то у ньому нема нічого, вартого потреб державного будівництва і корисного для суспільства. Не кожний спроможний скласти чіткий план чи програму дій, не говорячи вже про концептуальне бачення розв'язання тієї чи іншої проблеми. Оресту Фурдичку творення законів давалося успішно, позаяк без зайвого галасу, притаманного політикам-популістам, робив те, що досконало знав. Це, насамперед — законодавчі акти екологічного спряму-



вання. Написання законів такого характеру і змісту потребує від їх автора глибокого знання біології, зоології, екології та інших наук. Величезною заслугою депутата Ореста Фурдичка необхідно вважати напрацьований ним законопроект «Про Червону Книгу України», адже в цьому документі сформульовано заходи і програму дій зі збереження і охорони тварин і рослин зникаючих видів, врегулювання загальних правових, економічних, соціальних та організаційних засад здійснення діяльності у сфері охорони та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин нашої країни. «Постійно домагаюся, щоб державна політика в наших Карпатах була спрямована на запобігання широкомасштабному прояву згубних наслідків природних явищ шляхом впровадження в господарську діяльність природо- і ресурсозберігаючих технологій», — підкреслював важливість цього документа його автор.

З метою поліпшення соціального становища горян Орест Фурдичко розробив проект Закону «Про сільський екотуризм» як складову туристичної галузі та одночасно як потужний поштовх до активізації інвестиційного процесу, а також розвитку рекреаційних територій. А це, своєю чергою, відкривало для гірських мешканців нові широкі горизонти для започаткування туристичного бізнесу.

Державою мають керувати патріоти. Державний і громадський діяч, народний депутат України Орест Фурдичко є справжнім патріотом у найширшому значенні цього слова. Своєю депутатською діяльністю він утверджував Україну як державу, що дбає про своїх громадян. Закони, автором яких став Орест Фурдичко, є життєво необхідними для нашої держави, оскільки, будучи природоохоронними за своїм змістом, вони спрямовані насамперед на соціально-економічний захист українців. Специфіка його виборчого округу продиктувала йому основне гасло: «Через відродження села — до відродження України».

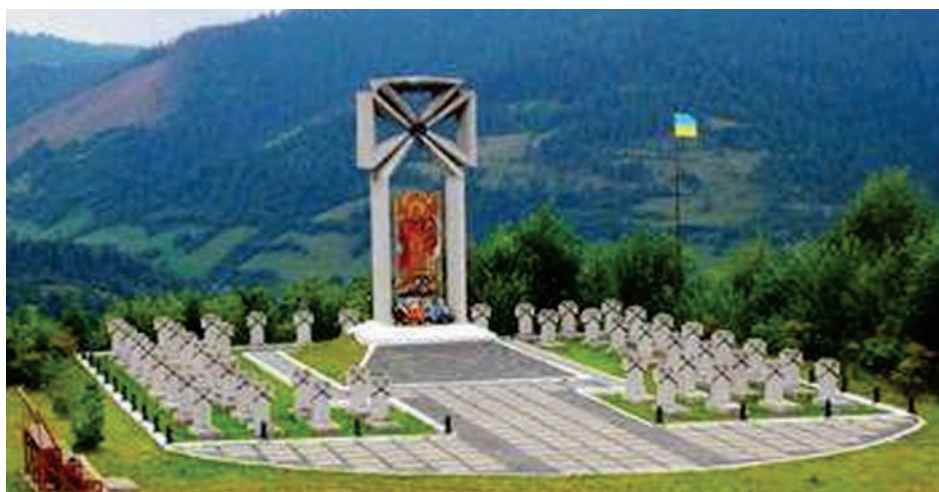
На відстані часу можна об'єктивно оцінити конкретну працю народного депутата Ореста Фурдичка. Без сумніву, вона вагома, результативна. Чотири роки каденції наполегливого відстоювання соціальних потреб і запитів горян принесли Оресту Івановичу велике і щире визнання, вдячність бойківських сердець. Мешканці гірських районів забули, що таке за-



боргованість по зарплатах, пенсіях та інших соціальних виплатах (у т.ч. багато хто отримав рятівну матеріальну допомогу), а місцева влада — про необхідність безкінечного оббивання високих і майже недоступних міністерських порогів у пошуках коштів на ліквідацію руйнівних наслідків повеней чи на ремонт доріг, комунальних очисних споруд, буріння нових артезіанських свердловин або ж на газифікацію населених пунктів, на проведення робіт з берегоукріплення, будівництва нових шкіл чи ремонту вже діючих та забезпечення їх технічним навчальним обладнанням, тими ж зошитами і канцтоварами. Із багатодітних сімей багато дітей змогли пройти курс лікування у районних та Львівських спеціалізованих лікарнях, у реабілітаційно-оздоровчих центрах, у т.ч. в знаменитого професора Володимира Козявкіна, а також лікувальні курси у Євпаторійському дельфінарії.

Будучи милосердним і співчутливим, Орест Фурдичко прагнув допомогти буквально усім, хто цього потребував. З особливим поривом свого великого і щирого серця народний депутат допомагав релігійним громадам виборчого округу, насамперед сприяючи проведенню ремонтних робіт у храмах та у будівництві нових (*Орест Іванович і дотепер виконує святу місію допомоги церквам, що є цілком природним — особливо церкві Покрови Пресвятої Богородиці, у рідному селі Стрільбичі. — Авт.*). Також помітні його зусилля у відродженні, підтримці та розвиткові спорту, зокрема і через стимулювання молоді округу до занять спортом. «Для Ореста Фудичка не існувало основних чи другорядних питань — усі були головні та першочергові», — наголошує у своїй книзі «Каденція» її автор Омелян Леськів, підсилюючи цей висновок наступним: «Для нього виконання обіцянок, задекларованих у передвиборчій програмі, було однаково важливим, адже стосувалося поліпшення життя кожного мешканця виборчого округу».

«Україна для народного депутата починається з його виборчого округу, з його виборців, і з того краю, де він народився і виріс», — ось депутатське кредо народного обранця. З метою акумулювання зусиль народний депутат заснував Фонд розвитку Бойківщини, що дало змогу системному підходу до розв'язання проблем краю. Завдяки своїй харизмі депутат був бажаним на особистих прийомах найвищими посадовими



Меморіал Українських Січових Стрільців на горі Маківка.

особами нашої держави, а тому йому вдавалося те, що було лише мрією його колег по Парламенту — у підсумку виборці його округу отримували можливість оперативніше і повніше розв'язати свої складні соціальні питання, а місцева влада — проблеми інфраструктурного характеру. До речі, і дотепер Орест Фурдичко переймається проблемами горян, зокрема допомагаючи їм у працевлаштуванні. Він народився тут, виріс і на власні очі бачив важке життя краян. Свого часу у Старо-самбірській районній газеті «Голос Прикарпаття» я писав:

«Я — про пам'ять. Я — про одного з тих (Ореста Фурдичка), кому було найважче сприяти підняттю краян з руїн на уламках понад сімдесятирічного совдепівського буття 50-мільйонної європейської держави з назвою Україна. Тим вагомішою, погодьтеся, є діяльність мого героя на благо громади».

Це ж саме, буквально, я відповідально стверджую і сьогодні. Обов'язкового виокремлення потребує наведення факту про те, що народний депутат Орест Фурдичко значну увагу приділяв увінченню пам'яті про патріотично значущі національно-історичні події, які відбувалися на Бойківщині. Зокрема, з його ініціативи Львівською обласною радою було ухвалено (1998 р.) рішення про відновлення Меморіалу Українських Січових Стрільців на горі Маківка.

Також він відстояв позицію директора Самбірського педагогічного коледжу, заслуженого працівника освіти України



Ганни Мацковської про присвоєння цьому навчальному закладу імені Івана Филипчака, відомого в Галичині освітянина, письменника, культурно-громадського діяча. Він особисто приїхав до села Бережниця Старосамбірського району, аби взяти участь в освяченні каменю під будівництво капличного Меморіалу полеглим за волю України братам Бережницьким. Орест Фурдичко проспонсорував спорудження пам'ятного знака предкам Івана Франка в селі Велика Озимина. У Полянні Хирівській, що на Старосамбірщині, допоміг у спорудженні церкви.

У Всеукраїнському рейтингу, заснованому відомим політиком Віктором Тригубом (проект «Лідер народної довіри»), крім Ореста Фурдичка, фаворитами були дуже відомі народні обранці: Степан Гавриш, Олександр Бандурка та ін. Комітет цієї акції за результатами опрацьованої інформації встановив фіналіста у номінації «Людина обов'язку». Ним став народний депутат України Орест Фурдичко, бо мав дар не лише слухати своїх виборців, але й почути їх. Коли Віктор Тригуб запитав його, ким той хоче залишитися в очах своїх виборців, народний депутат не вагаючись відповів: «Людиною обов'язку».

Через 10 років після закінчення каденції народного депутата України, у 2012-му Оресту Фурдичку, на той час уже академіку, стали надходити численні пропозиції від голів місцевих рад Самбірського, Сколівського, Старосамбірського і Турківського районів, від підприємців, освітян, громадських організацій, колективів підприємств, установ та організацій і окремих громадян щодо повторного балотування до українського парламенту, — настільки міцною, не підвладною часові і відданою своєю вдячністю виявилась народна пам'ять у краян-бойків про його добрі справи. Особисто автор цієї книги з цього приводу у Старосамбірській районній газеті «Голос Прикарпаття» писав:

«У 2002 році програв не стільки Орест Іванович, скільки ми з вами, тому що відтоді у нас фактично не стало захисника наших інтересів на рівні верховному. Тобто самі собі зробили зло. Хіба це нормально? Зрештою, є шанс визнати помилку і виправити її... Фурдичко зовсім не ностальгія, — він нагальна потреба часу. Велике бачиться лише на відстані — краще пізніше, ніж ніколи. Істина народжується у порівнянні. А порівняти є з ким і є що. Зізнаймося, ті ж «гірські» надбавки горянам до пенсій, зарплат і стипендій не впали просто з неба — їх треба було наполегливо відстоювати. Вони стали надбанням мешканців чотирьох районів,



незалежно від кольорів партійних прапорів, соціального статусу, наявних статків, займаних посад тощо. Добровільно, між іншим, від них ще жоден за 15 років не відмовився. То ж за добро по-християнськи платять добром. А ще треба пам'ятати, що від добра шукати добро не слушно... Я дуже хотів би бачити у Верховній Раді України зразка 2012 року Ореста Івановича Фурдичка. У разі його балотування від нашого краю я виявлю все ту ж послідовність і буду, як і тоді, в його команді. Це не думка — це позиція... Про Ореста Фурдичка (у т.ч. як про народного депутата. — **Авт.**) не можна говорити в минулому часі».

Оресту Івановичу боліло, адже, за його ж власним твердженням: «В основі турботи про людей лежить рівень відповідальності перед ними як виконавчої влади, так і народних обранців усіх рівнів...».

... Однак, мого героя тоді вже надто поглинула головна муза його життя — наука.

* * *

У моєму особистому домашньому архіві дотепер зберігається листування періоду 1998–2002 рр. між мною і тодішнім депутатом Верховної Ради України Орестом Фурдичком. Цедесь близько 20 його відповідей на мої звернення з проханням допомоги у розв'язанні багатьох важливих соціальних проблем його виборців — жителів міста Старого Самбора. Я був тоді депутатом міської ради. Завдячуючи активній підтримці Ореста Івановича, вдалося знайти шляхи вирішення, зокрема, таких питань: виплати заборгованих надбавок вчителям міста за вислугу років згідно зі статтею 57 Закону України «Про освіту», підвищення рівня якості надання комунальних послуг з водопостачання та водовідведення, зрушення з місця питання газифікації правобережної частини міста Старого Самбора та відновлення зруйнованого повинню 2001 року автомаста через річку Дністер, що з'єднував між собою обидві частини міста, ремонту відрізка дороги до міської середньої школи № 1, облаштування сміттєзбірних майданчиків, забезпечення молодіжних організацій «Пласт» і «Сокіл» необхідним для діяльності спорядженням, місту Старому Самбору отримати статус гірського населеного пункту та багато іншого важливого, а також проблем індивідуального характеру. Ось витяги з відповідей Ореста Фурдичка на мої звернення:



05 квітня 2001 р., № 157

Шановний Володимире Дмитровичу!

Скеровую Вам відповідь заступника Голови Верховного Суду України п. П. Шевчука щодо застосування положень статті 57 Закону України «Про освіту».

Про результат розгляду даного питання прошу повідомити депутата Старосамбірської міської ради п. В. Ковтуна і мене за адресою: 290054, м. Львів, вул. Яворського, 8 Б.

* * *

20 квітня 2000 р., № 943-4/15

Депутату Старосамбірської міської ради
п. В. Ковтуну

Шановний Володимире Дмитровичу!

Ваше звернення за № 146 від 25 вересня 2000 року уважно розглянуто.

З інформацією щодо вирішення питання ремонту дороги до Старосамбірської ЗСШ № 1 я звернувся до міського голови м. Старий Самбір п. Б. Пашовича, який запевнив мене, що ремонт даної дороги буде проведено весною 2001 року.

Інформую, що я неодноразово звертався до відповідних державних органів і Кабінету Міністрів України та до Президента України Леоніда Кучми з проханням вирішити питання розвитку газової мережі Старосамбірського району...

* * *

18 червня 2001 р., № 1251-4/4

Шановний Володимире Дмитровичу!

За дорученням народного депутата України О. Фурдичка повідомляю, що для вирішення порушеного у Вашому зверненні питання, направлено листа командувачу військами Західного оперативного командування генерал-полковнику п. С.В. Чернілевському, з проханням вишукати можливість у забезпеченні необхідним обладнанням для нормальної роботи системи водопостачання військового містечка № 77 міста Старого Самбора.

* * *

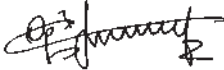
31 серпня 2001 р., № 1326-3/5

Шановний Володимире Дмитровичу!

Надсилаю Вам для відома відповіді начальника Головного управління розквартирування військ і капітального будівництва Міністерства оборони України генерал-майора О. Мещерякова на мої депутатські звернення щодо ситуації у військових містечках м. Старий Самбір та м. Хирів.



Запевняю Вас, що і надалі буду вживати дієвих заходів для покращення житлово-побутових умов мешканців військових містечок.

З глибокою повагою  Орест Фурдичко

* * *

Зміст і характер, форма і способи депутатської діяльності Ореста Івановича дуже позитивно подіяли тоді і на мене, стали спонукаючим фактором для активізації моєї роботи у своєму виборчому окрузі, що, у підсумку, призвело до позитивних змін: вдалося розв'язати багато актуальних соціальних проблем виборців, а в масштабах округу і міста, загалом — проблем інфраструктурного характеру. Цим я, безсумнівно, завдячую йому. Як наслідок, я ще двічі переконливо перемагав на виборах до міської ради, залишаючи далеко позаду усіх своїх конкурентів. Тепер я відійшов від політики, і мені не соромно ходити поміж людей, очі від сорому донизу не опускаю, як це прирєкло багатьох колишніх обранців через невиконані ними ж обіцянки перед громадою, я, і в цьому лєвова частка заслуги народного обранця.

До речі, моя як депутата місцевої ради співпраця з депутатом Верховної Ради України Орестом Фурдичком таки мала відтінок знаковості — я очолював постійну комісію ради, до компетенції якої належало питання охорони довкілля на території міста Старого Самбора і в його приміських межах. Саме з рук ученого я недавно отримав Почесну відзнаку за мій особистий внесок у справу охорони природи.





СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ

... На жаль, дуже часто ми ганяємося за чимось примарним, ніби-то яскравим і блискучим, шукаючи кращого десь, далеко від себе, в іншому краї.

Чужому краї. І не помічаємо скарбу, що, так би мовити, лежить на відстані витягнутої руки.

Здавалося б, візьми лишень, доторкнися, відчуй справжність і високість того, що знаходиться поруч, близько, що є до болю рідним.

Ми летимо світ за очі на заморські пляжі, хизуємося, що бачили Єгипетські піраміди тощо.

А тут, в Україні, терпеливо чекають на нас свої дива, не менш вражаючої краси — Дністровський каньйон, зачарована Довженкова Десна, неймовірної краси Бескиди...



*... Поїдемо поговорити з лісом,
а вже тоді я зможу і з людьми.*

Ліна КОСТЕНКО.

«Ця частина Карпатських гір унікальна і за рельєфом, і за рослинним світом (де ще знайдете стільки назв із Червоної книги?), і за своїм природоохоронним, рекреаційним значенням. Тут беруть свій початок ріки Стрий, Опір і сотні дрібних річок. Значення їх в екології важко переоцінити, а тим часом стан водного басейну північно-східної частини Карпат давно викликає занепокоєння. Для такого національного заповідника лише з нашого лісгоспзагу доведеться виділити 12 тисяч гектарів, — каже директор, — і ми готові припинити в них всю господарську діяльність хоч сьогодні. Зволікати не слід...», — так писав в одній з газет Орест Фурдичко під час свого директорування у Сколівському лісгоспзасі.

... Невеличке гірське містечко Сколе, що на Львівщині, зустрів мене потужною і теплою зливою. Я приїхав до Бескидів. Ступив на залізничну платформу і здивовано завмер від побаченого — неймовірної краси



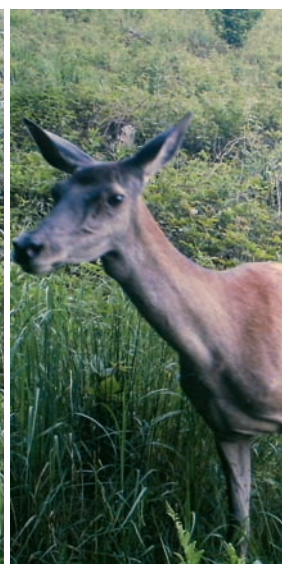
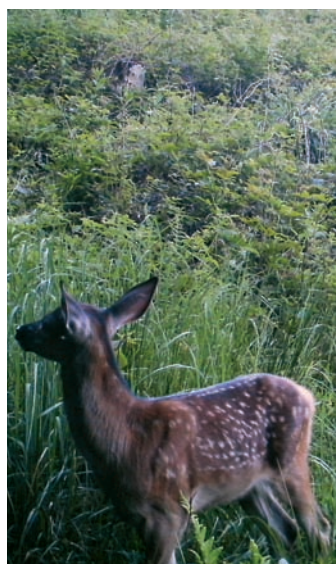
Народний депутат України
Орест Фурдичко під час зустрічі
з Президентом України Л.Д. Кучмою

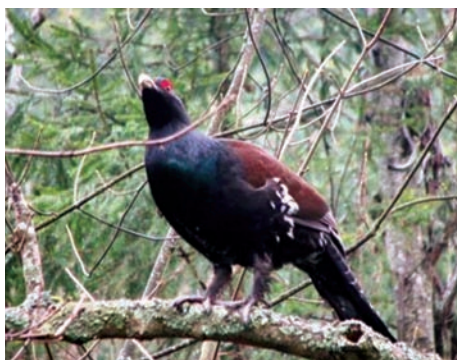
гори, вкриті, мов смарагдовим килимом, смерековими лісами. Вони гордовито виструнчились в щільно захмарене небо і немовби кликали до себе. На жаль, довелося хіба що з салону авто милуватися цим нерукотворним природним дивом. Злива лише набирала сили.

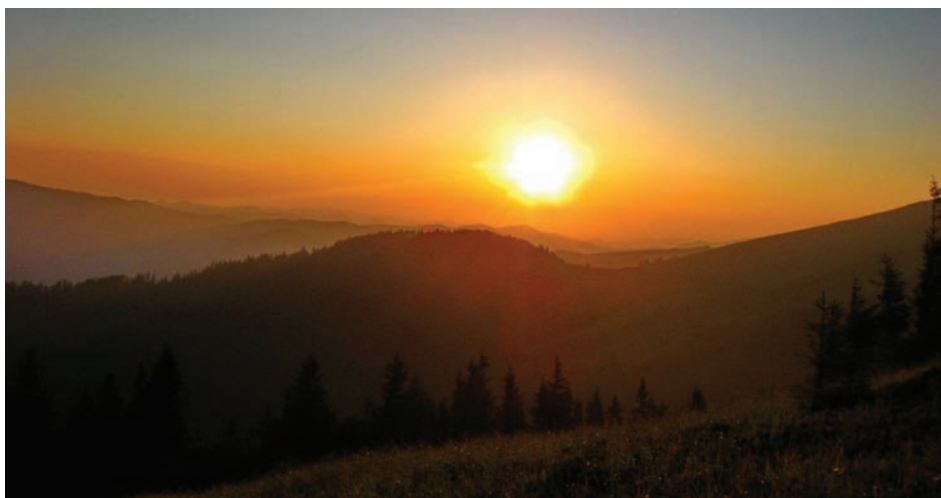
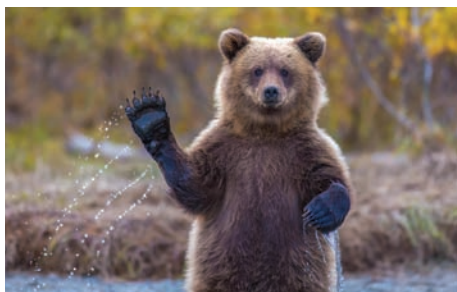
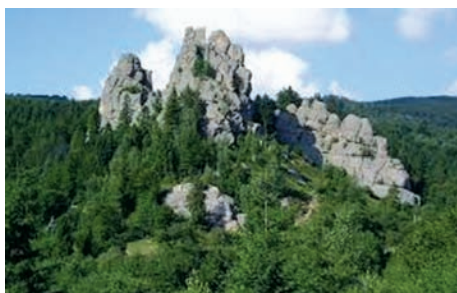
Працівникам Національного природного парку «Сколівські Бескиди», його директорів Василю Бандеричу та, власне, і всім сколівчанам я таємно в душі заздрив по-білому: ще б пак — жити і працювати в оточенні такої краси!.. Сховавшись від дощу



у тиші кабінету очільника парку, ми трохи поспілкувалися. Так, парк був створений завдячуючи невтомній енергії Ореста Фурдичка. Довелося йому свого часу за підтримкою йти навіть до тогочасного Президента України Леоніда Кучми. І 11 лютого 1999 році парк таки був створений. Чому саме тут, у цій місцевості, адже українські Карпати займають доволі велику територію на заході нашої держави? Ось чому. Сколівщина має зручне географічне положення, багата на природні об'єкти (зокрема, водоспад на річці Кам'янка, гора Парашка, з висотою над рівнем моря 1268 м, Росохацькі полонини тощо), залісна на майже 70 відсотків від усієї своєї площі. Ось і аргументи на користь створення природного парку саме тут.









У 70–80-х рр. минулого століття людство таки дійшло висновку, що проблема збереження навколишнього природного середовища вийшла на перший план. Планета впевнено рухається до глобальної екологічної катастрофи, до самознищення. Розуміли це і в Україні. Тодішнє Львівське обласне управління екології зайняло позицію створення такого природного парку у межах Сколівського району, площею 116 тис. га. Однак землекористувачі та сільські ради не давали згоди на вилучення земель. А час йшов. Було знайдено компромісне рішення, згідно з яким до складу Національного парку увійшла частина земель Дрогобицького, Сколівського і Турківського районів.

З 1999 до 2005 року директором парку був Микола Іванович Коханець.

Метою створення «Сколівських Бескидів» було триєдине завдання: охорона, збереження і відновлення природних комплексів ландшафтів, які мають і загальнодержавне історико-культурне, і естетичне значення. Площа парку налічує понад 24 тис. га. Структурно це 6 лісництв, науково-рекреаційний і господарський відділи, апарат управління, — усього 160 працівників. Оберігають територію парку майже 90 охоронців.

Національний парк «Сколівські Бескиди» — науково-дослідна установа державного значення. Наразі тут впроваджуються десятки природоохоронних програм, у т.ч. за рекреаційно-туристичним напрямом (тут є розвинута мережа туристичних маршрутів, екологічних стежок тощо), активно ведеться еколого-просвітницька робота.

Я з великою цікавістю переглянув експонати невеличкого, але змістовного музею, на стіні якого виявив карту-схему парку, затверджену свого часу тодішнім генеральним директором «Львівлісу» О.І. Фурдичком, і зрозумів, що важко переоцінити особисту заслугу керівника обласного відомства у зв'язку із започаткуванням за його ініціативи і активної громадянської позиції Національного природного парку «Сколівські Бескиди».

Дощ вщух. Несміливо крізь важкі хмари пробивалося сонце, осяюючи своїми літніми променями верхівки красунь-смерек. Смерек, висаджених під керівництвом Ореста Івановича. Я їхав звідси і був упевненим, що незабаром знову повернуся до Бескидів. Повернуся не один раз. Вони не можуть не притягувати.



«Сколівські Бескиди» — цей безцінний і унікальний природний скарб нашої країни, нашого народу, створений завдячуючи титанічним зусиллям Ореста Фурдичка, — його дітище, яке бережливо передаватиметься нашим нащадкам від покоління до покоління і слугуватиме яскравим свідченням (і не на словах, а на ділі) державницької позиції і одночасно щирої синівської любові академіка до природи, до свого рідного краю Бойківщини, до нашої України. Лише навіть через це одне його ім'я виблискує золотими літерами в національному літописі держави.

Один із сколівчан, педагог за фахом, так висловився про внесок Ореста Фурдичка у відродження рідного гірського краю: «Від роду і до роду передаватиметься людська дяка за зроблене, і не тільки задля облагородження Бескидів, а й усього укладу нашого бойківського життя».

Національний парк «Сколівські Бескиди» — одна із виконаних перед виборцями обіцянок Ореста Фурдичка. За ініціативу і наполегливу працю з реалізації цього проекту Президент України Леонід Кучма нагородив його в 1998 році орденом «За заслуги» III ступеня.

Низький уклін Вам, Оресте Івановичу, за те, що в часи тотального невігластва людини в питаннях необхідності бережливого ставлення до довкілля Ви стали фундатором проекту збереження неповторного дива Матінки-природи — ініціатором створення Національного парку «Сколівські Бескиди», цього райського куточка флори і фауни, в ім'я його збереження для наступних поколінь. Ви з самого дитинства були, є і залишаєтеся взірцем ставлення до Природи на Ви. «Сколівські Бескиди» — величний пам'ятник Вашій невтомній праці з охорони природи. Краса і користь — ось Ваші вірні і безтермінові у часові життєві супутники, чисті, мов гірське джерело.

... Читач може зауважити, що у цьому розділі замало текстової частини. Відповідаю: про головне я сказав, та й не пишуть про пам'ятник багато-його споглядають, а наразі — ще й насолоджуються його принадами. Приїжджайте, люди добрі, в «Сколівські Бескиди» — нерукотворний природний пам'ятник, котрий гостинно зустрине Вас, завдячуючи старанням великого Друга Матінки-природи вченого Ореста Фурдичка.



Орест Фурдичко
з дружиною Оксаною



Орест Фурдичко з синами -
Андрієм, Любомиром,
Віталієм та Олександром



Дід Ореста Фурдичка
Фурдичко Василь Іванович
(1888-1979)



Родинний
ФУРДИ

СІМ'Я –ЦЕ ДЕРЕВО РОДИННЕ
З ШИРОКИМ ЛИСТЯМ НА ГІЛКАХ,
ЦЕ РОЗДОРІЖЖЯ,ДЕ З ДИТИНСТВА
ЖИТТЄВИЙ ПОЧИНАЄМ ШЛЯХ.

СІМ'Я-ЦЕ ТЕ ГНІЗДО,З ЯКОГО
ВСІ ПТАШЕНЯТА У ПОЛІТ
ЛЕТЯТЬ, АЛЕ ДО ГІЛЛЯ ТОГО
ВЕРТАЮТЬСЯ,КРІЗЬ ДАЛЕЧ ЛІТ.

ДЕРЕВО
ОРЕСТА Ф

НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ



Орест Фурдичко з дружиною
Оксаною і синами Олександром
та Віталієм



Орест Фурдичко з синами
Олександром та Віталієм



мати - Михайлина Степанівна
(1927-2005)
батько - Іван Васильович
(1921-2006)



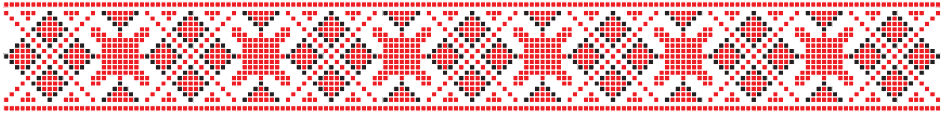
й герб
ЧКІВ

О РОДУ
ФУРДИЧКА

ЩОБ ЗНОВУ У ГНІЗДЕЧКУ ТОМУ
ЩЕ ПОБУВАТИ, ХОЧ НА МИТЬ,
БО ЩО ЩЕ Є РІДНІШЕ ДОМУ?
ТО Ж СІМ'Ї ВАШІ БЕРЕЖІТЬ.

ТАК ДЕРЕВО СИЛЬНІШИМ СТАНЕ
І БУЙНИМ ЦВІТОМ ЗАЦВІТЕ,
ОБГОРНЕ НІЖНО ВАС ГІЛКАМИ
Й КОРІННЯМ ГЛИБШЕ ПРОРОСТЕ.

Наталя ХАММОУДА



Місія чоловіка на Землі — збудувати дім, посадити дерево, виростити сина. Синів у Ореста Фурдичка четверо! Як бачимо, він багатий на синів, мудрість, чуйне серце, високу духовність, добрі справи й на успіхи. А витoki цих успіхів слід шукати, звичайно ж, на теренах рідної Бойківщини. Там, серед сивих карпатських гір, уздовж норовливої річки Яблуньки, не одне століття поспіль живе своїм заклопотаним життям мальовниче село Стрільбичі. У передньому слові до праці відомого краєзнавця, професора Івана Филипчак «Школа в Стрільбичах», написаної ним ще у 1936 році, Василь Кирилич, тодішній завідувач відділу освіти Старосамбірської райдержадміністрації, сказав: «По обидва боки гірської річки Яблунька розкинулось славне село Стрільбичі, яке має прадавню історію. Славну сторінку в його літопис вписали своєю подвижницькою працею три достойні мужі — отець Іван Яворський, професор Іван Филипчак і професор Орест Фурдичко». У Стрільбичах майбутній учений почав вивчати шкільні науки.

На формування будь-кого визначальний вплив мають на-самперед сім'я, школа і, як прийнято казати, вулиця. Формування особистості починається змалечку — це відомо усім



Велика родина Фурдичків

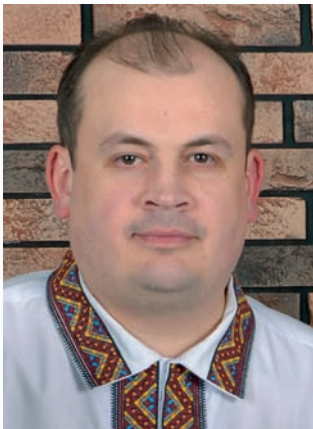
так само, як і те, що діти намагаються копіювати слова і вчинки передусім своїх батьків, старших братів і сестер. Ступінь відповідності копії оригіналу залежить, звичайно ж, від рівня глибини, змісту і форми якостей характеру прикладу для наслідування, а також — не меншою мірою — від того, чи вдалося батькам виховання своїх дітей чітко вмістити в рамки істини «від батька — до сина, від матері — доні добро передати». У сім'ї Фурдичків проблеми



на цей рахунок не було — лише добрі батьки могли виростити того, ким пишаються нині і будуть пишатися в майбутньому бойківський край і Україна. Орест Іванович — людина, винятковість якої полягає у тому, що, вийшовши з прикарпатського села, досягнув вершин в громадсько-політичній сфері, а особливо — в науці.

Сім'я для Ореста Фурдичка стала тією крицевою опорою, яка дала йому сили, натхнення, неабиякої наполегливості подолати гори життєвих труднощів і опинитися на олімпі життєвого шляху. Це не може не викликати поваги до нього, захоплення ним, бажання наслідувати його як Людину і Громадянина.

Давайте познайомимося з рідними йому по крові людьми, щоби з перших уст відчутти дружелюбну, наповнену добром і щирістю атмосферу, в якій він черпав наснагу спонукання до злету в усьому, чим би не займався протягом своїх 65 років — у лісівництві, в Парламенті, в громадській діяльності і, зрештою, в науці, яка є наріжним визначальником його місії на Землі.



ЛЮБОМИР, син, лікар-хірург, кандидат медичних наук, заслужений лікар України.

«Чесно кажучи, батька я бачив рідко, він допомагав мені більше у робочому процесі. Звичайно ж, як людина він — максималіст: віддавав усього себе роботі, кар'єрі... Для того, щоб досягти високого рівня в справі, якій себе присвятив, потрібно жертвувати собою заради неї, часто власним часом. Мало було у батька часу для спілкування зі мною, ідесь я жалкував про це, але коли сам став батьком, осягнув ступінь відповідальності і зайнятості свого батька. Відчуття батьківства посилюється в чоловічі у достатньо зрілому віці. Я стараюся більше часу приділяти своїм дітям — Оресту, Лук'яну та Таїсії —

онукам мого батька. У дитинстві для мене були святами вихідні дні, коли батько був удома. Його відпустку ми проводили разом.

Всі батьки для своїх дітей хочуть дещо легшої і рівнішої життєвої дороги до успіху, ніж тієї, яку вони свого часу самі пройшли. Не можна сказати, що батько не схвалив би мого рішення йти його дорогою, але він завжди ставив мені в приклад елітні професії — лікарів, юристів, вчителів, архітекторів, тобто людей з напрямком мислення про творче бачення своєї роботи і повсякденної в ній потреби. Я думаю, що батько хотів бачити мене саме у цьому напрямку, тож працюю в медичній галузі.

Золоте правило мого батька: в житті завжди потрібно вчитися і весь час вдосконалюватися. Великим позитивом я вважаю все, що було, так би мовити,



прищеплено мені батьками, насамперед велика любов до праці і Батьківщини. Це прививалося в родині Фурдичків прадідами і дідами, прабабцями і бабцями своїм синам, внукам і правнукам. Церква і родина завжди у нас, Фурдичків, були, є і будуть святим. Це проходило червоною ниткою через життя нашої родини від покоління до покоління. По сьогоднішній день я відчуваю батькову підтримку, котрий завжди переживає за своїх рідних, живучи їхніми проблемами. Мало хто на це здатний. Це дар справжнього батьківства. Я вчуся у мого батька виробляти і в собі таку рису.

На мене в родині була надія, що саме я стану продовжувачем добрих справ батька. Тож і стараюся. Знаючи життєвий шлях батька, я будь-кого можу запевнити, що горджуся ним, він — приклад для мене — як настирливо, послідовно, системно долати життєву дорогу, маючи чітку мету. Від сільської шкільної лави до сесійної зали Верховної Ради України і звання академіка — це життя, гідне захоплення і варте наслідування.

У подальшому у мене лише хочу, щоби він усім своїм життєвим досвідом, як і раніше, плекав і зберігав наше родинне тепло. Я впевнений, що у батька, у його зрілому чоловічому віці ще є в запасі плани, які ми обов'язково здійснимо разом».



АНДРІЙ, син, співак, композитор, доцент, кандидат наук з культурології, заслужений артист України.

«Завдяки батьковому вихованню я став відомою людиною. Я надіюся, що і надалі досягатиму нових творчих висот, звичайно ж, при все тій же щирій батьківській підтримці. Завжди по життю мої рідні — батько і мати — поруч зі мною, їм я завдячую в усьому.

За рік до першого класу батьки віддали мене до музичної школи, по класу скрипки і фортепіано. Головною у мене була скрипка — улюблений інструмент мого батька, котрий завжди казав: «Син має грати на скрипці». Крім унікальності цього інструмента, він ще й зручний своєю портативністю — його можна взяти з собою усюди.

Моя бабуся, мамина мама, дуже гарно співала, татова мама була солісткою у церковному хорі, не відставав від них у співочому таланті і мій дідусь по маминій лінії — також мав гарний голос. На родинних святах дідусь і бабуся створювали неповторний пісенний дует. Відчуваю, що саме від них цей співочий талант передався і мені. Я творча людина, не можу сидіти в лісництві або ж займатися дослідницькою роботою. Хоча і займатися господарством не є для мене чимось чужим: в дитинстві щоліта разом з братом Любомиром ми пасли корів у Стрільбичах, порались на городах. Я не думаю, що зміг би бути лісівником, хоча батько дуже хотів, щоби я повторив його трудовий шлях. Та ще не все втрачено — батько має двох малих синів — моїх молодших братиків, і, можливо, їхній вибір професії стане здійсненням цієї батькової мрії».



МОЯ КРАЇНА

*Повернувся я додому, сів на землю мій літак,
За плечима тільки втома і чомусь усе не так.
Але тільки я побачу рідний край — ліси, поля,
І від радості заплачу, бо на Батьківщині я.*

*Є в тебе все — степи й Карпатські гори!
Є в тебе все — Донбас і Чорне море!
Є в тебе все — і ріки, й полонина!
Це Україна! Моя країна!*

*Не сумуй, моя кохана, прилетів, як тільки зміг,
З неба зірочку дістану, покладу тобі до ніг.
Нізащо не промінюю наші світлі почуття,
Я одну тебе кохаю, україночко моя!*

*І стискається від болю, серце коле, чую я,
Що немає в нас держави — просто люди і земля.
І нехай усім здається — за кордоном справжній рай,
Завжди буде битись серце за співочий рідний край.*

(Автор пісні — Андрій КНЯЗЬ)





ВІТАЛІЙ і ОЛЕКСАНДР — сини, школярі.

«Ми любимо свого татка, бо він любить нас і нашу маму. Нам з ним дуже добре. Ми завжди чекаємо його з роботи.

Тато ніколи на нас не кричить. Він часто приносить нам гостинці. Нам подобається гуляти з татом на природі, грати у футбол, подорожувати.

Особливо радіємо, якщо ми разом кудись їдемо.

А ще наш тато багато знає, він цікаво розповідає.

Разом з мамою він допомагає нам у навчанні. Тато вчить нас бути відповідальними і дисциплінованими».



ОКСАНА, дружина, доктор економічних наук, професор. член-кореспондент НААН, заслужений діяч науки і техніки України.

«... Орест завжди вчиться, розвивається, працює. Із задоволенням ділиться набутим досвідом та навиками з нами, колегами та учнями.

Сім'я, діти, родина — це його натхнення. Коли в сім'ї все добре, ми — щасливі. Попри свою зайнятість для сім'ї він завжди знаходить час.

Ідеї, які він озвучує, обов'язково реалізує. Тому здійснення однієї мрії є початком наступної. Його девіз: «РОБИТИ ЛЮДЯМ ДОБРО!», і він завжди дотримується цього.

Він сповідує ідею: найважливіше це те, що відбувається сьогодні. Якщо вирішив щось, то робить це невідкладно.

Орест все життя дивує, щодня, щомиті....»



ОРЕСТ, онук, студент юридичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка.

«... Мені в дідусеві подобається все: він добрий, любить мене дуже. І я також сильно його люблю.

Коли він приїжджає до нас, ми проводимо час разом — або вдома, за розмовами, або під час прогулянок.

Він повчає мене, що всюди має бути порядок, я стараюсь не засмучувати його і у всьому наслідувати свого дідуса Ореста».



ГАЛИНА, СЕСТРА.

«Він молодший від мене. Підлітком був слухняним, намагався все робити так, щоб усім було добре, зручно, затишно. Тато наш був більше на роботі, аніж удома, а мама працювала по домогосподарству. Вона старалася, щоби у нас все було якнайкраще, щоб усі ми були дружні. Орест більше походив на маму. Тато відзначався завзяттям. За характером твердішою була мама. Орест ріс дуже старанним хлопцем, він хотів домогтися того, чого не добилися наші батьки. Він був наполегливим у навчанні. Ретельно готувався до вступу в інститут.

Брат залишається надалі таким же добрим, справедливим, старається для своєї сім'ї й намагається всім нам допомогти.

Він є наполегливим, і цієї риси у нього не відбереш».



ВАСИЛЬ, брат, лісничий Старосамбірського лісомисливського господарства.

«... Мій брат завжди для мене, і не тільки, був дороговказом. Він постійно і наполегливо власним прикладом спонукав мене до праці. Сам багато трудився, але ми таки встигали і на річку збігати, і в дитячі ігри побавитися.

На храмове свято Покрова, на Різдво та Великдень наша родина завжди збирається разом. Йдемо поклонитися могилам батьків...».

* * *

Орест Іванович не уникає можливості інколи, з неприхованою гордістю похвалитися серед колег-вчених, мовляв, він вважає себе найбагатшою людиною, позаяк у нього аж чотири сини. І має рацію, бо діти — майбутнє держави, і є його найдорожчим життєвим скарбом.

«... Так вийшло в житті, що Бог подарував мені нову сім'ю. Я радий, що так сталося. Я низько схиляю голову перед моєю, як я називаю, старшою сім'єю, завжди шаную свою попередню сім'ю. І своїх старших синів. Доля розпорядилася так, що я у зрілому віці з моєю дружиною Оксаною маємо двох прекрасних маленьких синів. Часто напівжартома кажу своїм колегам, що я найбагатший і найщасливіший батько, тому



Мої сини — моя гордість

що маю чотирьох синів, і мало хто може похвалитися таким, адже справжнє багатство — це наші діти. Це ті, хто буде після нас, ті, хто нестиме естафету поколінь у майбутнє. Я горджуся, що маю таких прекрасних маленьких двох синів — Віталія і Олександра. Звичайно ж, у моєму віці не дуже комфортно бути поруч з ними моторним, рухливим і непосидючим, як вони, постійно в динаміці, в русі, але всі ці моменти врегульовує моя Оксана. Я ж стараюся спілкуватися з ними більш серйозно, по-чоловічому».

* * *

«... Вже нема наших тата і мами. Так швидко пролетів час. І досі без батьків важко. Вони нас виховали, дали дорогу в життя, зробили для нас все, що могли. Найбільше, що ми можемо сьогодні зробити для них — збиратися разом біля їхніх могил, помолитися за їхні душі, просити у Бога для них Царства Небесного, і щоб їм у Царстві Божому було краще, ніж було тут,



на Землі. Вони тяжко працювали, нерозкішно жили, але дали нам освіту, вивели нас у світ широкий чесними, порядними людьми. Вони там радіють, коли, ми, їхні діти — разом, допомагаємо один одному. Це — найбільша для них радість там, на небі. Ми низько вклоняємося нашим дорогим татові і мамі».

Коли часом на душі буває важко, Орест Іванович насамперед згадує свою маму, її лагідні очі, турботливе серце, ніжний дотик рук. Мами завжди і всюди не вистачатиме, і навіть тоді, коли у самого вже будуть не лише діти, а й онуки. Синівська любов до мами настільки глибока і міцна, що супроводжує усе життя, долаючи час і відстані, поборюючи усі негаразди. Світла пам'ять про маму підтримує за складних життєвих ситуацій, допомагаючи швидше знайти правильне рішення.

«Мамо, тебе давно нема, але я завжди відчуваю твою присутність...»

ПІСНЯ ПРО МАТІР

*Посіяла людям літа свої літечка житом,
прибрала планету,
послала стежкам споришу,
Навчила дітей, як на світі
по совісті жити, зітхнула полегко —
і тихо пішла за межу.
— Куди ж це ви, мамо?! —
сполохано кинулись діти.
— Куди ви, бабуся? —
онуки біжать до воріт.
— Та я недалечко...
де сонце лягає спочити.
Пора мені, діти...
А ви вже без мене ростіть.
— Та як же без вас ми?..
Та що ви намислили, мамо?
— А хто нас, бабуся,
у сон поведе по казках?
— А я вам лишаю всі райдуги із журавлями,
і срібло на травах,
і золото на колосках.*



— Не треба нам райдуг,
не треба нам срібла і золота,
аби тільки ви нас чекали
завжди край воріт!
Та ми ж переробим усю вашу вічну роботу,
— Лишайтеся, матусю. Навіки лишайтеся.
Не йдіть.
Вона посміхнулася, красива і сива, як доля,
змахнула рукою — злетіли увись рушники.
— Лишайтеся щасливі, —
і стала замисленим полем,
на цілу планету, на всі покоління
й віки.

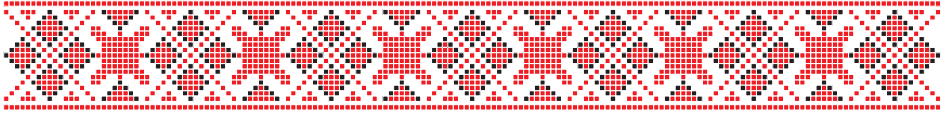
Борис ОЛІЙНИК.

Основа. Фундамент. Точки опори. Міцна родина, натхненна праця, любов до природи, самовіддане служіння народу і Вітчизні, наука, Бог і Україна в серці-ось головні точки опори життя Ореста Фурдичка. Він переконаний, що якщо щось і є вічним на Землі, так це наука і музика. Як каже Орест Іванович, все в житті швидко змінюється, немає нічого вічного, вічними є лише наука і музика. Тому своє життя він продовжує в сім'ї, дітях і науці, під супровід мелодій українського лісу.



АКЦЕНТИ





ВЧИТЕЛІ ВІДКРИВАЮТЬ ДВЕРІ. ВХОДИШ ТИ САМ.

Учитель творить Людину.

Ці мудрі й ваговиті слова можна сказати тільки про матір і батька.

В.О. СУХОМЛИНСЬКИЙ.

Учитель стає на місце кращого батька, кращої матері. Він підхоплює з їхніх рук нитку виховання в тому місці, де вони вже не в змозі продовжувати. Така людина здатна піднести духовний рівень цілого села, розвинути в молоді сили і здібності, підвести молодь до нового способу думання і дій.

Й.-Г. ПЕСТАЛОЦЦІ.

Всьому, що необхідно знати, навчити не можна, вчитель може зробити тільки одне — вказати дорогу.

Річард ОЛДІНГТОН.





ВЧИТЕЛІ

Без них неможливо уявити свій життєвий шлях. Навіть Ісуса Христа апостоли називали учителем. Вчитель не лише є фаховим провідником у світ пізнання усього, що нас оточує, він не лише заповнює мозок безцінно корисною музикою формул, правил, теорем, описів природи, характеристик інших народів, інших держав тощо. Вчитель також наповнює і серце синівським інтересом до історичної минувшини рідного краю і Вітчизни, а дух — патріотизмом і волею до свободи. Вчитель поруч з батьком і матір'ю, він на одній духовній струні зі священником і є незамінним проповідником усіх тих загальнолюдських цінностей, без котрих не станеш особистістю.

Орест Фурдичко усе своє свідоме життя благовійно згадує кожного зі своїх вчителів, починаючи, звичайно ж, з першої вчительки — **Віри Харлампівни Шаравко**. Академік низько вклоняється усім вчителям і наставникам — і тим, хто вчив його в школі чи в лісотехнічному інституті, і тим, хто своєчасними мудрими порадами спрямовував його трудові будні, а також тим, у кого він навчився мистецтву політики. Так само й тим, хто відчинив йому двері в храм великої академічної науки.

Треба знати характер Ореста Фурдичка, і тоді неважко буде збагнути одну річ — його ніхто, ніколи, в жодному із життєвих напрямів за руку не вів, бо таке було не лише неможливим, але й непотрібним. Він був настирливим у навчанні, наполегливим, працьовитим, мав тверду волю до оволодіння знаннями. Цей фактор пізніше стане вирішальним, і наслідком його розкриття стане отримання випускником Львівського лісотехнічного інституту Орестом Фурдичком диплома з відзнакою. Яким він був щодо навчання ще у школі, свідчить документ, що дбайливо зберігається у Сколівській районній бібліотеці. Ось витяг із нього:

**СКОЛІВСЬКА РАЙОННА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ ТА БІБЛІОГРАФІЧНОЇ РОБОТИ**

Фурдичко Орест Іванович

директор Інституту агроекології і природокористування НААН, непересічна особистість, фахівець, вчений, політик.



БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

м. СКОЛЕ

2014

Народився Орест Іванович 10 жовтня 1952 року в селі Стрільбичі Старосамбірського району Львівської області. Батько — Іван Васильович Фурдичко і мати — Михайлина з роду Бадівських мали четверо дітей: Марію (1948 р. н., Галину (1949 р.н.), Ореста (1952 р.н.), Василя (1960 р.н.).

Закінчив школу в Старому Самборі. У школі був дуже настирливий і жадібний до знань: найскладніші математичні задачі вирішував у кілька разів швидше за інших учнів, диктанти писав без помилок і найкращим каліграфічним почерком (стверджує директор Старосамбірської середньої школи Михайло Васильович Рашкевич).



Читач щойно прочитав прізвище **Рашкевич**. Це відомий педагог-новатор, володар Золотої медалі імені А.С. Макаренка, заслужений вчитель України, Почесний громадянин міста Старого Самбора. Тридцять років очолював школу, про досягнення якої знала не лише Україна. Передовий досвід Старосамбірської середньої школи № 1 за часів СРСР навіть став надбанням виставки досягнень народного господарства.

Орест Фурдичко пишається, що є випускником саме цієї школи, що є учнем Рашкевича. Директор так само щиро радів успіхам свого учня, адже, загальновідомо: нема більшого щастя для вчителя, ніж те, коли учень перевершує свого наставника.

23 серпня 2013 року в Старосамбірській міській газеті «Наше Місто» була надрукована моя стаття «Вчитель і учень, директор і академік, перший і десятий, — вони і сьогодні, через 45 років — в одній команді». Дозволю собі ознайомити читача з деякими уривками:

«Минулого року у святковому випуску «Нашого Міста» була велика рубрика, присвячена почесним громадянам міста Старого Самбора. Відтоді ця когорта достойників заслужено поповнилась ще однією, дуже шанованою на Бойківщині, людиною, нашим земляком — академіком НААН Орестом Івановичем Фурдичком. Він замкнув почесну десятку, першим в якій є Михайло Рашкевич. Найприкметнішим було те, що про що би ми не розмовляли з львів'янином Рашкевичем чи з киянином Фурдичком, усе, з їхньої доброї волі, в кінцевому результаті проектувалось на рідну для них Старосамбірщину, яка їх виплекала і до ніг якої вони поклали увесь свій талант, свої помисли, турботу і душу. Вони залишаються назавжди старосамбірчанами.



Існує аксіома: той учитель є справжнім педагогом, чиї учні власними досягненнями перевершують наставника. Свого часу Михайло Рашкевич мав злет, значно вищий від своїх учителів у сфері педагогічної та громадської діяльності. Гідним наслідувачем такого поступу став і його учень, а нині визначний учений-агроеколог Орест Фурдичко.

При цьому усьому, в тембрі голосу обох почесних громадян міста над Дністром бриніла щира тривога щодо проблемних питань у місті і районі, адже їм ніколи не була байдужою доля краю.

... До речі, чисельність академіків в Україні — не більше 500 осіб. Серед них — і наш земляк Орест Фурдичко, єдиний академік НААН у системі лісового господарства країни і єдиний вчений — повний кавалер ордена «За заслуги», що прирівнюється до звання «Герой України».

Чи потрібні якісь коментарі?

На жаль, 8 липня 2017 року Михайла Рашкевича не стало... Орест Іванович полишив геть усі справи і негайно виїхав зі столиці до Старого Самбора — попрощатись зі своїм Вчителем і Директором. На шкільному подвір'ї Старосамбірської середньої школи № 1 він виголосив прощальну промову і поклав до труни улюблені квіти великого педагога сучасності — троянди.

На академіка Ореста Фурдичка під час поховальної процесії до місцевої церкви св. Миколая найшли роздуми про Вчителя, серце якого зупинилось назавжди:

«Він — з тих, хто бачив набагато далі від інших, думав значно глибше і масштабніше від нас з вами, мав дар аналізувати безпомилково. Він випереджував час. Він був першим. А першим, звісно ж, завжди важче, адже жорстокі удари суспільних викликів обрушуються спочатку на тих, хто за собою веде інших, розчищаючи їм шлях від бруду недосконалості людського буття.

Чи замислювався він над наслідками вияву власної саможертвності? Ні! Це лише стороннім здавалось, що він не страждав. А оскільки їм не вдавалось бачити його понурим, а тим більше у розпачі, значить він був сильний духом, сильний у непорушності сповідання власного життєвого кредо, яке відстоював з притаманною йому наполегливістю і мудрістю.

Саме такий, не інакший, і мав призначення долею бути Вчителем. Він чітко усвідомлював свою благородну місію того, вельми очікуваного, спалаху у тунелі примітивізму світосприйняття і світобачення, яким, на превеликий жаль, більшість з нас, будьмо відвертими, усе ще хворіє. Іскорки мудрості від



того спалаху проникли у серця багатьох, тому і потужна багатолітня праця Вчителя Михайла Рашкевича породила знаних у нашій державі учених, дипломатів, освітян і просто чудових людей, справжніх українців.

Його порівнюють із вітчизняними світочами шкільництва. Це так само правильно, як і те, що Михайло Рашкевич — неповторна, виключна особистість, він заслужив іменуватись ПОСТАТТЮ. Цим усе сказано.

Вічна і світла Вам пам'ять, Вчителю! Мій Вчителю. Наш вчителю».

* * *

Навчанню у Старому Самборі передували шкільні роки у рідних Стрільбичах. Це там — перша вчителька, ставлення до неї було, є і залишилося непорушно святим. Для першокласника Ореста Фурдичка нею стала **Віра Харлампівна Шаравко**. Ось, якщо коротко, які чуттєві спогади у Ореста Івановича збереглися про неї через більш, як півстоліття: «Моя перша вчителька запам'яталася мені строгою, але під час навчання до нас, дітей, — доброю, вимогливою і винятково справедливою. Ми, учні, дуже її любили.

Я пізніше від батьків дізнався, що вона приїхала до нас у село з Великої України і по батьківській лінії була гречанкою. Я їй завжди буду вдячний за те, що вона навчила мене не лише читати і писати, а й людяності і найголовнішому — вмінню мислити та не боятись висловлювати свою думку. Дякую їй за все».



Володимир Бондаренко — професор, вчений, педагог, письменник. Усі ці таланти дивовижно гармонійно поєдналися в одній людині, колишньому дипломному керівникові студента лісотехнічного інституту Ореста Фурдичка. Обидва і дотепер — добрі друзі. Разом, почавши у тепер вже далекому 1973 році з видання невеликої наукової монографії «Узлісся»,



написали декілька наукових та публіцистичних праць. Зокрема, ґрунтовним є їх спільні нариси «Першопостаті українського лісництва», що вийшли книгою у Львівському видавництві «БІБЛЬОС» 2000 року. Орест Іванович глибоко шанує свого наставника і друга.

Володимир Бондаренко — член Національної Спільки письменників України.

Ось що написав він у 2002 році для фотонарису «Доля і праця. Життєві дороги: фахова, наукова, громадська та меценатська діяльність Ореста Фурдичка»:

«Ореста Фурдичка я знаю з часу його навчання в інституті. Під моїм керівництвом він захистив дипломний проект. Праця на виробництві не перервала наших стосунків, науководослідницьку співпрацю ми продовжили. У виробничі справи Ореста ніколи не втручався, і він, до речі, у мої теж, нас об'єднували, здружували зацікавлення. Водночас, я уважно спостерігав, як Орест Фурдичко реалізує свої можливості у виробництві, в суспільному житті, як він крок за кроком утверджується у фаховому, науковому, політичному середовищі».

* * *



Особливу роль в становленні вченого зіграв **Мар'ян Іванович Долішній**, адже саме він повірив у Ореста Фурдичка, коли сталася розгублена зупинка на життєвому роздоріжжі. Дякуючи йому, у молодого спеціаліста з'явилася впевненість у перспективності шляху до науки. Наприкінці 80-х рр. минулого століття М.І. Долішній — член-кореспондент Національної академії наук України, доктор економічних наук, професор Львівського відділення Інституту економіки НАН України. Відомий вчений. Він не бавився у власний авторитет і своєю манерою спілкування перекреслював усталений етикет розмови з пересічною людиною. Він справляв враження, ніби знав людину все життя. Поруч із ним зникала різниця у віці, соціальному чи іншому статусі. Панувала атмосфера довіри, притаманна справжній дружбі. Він майстерно розбивав сумніви — ці вічні супутники пошукової і



дослідницької діяльності. Він же і радив, як поєднати роботу у лісівничій галузі із ґрунтовою підготовкою до наукової праці. Давав багато корисних порад і запевняв про підтримку. Отже, в науку шлях був гарантований. Відчутнішою стала внутрішня готовність до визначального повороту долі. За це академік безмежно вдячний Мар'яну Івановичу Долішньому.

* * *



Орест Іванович отримав листа, якого написав йому великий вчений-лісівник **Анатолій Йосипович Швиденко**, людина виняткова і неординарна. Йому тоді якраз виповнилося 80. Це був рік 2004-й. Академік Фурдичко зараховує його до головних своїх вчителів, наставників. Життя цього видатного вченого — це наполеглива боротьба за кращу долю свого народу і за збереження лісів-зелених легень нашої країни.

«Дорогий Оресте Івановичу!

Ще раз дякую за ювілейні вітання та все зроблене для мене!

Пролетіло 80 літ життя. Вчився, працював, воював, мріяв про щасливе життя. І старався робити все, щоб людям і мені краще було жити на нашій українській землі. Якщо спресувати прожиті роки у ВІСІМ десятиліть, то таке відчуття, що неначе і не жив. І не встиг зробити все, про що мріяв. Життя пролетіло, як мить, завжди не вистачало часу, починаючи з дитинства в степу під сонцем, а тепер — у кам'яних джунглях забрудненого міста.

Якщо б мене сьогодні хтось спитав, що ж головне в нашому житті, щоб воно стало кращим, радісним, як його таким зробити, я відповів би, що найголовніше — поліпшувати середовище і якість нашого життя, жити гідно в оточенні уваги, добра, любові і результативної праці.

У кожного в житті має бути мрія, мета, якої неодмінно треба досягти, щоб було радісно самому і оточуючим людям. Будемо жити і працювати, щоб швидше набиралася сили, могутності і слави воістину народна Україна. Наше щастя, доля України залежить тільки від нас самих, нашого розуму і пра-



цьовитості. Тож куймо його, як справжні ковалі. Хай щастить Вам! Хай Бог береже і допомагає Вам!

10 березня 2004 року. Ваш Анатолій Швиденко».

* * *



У політиці для Ореста Фурдичка орієнтиром, наставником і провідником був легендарний українець **В'ячеслав Максимович Чорновіл**. Саме завдячуючи харизмі цього видатного державного і громадського діяча Оресту Івановичу легше було досягнути нюанси політичного життя і, ставши спочатку депутатом Львівської обласної ради, а згодом очоливши її, опісля отримати велику на гірських теренах Львівщини підтримку під час балотування до Верховної Ради України. Таким чином, виріс у політика високої проби, самовіддано присвятивши себе служінню людям. Сьогодні академік Фурдичко неабияк вдячний долі, що подарувала йому на життєвому шляху можливість зблизитися з В'ячеславом Максимовичем.

* * *



Степан Давимука, цей апостол нашої незалежності, став для Ореста Івановича ще одним незамінним провідником у надскладний світ політики. Він, з його величезним досвідом боротьби за самостійну Україну, був для Ореста Фурдичка прикладом наполегливості, принципності, мудрості і дипломатії. Спільна робота у Львівській обласній раді зблизила їх, вони стали друзями. Плин років лише зміцнив їхню дружбу.

Степан Давимука — вірний соратник В'ячеслава Чорновола, член Великої Ради Народного Руху України — мав великий вплив на формування Ореста Фурдичка як політика. Степан Антонович з відзнакою закінчив Львівський політехнічний інститут, здобув науковий ступінь доктора економічних наук. Має величезний досвід політичної діяльності і роботи в органах представницької і державної влади, піднявшись життєвими



сходами від депутата Львівської обласної ради до представника Президента України у Львівській області, а згодом — депутата Верховної Ради України. Це і непересічні особистісні якості Степана Давимуки стали для Ореста Фурдичка прикладом для наслідування і допомогло викристалізуватись у політика і державного діяча високого рівня.

Вони стали друзями, ними залишаються і тепер. Орест Іванович щиро вдячний Степану Давимуці за безцінні уроки парламентаризму.

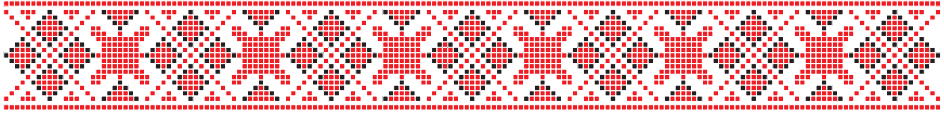
* * *



Ще однією знаковою постаттю на вітчизняному, але вже науковому, небосхилі, був для вченого **Михайло Васильович Зубець**. Саме він надихнув його на те, аби поринув в аграрну науку. Академік Зубець умів уважно вислухати свого співбесідника, сам говорив небагато і ніколи не нав'язував свою думку. Вражала його поінформованість і обізнаність в будь-яких питаннях. Його пам'яті могли позаздрити навіть комп'ютери. Маючи такий потенціал, Михайло Зубець міг визначити справжні можливості конкретної особи. У складний життєвий період Михайло Зубець не стояв осторонь, а підставив дружнє плече, у 2005 році, аби переконати наукову спільноту, що з призначенням Ореста Фурдичка на посаду директора Інституту агроєкології і біотехнології Української Академії аграрних наук установа здобуде ще й справжнього господаря. І не помилився..

На жаль, серце Михайла Зубця перестало битися 7 січня 2014 року...





DESIDERATE

*Один є шлях — шлях істини,
все інше — не шляхи.*

Східна мудрість.

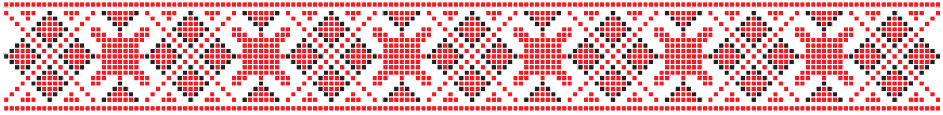
*Навіщо та дорога,
якщо вона не веде до храму?*

Тенгіз АБУЛАДЗЕ.

*Перед вірою тьмяніють
усі досягнення розуму.*

Аврелій Августин БЛАЖЕННИЙ.





Desiderate. Дослівно — ВИЗНАЧЕННЯ.

«Він дуже віруючий, як і його батьки. Він завжди допомагав людям, навіть ще не будучи керівником. А коли став депутатом, спочатку обласної, а пізніше Верховної Ради, його допомога краянам набула неабиякої потужності. Разом з тим, Орест Фурдичко ніколи, на відміну від інших, не створював собі образ великомученика, щоби на цьому заробити певні політичні дивіденди. Ще працюючи в лісовій галузі, він був простим, доступним і не бачив себе поза колом свого трудового колективу. Він у гумаках пішки міряв кілометри лісів, обходячи їх не стільки з метою інспекційної перевірки, скільки із щирими переживаннями у серці за стан справ у лісгосподарствах. Він швидше підказував, допомагав практичними порадами. Ліс — це його покликання з дитинства, це любов усього його життя, це його єство. Ось чому він зробив усе можливе, щоби на землях Бойківщини був Національний природний парк, як символ бережливого ставлення людини до природи. Для дітей, для внуків і для правнуків. На сотні прийдешніх років.

Орест Фурдичко велику увагу приділяв справі духовній, зміцненню і єднанню Української Церкви. Він брав активну участь в деканальних зборах і церковних конференціях. Якщо він дізнавався, що хтось із священників з його рідного гірського краю був у Львові і не зайшов до нього, то ображався. За це повага до Ореста Івановича лише зміцнювалась. Його духовним кредо була і залишається ідея об'єднаної Української Церкви, з центром, як він казав, не в Москві чи в Римі, а в Києві. Орест Фурдичко постійно наголошував, що сильна Церква — це сильна Держава. Навіть за ситуації міжконфесійного непорозуміння у 1998 році парафіяни різних конфесій дивовижно одностайно віддали свої голоси за те, щоби Орест Іванович представляв інтереси бойків в Українському парламенті. Він ніколи не переставав цікавитися рівнем співпраці деканатів з органами місцевої влади. І в цьому — його державницький підхід», — так характеризував духовне обличчя Ореста Фурдичка під час його роботи на Львівщині отець Роман, з яким я мав зустріч улітку 2016 року у селищі Бориня, що на Турківщині.



УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА

КИЇВСЬКИЙ



ПАТРІАРХАТ

Патріарх Київський і всієї Руси-України

вул. Пушкінська, 36
м. Київ 01004, Україна

тел.: (044) 234-10-96
тел/факс: (044) 234-30-55

«26 » вересня 2012 р.

№ 2376

У К Л А З

За заслуги з відродження духовності в Україні, утвердження Помісної Української Православної Церкви та з нагоди 60-річчя від дня народження – нагородити Президента ВГО «Асоціація агроекологів України» ФУРДИЧКА ОРЕСТА ІВАНОВИЧА **Орден Святого **Архістратиґа Михаїла.****



Філарет

ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ
ВСІЄЇ РУСИ-УКРАЇНИ

* * *

... У старій церкві в м. Балтимор (США) був знайдений старовинний манускрипт, датований 1692 роком. Він містив текст латинською мовою, який цитую повністю:

- «* Крокуй спокійно, серед гамору та поспіху пам'ятай, який мир може бути у тиші.
- * Наскільки це можливо, не зрікаючись себе, зберігай добрі стосунки з людьми.



- * Спокійно і ясно проголошуй свою правду, слухай також те, що кажуть інші, навіть якщо вони говорять не надто розумно, бо й у цьому є якийсь сенс.
- * Якщо порівнюватимеш себе з іншими, можеш стати гордим або зневіреним, бо завжди були й будуть гірші й кращі від тебе.
- * Радій як зі своїх успіхів, так і з планів.
- * Якою б скромною не була твоя праця, виконуй її самовідданно і добросовісно. Повір: це справжня цінність проти мінливої долі.
- * Будь обережним у своїх починаннях, бо світ цей сповнений оман. Але хай це не заступить тобі справжніх чеснот: багато людей прагнуть високих ідеалів, а життя усюди сповнене героїства.
- * Будь собою й не опирайся почуттям. Не будь цинічним у любові, бо серед черствості і розчарувань вона єдина вічна, як трава.
- * Приймай спокійно все, що несуть зі собою літа, без гіркоти полишай те, що дарувала молодість.
- * Зміцнюй силу духу, щоб у несподіваному нещасті стала для тебе щитом.
- * Лише не віддавай себе на поталу витворам уяви: багато-бо страхів породжують нудьга й самотність.
- * Дотримуйся необхідної дисципліни, але вмій бути лагідним до себе. Пам'ятай: ти — дитина Всесвіту і маєш право бути тут не менше, ніж зорі й дерева. І чи зрозуміло це тобі чи ні, повір, що світ цей є таким, яким повинен бути.
- * Отож, будь у мирі з Богом, щоб ти не думав про Його існування, чим би не займався і якими б не були твої прагнення.
- * У вуличному гаморі, у метушні життя збережи спокій своєї душі. З усіма своїми пастками, втомою і втраченими мріями цей світ усе ж чудовий.
- * Будь уважним і намагайся бути щасливим.»

Неможливо щось з цього тексту забрати, нема потреби щось до нього додавати — основоположні життєві орієнтири для людини визначені чітко, доброзичливо, ненав'язливо. Це називають мудрістю, а значить істиною, яка, як відомо, є випробуваною часом. Випробування часом не одного десятиліття достойно пройшов та з честю склав іспит на відповідність вищенаведеним постулатам і Орест Фурдичко. Вчитуючись у кожне слово тексту *DESIDERATE*, усвідомлюєш раптом, що Орест Іванович ніби якимось, неймовірно дивним, чином уже з юних літ читав ці рядки. Але ж таке неможливо! Натомість реальним є те, що батьки майбутнього вченого, церква і школа, вічна у своїй неповторній красі природа рідного бойківського краю, тверда громадянська позиція патріотів, членів славного роду Фурдичків, заповнили його серце і розум саме такими зернами усіх людських чеснот, які у довгій вервиці його багатих на правду і наполегливості, добропорядності і невтомності праці років проросли врожаєм високої духовності, незрівнян-



ного працелюбства, таланту, толерантного ставлення до інших і, зрештою, закололися вінцем зірок, що величаво сяють на політичному, громадському та науковому олімпі України, надійно осяваючи дорогу іншим.

* * *

2016-й рік. Був перший день липня. Небо після обіду вкрили важкі дощові хмари. Вони загрозливо наближались до Стрільбич, безцеремонно бавлячись блискавками і громом. Навколо панувала задуха — парило неймовірно. Так завжди буває перед літньою зливою. Ми примостилися з отцем Василем, настоятелем церкви Покрови Пресвятої Богородиці, на лавочці у затінку, під розлогим деревом, на подвір'ї парафіяльного будинку і, раз у раз поглядаючи на небо, вели розмову про Ореста Фурдичка. Через дорогу, навпроти, величаво височіла гарна і велика сільська церква, яка була освячена ще у 1853 році. В середині цього прекрасного храму якраз велися ремонтні роботи. Щороку, 14 жовтня, стрільбичани врочисто відзначають храмове свято — Покрови Пресвятої Богородиці. В церкві у цей день служиться Свята Літургія. Під керівництвом Галини Юрчик велично співає церковний хор.

«Знаєте, що я Вам скажу? — озвався до мене священник. І продовжив, — Сім'я Івана і Михайлини Фурдичків — насправді дивовижно добра українська сім'я. Більш поважніших людей, як вони, у Стрільбичах тоді, мабуть, і не було. Вирізнялися вони високою духовністю і розвиненою загальною культурою, працелюбством, душевністю, гостинністю, патріотизмом. У такому дусі і дітей своїх виховували. Цього не могли не оцінити односельці, а тому Фурдички були у них в особливо високій шані. Михайлина співала у церковному хорі, дітей водила до церкви.

Сім'я їхня була побожною, дотримувалася постів і шанувала свята. Ось що прикметно: через багато років, приїжджаючи із столиці вклонитися своєму селу, пам'яті похованих тут батьків, Орест Іванович Фурдичко ні разу не оминав церкви, щоразу приходячи до неї, щоби скласти подяку Богу за схильність до його власної долі, за добрих батьків своїх, вчителів, односельців, за рідний Бойківський край.



Михайлина робила гарну українську випічку, добре вишивала, була хорошою господинею, турботливою матір'ю. Вона ніколи ні з ким не сварилася, ні на кого не гнівалася, виявляла чуйність і простоту у спілкуванні з людьми. Вона важко працювала у колгоспі, діти їй завжди допомагали. До неї всі стрільбичани зверталися за порадою. Хто б не приїхав з Орестом, вона завжди привітно зустрічала.

Сім'я Фурдичків часто запрошувала мене на свої родинні свята. Михайлина мала величезний авторитет серед громади села, адже виростила велику людину — нині академіка, визначного громадсько-політичного діяча, вченого, якому присуджена найвища вітчизняна наукова нагорода — Державна премія України в галузі науки і техніки. В останню земну дорогу батьків Ореста Івановича проводжав я, десять років тому. Орест Фурдичко радо зустрічав мене у Києві, як завжди — гостинно. Для села ж опікувався питанням газифікації, допомагав у лікуванні односельцям, а молоді — вступити до вишів. Орест Іванович і його брат Василь — дуже побожні люди, які свого часу на моє прохання оперативно допомогли з перекриттям племанії, з настеленням у ній підлоги. Висока духовність дітей



Орест Фурдичко на рідному подвір'ї
з мамою Михайлиною Степанівною і батьком Іваном Васильовичем



Михайлини та Івана Фурдичків — результат шанування в сім'ї народних традицій, духовних цінностей. Під Покровом Божої Матері він був охрещений в цій церкві, у вічному сні біля неї покояться його батьки. До отчого порога і до церкви Орест Іванович ніколи не забуває дороги. Будучи добрим серцем і сильним духом, він при найменшій можливості, де б не був, мчить сюди, до рідної хати, до безмежно улюблених батька і матері».

*Спішу до батьківської хати,
Спішу туди десятки літ,
Де клен високий і крислатий
Та гордий ясен край воріт.*

*Тут річка Яблунька грайливо
Спішить на зустріч до Дністра,
І по дорозі терпеливо
Коріння вербам напува.*

*Те місце годі й описати,
Бо тут початок всіх доріг,
Тут починаються Карпати
І тут мій батьківський поріг.*

*Я в цій хатині народився,
На цей поріг уперше став,
На цю дорогу я дивився,
Світ пізнавати починав.*

*І тут зозуля накувала
Мені усі мої літа,
З цього порога мандрувала
Зі мною доленька моя.*

Автор цих дивовижних слів — вчитель з Хирова, Мирон Жидик. До речі, теж стрільбичанин. Тепер на тлі його батьківської хати стоїть межовий знак села Стрільбичі, встановлений Орестом Фурдичком.

... З отцем Василем ми підійшли до могил мами і тата Ореста Івановича, помолилися і низько вклонилися пам'яті цих благородних стрільбичан.



Могила батьків
Ореста Фурдичка



Церква у селі Стрільбичі

* * *

Красень Володимирський собор у Києві! Ціла плеяда талановитих архітекторів і художників щиро трудилася чотири роки над тим, аби у 1882 році, на честь 900-річчя Хрещення Руси-України, гордо і величаво постав цей храм! Наступного року собору виповниться 130 років!



Володимирський собор у Києві



Навіть у радянські часи собор залишався діючим храмом, виконуючи функції кафедрального собору Києво-Галицької митрополії. Хоча спроби закрити були. Під час окупації собор був відреставрований, на кінець 1943 року було призначено його урочисте відкриття. У 1992 році, після утворення Української Православної церкви Київського Патріархату, храм став Патріаршим кафедральним собором цієї конфесії.

Патріарший Свято-Володимирський кафедральний собор Української Православної Церкви Київського патріархату — не тільки один з найвеличніших храмів світу, збудованих у 19 столітті, але й пам'ятник видатному християнському сподвижнику, святому рівноапостольному князю Володимирі Великому, який, вивівши з мороку язичества в 989 році свій народ, приніс у Русь-Україну світло Христової Істини, благодаті і вічне спасіння. Запровадивши спочатку в Києві, а потім і в усій країні істинну віру, великий князь прилучив свій народ і свою державу до світової християнської цивілізації, яка вже мала майже тисячолітню історію.

Рівноапостольний Володимир Святославович заклав початки майбутньої величі Руси-України. Не лише діячі Церкви, але й найширший загальний висловлювали думку про те, що





в Києві, де Володимир звершив вікопомний акт хрещення, в ім'я великого князя має бути зведений величний храм. Щоб надати будівництву особливої значущості, було вирішено, що храм буде споруджений лише на благодійні пожертви, що символізувало б з проекції віків всенародну подячність православних християн імперії за діяння святого рівноапостольного князя київського Володимира.

Багаті і бідні, аристократи і поміщики, чиновники і військові, купці і кріпаки-селяни вносили кошти на будівництво майбутнього храму. 15 липня 1862 року, у день святкування пам'яті рівноапостольного князя Володимира, митрополит Київський і Галицький Арсеній в урочистій обстановці заклав перший камінь майбутнього храму. У 1882 році двадцятилітня епопея будівництва Свято-Володимирського собору завершилася.

20 серпня 1896 року митрополит Іоанікій освятив Свято-Володимирський собор, який відразу став дуже популярним серед киян, особливо молоді. Тут співав один з кращих у Києві церковних хорів під керівництвом видатного українського диригента Якова Калішевського (1856–1923 рр.).

У 1944 році Свято-Володимирський собор став кафедральним храмом митрополита Київського і Галицького, екзарха України. Окрім церковних служб, тут проводилися таїнства хрещення і вінчання, урочисті служби, присвячені православним святам, спільні з іншими ієрархами молитви. Тут відбувалися головні урочистості, тисячоліття хрещення Руси-України (1988 р.) у Києві.

Після проголошення незалежності України в церковному житті відбулися великі зміни. Постала Київська патріархія Української Православної Церкви. У 1995 році у Свято-Володимирському храмі відбувся собор Української Православної церкви Київського Патріархату, на якому митрополит Філарет (Денисенко), який понад тридцять років служить у цьому храмі, був обраний Патріархом Руси-України.

Свято-Володимирський патріарший собор — велична духовна і мистецька пам'ятка українського народу. Він несе нам і нашим нащадкам візію часу, великих і вікопомних подій християнської історії. Переступивши поріг Свято-Володимирського собору, людина потрапляє в особливий світ духовної гармонії, наче піднімається над земними турботами, забуває про буден-



ність життя, веде внутрішній діалог із Богом і святими, діяння яких знайшло відображення у неповторних у своїй красі розписах храму.

Саме у цьому храмі брали шлюб Орест Фурдичко і Оксана Дребот. Тут прийняли святе хрещення їхні сини — Олександр і Віталій. Саме до цього храму щонеділі Орест Іванович і Оксана Іванівна, разом зі своїми дітьми приходять на Службу Божу та в недільну школу. Усе своє життя Орест Іванович з Богом у серці. Тому Бог і наділив його Своєю ласкою і благодаттю, визначивши долю видатного українського вченого.

* * *

Кожен християнин широко бажає хоч раз у житті відвідати святі місця — Єрусалим і Афон. Така нагода випала Оресту Фурдичку на початку 2016 року. Разом з дружиною Оксаною і молодшими синами Віталієм та Олександром вони здійснили паломництво до Єрусалиму і Афону.

Єрусалим (у перекладі — «священний») — стародавнє близькосхідне місто, розташоване на висоті 650–840 м, одне з найдавніших міст світу, центр трьох релігій — юдаїзму, християнства й ісламу, столиця древнього Юдейського царства. Історично є в коліні Юди. Місто було засноване понад 3700 років тому, і зараз його архітектура є сумішшю пам'яток історії різних культур і народів.

Єрусалим — офіційна столиця (з 1950 р.) держави Ізраїль, у ньому перебувають всі урядові заклади.

У місті розташовуються чисельні релігійні дослідницькі та освітні інституції. До них належать відкриті у 1890 році французькі *École Biblique* та *École Archéologique Française* та відкриті 1927 року Папський біблійний інститут та Інститут юдейської релігії (1963 р.).

Історична частина Єрусалиму — Старе місто займає площу близько 1 км². З середини XVI століття до 1860 року власне цією територією було ціле місто Єрусалим, оточене оборонним муром. Оборонний мур Єрусалима побудовано у 1538 році османським султаном Сулейманом Пишним. Його протяжність становить близько 4,5 км, висота — від 5 до 15 м і товщина до 5 м. У Старому місті розташовуються святі місця для християн,



мусульман та юдеїв: Храмова гора, Стіна Плачу, Храм Гробу Господнього, Купол Скелі та мечеть Аль-Акса. До Старого міста також справедливо відносять і Гору Сіон з Храмом Успіння Пресвятої Богородиці, територія яких не увійшла з фінансових причин при будівництві оборонного муру султаном Сулейманом I Пишним: Мусульманський, Християнський, Єврейський, Вірменський.

Єрусалим — священне місто юдаїзму впродовж 3 тис. років, християнства — 2 тис. років, ісламу — 1400 років. Статистичний щорічник Єрусалима наводить список 1204 синагог, 150 церков і 73 мечетей, розташованих у місті.

Єрусалим священний для євреїв, відколи цар Давид проголосив місто своєю столицею в X столітті до Різдва Христового. У Єрусалимі були зведені Храм Соломона і Другий Храм. Місто згадується у Біблії 632 рази. Сьогодні Стіна Плачу — залишки стіни, що оточувала Другий Храм, — для євреїв є святинею, другою тільки після Святої святих — Храмової гори.

Для християн Єрусалим священний не тільки у зв'язку з історією, записаною у Старому Заповіті, але й тому, що місто пов'язане з життям Ісуса Христа. У Новому Заповіті розповіда-





ється про те, що Ісуса принесли в Єрусалим незабаром після його народження. Він повернувся в Єрусалим пізніше й прогнав міняйл із Храму. Верхні покої, де проходила таємна вечеря, розташовані на горі Сіон, у тому ж будинку, що й гріб царя Давида. На горі Голгофі Ісуса розп'яли на хресті. Євангеліє від Івана повідомляє, що гора була за межами Єрусалима, але сучасні археологічні знахідки свідчать про те, що Голгофа була неподалік від мурів Старого міста, у межах сучасного Єрусалима. За найпопулярнішою з версій, на місці Голгофи було зведено Храм Гробу Господнього, до якого приходять християнські паломники впродовж останніх двох тисяч років.

Єрусалим вважається третім за значенням священним місцем мусульман-сунітів. Сьогодні на Храмовій горі розташовано дві ісламські святині, присвячені цій події — мечеть аль-Акса, що означає найдальша, та Купол Скелі, зведений над Каменем основи, з якого Магомет здійнявся в небо.

Єрусалим входить до числа чотирьох святих для євреїв міст (Єрусалим, Хеврон, Тверія і Цфат).

* * *

Афон, Афонська гора (у перекладі — Свята Гора), повна назва — **Автономна Чернеча Держава Святої Гори Афон** — автономна монастирська держава в Греції, на півострові Аїон-Орос. Афон — найвища точка рельєфу, висотою 1 935 м над рівнем моря.

Візантійський імператор Костянтин Погонат (правив у 668–685) віддав півострів у виключне володіння монахів (ченців). У VIII столітті грецькі самітники (анакхорети) створили на Афоні так звану чернечу республіку. Перший монастир — Монастир Велика Лавра — на Афоні заснований у 962–963 роках грецьким ченцем Афанасієм. Згодом виникло близько 20 укріплених чоловічих монастирів, і Афон став відігравати роль великого релігійного центру православної церкви.

Україна мала з Афоном тісні релігійно-культурні зв'язки. На Афоні перебували Антоній Печерський та Іван Вишенський.

Нині Афон — релігійний, науковий і туристичний центр. Управління здійснюють представники монастирів — свята об-



щина. Найвища юрисдикція належить Константинопольському патріархату Грецької православної церкви.

У монастирях Афона зберігається приблизно 10 тис. грецьких, слов'янських, арабських рукописів, цінні мистецькі твори (починаючи з IX століття). Збірки досі мало досліджені науковцями.

Тісні й плідні відносини Київської Русі з Афоном склалися від часів рівноапостольного князя Володимира. Так, у монастирі Есфігмен наприкінці X століття був пострижений у ченці майбутній великий преподобний Антоній — засновник Києво-Печерського монастиря та родоначальник усього руського чернецтва. Печерський патерик свідчить, що Антоній на Афоні був двічі, до того ж, тривалий час — іноком. У 1013 році Антоній повернувся на батьківщину й оселився в Києві. Преподобний Антоній упорядкував чернече життя за зразком, взятим з Афона, і впровадив ті самі правила в засновану ним Київську обитель.

Кількість руських мешканців Афона так зросла, що вони звернулись через свого ігумена Лаврентія до Священного Кіно-





ту Святої Гори, з проханням надати їм один з Великих афонських монастирів. Прохання руських ченців було задоволено, їм передали древню обитель святого Пантелеймона. Також у їхньому володінні був залишений і монастир Ксилургу, але як приписний. Та цей монастир швидко втратив свій український характер. З плином часу він став російсько-українським, а згодом і зовсім російським. У наш час на Афоні, в Свято-Пантелеймонівському монастирі мешкає більша частина етнічних українців-ченців. Ігуменом монастиря є також українець за походженням, священноархімандрит Єремія, що несе на Святій Горі послух уже понад 30 років.

Другий монастир на Афоні, де жили українці, був Ставроникита (Никитин Хрест). Заснування цього монастиря припадає на 680 рік часів царя Костянтина Погоната. Пізніше монастир спорожнів і був занедбаний, але відновлений у XVI столітті патріархом Єремією, який підтримував добрі стосунки з Костянтином Острозьким. Останній не раз надавав кошти монастирям Святої Гори і тому, на його прохання, до цього монастиря приймали українців.

На Афонській горі тривалий час жив український поет і філософ Іван Вишенський (кінець XVI — початок XVII століть).

У XVIII столітті знову було звернено особливу увагу на Афон, як на спокійне місце життя і чернечого подвигу. І на землях Пантократового монастиря постає суто український Скит святого пророка Іллі, або так званий Іллінський козацький чи запорізький. Цей скит був заснований ієромонахом Паїсієм Величковським (1722–1794 рр.), уродженцем Полтави. До Паїсія почали сходитися ченці, переважно українці й частково молдавани. На Афон потроху стали прибувати емігранти, козаки з колишньої армії гетьмана Мазепи, бажаючи в молитві й подвигу дожити свого віку. Невдовзі Паїсій змушений був просити в Пантократового монастиря просторішого приміщення, — і йому віддали порожню келію св. пророка Іллі. Це було у 1746 році, і відтоді на Афоні постав Іллінський козацький український скит. Тут великий старець Паїсій переклав з грецької «Добротолюбіє» та твори засновників християнської аскези.

У «формулярах» багатьох афонських обителів, що подають відомості про кожного монастирського поселенця впродовж



XVI–XVII століть, є згадки про ченців, поряд з чийми іменами та прізвищами стоїть і слово «козак». Такі самі написи можна бачити на черепках у поховальних кістницях монастирів.

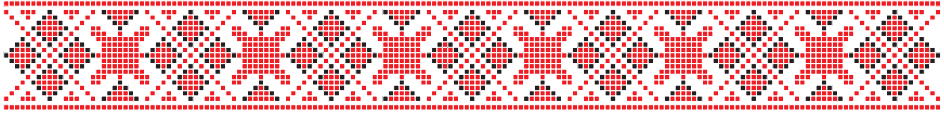
У 1913 році, за деякими відомостями, у середовищі українських і російських ченців Афона існувало протистояння на національному ґрунті.

Відвідувати Святу гору дозволяється, відповідно до Уставу монастирської держави (тіпикон), тільки чоловікам. Жінкам заборонено навіть наближатись до узбережжя.

Усім прочанам ченці пропонують безплатне харчування у просторих монастирських трапезних та прихисток у спеціальних келіях. Також усім прочанам дозволяється перебувати у храмах під час богослужінь та оглядати реліквії, що нині зберігаються в кожному монастирі.

Крім монастирів, на Афоні, переважно у складі монастирських подвір'їв, діють менші обителі — здебільшого ідіоритмні — 15 скитів.





НА СЛУЖБІ СУСПІЛЬСТВУ

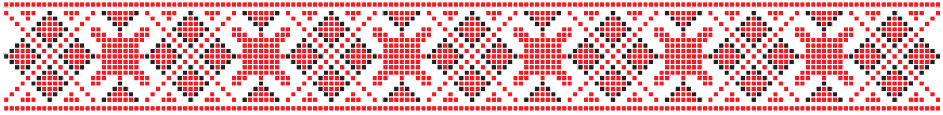
*Ніщо велике ніколи не було досягнуто
без ентузіазму.*

Р. ЕМЕРСОН

*Як тільки служіння суспільству
перестає бути головною справою громадян —
держава вже близька до зруйнування.
Гідність держави зрештою залежить
від гідності особистостей...*

Жан-Жак РУССО.





АСОЦІАЦІЯ АГРОЕКОЛОГІВ УКРАЇНИ

Інститут агроекології і природокористування під керівництвом академіка О.І. Фурдичка спрямовує свою діяльність на поширення знань з агроекології, поліпшення екологічної ситуації в державі, формування нового природоохоронного менталітету, підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян через Всеукраїнську громадську організацію «Асоціація агроекологів України», яка була створена у грудні 2008 року. Нині сформовано всі обласні осередки громадської організації, до складу яких входять 14 колективних і понад 930 індивідуальних членів. Активну роботу у розбудові громадської організації, еколого-пропагандистській діяльності здійснюють особисто її президент — академік НААН О.І. Фурдичко, віцепрезидент — доктор економічних наук О.І. Ковалів, кандидат сільськогосподарських наук О.С. Дем'янюк. Всеукраїнська громадська організація «Асоціація агроекологів України» — добровільне громадське об'єднання за спільними інтересами учнівської молоді і студентства, агроекологів і зацікавлених громадян, пов'язаних з використанням і охороною природних ресурсів, заготівлею дарів природи й споживанням продуктів харчування, води й повітря і які виконують вимоги Статуту асоціації.

Асоціацію зареєстровано у Міністерстві юстиції України 28 грудня 2008 року. Громадську активність членів Асоціації спрямовано на підтримання сприятливої екологічної політики





в Україні, формування екологічних вимог при веденні сільсько-господарського виробництва, поліпшення екологічного стану на сільських територіях.

Важливим напрямом роботи Асоціації є підтримка заходів з формування сприятливих умов у сфері екологічного захисту як невід'ємної складової національної безпеки країни, виробництва якісних і не шкідливих для здоров'я людини продуктів харчування, дотримань зобов'язань України з цих питань перед міжнародними інституціями.

Члени Асоціації немало докладають зусиль для розвитку громадянського суспільства, формування нового природоохоронного менталітету, підвищення рівня екологічної освіти та культури. За період діяльності Асоціації її активістами проведено низку науково-практичних конференцій, у т.ч міжнародних, брифінгів, семінарів, прес-конференцій, польових досліджень, природоохоронних моніторингів, підготовлено аналітичні матеріали, наукові розробки та статті.

У 2015 році я писав у статті «Незгасима енергія Ореста Фурдичка» (часопис «Голос Прикарпаття», 4 вересня):

«Направду, енергійності цієї людини не перестаєш дивуватися і по-доброму заздрити. Загальновідомо, що у багатьох сферах — трудовій, політичній, громадській, а особливо науковій діяльності академік Орест Фурдичко, наш іменитий земляк, Почесний громадянин міста Старого Самбора своєю невтомною працею залишив яскравий слід в умах і серцях бойків, і не лише своїх краян. Його авторитет серед лісівників України є незмінно незаперечним. За його щирою депутатською турботою про людей земляки дотепер ностальгічно сумують. Наука агроекологія за його директорування у профільному академічному НДІ отримала нові, спонукачі до упевненого розвитку, імпульси. Сьогодні ми знаємо Ореста Івановича і як президента Всеукраїнського громадського об'єднання «Асоціація агроекологів України».

Свою стратегічною задачею Асоціація вбачає: підтримання в нашій державі сприятливої екологічної ситуації, формування екологічних вимог у сільськогосподарському виробництві, покращення стану довкілля на сільських територіях. Підрозділи очолюваного вченим громадського об'єднання діють у 20 областях України. Важливим напрямом у роботі цієї неурядової фундації є формування сприятливих умов у сфері екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки нашої країни, виробництва якісних та безпечних для здоров'я людей продуктів харчування, дотримання зобов'язань України перед СОТ, ЄС, ООН. Зусилля Асоціації під керівництвом Ореста Фурдичка спрямовано на формування нового природоохоронного менталітету українського суспільства, підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян.



Отже, енергійності Оресту Івановичу не позичати, постійна наполеглива праця — стиль його життя. Праця — його життєва позиція. Академік Фурдичко — приклад виняткової корисності державі. Приклад, вартий наслідування. Важливість збереження довкілля нашої планети важко переоцінити. Пам'ятаймо завжди, що ще знаменитий вчений-ядерник Нільс Бор свого часу пророче застерігав, що людство не загине від атомної бомби — воно задихнеться у власних нечистотах.

Упевнений, що Асоціація агроекологів України, до якої належу і я, під орудою Ореста Фурдичка і надалі залишатиметься провідною у боротьбі за екологічну безпеку України».

Міжнародна науково-практична конференція «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві», яка відбулась 6–7 липня 2017 року під егідою Інституту агроекології і природокористування спільно з Асоціацією агроекологів України, — ще одне переконливе тому підтвердження. За результатами конференції видано збірник текстів усіх, виголошених в рамках її роботи, 59 наукових доповідей.

А ще Орест Фурдичко є головним редактором двох наукових видань, які включені до міжнародних наукометричних баз даних — «Агроекологічного журналу» та «Збалансованого природокористування», членом редколегії низки інших вітчизняних та закордонних наукових періодичних видань.

* * *

ЗАСЛУЖЕНІ НАГОРОДИ





ПОЧЕСНА ГРАМОТА

ПРЕЗИДІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАГОРОДЖУЄ

ФУРДИЧКА Ореста Івановича

директора Інституту агроекології і природокористування НААН,
доктора економічних наук, професора, академіка НААН

цією Грамотою

за багаторічну плідну наукову діяльність та з нагоди Дня науки

Підстава: рішення Президії НААН від
23 квітня 2015 р. (протокол № 5)

Президент  Я.М. Галдало

Віце-президент -
головний вчений секретар  А.С. Заришняк





* * *

Я не уперше крокую коридорами столичного Інституту агроєкології і природокористування у напрямі кабінету мого давнього доброго друга і порадника, академіка Фурдичка Ореста Івановича.

Як завжди, він привітно мене зустрине і з неприкритим хвилюванням незмінно традиційно поставить перше запитання: «Як воно там у нас, на Бойківщині? Які новини?»...





ЛІТЕРАТУРНИЙ ХИСТ — ЯСКРАВА ГРАНЬ ОБДАРОВАНOSTІ ВЧЕНОГО

*Не важливо, як ми пишемо,
але дуже важливо, що ми пишемо.*

Готхольд ЛЕССІНГ.

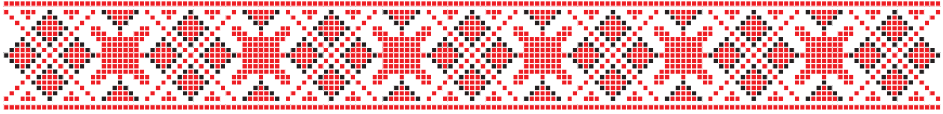
*Найчастіше товсті розлогі романи
вмирають дуже швидко, не залишивши
про себе ніяких спогадів, окрім стопки
зіпсованого паперу, в той час як невеликі
мініатюри живуть у віках, завойовуючи
душі вдячних читачів.*

Стефан ЦВЕЙГ.

*Література повинна вірою і правдою
служити народу і стояти на захисті
його інтересів і вічних цінностей.*

Чарльз ДІККЕНС.





Цікавим і доповнюючим характеристику академіка Ореста Фурдичка як людини багатогранної, творчої є той факт, що вчений має неабиякий хист до красного письменництва. Аби переконатися у майстерності володіння ним словом, зазирнімо разом, шановний читачу, до його літературного набутку, який був належно оцінений Всеукраїнським Об'єднанням «Письменники Бойківщини», в якому він займає своє, особливе місце.

У четвертій книзі Антології Бойківського краю, серед вибраних творів членів Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини», присвячених 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, бачимо і нарис Ореста Фурдичка. Цим твором автор виявив щиру повагу до Кобзаря, глибоке знання його творчості, широку ерудицію і високу літературну майстерність. Заглибившись у геній Кобзаря, Орест Фурдичко несе у світ вічні істини добра і правди і всепроникаючу мудрість нескореного духу Тараса.

* * *



«Збірник виходить поза рамки антології, оскільки, крім публіцистичних творів, містить матеріали мистецького, фольклорного та етнографічного характеру. І це виправдано: упорядники прагнули подати своєрідний портрет сучасної Бойківщини — субетнічного регіону України з його своєрідною історією, традиціями, побутом, обрядами, архітектурою, фольклором, говіркою, де релікти минулих епох тісно переплелися з реаліями сучасного життя. Адже Бойківщина дала не тільки Україні, а й світові шедеври дерев'яної церковної архітектури, давнього іконопису, зберегла драматичну епіку фольклорних балад і народний дух ладканок. Імена багатьох відомих діячів походженням з Бойківщини стали гордістю української історії та культури. Слово «антологія» у перекладі з грецької мови означає «квітник». Але збірник подає образ Бойківщини, її колорит, людей, для яких мистецтво є життєвою необхідністю.

Бойківщина — це справжня, цікава і захоплююча поема, що динамічно увібрала в себе дихання історії, вічнозелене буяння карпатської краси, велич духу її волелюбного, мужнього, доброго серцем і душею народу. Не зважаючи на складні історичні та політичні процеси упродовж століть, Бойківщина завжди була надійним бастионом українства. Цей самобутній, дорогий кожному із нас регіон України надзвичайно багатий талантами.



Письменники Бойківщини творчо співпрацюють, свято сповідуючи ідеологію добра, правди і вселюдської любові. Творчість Об'єднання «Письменники Бойківщини» пульсує в ритмі щоденних суспільних перемог і проблем, радісних і драматичних подій минулого та сьогодення. Літературні образи, створені авторами цієї антології — своєрідна симфонія високих душевних почуттів, з'єднаних з магічною силою краси наших величних Карпат.

Невблаганна доля розкидала упродовж віків багатьох краян-бойків по всьому світу, і тепер не тільки бойківські регіони Львівщини, Закарпаття, Івано-Франківщини репрезентують бойківський субетнос, але існують далеко за межами цих географічних умовностей. Як дорогоцінні перлини в життєвому бурхливому океані, ми збираємо у нашому літературному об'єднанні талановитих, одержимих щирою любов'ю до бойківського краю. І хоч ми всі такі різні — за віком, професіями, особистими уподобаннями, зате єдині у переконанні, що тільки возвеличений духом народ зможе відчутти справжню гордість за державну незалежність. Є постаті, імена яких підносяться над епохами, як вершини над пасмами гір. До них належить наш славнозвісний земляк Іван Франко, високість духу якого нас окрилює у щоденній праці. Спрямовуючи свої помисли до Франкової правди і людяності, члени об'єднання «Письменники Бойківщини» відчувають гостру потребу активної участі у відродженні та примноженні культурних цінностей рідного краю як справжнє Господнє благословення на цьому шляху. Воно збулось разом із виходом у світ цієї книги, сторінки якої насичені чистим, прозорим повітрям карпатських вершин, та особливим світом кожного із авторів.

На великій карті сучасної української літератури повноводними ріками і дзвінками струмками я з гордістю констатую, що автори цієї антології, творчі особистості, які прославляють красу і велич бойківського краю, живуть на благородних засадах примноження культури дорогої всім нам України.

Струмками нуртує багатогранне творче Слово Бойківщини.



Любов Рудавська-Вовк,

*голова Всеукраїнського Об'єднання
«Письменники Бойківщини».*

* * *

А тепер, шановний читачу, пориньмо у вир стрункого слова нарису Ореста Івановича Фурдичка, для котрого, так само, як і для нас усіх, Шевченко — світоч української нації, той, хто вартий, як ніхто інший з плеяди великих українців, пошани і возвеличення словом літературним.



*Ой, крута та круча,
Де стоїть Тарас
І крізь роки кличе,
Кличе, кличе нас.*

Юрій РИБЧИНСЬКИЙ.

МІЙ ДОТИК ДО ВЕЛИКОГО ТАРАСА



Пам'ять... Вона завжди жива, а якщо йдеться про щось виняткове, то ще й священна.

Наближаються двохсоті роковини від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Про те, ким він був для України, найлаконічніше і найсправедливіше висловився Іван Франко:

— Він був сином мужика і став володарем у царстві Духа.

— Він був кріпаком і став велетом у царстві людської культури.

Справді, як сказав Великий Каменярь: «Доля переслідувала його скільки могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі в іржу, ані його любові до людей у ненависть і погорду».

І робить Франко висновок: «Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя. Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по

смерті — невмирущу славу і всерозквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори».

Походжу з родини, де в особливій пошані була й залишається пісенна Шевченкіана. Крім «Заповіту», «Дум», «Реве та стогне...» чи «По діброві вітер віє», давно вкарбувалася в пам'ять маловідома на Галичині пісня «Спи, Тарасе, батьку рідний». Її написав для Кубанського народного хору його художній керівник і диригент Віктор Захарченко. Прем'єра пісні відбулася у Києві, в Республіканському палаці культури «Україна». Мені, тоді ще студентові, випало щастя бути того вечора в концертному залі, то й запам'яталися ось ці слова:

*Зачинилось на Україні
Покутне віконце –
Заховалось під землею
Українське сонце.
Спи, Тарасе, батьку рідний,
Поки час не збуде.
Твою пісню Україна
Повік не забуде.*



Ні, не забула, бо пам'ятала: «Поховайте та вставляйте...». І ось, в кінці ХХ століття на політичній карті планети появилася нова держава — Україна, європейська держава, яка володіє багатющим ресурсним потенціалом, що буде служити і вже служить підґрунтям її неодмінного розвитку. Україна — новий могутній фактор міжнародних відносин, унікальний національно-державницький феномен, без якого уже немислиме політичне обличчя планети і, зокрема, Європи ХХІ століття.

Знову і по-особливому торкнувся я світової пам'яті Великого Кобзаря у 1983 році, працюючи директором Сколівського лісгоспу, що на Львівщині. Тоді нас, керівників лісової галузі, зібрали на кількадечну нараду в м. Києві, а вихідного дня запропонували поїздку до Канева. Уперше я із захопленням окинув оком «і Дніпро, і кручі...». Коли ми підійшли до могили Тараса Григоровича, то зустрілися з делегаціями Польщі та Німецької Демократичної Республіки. Спільно вклонившись Кобзареві, ми разом заспівали «Заповіт» (кожна група — своєю мовою). Це було щось надзвичайне, а тому пам'ятатиму цю мить все своє життя. Так і хотілося тоді вигукнути: зупинися, мить, — ти прекрасна!

Розуміється, перше знайомство із Тарасом Шевченком відбулося в шкільні роки. А ще, у нашій хаті завжди на нас, дітей, дивився з портрета на стіні Тарас. Батько з матір'ю часто розповідали нам про нього, про довоєнні та повоєнні роки вшанування у Стрільбичах (моєму рідному селі) його пам'яті.

Зокрема, при сільській читальні товариства «Просвіта» працював хор, яким керував учитель зі Старого Самбора Іван Вовчик. Його дружина Софія Миколаївна (теж вчителька) керувала драматичним гуртком. Полюбляючи створювати різні театралізовані композиції, вона завжди готувала Шевченківські вечори. Її у цьому підтримував відомий сільський просвітянин Михайло Лежан (до речі, мій родич).

Так ось, як аматор, батько згадував ці стрільбицькі вечори, зокрема участь у них свого шкільного товариша Михайла Гаврилика, якого вчителька брала на роль малого Тарасика. Згодом, ставши дорослим, Михайло Миколайович і сам став вчителем, ба й навіть директором школи у сусідній Старій Солі.

Упередженням є твердження про те, що начебто за радянської влади заборонялося вшанування Тараса Шевченка. Насамперед, Шевченківська премія була заснована саме в радянський час. Її лауреатами стали і галичани. Скажімо, вокальне тріо сестер Даніїли, Марії і Ніни Байко народний художник України, скульптор Дмитро Кривач (походженням із села Княжпіль Старосамбірського району), мистецтвознавець Борис Возницький та інші.

У творчому доробку нашого земляка професора Кривача — монумент Бойової слави (1970 р.), пам'ятники Івану Франку (1964 р.) та Маркіяну Шашкевичу (1990 р.), — усі виконані у співавторстві для міста Львова. А крім цього — пам'ятники І. Вишенському (1979 р., м. Судова Вишня) та А. Кримському (1988 р., м. Володимир-Волинський). Взірцем досконалості є його композиції: «Карпатська легенда» (1959 р.), «Весна» (1967 р.). Шевченківську премію йому присуджено в 1972 році.

Та повернімося до згаданої «заборони». До цього хочу нагадати постанову ЦК Компартії України про щорічне відзначення дня народження Т.Г. Шевченка під



гаслом «В сім'ї вольній, новій...» Не можна по-іншому читати ці слова «Заповіту», ніж їх трактував сам Пророк. А він, без сумніву, мав на увазі сім'ю українську, незалежну, вільну врешті-решт, якою снів, про яку мріяв, за яку боровся і страждав. Кобзар бачив її у прийдешньому в колі інших вільних народів Європи, а не у складі якоїсь там імперії — російської чи на той час ще більшовицької. Радянські ідеологи, утверджуючи «історичну спільність — радянський народ», явно спекулювали на Шевченкові, мовляв, хочете — святкуйте, але прославляйте при цьому «дружбу народів СРСР». Тож, відповідно, виголошувалися доповіді, опрацьовувалися «тематичні» концертні програми і таке інше.

Люди йшли до клубів і будинків культури, оскільки, попри звучання партійних пісень, була можливість почути рідні їх серцям «Заповіт», «Думи», «Реве та стогне Дніпр широкий», а також подивитися інсценівки поем, послухати улюблені вірші. Та не могло бути в сценарії дійства «Розритої могили», не могло бути й мови про «Великий льох» — поему, наскрізь політичну, так само, як і її продовження — поезію «Суботів», яка закінчується глибоким переконанням її автора: «Встане Україна і розвіє тьму неволі, світ правди засвітить!».

Ні, не по-радянськи вшановували земляки-стрільбичани Шевченка, а по-українськи, бодай по формі й духу, хоча за змістом змушені були віддавати данину часові, в якому їм довелось жити. Одначе, вдягали вишиванки, рушниками вінчали на сцені портрет Кобзаря. Проте, не дозволялося у концертному вбранні поєднувати синій і жовтий кольори. А от чого ми узагалі не могли поминати, так це про перепоховання Тараса Григоровича на Україні. Очевидно, після березневих Шевченківських днів нові травневі заходи для радянської ідеологічної системи були просто небажаними.

Ми, тогочасна молодь, тоді ще не співали «Ще не вмерла України ні слава, ні воля...» Михайла Вербицького, хоча творчість цього композитора входила до навчальної музичної літератури. Ми не знали духовного гімну «Боже Великий, Єдиний!» Миколи Лисенка, хоча Львівській державній консерваторії було надано його ім'я, а самого композитора поіменовано основоположником української класичної музики. Зрештою, за спів цих творів не один галичанин після війни звідав, як колись Тарас «степь Оренбургскую».

Годі було у ті часи знайти портрет Кобзаря у школі, за винятком кабінету чи класу української словесності. Скрізь вивішувалися комуністичні лозунги, хоча у навчально-виховних закладах пасувало б Шевченківське: «Не дуріте самі себе, учітесь, читайте ...» («І мертвим, і живим...»)

Відомо, що радянська влада будувала школи та інші заклади соціально-культурного призначення, проте мало яким присвоювала ім'я Тараса Шевченка чи то Івана Франка або ж Лесі Українки. Натомість колгоспам, що утверджували партійне керівництво, ці імена давали. Навіть Самбірській середній школі № 1 ім'я Великого Кобзаря було поновлене аж із настанням нашої Незалежності.

«Феномен Шевченка завжди дратував недругів лукавих. Шовіністи намагалися очорнити поета, назвати його у релігійному аспекті атеїстом, а в етичному — людиною аморальною, сповненою лютої ненависті» (Роман Головин. Релігійні моменти у творчості Тараса Шевченка. «Основа», педагогічна газета Львівщини, 10 березня 1992 р.).



Чи справді це так? Поетична муза Тараса заговорила ще тоді, коли він переступив поріг Академії мистецтв, заявивши:

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
Онде, люде, наша слава,
Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.*

У своїй творчості Шевченко часто звертався до Бога. Його поезії щедро переповнені релігійною тематикою і лексикою («Мені, о Господи, подай любити правду на землі...», «...Бо хто матір забуває, того Бог карає», «Нехай Бог прощає та добрі люди», «Удово-небого, годуй діток, жива правда у Господа Бога...»). Тож мусимо сказати правду: обдурювали нас радянські літературознавці — Тарас Шевченко ніколи не був атеїстом.

Душу сум огортає при згадці Ярослава Дзири (1931–2006 рр.). Історик-джерелознавець, мово- і літературознавець, шевченкознавець, публіцист і перекладач. А ще Ярослав Іванович був кандидатом філологічних наук, академіком Української Могілянсько-Мазепівської академії наук (м. Оттава, Канада). Народився у с. Трушевичі Старосамбірського району Львівської області. Він чи не один з перших галичан закінчив у повоєнний час Київський Державний університет ім.Т.Г. Шевченка. Тема його кандидатської дисертації — «Літопис Самійла Величка і творчість Тараса Шевченка», яку захистив в Одесі, хоча жив і працював у Києві. Одначе в столиці йому довелося не солодко. Тут його звільнено з роботи «за пропаганду буржуазно-націоналістичних ідей і дружні взаємини з репресованими, дисидентами». Протягом п'ятнадцяти років Ярославу Дзирі було заборонено друкуватися, на його праці не можна було посилалися. Між 1972–1987 роками у «Шевченківському словнику» з'явилася лише невелика низка його статей. А взагалі, Ярослав Іванович — автор понад трьохсот наукових праць, зокрема, і про Тараса Шевченка. Деякі з них він читав на міжнародних наукових конференціях у 1995 році в Сполучених Штатах Америки (Нью-Йорк) та Канаді (Торонто). Особливу зацікавленість учених континенту привернули «Державотворчі ідеї Шевченка».

Майже одинадцять років вчений заробляв на прожиття випадковими роботами, включаючи фізичні. За часів Незалежності він призначається науковим співробітником Інституту історії Національної Академії Наук України. Там зустрів останнього командира УПА Василя Кука, з яким і зійшовся у спільній праці.

Восени 2003 року Розпорядженням Президента України Леоніда Кучми Ярославу Дзирі з-поміж багатьох інших видатних діячів науки призначено державну стипендію на знак визнання видатного внеску у прогрес ХХ сторіччя. Почесний диплом засвідчив, що Ярослав Дзира є серед осіб, чия біографія включена до довідника «Життя славетних» та видань Американського Біографічного Інституту.



Уславлений вчений, який розкрив невідомі джерела Шевченківської творчості, у 2005 році гостював на Львівщині у м. Самборі.

Галицький люд завжди мав пієтет до Т.Г. Шевченка. Ще далеко до початку Другої світової війни, незважаючи на польську пацифікацію, йому поставили погруддя.

Ставити пам'ятники Кобзареві за радянської влади не було прерогативним. І все ж, де-не-де вони такі поставали. Так, скажімо, у 80-х роках минулого століття пам'ятник було створено у Дублянах Самбірського району.

У Сусідовичах, що на Старосамбірщині, пам'ятник Шевченкові поставлено за кошти однойменного колгоспу. Пам'ятаю ініціаторів — це голова правління Борис Залевський та директор школи Іларіон Матолич. Нехай би ці люди нічого більше для села не зробили, хоча зробили дуже багато (будинок культури збудували, бібліотеку, дитячий садок, реконструювали школу), вони завартували називатися українськими патріотами.

Починаючи з 1995 року, у багатьох райцентрах Дробиччини стали споруджувати пам'ятники нашому національному генію. Не назвав би їх «примітивними», бо, хоча були не з бронзи чи граніту, до їх проектування залучалися скульптори-професіонали. Нині художньо-вартісними виглядають фігури Шевченка у Старому Самборі, Самборі та Нижанковичах (*населені пункти Львівської області — Авт.*).

Колись «самбірський» Тарас стояв на тому місці, де тепер спорудили будівлю кінотеатру «Кобзар». Потім, у зв'язку перепрофілюванням кіноустанови, його перенесли до міського парку культури і відпочинку, де встановили далеко не в кращому місці. І тільки у 1990 році пам'ятник перенесено на площу Ринок і встановлено по другий, лівий бік ратуші. Дещо пізніше за кошт міської ради скульптурну постать Тараса Шевченка взято у бронзу, що гарантує їй довговічність. Крім того, перейменовано кінотеатр і вулицю Валентини Терешкової на честь Тараса Шевченка.

Пам'ятною подією в культурному житті Самбора був приїзд навесні 1991 року народного депутата України, одного із засновників Товариства української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта», а також Народного Руху України Дмитра Павличка. В незламній прометеєвській позі, прямо дивлячись очі Кобзаря поет виголосив:

*Отче наш, Тарасе всемогучий,
Що зробив нас генієм своїм,
На моїй землі як правда суцїй,
Б'юцїй у неправду наче грїм.
Ти, як небо, став широкоплечо,
Над літами, що упали в грузь;
Вїку двадцять першого предтечо,
Я до тебе одного молюсь.*

«Його «Молитва» (1965 р.) ознаменувала наближення до Шевченка одразу декількох поколінь, стала ідейною програмою цілого руху — літературного та дисидентського...» (Роман Лубківський. Сповідь. Молитва. Присяга; Дмитро Павличко. Ялівець. — К. «Веселка». 2004 р.).



Вже в наш час (2002 р.) Надзвичайний і Повноважний Посол у Республіці Польща Дмитро Павличко домігся відкриття у Варшаві пам'ятника Тарасові Шевченку.

Свої роздуми завершу зверненням, яке, на мій погляд, вдало опоетизував колишній самбірський газетяр, а тепер вінницький письменник Василь Кобець:

*Шевченко — наш, він для усіх століть,
Він, як Ісус Христос для України.
Візьміть його вогню, хоч крихітку візьміть,
І вас вже не поставлять на коліна.
І з цим вогнем виходьте із руїни.*

... Час минає, а залишатись треба собою завжди, звіряючись по Шевченку. Бо він — пророк, володар людських душ, месія у селянській одежині. Тому до нього йдуть люди як на прощу, встають з колін — відважні й одержимі. А відтак, встають на повен зріст.

Двохсотліття генія Тараса Шевченка — наше національне свято, наша релігія, продиктована усім його життям.

*Доктор економічних наук, професор,
директор Інституту агроекології
і природокористування НААН*
Орест ФУРДИЧКО.

* * *

Наступна публіцистична праця Ореста Фурдичка про геніального уродженця Бойківщини Івана Франка стала окрасою збірника «Антологія бойківського краю».

ІВАН ФРАНКО — ОСПІВУВАЧ ПРИРОДИ НАШОГО РІДНОГО КРАЮ

*Привіт тобі, мій друже вірний, гаю,
Повірнику моїх найкращих дум!
Все чисте, ясне, що лиш в серці маю,
Надихав свіжий запах твій і шум.*

Іван Франко.

Цьогоріч — Франкові ювілей: народин і пам'яті. Тож є нагода перейтися його бодай підкарпатськими стежками, перегорнути ще раз сторінки його творів, згадати знаменні віхи звияжного життя і творчості.

Часто для оглядин екзотичних місць вдаємося до далеких мандрів. І не задумуємось про те, що є довкола нас, що можемо побачити у рідному краю.



Письменник і громадський діяч, вчений, літературознавець і філософ, критик і теоретик літератури Іван Франко був ще і великим природолюбом:

*Всюди чую любий глас,
Крик життя могучий...
Весно, вітре, люблю вас,
Гори, ріки, тучі!*

Прикарпаття, Карпати... Іван Франко пішки сховався цю землю, то розмиту дощами, то порепану або розтріскану від надмірної спеки; землю з тінистими лісами, численними пагорбами, що нагадували йому схилених над ралом хліборобів.

Пізнавав цю землю як допитливий мандрівник, вчений-етнограф і фольклорист. Франко надзвичайно любив свій рідний край, його вічнозелені смереки, його незмовкаючу музику бурхливих рік і потічків, могутні гірські вершини. Величну і таємничу картину природи змальовує Іван Франко у своїх оповіданнях. «Був чудово гарний, ясний і тихий вересневий день. Сонце гріло, але не пекло, повітря на горах було чисте і запахує, а дзвінкий шум Черемоша з долини доходив як солодка мелодія, як безконечний привіт життя... Глибокі тінисті долини обслонювалися темними тайнами» («Терен у носі», 1902).

Витоки генія сягають Прикарпаття, чарівного Підгір'я. Гори Карпати докотили свою останню хвилю до тихої долини, і застигла ця хвиля, поросла буйно зеленим лісом, а гірський вал назвали Діл. У його підніжжі і розташувалось бойківське село Нагуєвичі, де у присілку Гора (такий справді на пагорбі) бабуся письменника десь на початку XIX-го століття купила хату, яка стала поселенням Франків. І в цій «маленькій хуторі серед лук і нив» у сільській хаті під стріхою із китиць соломи 27 серпня 1856 року народився Іван Франко. За садибою Франків простиралося зелене царство лук і лісів.

І ця мальовнича природа, з зеленим таємничим шумом дерев, надзвичайно приваблювала малого Івана. Разом з однолітками-натуралістами, затаївшись за кущами, він цікавими допитливими оченятами стежив за лісовими звірятами: лисами, борсуками і навіть дикими кабанамі. Усю цю звірину Франко-письменник поселив у свою дотепну поему «Лис Микита».

Іван Франко є поетом усіх пір року і пір людського життя, усіх етапів історичної долі народу — минушини, сьогодення і майбуття. У його творчості є і «Осінні думи», і «Літня казочка», і «Святвечірня казка». Як найчарівніша весняна мелодія бринять у нашій свідомості кришталеві дзвінки і чисті рядки Франкової лірики: «Не забудь, не забудь, юних днів, днів весни!».

Часто у своїх творах митець з великою любов'ю згадує рідне село Нагуєвичі, чудову прикарпатську природу:

*«О краю мій, Підгір'я ти прекрасне,
Як я люблю тебе, як я люблю тебе!»*



*Мов зірка та, що світить і не гасне,
Так та любов в душі моїй живе».*

Ще навчаючись в Дрогобицькій гімназії, Іван Франко відвідував бойківські села, брав участь в екскурсіях до с. Урича, де захоплювався замком «Тустань», легендарними скелями та таємничими печерами. У своїх статтях він неодноразово висвітлював історію Тустанської твердині, акцентував увагу на особливостях краси та магічності карпатської природи, писав про загадкові пази на скелі. Урицькі скелі приваблювали І. Франка не лише своєю романтичністю, а й загадковою пам'яткою минулого.

Іван Франко-гімназист був одним з перших краєзнавців-мандрівників у Західній Україні. Він неодноразово пішки пізнавав красу і велич Карпатських гір, що згодом майстерно описував у своїх творах:

*«Гримить! Благодатна пора наступає,
Природу розкішна дрозж пронимає, —
Жде спрагла земля плодотворної зливи...»*

Ці поетичні рядки уже з часом закарбують філософські далекоглядні думки Івана Франка, що проявились крізь призму «розкішної природи»...

У 1888 році письменник зробив мандрівку на гору Пікуй — найвищу вершину Львівщини та Сколівських Бескидів у Турківському районі. Тоді ж побував у селі Кривці, на вершинах гір Парашка біля Сколе.

Приступаючи до роботи над повістю «Захар Беркут», І. Франко довго зважував, з яких красот писати. І знайшов мальовничу Сколівщину: «Сонце доходило вже полудня і сипало гаряче золотисте проміння на тухольські гори; розігріта живиця сильніше запахла в лісах; гордо і тільки десь-колись помахуючи розпластаними крилами, плавав яструб високо понад полонинами в лазуровім океані...».

Дивовижне поєднання вкритих лісом гір і річкових долин з образною мовою — таким постає перед читачем край бурхливого Стрия.

*«Над великою рікою
На скалі крутій сиджу
І, затоплений у мріях,
В воду биструю гляжу.
Валом хвилі, валом хвилі
Пруться, плещуть, миготять,
Сонце грає, прибережні
Верби вітєм їх пестять».*

(«Над великою рікою...»)

Краса надстрийських пейзажів справляла незабутнє враження на І. Франка. Тому не дивно, що письменник використав їх у ряді своїх творів. «Вечоріло. Густі сумерки лягали на Підгір'я. Лісисті тухольські гори задимилися, мов незлічими вулкани, готовлячись вибухати. Стрий шумів по кам'яних бродах і півнився по закутинах. Небо покривалося зорями...» («Захар Беркут»).



Майстерно описана природа околиць села Тухлі, де побував автор, творячи характери самого Беркута, як уособлення державної мудрості народу, Мирослави і Максима — ідеї вірності, чесності, лицарства, Тугара Вовка — відданості злу і підступності.

Край Захара Беркута славиться нині Національним заповідником з поетичною назвою «Сколівські Бескиди». Це перлина природи, багатство України, яким пишаються тамтешні бойки. Як, зрештою, і Тустанню.

А по сусідству — мальовнича Дрогобиччина. З перехрестя доріг в с. Лішня, поблизу Дрогобича, від бронзового пам'ятного знаку І. Франкові «Я син народу...» (скульптор Й. Садовський) починається семикілометровий художньо-меморіальний комплекс «Дорога Івана Франка». Тут, перед Нагуєвичами — від трьохсотлітнього дуба починається «Стежка Івана Франка». Цей велетенський дуб — свідок дитячих, юнацьких та зрілих років письменника. Опираючись до його могутнього стовбура Іван Франко тут часто відпочивав, у 1879 році написав автобіографічне оповідання «Олівець».

*«Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!»*

І цей крилатий могутній дуб, що вкорінився в пам'яті поета, проявився у віршованих роздумах, написаних Іваном Франком у 1883 році, як алегорія переможної України із закликом:

*«Єднаймося, братаймося
В товариство чесне,
Най братерством, щирими трудами
Вкраїна воскресне!»*

У селі Нагуєвичі відновлено садибу його батька-коваля. Хата, комора, сто-дола, кузня — ось складові обійстя. А за дорогою, навпроти — пам'ятник і меморіальний музей. Велично виглядає скульптурна постать юного Франка, встановлена при трасі, що веде до Дрогобича. Вона символізує щоденну ходу майбутнього письменника по знання до міської гімназії. Там він був кращий, про що свідчать музейні експонати (раритети).

Старосамбірщина, моя мала батьківщина, була і є оплотом духовності краю. Тут зберігаються рідна мова, пам'ятки історії і культури, звичаєвість. Звісно, в пошані національні світочі, і Великий Каменярь — теж.

У Топільниці, що на Старосамбірщині, збереглися столітні липи, під якими відпочивав Іван Франко, йдучи з Борислава до Мшанця на зустріч з етнографом і громадсько-культурним діячем, священиком Михайлом Зубрицьким. Обидві липи, що в народі одержали назву «топільницьких», як пам'ятки природи, охороняються Законом. А втім, крім Топільниці, письменник побував у таких селах як Тур'є, Стрілки, Головецько та ін.

Спогадами про Франка поділився житель с. Ляцко (тепер Соляноватка) Михайло Возний. З його батьком і гуртом молодих селян, з яких «один позичив Франкові вкрадені чоботи», відбулося сходження на Замок Гербуртів, пам'ятку



оборонного призначення XVII століття. Був Іван Франко і в монастирі, до якого в 1888 році вступив майбутній апостол національної і релігійної єдності Андрей Шептицький.

Визначною на Старосамбірщині пам'яткою природи є Міженецький парк. Привертає увагу і «Соколів Камінь» за Дністром поблизу с. Бусовисько. Неподалік Нижнього Синьовидного Франко оглядав скелі та видовбані в них печери, про що згадав у післяслові до повторного видання повісті «Петри і Довбушуки». Досі побутують на Бойківщині перекази, пісні про перебування І. Франка в тому чи іншому населеному пункті.

Перше пасмо Берегових Карпат — масивний зелений Діл, чудові краєвиди серед яких тулилися нужденні хатки на бориславських околицях, згадується у багатьох творах І. Франка, особливо у повісті «Борислав сміється».

«Тямиш той ліс із його полянами і гущавинами, з його стежками і лініями, з його зрубами і хащами, де стояли високі квітки з тужливо похиленими голівками, де до сонця грали тисячі сверщків, а в повітрі бриніли мільони мушок, а в затишках гніздилися рої співучих пташок, а по полянах паслися ясноокі серни, а скрізь розлита була величезна гармонія, і життя йшло рівним, могутнім ритмом, що передавався душам людським? Тямиш той ліс, мій рідний ліс, якого нема другого на світі?» — глибоко вражає цей Франковий неперевершений філософський роздум про життя і природу у повісті — новелі «Сойчине крило» (1905).

В оповіданні «Лесишина челядь», написаному в 1876 році на місцевому матеріалі в селі Лолін, з першої ж сторінки Іван Франко граціозно веде читача у «пречудовий літній ранок», де «у холоднім легенькім вітрі ледве-ледве леліється широкий лан жита. Колосся, наче праники, аж похилилося під вагою зерна та перлових крапель роси, що позвисали з кожної стебелинки. Стебла стоять високі та рівні, жовті і гладкі між зеленим листям повійки, полетиці, осету та іншого бур'яну, що стелиться сподом. Де-не-де видніється з-посеред того золотого, шумливого та пахучого моря синє, чаруюче око блавату, або квітка куколю, або дівоче паленіюче лице польового маку.

Зійшло сонце. Зацвіркотали сверщки на всілякі лади, забриніли великі польові мухи, затріпоталися барвисті мотилі понад колосистим морем. Природа ожила. Вітер подув сильніше, подув теплом зі сторони лісу і зачав стрясати срібну росу з трав і квітів». Така захоплююча ця картина природи, така жива, запашна і барвиста, що хочеться простягнути руку і нарвати китицю польових квітів.

Згадаймо, як ще з самого дитинства ми захоплювалися «Першою піснею» Івана Франка — цією світлою пейзажною картинкою з дотепної, повчальної поеми-казки «Лис Микита»:

*«Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Мов дівчина у вінку;
Ожили луги, діброви
Повно гамору, розмови
І пісень в чагарнику.»*



У Франковій поемі «Мойсей», що, безумовно, належить до найглибших філософських творів світової літератури, є також безліч поетичних рядків, збагачених різними відтінками природи:

*«Підіймалося сонце над степ,
Мов багровеє коло,
І промінєм, мов стрілами, тьму
Прошивало й кололо.
У проміню тім Небо-гора,
Мов цариця в пурпурі,
Над всі гори найвище здійма
Свої ребра понурі.»*

У безмежнім просторі своїх думок, спогадів і мрій Іван Франко ніколи не обминав чарів рідної природи, що несла йому розраду і підтримувала дух вічного борця за правду і волю у часи смутку і печалі:

*«Без впину
За річкою геть у долину,
І геть аж до синіх тих гір Мій зір
Летить і в тиші потопає,
У пахощах дух спочиває, –
У душу тепла доливає Простір.»*
(Полудне...)

Іван Франко — чи не єдиний поет, який так детально і дотично до основних тем своїх творів описує красу природи, правічну таємничість лісу:

*«Як люблю я по лісі блукати
У гарячу днину літню...»*
(В лісі)

Лісовий пейзаж завжди у нього поруч зі згадкою про рідне село, у поезії, повістях, новелах. Непохитний у своїй борні за правду і волю Великий Каменярь згадує: «Під скрип могутніх конарів дубових складались першії мої пісні...»

Описана І. Франком велич природи стала прообразом вселюдської гармонії. У ній ладен знайти забуття герой його вірша «І знов рефлексії». Саме ця природа надає йому безмірну силу і нагадує про ідеал «цілого чоловіка»:

*«Ти сам-один в природі тій величній,
мов принц в заклятім місті у казках...
І в душу лесь спокій, якісь празничні,
врочистії чуття... І ти, мов птах,
стаєшся легкий, мов ось-ось летіти!
Безмірну силу чуєш у руках
і весь ростеш у безмір...»*



У Франковому розумінні: «Сама людина є тільки одним з незліченних створінь природи». Це до неї молився, подібно до Антея, закликаючи відкрити йому божественну життєдайну силу-тепло, вогонь, любов до людей, ліричний герой ранньої поезії Франка:

*«Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!»*

З одухотворюючою «природою-матір'ю» у творчості І. Франка асоціюється не лише релігійно-філософський образ світу, вона стає також тим сакральним джерелом, з якого народжується поезія. Поет уподібнює саму поетичну творчість до життєпороджуючої сутності природи, пісню — до «золотого зерна»:

*«Будь ти, співаче, як Божа пшениця,
Пісня твоя — золотє зерно!»*

У творчому доробку Івана Франка коло шести тисяч творів, що видруковані у п'ятдесяти томах. А це ж далеко не все! «Книги-морська глибина...» Хто не знає цих Франкових слів?! І саме спадщина Каменяра — така морська глибина.

А ліс в Нагуєвичах і старий дуб і досі шумлять... Через цей ліс прокладена «Франкова стежка», якою проходять все нові і нові покоління шанувальників великого письменника.

І на віддалі століть життєвими стежками Івана Франка, доторк до його творчої спадщини з безмежною широтою світогляду, великою концентрацією сили волі, особливостями його чуттєвої душі, любові до природи, всього прекрасного допомагає глибше проникнути у творчу «кузню» світового генія, краще зрозуміти велич його життєвого подвигу.

* * *

Існує потужна когорта літераторів, здатних гідно представляти Всеукраїнське Об'єднання «Письменники Бойківщини», створене 18 липня 2003 року. Очолює об'єднання Любов Рудавська-Вовк, лікар, поетеса з міста Самбора. Серед п'ятдесяти членів Об'єднання є члени Національної спілки письменників України, Української Асоціації письменників, Національної спілки журналістів України. Літературний фонд Об'єднання налічує понад триста книг, сотні публікацій, творчих розробок





та ін. Переважна більшість письменників мають відзнаки, нагороди за свою творчу працю. У мальовничій перлині Карпат, у місті Турка Львівської області розміщується головний офіс Об'єднання «Письменники Бойківщини», музей бойківської книги. Упродовж декількох років видавалася газета «Трембіта», де висвітлювалася хронологія творчого життя Об'єднання «Письменники Бойківщини». В Об'єднанні проводяться конкурси: літературний імені І. Франка,

фольклорно-етнографічний конкурс «Бойківський світ» імені Михайла Зубрицького.

У 2007 році видана унікальна книга «Антологія Бойківського краю», де представлено творчий матеріал об'єднання «Письменники Бойківщини». Книги членів Об'єднання експонуються у музеях — історико-етнографічному «Бойківщина» (м. Самбір), бойківської книги (м. Турка), Івана Франка у Львові та Нагуєвичах, а також у музеях і бібліотеках різних міст України: Києва, Донецька, Луганська, Запоріжжя, Харкова, Одеси. Їх читають українці, які проживають у США, Австралії, Польщі, Словенії, Чехії, Італії. Об'єднання налагодило співпрацю з творчими колективами, видавцями, музеями, бібліотеками Донецького краю, зокрема, літературним об'єднанням імені В. Сосюри у місті Дебальцеве, МАЛІЖ (Малою академією літератури і журналістики). Творчі доробки письменників Об'єднання високо оцінило журі літературно-краєзнавчого конкурсу імені Мирона Утриска.

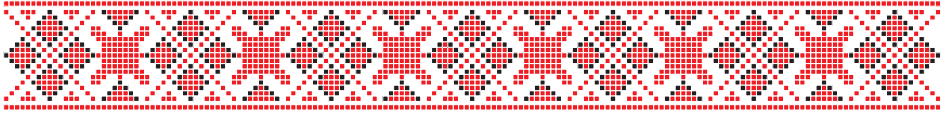




Безумовно, що письменницька творчість Ореста Фурдичка, в особливій мірі його нариси про українських велетів Тараса Шевченка і Івана Франка, не могли бути не помічені та достойно оцінені літературними колами його рідного прикарпатського краю, а тому логічним стало обрання його членом Всеукраїнського Об'єднання «Письменники Бойківщини». Необхідно також зауважити, що з-поміж яскравих майстрів пера він — єдиний науковець. Членство у цій творчій спільноті для Ореста Івановича є предметом гордості.

Глибинно душевними є щойно прочитані нами статті Ореста Фурдичка про наших українських велетів духу Тараса Шевченка та Івана Франка. Цими публікаціями він проклав ще один літературний місток між Заходом і Сходом України. Між серцями і думами мешканців західних та східних регіонів нашої держави. Це місток вічного єднання українців.



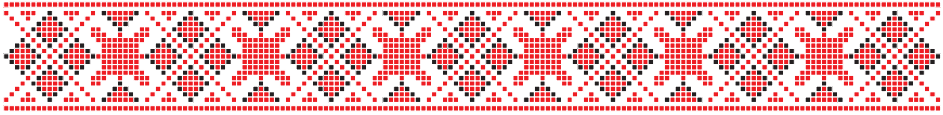


ВЧЕНИЙ–МЕЦЕНАТ

*Є скарбів повно золотих,
Є цінність кришталю й перлини,
Та, безперечно, серед них
Найбільший скарб — ДОБРО ЛЮДИНИ!*

Любов РУДАВСЬКА-ВОВК





Про меценатство Ореста Івановича Фурдичка варто написати окрему книгу. Наразі зауважимо про таке. Орест Іванович повністю заглиблений (бо закоханий) у науку, з не меншою віддачею завжди робить людям добро. Академік був і є щирим благодійником. Завжди вважав обов'язком підтримувати своє, українське, у будь-якій сфері суспільного життя. Як народний депутат він опікувався на своєму виборчому окрузі храмами: допомагав будівельними матеріалами, озвучувальною технікою, дарував церквам ікони. Школам округу презентував не один десяток комплектів музичного обладнання; його гуманітарну допомогу постійно відчували вихованці сиротинців та інтернатів, інваліди, сім'ї з низькими статками, багатодітні родини. Він сприяв становленню місцевих талантів.

За його ініціативи був започаткований регіональний музичний конкурс («Моя Україна і я»). А ось перелік тогочасних громадських утворень, очолюваних депутатом О.І. Фурдичком: Міжвідомча комісія щодо аналізу сучасного стану використання мінеральних вод Львівської та Закарпатської областей при промисловому розливі, Міжнародний благодійний громадський фонд допомоги дітям при катастрофах і війнах, Львівська обласна екологічна асоціація «Зелений світ», вже згадана раніше громадська організація «Фонд розвитку Бойківщини», «Асоціація заслужених працівників сільського і лісового господарства Львівщини». Залишається хіба що дивуватися і одночасно захоплюватися надвисоким рівнем працездатності Ореста Фурдичка. А працював він чесно і щиро на благо свого рідного Бойківського краю, а значить на благо всієї України.

Попри неймовірну зайнятість, Орест Фурдичко завжди не залишав поза увагою людей мистецтва. Йому належить вислів більш як десятирічної давності: «Марко Вовчок, як і Леся Українка, — таланти світового рівня, вони прислужилися Україні не менше, ніж ті, які боролися за волю зі зброєю. Марко Вовчок, зокрема, характеризує Московщину як ворога не тільки України, а й цивілізованого світу». Чи не пророчі ці слова сьогодні, коли Росія, прагнучи задовольнити власні імперські амбіції, намагається загарбати не лише Україну, але й диктувати власну волю усім народам світу?.. А твір «Маруся»



завдяки фінансовим зусиллям Ореста Івановича був таки виданий, і його прочитали ще більше українців. Долучився він і до видання поетичної збірки Олеса Лупія «Золоті еклоги». Вдячна йому також поетеса з села Тур'є Старосамбірського району Ольга Яворська за допомогу у виданні збірки її поезій «Висока година». Під патронатом Ореста Івановича у 2010 році в Дрогобичі вийшла друком поетична антологія місцевих авторів зі Старосамбірщини — «Воскресни в кожному серці, Україно». Депутат проспонував друк повісті жительки м. Старий Самбір Світлани Питули «Чому плачуть смереки». Авторки вже нема, але живе поміж горян добра і світла (у пані Світлани було журналістське псевдо — Лана Світла) пам'ять про неї, часточка її доброї душі у цій повісті. Завдячуючи благодійництву Ореста Фурдичка, світ побачили видання: збірник «Галицькі анекдоти», «Олюнька» Андрія Чайковського, «Саліна» авторів Марії Прокопець, Йосипа Лося і Дмитра Лапичака, «Ластівка з маминої сльози» Дмитра Герасимчука, «Троє дверей» Володимира Бондаренка, низка книг Омеляна Леськіва, нариси про УПА Левка Рудницького. Опікувався депутат Фурдичко і часописом «Нова Січ» (м. Київ).

Список можна продовжувати, але, як уже йшлося вище, краще написати про мецената окрему книгу і не забути виокремити в ній розділ про опікування ним підлітками Самбірської виховної колонії, які давно умовно-достроково звільнилися. Він не втрачав віри в людину навіть там, де, здавалося б, місцю віри вже нема і бути не може, він керувався Довженковим закликком «вміти бачити зорі в буденних калюжах життя». Чекаючи на ту книгу (а вона буде написана), все ж декілька історій так і просяться на сторінки цієї.

ЮРІЙ ПАЦАН: У НЬОГО ЗАВЖДИ ЗНАХОДИТЬСЯ КРАПЛИНА МИЛОСЕРДЯ ДО КОЖНОГО

У 2013 році у Київському видавництві «ДІА» скромним накладом 500 примірників видруковано каталог «Юрій Пацан. Кардіограма душі моєї. Живопис». Пропонував появу цього видання Орест Фурдичко. Його життєві дороги перетнулися із складною долею талановитого художника, котрий, не дивлячись



на ту обставину, що є тим, кого називають людиною з обмеженими фізичними можливостями (Юрій Пацан — інвалід), не склав рук, не впав духом, а навпаки, здійснив своєрідний духовний злет: творити красу, пишучи картини. Ось що читаємо у подячному листі Юрія Пацана: «Вихід з друку цього каталогу став можливим лише завдяки підтримці людини, не байдужої до української духовності. Таким є меценат, людина великої душі Орест Іванович Фурдичко. Саме він став ініціатором створення, активним учасником формування і наповнення каталогу картин, забезпечив фінансову підтримку.



Попри свою зайнятість і турботи, Орест Іванович знаходить час, сили, фінансові можливості, аби допомогти тим, хто цього потребує. Він — людина, яка досягла значних висот у своєму житті. Чи не тому у нього завжди знаходиться краплина розуміння та милосердя до кожного, хто звертається по допомогу. Висловлюю щире подяку меценату за розуміння, допомогу та підтримку. Нехай Господь Бог благословить ці благородні вчинки, дарує силу, насагу для подальшої праці. Нехай діяльність Ореста Фурдичка буде гідним прикладом для інших людей, які ще не знають, кому віддати «крихітку себе».

Після важкої травми Юрій Пацан отримав першу групу інвалідності — йому відмовили ноги. Не відчай відтоді став його поводитирем, як це часто буває з іншими, він почав займатися живописом і згодом отримав Диплом III-го ступеня на виставці картин Всеукраїнського фестивалю творчості людей з обмеженими фізичними можливостями. Створені митцем картини потрібно дивитися. Вони не можуть не захоплювати, картини його — це гімн красі, яскраве відображення внутрішнього стану його доброї, світлої душі, уособлення синівської



любові до усього живого на нашій землі, до батьківської хати, до рідного краю. Такий талант не міг не підтримати Орест Фурдичко. Юрій Пацан переміг долю, а Орест Іванович допоміг йому утвердитися у цій нелегкій перемозі. Юрій Пацан недаремно розпочав творити з малювання ікон.

Віра в Бога захистить від розпачу, додасть упевненості і надії вистояти в біді. Кращі свої роботи він дарує церкві Святої Покрови, що у його рідному селі Пархомівка. Основним лей-



тмотивом його подальшої творчості стали природа, спогади дитинства, краєвиди рідного села. Роботи художника сьогодні можна зустріти в приватних колекціях України, Канади, США, Німеччини, Японії, Китаю. Держава також оцінила силу волі Юрія Пацана: у 2008 році він був нагороджений орденом «За заслуги» III-го ступеня. Тепер уже сам Юрій шукає митців з обмеженими фізичними можливостями, щоби об'єднати їх і підтримати. Зустріч Юрія Івановича з Орестом Фурдичком таки була знаковою, Орест Іванович так сказав про Юрія Пацана: «Для мене Юрій Іванович — взірець незламності духу, оптимізму і високого творчого лету. Доля послала йому випробування — випадкова автокатастрофа, інвалідність — і життя набуває іншого сенсу. Як би не було важко фізично і морально, але він витримав, знайшов сили на нове життя, зовсім не подібне на попереднє».

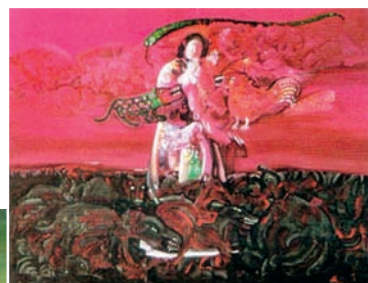
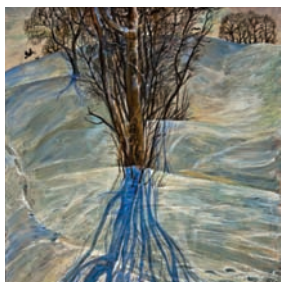
Декілька полотен Юрія Пацана, нині заслуженого художника України, прикрашає робочий кабінет директора Інституту агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України.

МИХАЙЛО БЕЗПАЛЬКІВ: НЕ МОЖУ ЗАБУТИ



Серед поважних друзів директора Інституту є також і народний художник України **Михайло Безпальків**, котрий з неприхованою приємністю завжди підкреслює рідкісну на сьогодні безкорисливість академіка. Яюсь, характеризуючи ці дружні взаємини, майстер пензля пригадав:

«У 1999 році я робив вуличну виставку своїх картин. Несподівано біля мене зупинився автомобіль, з якого вийшов Орест Іванович і запросив мене сісти до свого авта, щоб трішки поспілкуватися. Він поцікавився, як йдуть мої справи, що нового і чи узагалі маю я каталог власного творчого доробку. Я відповів, що ні, не маю. Він тут же зателефонував у видавництво і домовився про випуск такого каталогу протягом десяти днів. У домовлений термін я вже гортав сторінки каталогу, з тридцятьма п'ятьма кольоровими ілюстраціями моїх художніх творів. Це був неабиякий при-





ємний сюрприз-подарунок до мого 60-річного ювілею. Цим сюрпризи не закінчилися, якими і в подальшому продовжував дивувати мене меценат: зокрема, для моєї чергової персональної виставки він за власний кошт орендував прекрасне приміщення одного із кафе. А якось, напередодні новорічних свят, приємно вразив тим, що подарував мені розкішну святкову ялинку. Він любив робити мені приємні сюрпризи, серед яких не можу забути той, коли несподівано в моїй квартирі замість старих, пошарпаних вхідних дверей з'явилися нові. Що ще тут сказати!..»

* * *

У селі Викоти Старосамбірського району на Львівщині проживає сім'я **Гірняків**. Звичайна, як більшість інших сільських, родина. Понад як 15 років тому цю родину спіткало горе — захворіла на ноги маленька дівчинка Іринка. А треба в школу ходити, здобувати освіту. І тут доля всміхнулася дівчинці, звівши її з тодішнім народним депутатом України Орестом Фурдичком, котрий доклав усіх можливих зусиль, аби дитина знову мала повноцінну можливість бігти назустріч мамі, бавитися з однолітками на вулиці, ходити до школи.

Земляки Ореста Івановича ніколи не були обділеними його увагою. Для них він робив і продовжує робити усе можливе, аби допомогти, і не лише у питаннях соціального характеру, але й тоді, коли у двері комусь особисто постукала біда. Я є безпосереднім свідком, а подекуди і учасником його добрих справ, які неодноразово висвітлював у місцевій пресі. Так, 25 травня 2012 року у Старосамбірському часописі «Голос Прикарпаття» надруковано один з таких дописів. Він невеличкий за обсягом, а тому дозволю собі подати його в книзі повністю:

**«ДЛЯ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА,
АБИ ДОПОМАГАТИ СВОІМ КРАЯНАМ, ВІДСТАНЬ — НЕ ПЕРЕШКОДА**

Один мій добрий приятель раптово втратив роботу. Самотужки знайти нову не зміг, і це сьогодні загальнозрозуміло. За фахом він — агроном. Знаючи, що наш земляк Орест Фурдичко очолює профільний Інститут агроекології і природокористування та має незаперечний авторитет тут, у нас, на його рідній Львівщині, я звернувся до нього з проханням посприяти, як він це сотні разів робив свого часу, працюючи у Верховній Раді України, з працевлаштуванням Олександра. За



два тижні після цього мій безробітний приятель вже був на співбесіді у керівника однієї із державних структур обласного рівня і 23 травня 2012 року відповідним наказом був призначений провідним спеціалістом установи, що для нього напередодні власного ювілею стало неабияким приємним сюрпризом. Саме під впливом цього факту почала швидко одужувати мама Олександра, їй закрили лікарняний, вона вийшла на роботу.

Як то добре усе ж таки, якщо наш земляк зі свого високого столичного кабінету не припиняє вчинками перейматися долею жителів його малої батьківщини, з честю руйнуючи стереотип про те, що ситий голодному не товариш. Наведений мною щойно свіжий приклад доброчинності Ореста Івановича не є якоюсь разовою акцією, якими «діячі» тепер так щедро заповнили простір нашої держави, прагнучи зайняти парламентське крісло, — це лише один з численних виявів життєвого кредо видатного уродженця Бойківщини — ДОПОМАГАТИ ЛЮДЯМ. Ще, для прикладу, у 2001 році за його офіційними клопотаннями 346 випусників шкіл переважно гірських населених пунктів отримали можливість навчатися у вищих навчальних закладах України. А скільки узагалі за останні 15 років юнаків і дівчат із багатодітних, малозабезпечених, неповних і таке інше сімей стали щасливими володарями студентських квитків з легкої руки і від доброго серця О.І. Фурдичка!».

«Меценатство — окрема сторінка мого життя. Я не ставив собі за мету займатися цим — це проявилось по мірі зустрічей на життєвому шляху з обдарованими людьми, у котрих матеріальні статки не дозволяють всеціло розкрити власний потужний творчий потенціал. Завжди треба допомагати талановитим людям.





Не один раз я був в майстерні народного художника України Михайла Безпальківа. Ми з ним подружилися», — зізнається Орест Фурдичко (2012 р.).

Безперечно, найвищою нагородою за щире благодійність Ореста Фурдичка є добрі результати, які наповнені поверненням тих, кому він допомагав, із тенет відчаю до світла, до віри, надії і любові, до праці, до життя. Однак, цілком природним є і те, що благородство душі Фурдичка Ореста Івановича не могли не відзначити громадські фундації України.

Зокрема, його меценатство в рамках міжнародного проєкту «Галичина» було заслужено винагороджено пам'ятною медаллю. Диплом до цієї медалі підписав видатний вітчизняний науковець в галузі дослідження космосу академік Яцків Ярослав Степанович, до речі, також уродженець Бойківщини. Автор вважає за необхідне присвятити провідному вченому в галузі космічних досліджень хоча б декілька абзаців у цій книзі.



Ярослав Степанович ЯЦКІВ народився у 1940 році в с. Данильче Рогатинського району Івано-Франківської області. Український астроном і геодезист, доктор фізико-математичних наук (1976 р.), академік НАН України (1985 р.), президент Української астрономічної асоціації. Вчений у галузі астрономії, космічної геодинаміки та космічних досліджень, громадський діяч, лауреат Державної премії України (1983 р., 2003 р.), Державної премії СРСР (1986 р.) у галузі науки та техніки, заслужений діяч науки і техніки України (1988 р.), член Президії

НАН України (з 2015 р.). Закінчив Львівський політехнічний інститут. Засновник і головний редактор журналу «Кинематика и физика небесных тел» (виходить з 1985 р.), заступник головного редактора журналу «Космічна наука і технологія» (з 1995 р.), заступник головного редактора журналу «Наука та інновації» (з 2005 р.), головний редактор науково-популярного журналу «Світогляд» (з 2006 р.).

Вчений брав активну участь у підготовці та виконанні космічних програм «ВЕГА», «СОПРОГ», «ФОБОС», «МАРС». Нині координує наукові космічні дослідження України, був віце-президентом Міжнародної астрономічної спілки (1982-1986 рр.), президентом Комісії 19 МАС «Обертання Землі» (1982-1986 рр.), співголовою секції Міжнародної геодезичної асоціації, головою дирекції Міжнародної служби обертання Землі (1992-1995 рр.) та інших міжнародних наукових організацій.

У 1991 році Я.С. Яцків ініціював створення Української астрономічної асоціації (УАА) і досі залишається її незмінним президентом. Під його керівництвом в Україні створено мережу станцій астро-геодинамічних спостережень, яка є частиною світової мережі. Він — голова Державної комісії єдиного часу



і еталонних частот, член Ради з питань науково-технічної політики при Президентові України (1996 р.), з 2002 року — голова науково-видавничої ради НАН України. З 2005 року — директор-організатор Інституту енциклопедичних досліджень НАН України; співголова робочої групи з розроблення Концепції розвитку наукової сфери, голова Експертної ради НАН України з питань науково-технічної експертизи інноваційних проєктів технологічних парків (з 2006 р.); представник України в Адміністративній раді УНТЦ. З 2006 року — голова піклувальної ради стипендійної програми Фонду Віктора Пінчука.

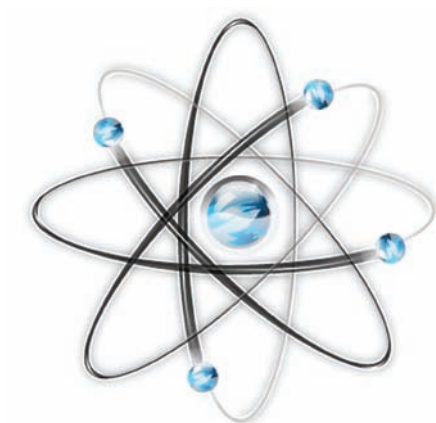
Науковий доробок Ярослава Яцківа налічує понад 200 науково-популярних праць та монографій.

Ярослав Яцків — Голова Українського Міжнародного комітету з питань науки і культури при НАН України (з 1990 р. — член Конгресу Української інтелігенції, Української Всесвітньої координаційної ради, член Ради конкурентоспроможності України, президент Міжнародної асоціації українців (МАУ).

Він — лауреат багатьох наукових премій, серед яких: премія імені Олекси Гірника (2005 р.) «За мир і свободу України», премія НАН України імені Є.П. Федорова. Його нагороджено орденами «За заслуги» III та II ступенів, він — лауреат премії ім. М. Островського. Ярослав Яцків є іноземним членом Польської академії наук, академіком Міжнародної академії астронавтики та членом багатьох міжнародних наукових організацій. Вчений працював керівником програми наземних спостережень за кометою Галлея, за що має почесну відзнаку НАСА; за дослідження зміни орієнтації земної осі у тілі Землі та просторі його відзначено престижною Міжнародною премією Євросоюзу імені Рене Декарта (2003 р.; він — єдиний в Україні лауреат цієї премії). Ім'ям видатного вченого в галузі астрономії та космічної геодинаміки, державного та громадського діяча Ярослава Яцківа названо одну з малих планет 2728.



3 ЛЕТ





НАЦІОНАЛЬНА
АГРАРНИХ НАУ

ІНСТИТУТ
АГРОЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ



АКАДЕМІЯ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
ІСТОРІЇ І
КУЛЬТУРИ

НАУКОВІ ОРБИТИ

Людина вчиться усе своє життя. Від народження до своєї останньої миті на цьому дивовижному світі.

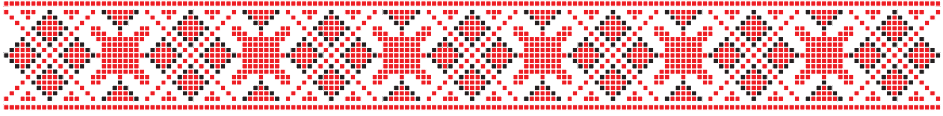
Наука — рушій прогресу, мотиватор злету людської думки.

Наука розширює наші знання, шліфує світобачення, коригує світогляд.

Плоди науки значно підвищують ступінь цивілізованості людства.

Без науки — в нікуди.

Без науки нема розвитку, руху вперед.



ІНСТИТУТ

Агроекологія, сільськогосподарська екологія — самостійна галузь знань та сформований науковий напрям наукових досліджень, що вийшов з прикладної екології й агрономії; вивчає вплив факторів середовища на продуктивність культивованих рослин, а також структуру угруповань організмів, що існують на сільськогосподарських землях; наука, що досліджує можливості раціонального використання сільськогосподарських земель для одержання рослинницької і тваринницької продукції при одночасному збереженні природних ресурсів (ґрунтів, природних вод, атмосферного повітря тощо), біологічного різноманіття і захисту середовища існування людини та виробленої продукції від сільськогосподарського забруднення.

(Словник-довідник з агроекології і природокористування, за редакцією О. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012).

Весняне повітря щедро насичено різнобарв'ям безлічі ароматів, що на час зими нікуди не зникали, а лише терпляче зачались у тільки їм відомим закутках матінки-Природи в очікуванні свого відродження. І цей момент настав — весна впевненими кроками день за днем залишає свої неповторні сліди на всьому: цвітінням київських каштанів, буянням смарагдових трав у парках, скверах, на газонах, невимовною красою у своїй бездонно-синій височині неба. Весна!

Радісно і привітно помережились вишуканими квітами дбайливо впорядковані клумби перед входом до Інституту агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України. Директор цієї наукової установи — академік Фурдичко Орест Іванович, він традиційно першим з усього колективу науковців, що тут працюють, перетинає інститутську прохідну. Починається черговий робочий день. У своєму кабінеті відомий український вчений, ще маючи трішки часу

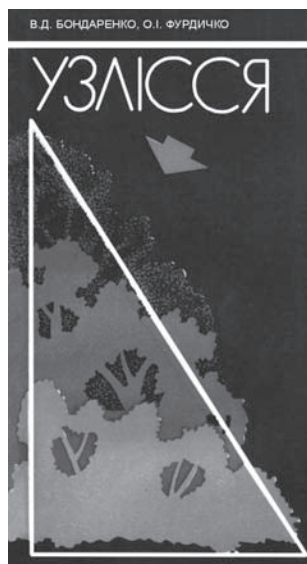


до офіційного початку роботи, пригадав, як уперше у якості керівника солідної наукової установи переступив її поріг...

Отриманий з відзнакою диплом після закінчення лісотехнічного інституту у Львові свідчив про схильність Ореста Фурдичка до дослідництва, експериментів, одне слово — науки, яка зрештою і стала головною справою його життя. І раніше, у якій би сфері не працював, Орест Іванович незмінно досягав успіху. Однак саме в науці він добився найвищих результатів своєї праці. Бо завжди був наполегливим, а наполегливість, на його глибоке переконання — це те, з чого, власне, і починається успіх. Саме у цій царині він досягне найвагоміших результатів у своєму житті і заслужено буде відзначений найвищою вітчизняною науковою нагородою.

Пророцтво професора Володимира Бондаренка, керівника дипломного проекту студента-випускника 1975 року Ореста Фурдичка щодо непересічного потенціалу як науковця свого підопічного через десятки років таки збудеться. Адже тоді напрацьованих матеріалів вистачало для захисту не одного, а цілих двох дипломних проектів. Власне, дипломний проект і є першими самостійними кроками Ореста Івановича в науці. Однак можна сміливо стверджувати про те, що його першою повноцінною науковою працею стала написана у 1983 році у співавторстві з професором Бондаренком монографія «Узлісся. Функції та формування», видання якої вже набуло статусу раритету. В ній робляться акценти на актуальності правильного господарювання на узліссях. Більш як 30 років тому Орест Фурдико, виходячи із власних спостережень та ґрунтовних досліджень, характеризує узлісся як специфічний компонент лісової екосистеми.

Герой України, видатний вчений у галузі сільського господарства Михайло Зубець слушно зауважив: «Наріжним каменем упродовж усього трудового життя і громадсько-політичної діяльності в Ореста Івановича була природжена наснага і тяга до науки, і він





досяг її вершин». І справді, за відносно невеликий проміжок часу Орест Фурдичко пройшов науковий шлях від пошукача до доктора економічних наук, доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка двох академій, керівника столичного науково-дослідного Інституту — провідної в Україні наукової установи з питань визначення наукових засад державної політики в галузі агроекології, природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Орест Фурдичко — визнаний фахівець-агроеколог серед вітчизняної та світової наукової спільноти. У його доробку понад 280 наукових праць. Він дав «зелене світло» 12 кандидатам і десятиєм докторам наук. Понад два десятки років свого життя він присвятив науково-педагогічній діяльності. Сформував наукову школу агроекологів і економістів із збалансованого природокористування. Будучи ученим широкого наукового світогляду, академік Орест Фурдичко у своїх наукових працях розвинув ідеї комплексного використання, відтворення та охорони природних ресурсів, системного підходу до формування стратегії функціонування лісгосподарського комплексу, впровадження ринкових методів господарювання та збалансованого природокористування. Ним розроблено концептуальну модель екологічного ланцюга якості життя і здоров'я людини. Крім цього, Орест Фурдичко — співавтор законопроектів, що мають важливе значення для розвитку лісової галузі, раціонального природокористування та екологічної науки («Про мисливське господарство і полювання в Україні», Лісовий Кодекс України, «Про Червону книгу України», «Про тваринний світ України», «Про державну екологічну службу України», «Про зони надзвичайної екологічної ситуації в Україні», «Про статус гірських населених пунктів в Україні», Національна програма збереження біорізноманіття на 2000–2015 р.р., низка міжнародних конвенцій з охорони довкілля). Він є радником-консультантом Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій.

Основним напрямом наукової діяльності Ореста Фурдичка є фундаментальні та прикладні дослідження з проблем раціонального природокористування та охорони навколишнього



природного середовища, фахова еколого-економічна оцінка використання природних ресурсів Карпатського регіону України, зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля та шляхи розширення заповідного фонду, розроблення засад регіональної екологічної політики України. Вагомим внеском у розвиток економічної теорії природокористування у лісовій та аграрній галузях є розробка ним теоретичних основ комплексного використання лісових ресурсів, відтворення корисних властивостей лісових екосистем, організації ведення лісового господарства. Завдяки науковим розробкам академіка та їх впровадженню у виробництво було вдосконалено систему захисту гірських районів від стихійних лих та впроваджено нові принципи господарювання, що сприяло підвищенню економічної стабільності Карпатського регіону.

* * *

Це був 2003 рік. Президент УААН академік Михайло Зубець запропонував Оресту Фурдичку обійняти посаду головного наукового співробітника Інституту агроекології та біотехнології, за сумісництвом з основним місцем роботи. Для Ореста Івановича це якраз і була та сама робота до душі. Він очолив інститутський науковий підрозділ із лісової компоненти в агроландшафтах. Допомогало прагматично оцінити проблеми інституту те, що працював на той час першим заступником Голови Держкомітету лісового господарства України. Тоді колектив інституту був вражений вірусом внутрішніх протиріч і конфліктів. Ситуацію Орест Фурдичко збагнув і пізнав, як кажуть, зсередини. А тому в Академії аграрних наук України не стояла проблема, хто саме має очолити цю важливу наукову установу. Відповідну пропозицію академіка Михайла Зубця в 2005 році Орест Фурдичко прийняв не одразу, але врешті дав згоду очолити згадану наукову установу, насамперед через глибоку повагу до великого українського вченого. Довелося





на початку директорування виконати роль такого собі рефері — загасити полум'я ворожнечі між двома групами агресивно налаштованих працівників і на звільненому від «згарища» місці відновлювати втрачене і будувати нове. Тож стисло охарактеризуємо для читача ситуацію в інституті, з приходом в цю наукову установу Ореста Фурдичка як директора.

Колективу Інституту агроекології та біотехнології його представили віце-президенти УААН П.І. Коваленко та М.В. Роїк. Новий директор Орест Фурдичко озвучив власне бачення дальшого розвитку наукової установи, її місця в системі НААН. Запевнив, що прагне домагатися результатів діяльності установи саме з цим колективом.

Новопризначений керівник і тепер не забував, що за будь-яких обставин і ситуацій останнє слово щодо наслідків діяльності установи залишатиметься за науковим колективом, за його згуртованістю, а значить спроможністю виконувати поставлені завдання. Почав із співбесід з науковцями інституту про бачення кожного з них дієвих засобів та своєї особистої ролі для ефективного розв'язання існуючих проблем. Таким чином, вималювалася узагальнена картина морально-психологічного стану колективу.

На момент призначення у 2005 році Ореста Фурдичка директором інституту ця наукова установа потребувала істотної структурної перебудови і коригування напрямів діяльності, удосконалення програм наукових досліджень, поліпшення кадрового і технічного забезпечення.

На першому етапі Орест Іванович запросив до інституту відомих вчених та призначив на керівні посади наукових підрозділів перспективних молодих науковців. Були визначені пріоритетні напрями діяльності Інституту як установи, де органічно поєднуються фундаментальні дослідження і потреби практики. Започатковано нові напрями наукових досліджень, у т.ч. програму «Агрокосмос», надано значну підтримку новим формам організації науки, зокрема участі у створенні української технологічної платформи «Агропродовольча». Також налагоджено співпрацю з європейською технологічною платформою «Їжа для життя», яка надала можливість підвищити інтенсивність участі інституту у міжнародних наукових проєктах.



Крім цього, вдалося домогтися передачі такого напрямку діяльності як біотехнологія в один з одеських інститутів, який спеціалізувався на вивченні саме цього наукового напрямку. Натомість академія підтримала пропозицію, щоб інститут займався вивченням питань природокористування, позаяк ця галузь є ближчою до агроекології; були прораховані аспекти забезпечення вірогідною базою і кадрами науковців-фахівців. Крім того, Орест Фурдичко, будучи професійним фахівцем з природокористування і маючи значний практичний досвід у цій сфері, персонально опікувався цим напрямом, своїм обов'язком вважав вивести його на належний рівень діяльності. Зрештою, установа отримала нову назву — Інститут агроекології і природокористування, відобразивши тим самим основні напрями своєї наукової діяльності. Відповідно були сформовані два структурні наукові підрозділи, які очолила заступник директора інституту — доктор сільськогосподарських наук, професор Л.І. Моклячук. Розширилась тематика наукових досліджень, їх результати наближено до запитів споживачів.

Існувала на той час серйозна проблема: з'ясувалося, що інститут не мав земельних площ, потрібних для зростання масштабів наукових досліджень. Академік Орест Фурдичко звернувся до президента НААН Михайла Зубця і той запропонував станцію лікарських рослин та Сквирську дослідну станцію. Економічна ситуація на вказаних обох об'єктах була плачевна. Починати в подібних ситуаціях потрібно з повернення довіри колективів. Так, необхідні земельні площі інститут отримав. На морально-психологічному рівні як пізніше згадуватиме про цей період Орест Іванович, вдалося позбутися такої застарілої хвороби, як сприйняття власних проблем вчених і науки в цілому через збільшувальне скло. Завжди пропагував, і не зрадив цьому принципу на посаді директора інституту, що першість слід віддавати оптимістичному ставленню до тимчасових або хронічних труднощів у роботі. Адже незмінне покликання вченого, за переконанням Ореста Івановича, «... знаходити ключі до невирішеного і невідкритого, бачити в усьому, що створено до нього, упущення і помилки, тобто плацдарм для свого наукового наступу на успіх».

Певний час існував аксіомний висновок щодо інституту: ця наукова установа вирізняється своєю специфічністю, і без



урахування цієї обставини вона не підніметься у науковій діяльності вище стану виживання. Необхідно було уникати мінусів, властивих цій специфіці. Ідей було багато.

Реалізувалися лише ті, що потенційно мали високий рівень ефективності. Остаточне рішення було за вченою радою, якому передували зустрічі Ореста Фурдичка з авторитетними вченими, насамперед з академіками О.О. Созіновим, О.Г. Тараріком, А.Л. Бойком. «Критику споріднювати з конкретикою і прагматизмом у підходах до розв'язання проблем, стверджувати таке неписане правило: з чимось не згоден і щось відкидаєш — пропонуй натомість свою ідею, впевнений у її перевагах — приступай до реалізації першим, веди за собою однодумців, доводь свою правоту конкретними результатами новацій», — ось основні засади наукової, результативної діяльності, яких, вважає академік Орест Фурдичко, слід дотримуватися кожному науковцю очолюваної ним установи.

Поступово почали з'являтися результати діяльності оновленого інституту. Після тривалої перерви вчені знову почали отримувати премії. Не забарилися дати про себе знати й інші ознаки стабілізації цієї наукової установи. Видавалися наукові статті і монографії. Налагоджувалися зв'язки із замовниками і користувачами продукції інституту. У свідомості вчених формувалась позитивна теза про раціональність комерціалізації наукової діяльності. У підсумку, повернулася впевненість у завтрашній день. Орест Іванович стосовно цього стверджує: «... природне бажання жадати завтра із здійсненими в ньому сьогоднішніми планами, а не боятися його, як чорну ніч з передбачуваними явищами, жити нині не стабільною соціальною щедрістю держави, а зростаючим умінням кожної людини бути господарем своєї долі, ... вчений має стати керманічем на виробництві, гарантом здорової, стабільної економіки. Прийшов час усім усвідомити — справжні фахівці, а їх очолюють вчені, мають бути у ціні. Тільки за цієї умови соціальний рівень науковця зрівняється з його прагматичними обов'язками».

Не в останню чергу хвилювало директора інституту і те, яке матеріальне становище у його підлеглих.

«Персоналізація і конкретизація відповідальності не лише дисциплінують суб'єкта, вони допомагають йому відкривати у собі незадіяні психологічні, інтелектуальні та фізичні резерви,



які, як це не дивно, не розділяють, а згуртовують, цементують колектив. Адже кінцева мета наукових пошуків з певних напрямів залишається спільною для конкретного підрозділу», — ще раз переконався у істинності цього академік. Публічне обговорення теми скорочення інститутських кадрів підказало рішення, яке влаштувало широкий загаль — саме оптимальне перерозподілення функціональних обов'язків працівників установи і стало виходом із проблемної ситуації. У 2007 році в інституті налічувалось 225 працівників, з них 124 — науковці. Щороку штат скорочувався на 5–10 осіб, а у 2011 році ще й із фонду зарплатні вилучили 40 відсотків. Не кількістю, а умінням треба було надалі справлятися колективу вчених з обсягом поставлених перед інститутом завдань. Це справді був зважений крок.

Культура землеробства та природокористування мають своїм значенням досягти політичного рівня, оскільки ігнорування згаданих вище негативних тенденцій призводитиме не тільки до зниження врожаїв сільськогосподарських культур, але й до псування і подальшої втрати орних земель, до перетворення на пустелі великих її площ. Зарадити цьому лиху може лише наука, якщо прислухається держава, а до відповідної політики останньої з відповідальністю поставляться нинішні власники чи орендарі земель», — стверджує академік Фурдичко.

* * *

... Академік присів на зручній лавці в осінньому сквері. Падаюче жовто-багряне листя грайливо кружляло свій барвистий танок і безшумно торкалося землі, вкриваючи її килимом нерукотворної краси. Повітря наповнилося приємним ароматом щойно впалого листя. Початок жовтня. Час зрілості природи. Пам'ять Ореста Фурдичка легко оживляла незабутні життєві спогади, які різнобарвним мереживом обрамляли його долю. Десь далеко рідні Стрільбичі манили до себе безтурботністю дитинства, ніжністю маминих рук, мудрістю тата, загадковим поскрипуванням стовбурів струнких смерек, одвічними горами. Серце ніколи не дозволяло робити цю відстань нездоланною. Цікаві і веселі студентські роки у чарівному Львові, перші трудові будні, наповнені молодечим стремлінням зрушити з місця



навіть гори, надто насичена депутатська праця... Все це уже в минулому... Сьогодні і завтра — наука. Саме вона стала визначальним етапом його життя і надала змогу максимально самореалізуватися. Спостерігаючи за тим, як дерева звільняються від жовто-баняного листя, вчений поринув у спогади.

На гілку розлогого клена, вочевидь старожила цього скверика, сіла птаха, також ніби розуміючи, що навколо панує осінь, і її щебет вже не має тієї бадьорості і дзвінкості, яким ще півроку тому на цьому ж таки клені вона солодкозвучно витьохкувала гімн весні. На ностальгічній хвилі, співзвучній поетичним рядкам волинського поета Богдана Лисайчука, академік заглиблювався у спогади:

*Про рідний край пташки
мені співали —
Ця музика лунала
на весь світ
І думи серце в щемі
огортали:
Воно за батьківщиною
болить.*

*Зажди хвилинку,
зачекай, пташино,
Дозволь насолодитись
співом тим,
А потім вже лети
собі неспинно,
Лиши глибинам біль
мою морським.*

* * *

То була внутрішня потреба пізнавати світ, як перша ознака тяжіння до дослідництва. Певні, виняткові особистісні якості творять людину як вченого. Молодим науковцям, як тим саджанцям лісовим, потрібен порадник, садівник. Від особистості садівника залежатиме якість майбутніх плодів. Тим дбайливим, мудрим садівником був дипломний керівник Бондаренко Володимир Данилович, про якого хочеться постійно говорити найтепліші слова. Володимир Данилович був тоді ще зовсім молодим аспірантом, його роль наставника і вчителя в процесі стосунків розширилась до дружби. Безмежно щира йому подяка. Пригадалися слова Володимира Даниловича: «Студентом Орест був максималістом, йому хотілося змінити хоч трішки увесь світ. Згодом прийшла доросла розсудливість і зрілість».



Пригадалося академіку також і те, від чого довелося відмовитися, тобто від продовження навчання в аспірантурі, аби не лише не бути тягарем для батьків, але й вже самому їх матеріально підтримати. Така вимушеність віражу життєвого шляху була одночасно і зобов'язанням повернутися — «хрест» на науці не був поставлений. Перші трудові кроки, починаючи з посади інженера лісових культур, продовжуючи усією управлінською роботою на різних посадах, стали буквально фундаментом майбутньої наукової діяльності. Періодично навідувався до Львівських науково-дослідних установ, спілкувався з викладачами і знаходив відповіді на питання, породжені власною лісівничою практикою. Частіше викладачам озвучував не стільки проблеми, скільки ідеї, підказані нетрадиційною оцінкою різних виробничих ситуацій у лісогосподарській діяльності. Але незгасаючу особисту активність, вміння окремими думками і пропозиціями, спробами прагматично ставитися до так званих вузьких місць досвідченіші співробітники не могли не помітити, тоді коли сам в собі майбутній вчений ще не відчував аналітичного сприймання світу в його динаміці. А це вже — незаперечна ознака непереборної схильності до наукових методів пошуку відповідей на більшість лісогосподарських питань. Згодом спонтанність зустрічей з ученими переформатувалась в системну потребу в науковому підході до виробництва. Добрих мав наставників в науці: професора В.Д. Бондаренка, академіка М.А. Голубця, академіка М.І. Долішнього. І обов'язково притримувався правила, що без найвищої вимогливості до самого себе та жорсткої самокритики неможливо ефективно реалізувати свій внутрішній потенціал...

* * *

... Шар впалого осіннього листа від учора значно збільшився, ніби оберігаючи землю від скороприйдешніх холодів. Академік зиркнув на годинник: як це, хіба таке можливо — минуло лише 10 хвилин відтоді, як власні думки понесли його у ностальгічний простір того, що з ним відбувалося кілька десятиліть тому. Це був отой рідкісний випадок, коли вчений міг дозволити собі, ненадовго знявши мантию науковця, на малесенький проміжок часу, як будь-хто із пересічних киян,



отак от просто прийти у скверик і побути на самоті. Єдиним його супутником у такі хвилини була природа, з якою він щиро-сердечно побратався ще у далекому дитинстві на рідній Бойківщині, там, де величаві Карпати гордо підпирають небо. Спогади знову нагадали про себе...

Вечорами, або часто навіть за рахунок ночей (бо удень — робота) неодмінно ставав пошукачем, працюючи з книгами і документами. У відомому і, здавалося б, звичному знаходив ще невідкрите, але реально існуюче. Ось тут і пригодились аналітична складова. Мар'ян Іванович Долішній не вів за руку в цей цікавий світ науки, а направляв на мобілізацію сумлінності і спонукав до самостійного пошуку істини.

*В живому вітті — радість і жура,
Любов, як соловей, до неї лине.
Зирнула в очі осені пора —
І запалила кетяги калина,*

*Калина-мати, серця білий цвіт,
Одвічне древо батьківської долі.
Колиску пам'яті уже багато літ
Ти колисаєш піснею поволі.*

Спогади продовжували панувати над думками.

Захист кандидатської дисертації в 1992 році, пізніше — докторської став певним визнанням вже зробленого в науці. Відкрилися нові обрії у напрямі руху далі. З головою поринав у дослідництво, прилучився до викладацької роботи. Дещо прискорене входження в науку стало результатом багатолітнього досвіду поєднання практичної професійної роботи в лісогосподарській галузі з наукою, а також зміна ситуації в країні, яка призвела до народження ринкових відносин у виробництві. В умовах тогочасної економічної кризи на самоокупність прагнули перевести і науку. Слід було відшукувати додаткові джерела для фінансування, а результати наукової діяльності переводити в статус товару. Обидві дисертації ґрунтувались на аналізі конкретної практики передових лісогосподарств, відкривали важливі складові підвищення ефективності використання лісових ресурсів та ресурсно-виробничого потенціалу лісогосподарського комплексу і, певною мірою, пов'язували



ці процеси з механізмами реалізації відповідних досягнень науки. Таким чином, визначався її реальний вклад у прогрес через різні форми активного впливу на кінцеві результати господарювання.

Після отримання наукового ступеня кандидата економічних наук обійняв посаду старшого наукового співробітника Львівського відділення Інституту економіки НАН України. Тоді ж зайнявся викладацькою діяльністю у лісотехнічному інституті, піднявшись його сходами до професорського звання. У 1993 році за рекомендаціями академіків М.І. Долішнього та Ю.Ю. Туниці Ореста Фурдичка обрано дійсним членом (академіком) Академії економічних наук України, академіком Лісівничої академії наук України, членкором Української екологічної академії наук. Чи радів тоді цьому, тобто пильній увазі відомих вчених? Адже формально ставитися до обов'язків не звик, а часу на все, як відомо, бракує. Втішила певна спорідненість академії і те, що напрями їх діяльності перетиналися, а практика в усіх опікуваних ним сферах у Ореста Івановича була неабияка.

Висота польоту творчої особи визначається сконцентрованими у певному напрямі зусиллями для досягнення поставленої мети. І це приводить у рух ще не використані внутрішні розумові і фізичні резерви.

... Раптовий, але легкий порив просякненого ароматом опалого листа вітру змусив академіка перервати спогади, знову поглянути на годинник. Він завжди цінував час. Необхідно було вже йти. Осінь потихеньку добігала свого екватора, з натяками на прощальний танок зів'ялого листа, віщуючи скорий прихід холодів.

*Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнаними шляхами,
Сорочку мати вишила мені,
Червоними і чорними,
Червоними і чорними нитками.*

*Два кольори, мої два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба.
Два кольори, мої два кольори,
Червоний — то любов.
А чорний – то журба.*



*Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш згорточок старого полотна
І вишите моє життя,
І вишите моє життя на ньому.*

*Мене водило безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги
Переплелись як мамине шиття
Мої сумні і радісні,
Мої сумні і радісні дороги.*

(Дмитро ПАВЛИЧКО).

* * *

Передбачення професора Володимира Бондаренка, керівника дипломного проекту в студента-випускника Львівського лісотехнічного інституту 1975 року Ореста Фурдичка щодо непересічного потенціалу науковця свого підопічного через десятки років таки збудеться. Адже напрацьованих матеріалів вистачало для захисту не одного, а цілих двох дипломних проектів.

Осінь має особливу чарівність, насамперед своєю духмяністю — досяглими яблуками і грушами, виноградом. Осінь життя людини чарівна зрілістю думок, виваженістю вчинків, безцінним досвідом.

Академік поглянув на циферблат годинника, з великим небажанням відпустив від себе спогади, підвівся з лавки і вирушив алеєю на вихід зі скверу. До праці.

* * *

У 2012 році було відзначено 20-річчя заснування Інституту агроекології і природокористування НААН. Вже тоді чітко виокремились основні продуктивні риси наукової установи: набули системності наукові дослідження, з одночасним розширенням їх форм і методів з агроекології і природокористування; значно було поглиблено координацію робіт науково-методичних центрів; набули комплексності дослідження в усіх природно-



кліматичних зонах України з агрономічного моніторингу з використанням дистанційного зондування Землі; розроблено концепцію управління агроландшафтами для забезпечення збалансованого природокористування в агросфері.

З багатьох інших творчих доробків інституту на час його 20-річного ювілею слід особливо відзначити систему постійного екологічного моніторингу стану агроєкосистем та систем агроєкологічної оцінки сільськогосподарських земель за принципами сталого землекористування.

Під керівництвом академіка О.І. Фурдичка, поряд з функціонуванням в інституті аспірантури та докторантури, вдалося зберегти роботу спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів. Стало можливим навчатися і з відривом і без відриву від виробництва за спеціальністю «Екологія», сільськогосподарські та біологічні науки. Вдалося відкрити аспірантуру за рідкісною на той час спеціальністю «Економіка природокористування та охорона навколишнього середовища». Тобто в інституті функціонує системне безперервне формування власного кадрового потенціалу та спрямований вплив на його науковий рівень. А це — фундамент наукової установи, гарантія її здатності виконувати своє призначення повною мірою за будь-яких внутрішніх чи зовнішніх чинників, а також — свідчення високих організаторських здібностей Ореста Івановича. В сучасному розумінні — він першокласний менеджер.

Із загального переліку справ масштабної діяльності інституту під керівництвом О. І. Фурдичка необхідно виокремити і такий напрям наукової роботи як радіоекологія, потребу в якій викликали наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Саме гнучкість системної діяльності науковців інституту сприяла їх швидкій адаптації до екстремальних і навіть небезпечних реалій.

Факт приєднання свого часу Інституту радіоекології до Інституту агроєкології та біотехнології підтвердив актуальність відомої істини: кожний напрям науки переплітається з багатьма суміжними «родичами». Вивчення радіаційного стану забруднених територій унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС дало змогу ученим робити відкриття та висновки, до яких прислуховувалася влада.



Орест Іванович переконаний, що це сприяло створенню оптимальних умов для зміцнення матеріально-технічної бази інституту, розширення досліджень з актуальних проблем перетворення сільського господарства України на екологічно безпечну галузь.

Як було згадано вище, у 2012 році інститут святкував свій 20-річний ювілей. Автор цієї книги також був запрошений на урочистості. Серед низки масштабних заходів, приурочених до круглої дати, особливе місце займає спеціально підготовлена монографія, в якій поруч з численними фотоілюстраціями викладено багаторічну історію цього поважного наукового закладу. Укладачами видання стали: академік НАН України і НААН О.О. Созінов, академік НААН, професор О.Г. Тараріко, академік НААН, професор В.П. Патика, академік НААН, професор О.І. Фурдичко, академік НААН, професор А.Л. Бойко, доктор сільськогосподарських наук, професор Л.І. Моклячук, доктор сільськогосподарських наук, професор О.В. Шерстобоева, кандидат сільськогосподарських наук О.С. Дем'янюк.

Перед нами — ґрунтовна і цікава розповідь про етапи становлення і розвитку, основні наукові здобутки колективу. Для підготовки видання використано архівні документи, наукові звіти Інституту і щорічні звіти про роботу і діяльність Національної Академії аграрних наук України, матеріали бібліографічного покажчика наукових праць академіка НАН України і НААН О.О. Созінова, академіка НААН О.Г. Тараріка, члена-кореспондента НААН В.В. Германа, спогади співробітників Інституту тощо.

З монографії дізнаємося, зокрема, про таке.

Ініціатором створення Інституту став фундатор науки агроєкології академік О.О. Созінов, перший Президент Академії аграрних наук України. У підсумку, ця науково-дослідна установа почала функціонувати у 1992 році з назвою «Інститут агроєкології і біотехнології», діяльність якого керувалася





основними напрямками, визначення яких закладено в його ж назві, і конкретизовано трьома комплексними програмами: 1) створення сталих агросистем, 2) агроєкобіотехнологія, 3) радіоекологія.

Кадровою основою інституту стали науковці Українського філіалу Центрального інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства. До роботи були запрошені провідні учені з різних наукових галузей. Непересічний організаторський хист Олексія Созінова забезпечив створення потужної інфраструктури і сучасної матеріально-технічної бази.

Першими інститутськими структурами стали відділ біотехнології і генетики та низка лабораторій, а також відділ агроєкології з лабораторіями.

Розпочались фундаментальні роботи. Пізніше були створені відділи: тваринництва, еколого-агрохімічних досліджень, радіоекології, центр контролю за фітовірусованими інфекціями, центр науково-методичного забезпечення агрохімічного обслуговування сільськогосподарського виробництва. Формувалась дослідна мережа: Носівська селекційно-дослідна станція, Волинська зональна науково-дослідна станція луківництва, Прикарпатське відділення.

У 1998 році до Інституту агроєкології та біотехнології приєднано Інститут радіоекології. Предметом діяльності ново-





утвореного відділу стали дослідження стану забруднених територій унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, дослідження на об'єкті «Укриття».



Академік Олексій СОЗІНОВ — видатний вчений, умілий організатор, вимогливий і разом з тим — доброзичливий у ставленні до інших керівник. Його активності, енергійності можна було хіба що позаздрити. Під його керівництвом здійснюються фундаментальні і прикладні дослідження з генетики, біотехнології і селекції рослин та тварин. Вчений очолив і створену у 1994 році кафедру агроекології. Про науку агроекологію авторитетний науковець влучно висловився так: «Наукою, яка покликана формувати нову філософію агросфери, є агроекологія. Саме вона вирішує не лише проблеми аграрного виробництва і збереження довкілля, а й створює умови для кращого життя наступних поколінь і відродження традиційних духовних цінностей українського села».

Саме вона вирішує не лише проблеми аграрного виробництва і збереження довкілля, а й створює умови для кращого життя наступних поколінь і відродження традиційних духовних цінностей українського села».

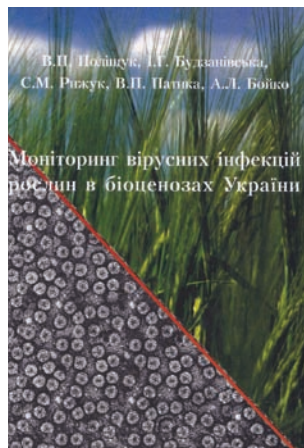
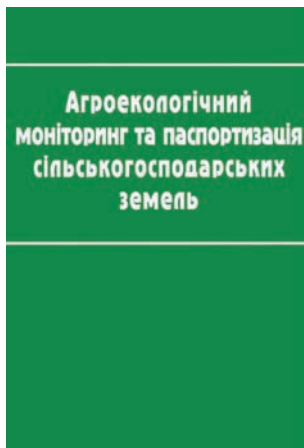
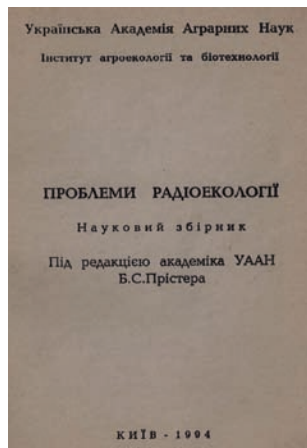
Величезний внесок у становлення інституту зробили академіки О.Г. Тараріко і Б.С. Прістер.

У 1992–2000 роках колектив установи працював над науково-дослідними роботами за програмами «Продовольство 95», «Наукові основи сталих агросистем». Важливе значення приділялось радіоекології (доктори наук Є.К. Гаргер і І.І. Ясковець). Доктором біологічних наук, професором Р.І. Бурдою проводяться дослідження з вивчення і збереження біологічного різноманіття фітобіоти в агроландшафтах.

З 1994 року і дотепер інститут спільно з науковцями-вірусологами Київського Національного університету здійснюють фундаментальні дослідження з проблеми ураження рослин агроценозів фітовірусами. Очолював цей напрям академік А.Л. Бойко, і результатом цього стало створення комп'ютерної бази даних ураження сільськогосподарських культур вірусами та розробка математичної моделі поширення інфекції. Того ж року було проведено першу Міжнародну вірусологічну конференцію.

У 1996 році вийшов у світ перший номер збірника «Агроекологія і біотехнологія». При Інституті видавався міжнародний журнал «Цитология и генетика».

Основними результатами фундаментальних і прикладних досліджень колективу Інституту з 1996 до 2000 року стали: науково-методичне і нормативне забезпечення агроекологічної



паспортизації сільськогосподарських підприємств; еколого-безпечні ресурсно- та енергозберігаючі моделі агроєкосистем; методика біоенергетичного балансу агроєкосистем; модель екотоксикологічної оцінки потенційного та фактичного рівня небезпечності застосування засобів хімізації сільського господарства; агроєкологічні вимоги до спеціальних сировинних зон, призначених для дитячого та дієтичного харчування; інформаційна система радіоекологічного моніторингу на базі геоінформаційних технологій; методика класифікації господарств із забрудненими сільгоспугіддями, модель екологічно безпечної структури землекористування на забруднених територіях; комп'ютерна модель міграції радіонуклідів харчовими ланцюгами «Екомодель»; технологія створення чужинно-заміщених ліній пшениці; метод генетичного аналізу пшениці; екологоадаптовані сорти сої; вдосконалений поліський зональний тип м'ясної худоби.

В Інституті створюються численні наукові розробки, з одержанням авторських свідоцтв, видаються наукові книги, монографії і методичні рекомендації.

З 2006 р. співробітники Інституту підготували і видали понад 30 монографій, підручників, довідників, близько 152 методичних рекомендацій, отримали 43 патенти України і авторських свідоцтв, опублікували понад 2000 наукових статей. Було організовано та проведено 30 всеукраїнських і міжнародних конференцій, 78 круглих столів та наукових семінарів.



У 2000–2005 роках інститут очолював академік **В.П. Патика**. Метою роботи установи стало розроблення наукових основ і принципів сталого функціонування агроєкосистем України на засадах комплексного моніторингу і формування генетичної компоненти за умов збереження природного середовища і мінімальних витрат енергетичних та матеріально-технічних ресурсів. У 2001–2005 роках проводились фундаментальні прикладні дослідження за науково-технічною програмою УААН «Агроєкологічний моніторинг і моделювання сталих агроєкосистем». Проведено реорганізацію інституту, основні його відділи набули статусу самостійних. У складі відділення агроєкології створено дві нові лабораторії. Здійснено роботи з акредитації інституту, який став єдиним з таким статусом у системі наукових установ Української Академії аграрних наук, а також — на право проведення досліджень з вивчення безпеки для людини і навколишнього природного середовища біологічних препаратів на основі виробничих штамів мікроорганізмів та вірусів, контролю гігієнічних нормативів та наукового обґрунтування проектів. Академік В. Патика — вмілий організатор і керівник.

В інституті під його керівництвом активно розвиваються наукові напрями: моніторинг мікробіологічного стану ґрунтів, створення препаратів на основі агрономічно цінних штамів мікроорганізмів та розробка технологій їх ефективного застосування, розроблення методів геномної інженерії для створення стійких до хвороб і гербіцидів рослин та технологій для отримання безвірусних рослин, моніторинг біологічного різноманіття синантропної фітобіоти для сегетальних агроєкосистем, моніторинг та використання деревини дуба України у виноробстві тощо. Продовжувались фундаментальні дослідження з біотехнології і селекції рослин та тварин, геномної і хромосомної інженерії, популяційної генетики. Вивчалися генетичні механізми створення в процесі штучного і природного доборів коадативних асоціацій генів, застосування геномної інженерії для цілеспрямованого поліпшення культурних рослин, досліджувались процеси передзиготного і зиготного добору, розроблялись методи ідентифікації генотипів за допомогою молекулярно-генетичних маркерів тощо.



Завершено розробку способів одержання і стабілізації різних форм мікробних препаратів (способи захищені патентами), розроблено технічні умови і регламент виробництва препаратів ризобіот під бобові культури. Отримано діагностичні сироватки до вірусу зеленої крапчастої мозаїки огірка, вірусу тютюнової мозаїки. Здійснено дослідження з використання методів хромосомної інженерії у селекції сої, занесено до Державного реєстру України сорти сої, адаптовані до умов Лісостепу, Полісся і Степу. Створено унікальну колекцію з 487 зразків деревини різних видів дуба. Здійснювався моніторинг приземних шарів атмосфери.

У рамках Національної програми «Діти України» під керівництвом доктора наук Н.А. Макаренко впродовж 2001–2004 рр. здійснювалось обстеження земель сільськогосподарського призначення для надання їм статусу спеціальних сировинних зон, підготовлено і затверджено Положення про спеціальні сировинні зони для виробництва сільськогосподарської продукції, агроекологічні вимоги до спеціальних зон виробництва сировини і продуктів, призначених для дитячого і дієтичного харчування.

Фундаментальним доробком державного значення стала «Концепція збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року», в якій передбачено формування збалансованої системи природокористування, підвищення екологічної безпеки технологій у сільському господарстві, розробку комплексу заходів, спрямованих на збереження біо- та ландшафтного різноманіття агроєкосистем.

В Інституті активно розвивалися наукові школи академіків: О.О. Созінова (Селекція і біотехнологія), В.П. Патики (Екологія мікроорганізмів), А.Л. Бойка (Фітовірусологія), академіка О.Г. Тараріка (Агроєкологія і охорона ґрунтів). Адміністрація інституту активно сприяє розкриттю творчого потенціалу молодих науковців, зокрема створено Спільку молодих учених, надається допомога у дослідженнях, забезпечується стажування у наукових вітчизняних і закордонних центрах. При Інституті створено філію кафедри екології Національного авіаційного університету.

У 2001 році створено спеціалізовану вчену раду, з правом проведення захистів дисертацій на здобуття наукових ступенів



доктора сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія».

У 2002 році перереєстровано діючі аспірантура і докторантура. Лише за період з 2001 до 2005 роки було захищено 36 дисертацій.

Інститут здійснює дослідження за міжнародними програмами і грандами. У 2005 році наукову установу прийнято до міжнародної організації КОСТ, (відділення «Агрономія та біотехнологія»). З ініціативи академіка В.П. Патики засновано науково-періодичний журнал «Агроекологічний журнал» — фахове видання з біологічних і сільськогосподарських наук.

АГРОЕКОЛОГІЯ — ФІЛОСОФІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ НАУКИ



3 червня 2005 року Інститут очолює академік НААН, професор, доктор економічних наук, доктор сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія» Орест Іванович Фурдичко. Під його керівництвом Інститут успішно продовжує свою наукову діяльність, започатковану фундатором агроекологічної науки академіком НАН України і НААН О.О. Созіновим, з вивчення і розв'язання екологічних проблем агросфери.

Нестримний розвиток науки, вимоги сучасного аграрного виробництва внесли корективи в розширення та поглиблення досліджень з екології, природокористування, збалансованого розвитку тощо.

Це відобразилося і на зміні найменування Інституту. (До речі, Орест Фурдичко є співавтором ескізу емблеми очолюваного ним Інституту — *Авт.*)

Нині Інститут агроекології і природокористування НААН — провідна в Україні науково-дослідна установа з питань визначення наукових засад державної політики в галузі агроекології, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Інститут займається системними спостереженнями за природними ресурсами агросфери, комплексним оцінюванням їх стану, розробленням еколого-економічних основ механізмів реалізації сталого розвитку агропромислового



виробництва, землекористування і сільських територій.

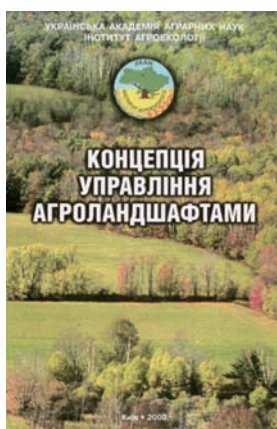
Одним з перших кроків Ореста Фурдичка стало формування дослідної мережі інституту: у 2006 році установі були підпорядковані станція лікарських рослин в Полтавській області, Сквирська дослідна станція та Державне підприємство «Дослідне господарство Сквирської дослідної станції» (Київська область). Пізніше, у 2011 році, також буде приєднано Державне підприємство «Південний науково-виробничий агроекологічний центр» (Херсонська область).

Інститут продовжує працювати над програмами Національної академії аграрних наук, що спрямовані на розв'язання проблем негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище і людину, розроблення комплексу відповідних заходів, які б забезпечили раціональне використання і охорону природних ресурсів, екологічний баланс на різних рівнях організації агросистем, збереження здоров'я людини, збалансований розвиток соціально-економічного потенціалу сільськогосподарських територій.

Під керівництвом академіка Фурдичка:

- Інститут здійснює комплексні дослідження в усіх природно-кліматичних зонах України у розрізі агроекологічного моніторингу, у т.ч. засобами дистанційного зондування Землі, біобезпеки, еколого-економічної оцінки ресурсів агросфери, вивчення екостану земель спеціального призначення (спеціальні сировинні зони, сільські території, природно-заповідні території у структурі Пан'європейської екомережі), наукового забезпечення практики агропромислового виробництва на радіаційно забруднених територіях та територіях, що зазнали техногенного впливу, ефективного управління вод-



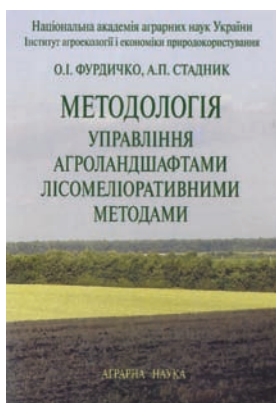


ними, земельними, лісовими ресурсами, екологічної експертизи тощо;

- новий поштовх отримав розвиток наукових досліджень з природокористування на засадах сталого розвитку;
- у 2008 році розроблено Концепцію управління агроландшафтами, спрямовану на перехід природокористування в аграрній сфері на принципи збалансованого розвитку, а саме: відновлення стабільності порушених агроландшафтів України; збереження та відтворення

природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів, біотичного та ландшафтного різноманіття; створення сприятливих умов для ведення сільського господарства та проживання людей;

- розроблено (А.П. Стадник, доктор сільськогосподарських наук) наукові основи формування лісової генетичної компоненти в агроекосистемах України та підготовлено відповідні рекомендації;
- розроблено методологію управління агроландшафтами лісомеліоративними методами для оптимізації та екологізації агроландшафтів (2010 р.);
- здійснено (В.В. Лавров, доктор сільськогосподарських наук) науково-теоретичне обґрунтування та розроблено методологічні, нормативно-правові і організаційні засади переходу до збалансованого розвитку ландшафтних екосистем;



- удосконалено методологію оцінювання антропогенної трансформації лісових екосистем та сталого використання лісових ресурсів агросфери різних природно-кліматичних зон України, методи діагностики антропогенної трансформації лісових екосистем на різних рівнях їхньої структурно-функціональної організації;
- продовжується розроблення засад системної гармонізації соціальних економічних та природоохоронних пріорите-

тів природокористування в агроландшафтах України за водо-збірно-басейновим принципом;

- здійснюються наукові дослідження з питань інвестиційно-інноваційного забезпечення збалансованого розвитку аграрного сектора економіки;
- продовжується робота зі створення системи постійного екологічного моніторингу стану екосистем;
- виконано роботи (академік *О.Г. Тараріко*) з методичного забезпечення адаптації системи моніторингу якісного стану ґрунтів до європейських вимог, стандартів і нормативів. Розроблено рекомендації з адаптації існуючої системи моніторингу забруднення ґрунтів до проекту рамкової Ґрунтової Директиви ЄС та Ради Європи (2011 р.);
- продовжуються дослідження зі створення спеціальних сировинних зон для отримання високоякісної і безпечної сільськогосподарської продукції відповідно до міжнародних нормативних документів, директив, регламентів та постанов ЄС, з урахуванням вимог НАССР, а відтак розроблено і відповідні науково-методичні підходи до експлуатації спеціальних сировинних зон та процедури екологічного аудиту, яка враховує основні чинники, що можуть негативно впливати на якість сільськогосподарської продукції та стан навколишнього природного середовища і спосіб визначення відповідності земель сільськогосподарського призначення вимогам до спеціальних сировинних зон;
- започатковано дослідження з превентивної екологічної експертизи технологій виробництва продукції рослинництва — розроблення науково-методичних підходів до екологічної експертизи агротехнологій; підготовлено та видано низку методично-нормативних документів, які дають змогу оцінити технологічні процеси і, за необхідності, надати рекомендації з їх удосконалення;
- розроблено методичні рекомендації, нормативну документацію на захищені патентами методи і способи для виноробства;





- проводяться дослідження (Л.І. Моклячук, доктор сільськогосподарських наук, професор і М.В. Капштик, кандидат сільськогосподарських наук) з наукового забезпечення органічного виробництва в Україні; з цією метою створено лабораторію органічного виробництва та Сквирське відділення органічних агротехнологій, в яких розробляються науково-методичні основи агроекологічного оцінювання територій для органічного виробництва, нормативно-методичне забезпечення процедури контролю за виробництвом органічної продукції, система оцінки якості продукції органічного виробництва тощо;
- сформовано (Л.І. Моклячук, доктор сільськогосподарських наук, професор) наукові основи агроекологічного моніторингу територій, забруднених стійкими органічними забруднювачами, розроблено методи усунення їх негативного впливу на довкілля та технології реабілітації забруднених ґрунтів, які неодноразово доповідались на міжнародних форумах і симпозиумах та схвалені міжнародною науковою спільнотою;
- здійснено (В.В. Герман, член-кореспондент НААН, професор) наукові роботи з розробки заходів проти розповсюдження збудників інфекцій та для поліпшення екологічної і епізоотичної ситуації в межах великих птахофабрик;

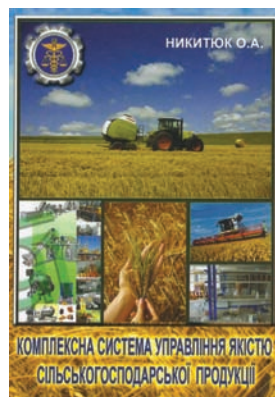




- розробляються (О.М. Жукорський, доктор сільськогосподарських наук, професор) наукові основи екологічної оцінки технологій у тваринництві. Колективом співробітників розроблено способи утилізації відходів тваринництва та методи очищення стічних вод великих тваринницьких підприємств, які захищені патентами України;
- розроблено (О.І. Мінералов, науковий співробітник) основи екологічної оцінки технологій утилізації відходів тваринництва, створено дослідно-напрцювальну установку одержання органічного добрива з відходів птахівництва, розроблено основи знезаражування, дезодорування посліду птиці з отримання органічного добрива, придатного для використання у органічному виробництві. Отримано 7 патентів України на корисну модель за способами отримання органічних добрив з пташиного посліду, осадів стічних вод;
- започатковано (В.В. Коніщук, доктор біологічних наук) науковий напрям із вивчення торфових боліт, створення екомережі та зроблено концепцію збалансованого розвитку водно-болотних угідь і торфовищ, обґрунтовано екологічну паспортизацію боліт, торфовищ, осушених земель України; на основі колекції професора І.М. Григори формується торфотека (колекція у перспективі може бути визнана національним надбанням);
- регулярно поповнюється гербарій агроландшафтів, який містить зразки видів рослин з України, Білорусі, Польщі; уперше розроблено універсальну



Київ - 2012



Київ - 2008



методику палеоекологічних досліджень водно-болотних і торфових відкладень. За ініціативи співробітників сформовано і офіційно затверджено списки регіонально рідкісних видів флори і фауни Волинської і Київської областей; запропоновано стратегію розвитку торфової галузі з урахуванням природоохоронних критеріїв. Здійснено системний аналіз онтології, сучасної методики гелології (болотознавства, торфознавства), введено нові наукові терміни, поняття;

- розробляються (О.В. Шерстобоева, доктор сільськогосподарських наук, професор) наукові засади екологічної оцінки агротехнологій за біодіагностичними показниками та заходи поліпшення екологічного стану агроценозів;
- розробляється (А.І. Парфенюк, доктор біологічних наук, професор) науково-методичне обґрунтування рівня небезпеки вирощування сорту рослин як чинника біозабруднення агроєкосистем фітопатогенними інфекційними структурами, оцінка безпеки вирощування генетично модифікованих рослин для агробіоценозів;
- триває розробка та гармонізація міжнародних стандартів і технічних регламентів, а також розробка нормативно-правових документів і методичного забезпечення для створення сталих та високопродуктивних агроєкосистем, природоохоронного сільськогосподарського виробництва високоякісної, конкурентоздатної продукції.

Академіком Орестом Фурдичком в Інституті започатковано новий науковий напрям — «Економіка природокористування



в агросфері», у межах якого здійснюються дослідження з розроблення теоретико-методологічних підходів до еколого-економічної оцінки природних ресурсів, обґрунтування економічних засад формування екобезпечних механізмів природокористування, методичних підходів до організації сільськогосподарського земле-

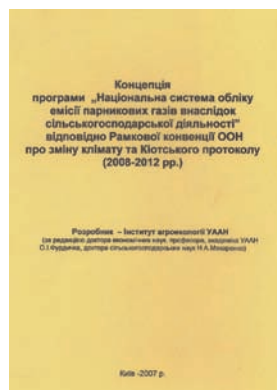


користування з урахуванням природоохоронних вимог, екологічного менеджменту. За ініціативи вченого у 2012 році засновано періодичний науково-практичний журнал «Збалансоване природокористування» — з питань сталого розвитку економіки та природокористування.

За підтримки директора інституту О.І. Фурдичка на пропозицію академіка НААН *О.Г. Тараріка* започатковано новий напрям досліджень, пов'язаний з дистанційним зондуванням агросфери з космосу. Розроблено концепцію науково-технічної програми «Моніторинг агроресурсів, прогнозування їх стану з метою забезпечення конкурентоздатності АПК та продовольчої безпеки України «Агрокосмос». Розроблено низку методичних рекомендацій і стандартів з тестового наземного забезпечення обробки матеріалів багатоспектрального космічного сканування.

Для виконання зобов'язань Конвенції ООН про зміну клімату, підписаних Україною у 1992 році, в Інституті за участю академіка О.І. Фурдичка, професора *Н.А. Макаренко*, кандидата сільськогосподарських наук *О.О. Ракоїд* розроблено концепцію програми «Національна система обліку емісії парникових газів внаслідок сільськогосподарської діяльності» — відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу і методичні засади національної системи обліку емісії парникових газів землями сільськогосподарського призначення.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України і Наказом Міністерства аграрної політики України, у 2007 році Інститут визнано уповноваженою науково-дос-





лідною установою, яка здійснює аналіз матеріалів та підготовку агроекологічного обґрунтування на відповідність сільськогосподарських угідь виробників сировини статусу спеціальних сировинних зон. Інститут є членом Національної асоціації виробників дитячого харчування, молочноконсервної та сокової продукції «Укрконсервмолоко».

За результатами довготривалих досліджень (1990–2012 рр.) екологічного стану сільських територій доктором сільськогосподарських наук *Н.В. Палапою* здійснено комплексний аналіз їх стану, розроблено низку методичних рекомендацій з агроекологічного моніторингу селітебних територій і запропоновано заходи зі зниження антропогенного навантаження на них та покращення умов проживання сільського населення.

Інститут залишається єдиною науковою установою в системі Національної академії аграрних наук України, що здійснює комплексні радіоекологічні дослідження на забруднених територіях унаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Під керівництвом докторів сільськогосподарських наук *В.П. Ландіна* і *М.Д. Кучми*, доктора біологічних наук, професора *Г.М. Чоботька* разом з установами-співвиконавцями НМЦ «Агроекологія» визначено критичні екосистеми для населених пунктів радіаційно забруднених територій в умовах Полісся України, побудовано відповідні картограми, досліджено формування основних ланцюгів міграції радіонуклідів, які визначають дозове навантаження на населення. Разом з Міністерством надзвичайних ситуацій України розроблено рекомендації з ведення лісового господарства в умовах радіоактивного забруднення територій.

Академіком *А.Л. Бойком* зі співробітниками здійснюється фітовірусологічний моніторинг агробіоценозів, розробляються методи діагностики вірусів сільськогосподарських рослин, встановлюється їх вплив на посівні якості насіння. Багаторічні результати наукових досліджень ученого і його учнів, колег увійшли до загальнодержавних документів, низки монографій, підручників, методичних рекомендацій. Нині очолюваний Орестом Фурдичком інститут бере участь у формуванні «Дипозитарію вірусів рослин», що планується створити на базі Інституту сільськогосподарської мікробіології і агропромислового виробництва НААН.



З 2012 року на базі Державного підприємства «Південний науково-виробничий агроекологічний центр» розпочато дослідження з наукового обґрунтування заходів з розв'язання проблем деградації агрогідроекосистем півдня України, раціональної експлуатації біоресурсів, оптимізації антропогенного навантаження на агроландшафти та водні екосистеми акваторії Чорного і Азовського морів на території Херсонської області.

Наукові розробки інституту широко впроваджуються у сільськогосподарське виробництво і навчальний процес у вищих навчальних закладах аграрного і екологічного профілів, використовуються спеціалістами Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства екології та природних ресурсів України та ін. Популяризація і доведення до широкого кола науковців і агровиробників інформації про діяльність, послуги і наукові розробки інституту відбувається через розміщення інформації у мережі Інтернет і зокрема на веб-сайті установи — <http://agroeco.org.ua>.

Інститут є постійним активним учасником міжнародних і всеукраїнських виставок, загальнодержавних проєктів «Україна аграрна», «Агропромисловий комплекс України», «Екологія, довкілля та природокористування в Україні», «Екологія та природні багатства України», «Флагман освіти і науки України: кращі освітяни та науковці» тощо.

Наукова діяльність колективу інституту та окремих співробітників неодноразово була удостоєна почесними відзнаками і грамотами Національної академії аграрних наук України, Кабінету Міністрів України, Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, різних міністерств і відомств тощо.

Інститут був активним учасником підготовки першої в Україні «Екологічної енциклопедії» (2007 р.). Матеріали розділу «Агроекологія» підготовлено за науковим керівництвом академіка НААН *О.Г. Тараріка* як члена редакційної колегії, яку очолював головний редактор енциклопедії, доктор філософських наук, професор, голова Всеукраїнської екологічної ліги *А.В. Толстоухов*.



На базі інституту запроваджено курси підвищення кваліфікації для працівників системи Національної академії аграрних наук України за напрямками: агроекологічний моніторинг, економіка природокористування, охорона навколишнього середовища, збереження біорізноманіття та біобезпека.

Велику увагу Орест Фурдичко приділяє підготовці наукових кадрів ввіреній йому установі. Активно розвиваються наукові школи академіків НААН *О.Г. Тараріка, О.І. Фурдичка, А.Л. Бойка*, докторів наук *В.В. Лаврова, Л.І. Моклячук, А.П. Стадника, Г.М. Чоботька, О.В. Шерстобоевої, В.П. Ландіна*. За 2006–2012 роки через аспірантуру і докторантуру пройшли підготовку понад 200 аспірантів і докторантів. Успішно функціонує спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук за спеціальністю «Екологія». З 2006 року відбулось близько 100 захистів дисертаційних робіт, у т.ч. 34 співробітники інституту здобули науковий ступінь доктора і кандидата наук.

Попереду ще багато важливих справ, невирішених питань, невиконаних завдань. Колектив інституту не залишається осторонь вимог часу, невинного розвитку науки і виробництва, намагається впевнено крокувати на рівні з провідними науковими вітчизняними і закордонними установами. З цією метою інститут ініціював організацію наукового парку — договірного об'єднання суб'єктів господарювання, що дасть можливість створювати високоінтелектуальну продукцію, здійснювати науковий і кадровий супровід її промислового випуску, виведення на вітчизняний та міжнародний ринки. Крім того, на практиці будуть поєднані інтереси основних учасників інноваційного процесу від науки, освіти, виробництва та бізнесу. Створення наукового парку у галузі агроекології є загальнонаціональним проектом.

У рамках Національної «Агроподовольчої платформи», як складової частини Європейської платформи «Їжа для життя», на базі Інституту створено кластер «Агроекологія». Нині тривають роботи з його розбудови.

Колектив інституту наполегливо працює над виконанням пріоритетних завдань, визначених нашою державою. Формує загальнодержавну програму «Агрокосмос», загальнодержавну Програму ведення агропромислового виробництва на радіоактивно-забруднених територіях, їх комплексного відродження



та розвитку, не залишається осторонь глобальних екологічних питань нашої країни.

Гордістю будь-якого колективу є ті, хто іде попереду, ведучи за собою інших. Вони випереджують час — думками, ідеями, діями. Це новатори, які не дають колективу опинитися у сірій буденності. Їм часто буває нелегко, позаяк вони є носіями нового, незвіданого. А нове, як відомо, часто-густо наражається не лише на нерозуміння, але й на спротив, інколи такий, що межує із створенням перешкод. Їм буває важко навіть у своєму колективі, однак наполегливість і мудрість врешті-решт приводить їх до успіху, за яким — визнання.

Інститут агроекології і природокористування є взірцевим стосовно потужного й монолітного колективу. Сформувати такий колектив під силу лише досвідченому, мудрому керівникові. Таким і є академік Орест Фурдичко, відданий послідовник стилю і методів роботи своїх іменитих попередників — академіків *О.О. Созінова, О. Г. Татаріка і В.П. Патики*.

У Золотому фонді інституту — яскраві вчені, варті найвищої похвали.

У подальші роки наукова установа під керівництвом академіка Ореста Фурдичка продовжувала працювати плідно, динамічно.

* * *

Насправді ж, у 2017 році Інституту виповнилося 45 років від дня заснування, тобто ця науково-дослідна установа функціонує давніше, ніж це вважалось раніше.

За ініціативи директора Центрального інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства (ЦІНАО) *Л.М. Державіна* та підтримки Міністерства сільського господарства СРСР у 1972 р. створено структурні підрозділи інституту в основних природно-економічних зонах колишнього Радянського Союзу (наказ Міністерства сільського господарства СРСР № 296 від 15.09.1972 р.), у т.ч. і в м. Києві.

Саме зі створення у жовтні 1972 р. Київського відділу Центрального інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства і розпочинає свою історію Інститут агроекології і природокористування НААН.



*Д.П. ТКАЧЕНКО
кандидат сільсько-
господарських наук,
засновник Центрального
інституту агрохіміч-
ного обслуговування,
директор
у 1972–1976 рр.*

Першим керівником Київського відділу ЦІНАО було призначено **Дмитра Пилиповича Ткаченка**.

Завдячуючи видатним організаторським здібностям Д.П. Ткаченка, до середини березня 1973 р. у відділі було створено три лабораторії: розробки і впровадження завдань автоматизованої системи керування (АСУ); програмування і інформаційного забезпечення; лабораторію технічних засобів АСУ.

Основним напрямом діяльності ЦІНАО було подальше підвищення ефективності агрохімічного обслуговування господарств, розроблення та впровадження прогресивних форм його організації із урахуванням нових підходів до екологізації землеробства. Тому свою діяльність Київський відділ ЦІНАО зосередив на агрохімічному обстеженні

земель господарств, проводив аналізи ґрунту, добрив, сільськогосподарських культур і кормів, польових дослідів із використанням добрив та інших засобів хімізації в виробничих умовах.

Одним із важливих завдань, що постало перед колективом, було підвищення ефективності застосування добрив. Під час розроблення рекомендацій із раціонального і ефективного використання добрив у господарствах, зональні агрохімічні лабораторії широко використовували результати масових польових дослідів. Головний принцип, покладений в основу таких рекомендацій, полягав у тому, що норми застосування мінеральних добрив і об'єми потреби в них розраховувались у повній відповідності до запланованих рівнів урожайності сільськогосподарських культур і об'ємів виробництва, тобто методом ресурсного забезпечення виробництва. Працівники філіалу, уперше у колишньому Радянському Союзі застосувавши даний метод, розробили для всіх сільськогосподарських культур нормативи затрат добрив для отримання одиниці продукції, одиниці приросту урожаю для різних типів ґрунту і мікрозон Київської та Вінницької областей.



У зв'язку з цим варто здійснити короткий екскурс в історію...

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

- 1972 — створено Київський відділ Центрального інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства (наказ Міністерства СРСР № 153 від 19.05.1972 р.);
- 1985 — перейменовано Київський філіал Центрального Інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства (ЦІНАО) в Український філіал Центрального Інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства (ЦІНАО) (постанова ДКНТ від 15.04.1985 р., № 35-11/214, Союз сільгоспхімії від 29.05.1985, № 37);
- 1992 — (7 липня) створено Інститут агроекології та біотехнології Української академії аграрних наук (постанова Президії УААН від 13.02.1992 р., накази УААН № 43 від 25.10.1991 р., № 46 від 27.02.1992 р., № 114 від 05.05.1992 р., розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.04.1992 р., № 247-р);
- 1994 — створено кафедру агроекології на базі Інституту спільно з Національним аграрним університетом (постанова Кабінету Міністрів України № 500 від 25.08.1992 р., доручення Кабінету Міністрів України № 17465/II від 20.10.1992 р., наказ Українського державного аграрного університету № 9-к від 14.01.1994 р.);
- 1998 — приєднано Інститут радіоекології УААН (постанова Президії УААН від 23.07.1998 р., протокол № 9; наказ УААН № 91 від 31.07.1998 р.);
- 2006 — змінено назву Інституту агроекології та біотехнології УААН на Інститут агроекології УААН (постанова Президії УААН від 27.10.2005 р., протокол № 14; наказ УААН № 117 від 13.12.2005 р.);
- 2010 — змінено назву Інституту агроекології УААН на Інститут агроекології і економіки природокористування НААН (постанова Президії УААН від 24.03.2010 р., протокол № 6; наказ НААН № 60 від 06.08.2010 р.);
- 2011 — змінено назву Інституту агроекології і економіки природокористування НААН на Інститут агроекології і природокористування НААН (постанова Президії НААН від 28.04.2011 р., протокол № 9; наказ НААН № 105 від 20.05.2011 р.).



ЗОЛОТИЙ ФОНД ІНСТИТУТУ

АКАДЕМІКИ НААН

- СОЗИНОВ**
Олексій Олексійович доктор сільськогосподарських наук (1971), професор (1977), академік НАН України (1978), академік ВАСГНІЛ (1978), академік НААН (1990), заслужений діяч науки і техніки УРСР (1990), лауреат премії ім. В.Я. Юр'єва НАН України (1989), лауреат Державної премії Росії в галузі науки і техніки (1996), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1997)
- ПАТИКА**
Володимир Пилипович доктор біологічних наук (1992), професор (1995), академік НААН (1995), академік АН України ВШУ (2005), лауреат премії ім. Д.К. Заболотного НАН України (2005), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2005)
- ФУРДИЧКО**
Орест Іванович член-кореспондент АЕН України (1993), академік ЛАН України (1994), доктор економічних наук (1995), заслужений працівник сільського господарства України (1996) професор (1997), академік НААН (2002); лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2014); доктор сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія» (2015),
- ТАРАРІКО**
Олександр Григорович доктор сільськогосподарських наук (1987), професор (1990), академік НААН (1993), заслужений діяч науки і техніки України (2007) лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1991),
- БОЙКО**
Анатолій Леонідович доктор біологічних наук (1983), професор (1984), академік НААН (1993), академік АН ВШ України (1997), заслужений діяч науки і техніки України (2004), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2005), лауреат премії ім. Д.К. Заболотного НАН України (1997)



- ПРИСТЕР** доктор біологічних наук (1978),
Борис Самуїлович професор (1985), академік НААН (1990),
лауреат Державної премії СРСР (1974)
- СТАДНИК** доктор сільськогосподарських наук (2008),
Анатолій Петрович професор (2015),
академік ЛАН України (2011)
лауреат Державної премії України в галузі науки
і техніки (2014)

Члени-кореспонденти

- ВІННИЧУК** доктор сільськогосподарських наук (1986),
Дмитро Тимофійович професор (1986),
член-кореспондент НААН (1990).
- ВОЛКОДАВ** кандидат сільськогосподарських наук (1998),
Віктор Володимирович член-кореспондент НААН (2002),
заслужений працівник сільського господарства
України (1999)
- ГЕРМАН** доктор ветеринарних наук (1989),
В'ячеслав Валентинович професор (1994),
член-кореспондент НААН (1995),
лауреат премії УААН (2001).
- ГУЦУЛЯК** доктор економічних наук (1995),
Григорій Дмитрович професор (2010),
член-кореспондент НААН (1999)
- ДОБРЯК** доктор економічних наук (1992),
Дмитро Семенович професор (1998),
член-кореспондент НААН (1995),
заслужений діяч науки і техніки України (2015)
- ДРЕБОТ** доктор економічних наук (2013),
Оксана Іванівна професор (2015),
член-кореспондент НААН (2017)
заслужений діяч науки і техніки України (2015)
- ТАРАРІКО** доктор сільськогосподарських наук (2003)
Юрій Олександрович професор (2012), член-кореспондент
НААН (2007)
- ТАРАСЮК** доктор сільськогосподарських наук (2003),
Сергій Іванович професор (2013),
член-кореспондент НААН (2007)

Доктори наук

- БОРОДАЙ** доктор сільськогосподарських наук (2000),
Віталій Петрович професор (2002)
- БУРДА** доктор біологічних наук (1989),
Раїса Іванівна професор (1992)



ГАРГЕР Євген Костянтинович	доктор фізико-математичних наук (1988), професор (2002)
ГУДЗЬ Олена Євгенівна	доктор економічних наук (2008), професор (2010)
ЗИНОВЧУК Наталія Василівна	доктор економічних наук (2008), професор (2011)
ЄГОРОВА Тетяна Михайлівна	доктор сільськогосподарських наук (2015), доцент (2005)
КАВЕЦЬКИЙ Володимир Миколайович	доктор сільськогосподарських наук (1991), професор (1996)
КАРПУСЬ Микола Михайлович	доктор сільськогосподарських наук (1976), старший науковий співробітник (1963)
КОНІЩУК Василь Васильович	доктор біологічних наук (2014), старший науковий співробітник (2009)
КУЧМА Микола Дмитрович	доктор сільськогосподарських наук (2013)
ЛАВРОВ Віталій Васильович	доктор сільськогосподарських наук (2010), професор (2012)
ЛАНДІН Володимир Петрович	доктор сільськогосподарських наук (2014), старший науковий співробітник (1987)
ЛІСОВИЙ Микола Михайлович	доктор сільськогосподарських наук (2011), старший науковий співробітник (2004)
ЛИЦУР Ігор Миколайович	доктор економічних наук (2010), професор (2015)
МАКАРЕНКО Наталія Анатоліївна	доктор сільськогосподарських наук (2003), професор (2010)
МОКЛЯЧУК Лідія Іванівна	доктор сільськогосподарських наук (2008), професор (2011)
ОМЕЛЬЯНЕЦЬ Таїсія Григорівна	доктор медичних наук (1983), професор (1995)
ПАЛАПА Надія Василівна	доктор сільськогосподарських наук (2014), старший науковий співробітник (2010)
ПАРФЕНЮК Алла Іванівна	доктор біологічних наук (2013), професор (2015)
ПОПОВА Елеонора Михайлівна	доктор біологічних наук (1994), старший науковий співробітник (2005)
РІДЕЙ Наталія Михайлівна	доктор педагогічних наук (2011), професор (2013)
САВЧЕНКО Олексій Феодосійович	доктор економічних наук (2003), професор (2005)



- ТЕРНОВСЬКА** доктор біологічних наук (1999),
Тамара Костянтинівна старший науковий співробітник (1990)
- ЧАБАНЮК** доктор сільськогосподарських наук (2016),
Ярослав Васильович старший науковий співробітник (2008)
- ЧОБОТЬКО** доктор біологічних наук (2001),
Григорій Михайлович професор (2011)
- ШЕРЕПИТКО** доктор сільськогосподарських наук (2002),
Валентин Васильович старший науковий співробітник (1990)
- ШЕРСТОБОЄВА** доктор сільськогосподарських наук (2004),
Олена Володимирівна професор (2008)
- ШЕРШУН** доктор економічних наук (2013),
Микола Харитонович доцент (2013)
заслужений працівник сільського господарства
України (1992)
- ШКУРАТОВ** доктор економічних наук (2017),
Олексій Іванович старший науковий співробітник (2012)
- ЯСКОВЕЦЬ** доктор фізико-математичних наук (1993),
Іван Іванович старший науковий співробітник (2004)

Заслужені діячі науки і техніки України

- БОЙКО** доктор біологічних наук (1983),
Анатолій Леонідович професор (1984),
академік НААН (1993),
академік АН Вш України (1997),
заслужений діяч науки і техніки України (2004),
- ТАРАРІКО** доктор сільськогосподарських наук (1987),
Олександр Григорович професор (1990),
академік НААН (1993),
заслужений діяч науки і техніки України (2007)
- ДОБРЯК** доктор економічних наук (1992),
Дмитро Семенович професор (1998),
член-кореспондент НААН (1995),
заслужений діяч науки і техніки України (2015)
- ДРЕБОТ** доктор економічних наук (2013),
Оксана Іванівна професор (2015),
член-кореспондент НААН (2017)
заслужений діяч науки і техніки України (2015)

«Заслужений природоохоронець України»

- ЛАНДІН** доктор сільськогосподарських наук (2014),
Володимир Петрович старший науковий співробітник (1987),
заслужений природоохоронець України (2017)



Заслужені працівники сільського господарства України

БОБКО Андрій Миколайович кандидат сільськогосподарських наук (1969), старший науковий співробітник (1995), заслужений працівник сільського господарства УРСР (1989)

ДЕМ'ЯНЮК Олена Сергіївна кандидат сільськогосподарських наук (2001), старший науковий співробітник (2004), заслужений працівник сільського господарства України (2015).

ВОЗНЯК Ростислав Ростиславо-вич кандидат сільськогосподарських наук (1989), старший науковий співробітник (2006), заслужений працівник сільського господарства України (1996)

ВОЛКОДАВ Віктор Володимирович кандидат сільськогосподарських наук (1998), член-кореспондент НААН (2002), заслужений працівник сільського господарства України (1999)

КОВАЛІВ Олександр Іванович доктор економічних наук (2017), старший науковий співробітник (2013), заслужений працівник сільського господарства України (2006)

СПЕКА Семен Сергійович доктор сільськогосподарських наук (2003), старший науковий співробітник (1987), заслужений працівник сільського господарства України (1996)

ФУРДИЧКО Орест Іванович член-кореспондент АЕН України (1993), академік ЛАН України (1994), доктор економічних наук (1995), заслужений працівник сільського господарства України (1996)
професор (1997), академік НААН (2002); лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2014); доктор сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія» (2015),

ШЕРШУН Микола Харитонович доктор економічних наук (2013), доцент (2013) заслужений працівник сільського господарства (1992).



СТРУКТУРА ІНСТИТУТУ

- АДМІНУПРАВЛІННЯ;
- ВІДДІЛ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ;
- ВІДДІЛ ЕКОНОМІКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ (сектор економічного аналізу науково-дослідних робіт);
- ВІДДІЛ НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО, КАДРОВОГО ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ;
- ВІДДІЛ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ ТА МЕТОДИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (сектор навчально-методичного та інформаційного забезпечення);
- ВІДДІЛЕННЯ АГРОЕКОЛОГІЇ:
- ВІДДІЛ АГРОЕКОЛОГІЇ І БІОБЕЗПЕКИ (лабораторія екології мікроорганізмів, лабораторія екологічної оцінки агротехнологій і біорізноманіття агроєкосистем, лабораторія молекулярної екології, лабораторія екології вірусів та біобезпеки);
- ВІДДІЛ ЕКОТОКСИКОЛОГІЇ (лабораторія реабілітації ґрунтів і органічного виробництва, сектор органічного виробництва, лабораторія моніторингу агробіоресурсів);
- ВІДДІЛ РАДІОЕКОЛОГІЇ В АГРОСФЕРІ (лабораторія радіоекології аграрних і лісових екосистем, сектор фізико-хімічних досліджень);
- ВІДДІЛЕННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:
- ВІДДІЛ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (лабораторія економіки низьковуглецевого розвитку агросфери, лабораторія екологічного менеджменту);
- ВІДДІЛ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОСФЕРІ (лабораторія збалансованого природокористування, сектор економіки землекористування, лабораторія аерокосмічного зондування агросфери, сектор розвитку органічного виробництва і сільських територій);
- ВІДДІЛ ОХОРОНИ ЛАНДШАФТІВ, ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ І ПРИРОДОЗАПОВІДАННЯ (лабораторія гідроекології, лабораторія агролісомеліорації та лісових екосистем);
- НЕЗАЛЕЖНА ЛАБОРАТОРІЯ ЕКОЛОГІЇ НАСІННИЦТВА;
- ВІДДІЛ НАУКОВОГО МАРКЕТИНГУ (сектор фітодизайну).



Інституту підпорядковані і самостійні статутні суб'єкти, з правами юридичної особи:

- Дослідна станція лікарських рослинУ
- Сквирська дослідна станція органічного виробництва;
- Державне підприємство «Дослідне господарство «Сквирське»;
- Державне підприємство «Дослідне господарство «Городецьке»».

Високий кадровий потенціал інституту забезпечують відомі вчені: академіки, члени-кореспонденти, доктори наук, кандидати наук, визнані в країні та за її межами.

СКВИРСЬКА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА (керівник напряму *Ю.В. Терновий*, кандидат сільськогосподарських наук) керується такими напрямами діяльності: апробація технологій вирощування сільськогосподарських культур (біопрепарати, стимулятори росту, добрива, сільськогосподарська техніка тощо); випробування придатності сортів та гібридів сільськогосподарських культур для органічного виробництва; виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва; надання практичної та методичної допомоги державним, колективним, фермерським, селянським та іншим господарствам регіону з питань впровадження методів та принципів органічного овочівництва і насінництва; консультаційні послуги у сфері селекції, насінництва та технологій вирощування сільськогосподарських культур, у т.ч. для органічного виробництва.

ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН (керівник напряму *О.В. Устименко*), розробляє такі напрями сільськогосподарського виробництва: впровадження системи належної практики заготівлі і культивування лікарської рослинної сировини (ГАСР); вирощування насінневого і посадкового матеріалу з асортименту замовника; надання рекомендацій з вирощування нових видів лікарських рослин; реалізація елітного насіння, посадкового матеріалу районованих сортів, біологічно-активних добавок на основі лікарських рослин, фіточаїв; надання рекомендацій з вирощування, збирання, післязбиральної заготівлі насіння лікарських рослин та зберігання



насіння; виготовлення запашних речовин і ароматизаторів з лікарської сировини; надання кваліфікованих консультацій та практичної допомоги з вирощування лікарських культур.

ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Велика увага в Інституті приділяється розвитку наукових шкіл академіків НААН О.Г. Тараріка, А.Л. Бойка, О.І. Фурдичка, професорів Л.І. Моклячук, Г.М. Чоботька, О.В. Шерстобоевої, В.П. Бородая, О.І. Дребот, Д.С. Добряка, докторів наук В.П. Ландіна, Я.В. Чабанюка та ін.

На базі Інституту функціонують курси підвищення кваліфікації для працівників установ системи НААН та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів аграрного профілю.

Наукові досягнення співробітників відмічено: Почесними грамотами і цінними подарунками Верховної Ради України, Почесними грамотами МАППУ, Почесною грамотою МОН, Почесними грамотами НААН, Подякою Голосіївської РДА у м. Києві, Грамотою Голосіївської РДА у м. Києві, Грамотою Київської міської профспілки працівників АПК.

Інститут має ліцензію МОН України на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти III (освітньо-наукового) рівня.

Успішно працює аспірантура (наукова діяльність за 2009–2017 рр.):

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Аспіранти	76	69	71	72	79	81	79	78	77
у т.ч.:									
• з відривом від виробництва	28	21	28	30	30	32	32	34	32
• без відриву від виробництва	36	35	32	27	30	28	25	19	20
• пошукачі	12	13	11	15	19	21	22	25	25
Докторанти	17	20	14	17	13	14	21	29	27
у т.ч.:									
• з відривом від виробництва	3	3	1	3	3	5	4	4	4
• пошукачі	14	17	13	14	10	9	17	25	23





Значна увага в Інституті приділяється підготовці наукових кадрів. За 2006–2016 рр. через аспірантуру і докторантуру пройшли підготовку 338 аспірантів і докторантів. Успішно функціонують дві спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук (сільськогосподарські, біологічні, економічні науки).

Наукова діяльність вченої ради інституту за 2009–2017 рр.

Показник	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Разом
Проведено засідань	8	8	10	9	8	11	10	10	4	78
Захищено: кандидатських дисертацій у т.ч. співробітниками інституту	11	13	11	15	14	22	41	15	3	145
докторських дисертацій у т.ч.: співробітниками інституту	4	10	2	10	2	13	18	11	1	71 (49%)
	2	3	5	3	2	1	6	4	2	28
	1	2	1	2	1	1	4	2	1	15 (54%)

Інститут агроекології і природокористування — провідна в Україні науково-дослідна установа з питань визначення засад державної і науково-технічної політики в галузі агроекології, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Відповідно до Постанови Президії УААН від 27.10.2005 р. (Протокол №14) і Наказу УААН № 117 від 13.12.2005 р. основними напрямками наукової діяльності установи є наукове забезпечення:

- агроекологічного моніторингу;
- сталого розвитку агрокосистем України;
- раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

На сьогодні робота Інституту агроекології і природокористування НААН зосереджує свою роботу за такими основними напрямками:

1. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОСФЕРІ (керівник напрямку — *О.І. Шкуратов*, доктор економічних наук): екологічна експертиза інвестиційних проектів у агро-



промислового виробництва; розроблення екологічної політики і планів управління для аграрних підприємств; економічне оцінювання екологічного ефекту в інвестиційних проектах аграрного виробництва; економічне оцінювання впливу агро-виробництва на стан навколишнього природного середовища; розроблення та інформаційний супровід економічних проектів у агропромислового виробництва; обґрунтування та оцінювання ефективності природоохоронних заходів на підприємствах аграрного сектора.

2. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ (керівник напряму — *О.І. Дребот*, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН): розроблення теоретико-методологічних та методичних підходів до інституціонального забезпечення природокористування в контексті збалансованого розвитку; розроблення методичних рекомендацій інституціонального забезпечення природокористування; оцінка потенціалу збільшення запасів вуглецю у резервуарі мінеральних ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення; підготовка пакета документів для участі у внутрішній торгівлі викидів за результатами діяльності у секторах сільськогосподарства і землекористування; підготовка рекомендацій щодо впровадження заходів зі скорочення обсягів викидів парникових газів від секторів сільськогосподарства та землекористування та адаптації до зміни клімату; освітньо-просвітницька діяльність.

3. ЕКОНОМІКА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ (керівник напряму — *Д.С. Добряк*, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН): формування структури посівних площ на основі придатності ґрунтового покриву для вирощування основних сільськогосподарських культур з метою створення екологічно збалансованих агроландшафтів; науково обґрунтоване використання й охорона деградованих і малопродуктивних орних земель шляхом їх консервації, трансформації та регенерації з метою підвищення продуктивної спроможності і формування збалансованого природокористування; наукові основи здійснення земельно-агротехнічної паспортизації земельних ділянок фермерських господарств з метою встановлення екологічного, соціально-економічного стану землекористування та їх перспективного сталого розвитку; методологічні



підходи до грошової оцінки орних земель з використанням затратного методу оцінки.

4. ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ (керівник напряму — *Н.В. Палапа*, доктор сільськогосподарських наук): комплексне агрохімічне обстеження фермерських господарств, присадибних і садово-городніх ділянок, споруд закритого ґрунту; визначення основних показників родючості ґрунту (вміст гумусу, азоту, фосфору, калію тощо); визначення у воді рН, солей кальцію і магнію, нітратів, хлоридів; визначення у продукції рослинництва нітратів, азоту, фосфору, калію, клейковини, білка; надання рекомендацій щодо вирощування, удобрення та догляду за сільськогосподарськими культурами; консультативних послуг з удобрення та догляду за квітковими і декоративними рослинами відкритого і закритого ґрунту.

5. ЕКОТОКСИКОЛОГІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ ҐРУНТІВ (керівник напряму — *Л.І. Моклячук*, доктор сільськогосподарських наук, професор): екотоксикологічний моніторинг та визначення ступення забруднення сільгоспугідь і сільськогосподарської продукції залишками пестицидів; екотоксикологічне оцінювання використання засобів хімічного захисту рослин у технологіях вирощування сільськогосподарських культур; визначення діючої речовини технічних препаратів пестицидів; екологічна експертиза приватних ділянок щодо їх забруднення залишками пестицидів та стійкими органічними забруднювачами; розроблення наукових підходів до комплексного використання земельних і біологічних ресурсів агроландшафтів, спрямованих на зниження виділення парникових газів у процесі сільськогосподарського виробництва, що сприяє призупиненню розвитку негативних кліматичних змін; розроблення наукових підходів до адаптації комплексного використання земельних і біологічних ресурсів в умовах неминучих наслідків глобальних змін клімату; розроблення заходів зі зниження втрат сполук азоту у процесі виробництва продукції тваринництва; розроблення ефективних стратегій для: мінімізації забруднення водних ресурсів і атмосфери, оптимізації використання N у рослинництві; облік впливу заходів з обмеження викидів NH_3 та інші втрати N; проведення навчань лекцій семінарів «круглих» столів.

6. МОНІТОРИНГ АГРОБІОРЕСУРСІВ (керівник напряму — *В.П. Бородай*, доктор сільськогосподарських наук, професор):



екологічне оцінювання впливу діяльності тваринницьких господарств на навколишнє природне середовище; консультації з вибору оптимальних методів утилізації побічної продукції (відходів) тваринництва; розробка рекомендацій з мінімізації втрат азоту в тваринництві; розроблення екологічно безпечних технологій санітарної обробки доїльно-молочного устаткування для тваринницьких ферм, з використанням мийно-дезінфікувальних засобів, що не містять хлору; консультації з екологічно збалансованого утримання корів з метою профілактики субклінічних маститів.

7. ЕКОЛОГІЯ ВІРУСІВ ТА БІОБЕЗПЕКА (керівник напряму — *А.Л. Бойко* доктор біологічних наук, професор, академік НААН): скринінг вірусних захворювань в агроценозах України; дослідження розповсюдження вірусних захворювань серед сільськогосподарських культур, лікарських рослин та біорізноманіття; розробка діагностикумів для детекції вірусів та методів оздоровлення рослин; сучасні біологічні композиції для стимуляції продуктивності сільськогосподарських наук; надання консультативних порад з питань біобезпеки.

8. РАДІОЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В АГРАРНИХ І ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ (керівник напряму — *В.П. Ландін*, доктор сільськогосподарських наук): проведення радіоекологічного моніторингу об'єктів навколишнього природного середовища; розроблення науково-методичних і організаційних засад використання і охорони аграрних, лісових, водно-болотних екосистем радіоактивно забруднених територій та їх відповідності міжнародним вимогам; консультативна допомога з питань ведення сільськогосподарського виробництва в умовах радіоактивного забруднення; проведення дозиметричних досліджень населення радіоактивно забруднених територій.

9. МОНІТОРИНГ АГРОЛАНДШАФТІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ (керівник напряму — *О.Г. Тараріко*, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН): екологічне дослідження структури агроландшафтів; контроль за даними ДЗЗ; визначення площ посівів, у т.ч. вологозабезпечення; оцінювання ґрунтового покриву; надання послуг; організація навчань, семінарів, круглих столів тощо.

10. ОХОРОНА ЛАНДШАФТІВ, ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ І ПРИРОДОЗАПОВІДАННЯ (керівник напряму —



В.В. Коніщук, доктор біологічних наук): обґрунтування збалансованого розвитку агросфери та ефективної охорони природного середовища; методологічні основи, рекомендації реабілітації, функціонування біогеоценозів, агроландшафтів; концептуальні положення природокористування, охорони водно-болотних, лучних, лісових екосистем; природно-заповідна справа, формування екомережі, кадастр, моніторинг і збереження біорізноманіття.

11. ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ І АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЯ (керівник напряму — *П.В. Маціборук*, кандидат сільськогосподарських наук): наукове забезпечення реалізації лісомеліоративних програм; оцінювання ефективності систем лісових насаджень різного цільового призначення в агроландшафтах, прогнозування аналізу ступеня повноти і завершеності та необхідності їх оптимізації; наукове обґрунтування принципів, напрямів і методів залісення невідгод; визначення еколого-захисної, соціально-економічної, природоохоронної та рекреаційної ефективності заходів із залісення невідгод; уточнення нормативів антропогенного навантаження на залісенні невідгод та насаджень на різних ділянках водозборів.

12. АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ (керівник напряму — *Я.В. Чабанюк*, доктор сільськогосподарських наук): лабораторні агрохімічні аналізи зразків ґрунту, води, продукції рослинництва; експертиза документації господарств-виробників сировини для виготовлення дитячого і дієтичного харчування щодо надання їм статусу спеціальної сировинної зони; екологічна експертиза технологій вирощування сільськогосподарських культур; надання консультаційних послуг (органічне агровиробництво, спеціальні сировинні зони); екологічне оцінювання небезпечності впливу засобів захисту рослин і агрохімікатів на нецільові об'єкти водної (риби, дафнії), ґрунтової (мікроорганізми, земляні черви) та наземної екосистем; надання науково-екологічного обґрунтування та підготовка експертних висновків з рекомендаціями щодо реєстрації пестицидів і агрохімікатів; біолого- та еколого-експертне оцінювання результатів досліджень ефективності засобів захисту рослин, агрохімікатів, регуляторів росту рослин та біопрепаратів; розроблення нормативів та регламентів застосування пестицидів і агрохімікатів.



13. БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА (керівник напряму — *О.В. Шерстобоева*, доктор сільськогосподарських наук, професор): створення біопрепаратів та розроблення технологій їх ефективного використання; надання рекомендацій щодо використання біопрепаратів; лабораторний аналіз рослин, насіння і ґрунту на наявність інфекції та підбір фунгіцидів; діагностика фітопатогенної мікрофлори на різних етапах онтогенезу рослин; аналіз ґрунту на наявність насіння бур'янів сільськогосподарських культур; біологічне оцінювання засобів захисту рослин, агрохімікатів, регуляторів росту рослин, біопрепаратів на сільськогосподарських та лісових культурах; консалтингові послуги з питань екології та біобезпеки у сільськогосподарському виробництві; організація і проведення навчань, семінарів, круглих столів тощо.

14. ЕКОЛОГІЯ НАСІННИЦТВА (керівник напряму — *М.В. Драга*, кандидат біологічних наук): визначення показників посівних якостей насіння і товарних якостей садивного матеріалу, встановлення його відповідності вимогам чинного законодавства у сфері насінництва та розсадництва; проведення еколого-економічного та агротехнологічного аудиту у галузі насінництва; супроводження інноваційних та інвестиційних проектів з насінневого контролю; надання консультативних та сервісних послуг; польове оцінювання стану та сортових якостей насінневих посівів, насіння і садивного матеріалу; підготовка суб'єктів господарювання для отримання статусу виробника насіння; виділення оптимальних зон індустріального насінництва та розсадництва; оптимізація умов вирощування культивованих рослин для організації екологічного насінництва.

Як бачимо, спектр завдань, над якими працюють науковці очолюваного академіком Орестом Фурдичком Інституту, — вражаючий за обсягом і своїм значенням. Адже на сьогодні, коли господарська діяльність людини підштовхує нашу планету до катастрофічної прірви знищення флори і фауни, а значить і самої людини, питання екології, зокрема агроекології і природокористування, за своєю актуальністю виходять на перше місце. З огляду на це, згадується пророче застереження землянам видатного фізика-ядерника Нільса Бора про те, що людство не загине від атомної бомби, воно захлинеється



у власному багні. Ось чому результати діяльності Інституту вкрай необхідні нашій державі.

Отже, обсяг виконуваних Інститутом завдань є колосальним, а їх змістовна наповненість — більш, ніж актуальною. Діяльність наукової установи має велике прикладне значення для країни. Напрацювання колективу учених у сфері агроєкології і природокористування є неабиякими важливими для формування державної політики України, насамперед у питаннях екології, збереження навколишнього природного середовища, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування. Інститут агроєкології і природокористування НААН — флагман науково-дослідних здобутків у царині екології.

Інститут — єдина наукова установа в системі Національної академії аграрних наук з питань наукового забезпечення екологічної безпеки аграрного виробництва, що проводить системні спостереження і здійснює комплексну оцінку стану природних ресурсів аграрних систем України, розробляє науково-методичні основи їх раціонального використання та охорони.

Інститут також є головною установою Науково-методичного центру «Агроєкологія», з такими першочерговими функціями: моніторинг стану агросфери України, формування збалансованих агроландшафтів, раціональне використання ресурсів агросфери, екологічна безпека аграрного виробництва; збалансований розвиток сільських територій.

З 2006 р. співробітники Інституту підготували і видали понад 30 монографій, підручників, довідників, близько 152 методичних рекомендацій, отримали 43 патенти і авторських свідоцтв, опублікували понад 2000 наукових статей. Було організовано та проведено 30 всеукраїнських і міжнародних конференцій, 78 круглих столів та наукових семінарів.

На період 2016–2020 рр. Інститут агроєкології і природокористування є головною установою і координатором трьох програм наукових досліджень Національної академії аграрних наук України:

- **06 Науково-екологічні основи формування збалансованих агроєкосистем України в умовах глобальних змін клімату («Агроєкологія»):**



- оптимізація агровиробництва для мінімізації змін клімату;
 - теоретичні та практичні засади адаптації агроєкосистем до наслідків змін клімату;
 - біологічна безпека агроєкосистем;
 - раціональне використання агроресурсів радіаційно забруднених ландшафтів.
- **41 Еколого-економічні засади збалансованого аграрного виробництва та використання природних ресурсів агро-сфери («Економіка природокористування»):**
 - формування еколого-економічного механізму збалансованого розвитку аграрного виробництва та сільських територій;
 - еколого-економічні інструменти адаптації аграрного сектора до змін клімату;
 - наукові основи збалансованого природокористування в агросфері.
 - **26 «Селекційне і технологічне забезпечення виробництва сировини ефіроолійних, лікарських і ароматичних культур» («Ефіроолійні, лікарські і ароматичні рослини»):**
 - нові методи створення високопродуктивних сортів ефіроолійних, лікарських і ароматичних культур;
 - методичне і технологічне забезпечення виробництва якісної лікарської і ефіроолійної сировини;
 - сучасні методи селекції та насінництва тютюну.
 - **03 «Розроблення наукових основ функціонування систем виробництва органічної сільськогосподарської продукції з максимальним залученням відновлюваних ресурсів» («Органічне виробництво сільськогосподарської продукції»).**

Підпрограми 3 «Еколого-економічні засади розвитку органічного виробництва в Україні»: удосконалення механізму формування і функціонування національного ринку органічної овочевої продукції, підтримка вітчизняного товаровиробника, наближення якісних характеристик овочевої продукції до вимог ЄС та СОТ, гармонізація стандартів на відповідний вид продукції, забезпечення продовольчої безпеки країни — формування стратегії переходу на органічне виробництво, науково-методичних основ переходу від традиційної до екобезпеч-



ної органічної системи землеробства в умовах змін клімату — обґрунтування методів ведення органічного виробництва, що забезпечать підтримку балансу поживних речовин у ґрунті та його оптимальний мікробіологічний стан.

Наукова діяльність інституту під керівництвом Ореста Фурдичка за останній період збагатилася такими напрацюваннями: наукові основи управління агроландшафтами, концепція управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого природокористування, методологічні засади інтегрованого управління лісовими ресурсами, концепція міжвідомчої програми «Моніторинг агроресурсів та прогнозування їх стану з використанням даних дистанційного зондування» («Агрокосмос»), науково-методичні засади оцінки придатності земель сільськогосподарського призначення з метою одержання сировини для виробництва дитячого та дієтичного харчування, наукові основи моніторингу стану сільських територій, концепція Програми відродження сільськогосподарського виробництва на території, забрудненій унаслідок Чорнобильської катастрофи, концепція розвитку органічного землеробства в Україні до 2020 р., концепція і стратегія збалансованого розвитку ландшафтів водно-болотних угідь і торфових екосистем України.

Завершені розробки Інституту в кількісному еквіваленті:

- стратегії, концепції — 5;
- методи, методики — 22;
- рекомендації — 53;
- ДСТУ, ТР — 10;
- сорт (гібрид) — 7 і (3) овочевих культур (проходять випробування в Інституті експертизи сортів рослин України).

Об'єкти права інтелектуальної власності:

- патенти — 29;
- авторські права на твір — 3.

Потужною є й інноваційна діяльність Інституту, популяризація і доведення до широкого кола науковців і виробників інформації про досягнення установи. Наукова установа є постійним активним учасником міжнародних і всеукраїнських виставок, загальнодержавних проектів «Україна аграрна»,



Наукові розробки Інституту Агроєкології і природокористування НААН за 2009–20016 рр.

Показник	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Всього
Завершені розробки	11	34	17	31	3	21	31	6	154
з них:									
апробовано	9	34	17	29	—	19	23	2	133 (87%)
впроваджено	5	32	16	21	—	17	17	4	112 (73%)

«Агропромисловий комплекс України», «Екологія, довкілля та природокористування в Україні», «Екологія та природні багатства України» тощо.

Впровадження наукових розробок Інституту у виробництво — один із основних напрямів роботи в ринкових умовах: укладено велику кількість договорів на реалізацію наукоємної продукції.

Ринковим механізмом трансферу технологій є договори типу інжиніринг, надання різнопланових послуг, які також проводяться на базі запатентованих розробок. До цих послуг відносяться: проведення державних випробувань агрохімікатів (нових видів добрив) для подальшої їх реєстрації у Держхімкомісії при Міністерстві екології та природних ресурсів України, забезпечення агроєкологічного обґрунтування для надання статусу спеціальної зони з виробництва сировини, що використовується для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування, визначення вмісту радіонуклідів у організмі людини в населених пунктах, забруднених важкими металами внаслідок аварії на ЧАЕС тощо.

Інститут підтримує тісні зв'язки з науковими установами Білорусі, Литви, Польщі, Угорщини, Німеччини, Сербії, Японії, Китаю та інших держав, продовжує свою участь у роботі міжурядової організації COST, здійснює дослідження за міжнародними програмами і грантами, організовує стажування співробітників у провідних наукових центрах Європи. Установа є членом чотирьох міжнародних організацій: Cost Action FA 0905 (Відділення 0905 — Продукти харчування та сільське господарство. Рослинництво для забезпечення здорового харчування



**Інформація про укладені договори та обсяги фінансування
за 2009–2016 рр.***

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Всього	23 625,7	31 655,4	56 1400,7	72 1011,6	54 1444,9	85 1193,9	93 3951,7	114 5723,1
у т.ч. за замовниками:								
Міністерства	3 143,0	2 150,0	8 504,0	10 246,0	2 40,0	1 300,0	1 95,0	1 99,0
Державні органи влади	1 100,0	2 101,4	18 685,3	7 242,9	—	—	2 838,7	—
Інші замовники (ВНЗ, НДУ, виробники, та ін.)	19 382,7	27 404,0	30 211,4	55 522,7	52 1404,9	84 1192,9	90 3950,1	113 5722,3

* Над ризикою –кількість договорів, під ризикою — сума, тис. грн.

та годівлі тварин), Федерації європейських мікробіологічних товариств, Всесвітнього фонду природи та Міжнародного союзу охорони природи.

Чинними є договори про співпрацю з такими науковими установами: Університет Кобе Гакуін (Японія), Чжецзянська Технічна Компанія (Китай), Литовський університет сільського господарства (Республіка Литва), Інститут ім. Ш. Тешшедика (Угорщина), Варшавський університет природничих наук та Жешувський університет (Польща).

З 11 по 19 березня 2017 року академік Орест Фурдичко здійснив робочу поїздку до Китайської Народної Республіки, де взяв участь у заходах, що проходили в рамках мистецького фестивалю «Шовковий шлях України», у тому числі з метою відкриття українсько-китайського науково-дослідного інституту біології.

На базі Інституту створено кластер «Агроекологія» — у рамках Національної «Агроподовольчої платформи» як складової частини Європейської платформи «Їжа для життя».

З 2014 року Інститут виконує функції секретаріату технічного комітету стандартизації ТК 175 «Сталий розвиток суспільства» (наказ Мінекономрозвитку № 1387 від 26.11.2014 р.). З метою пріоритетності для першочергового впровадження міжнародних стандартів в Україні ТК 175 проводить постій-



ний аналіз чинних міжнародних стандартів, розроблених ISO/TS 268 «Sustainable development in communities», також здійснює аналіз баз даних авторитетних міжнародних організацій ISO.

Науковцями Інституту розроблено Концепцію сталого розвитку агроєкосистем України на період до 2025 року та внесено низку пропозицій до нормативно-керівних документів, законів України, постанов Верховної Ради та Кабінету Міністрів України тощо щодо раціонального природокористування і охорони навколишнього природного середовища, розроблено 9 національних стандартів України, гармонізованих з європейськими нормативними документами.

На базі Сквирського відділення «Органічних агротехнологій» у рамках українсько-швейцарського проекту «Розвиток органічного ринку в Україні» розробляється програма проведення наукових досліджень в галузі виробництва екологічно безпечних сільськогосподарських продуктів, а також виробництва та експорту в Німеччину сертифікованої органічної продукції за підтримки проекту «Розвиток органічного ринку України» та ТОВ «Біоленд Маркт» (Biolend Markt GmbH & Co KG), трейдер органічної продукції (Німеччина).

Враховуючи вагомий особистий внесок академіка Оresta Фурдичка у розвиток аграрної науки, за результатами незалежної експертизи за наукову працю-монографію «Основи управління агроландшафтами України» (у співавторстві з І.П. Стадником — Авт.), у відповідності до Постанови від 22 січня 2014 року Президії Національної академії аграрних наук України вченому присуджено премію НААН «За видатні досягнення в аграрній науці».

Втілюючи в життя рішення Президії Національної академії аграрних наук, спрямоване на впровадження європейських принципів організації насінневого контролю, в Інституті агроєкології і природокористування з 1 березня 2016 року створено Незалежну лабораторію екології насінництва (Наказ ІАП НААН від 23.02.2016 р., № 33-к/тр.). У 2016–2017 рр. під керівництвом завідувача, кандидата біологічних наук М.В. Драги лабораторія успішно пройшла всі етапи щодо підтвердження компетентності відповідно до вимог ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних і калібрувальних лаборато-



рій» у Національному агентстві з акредитації України. На сьогодні лабораторія є єдиною в Україні випробувальною лабораторією, акредитованою на проведення досліджень з визначення показників посівних якостей насіння сільськогосподарських культур, що має статус органу з оцінки відповідності за національним стандартом України ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 (Атестат про акредитацію № 2Н1448 від 13.02.2017 р.).

Незалежна лабораторія екології насінництва виконує науково-дослідну роботу з визначення критеріїв екологічної придатності сортів рослин щодо поширення в Україні, дослідження природно-кліматичних зон та оптимізації умов вирощування культивованих рослин для організації екологічного насінництва, визначення основних критеріїв адаптації промислового насінництва до змін клімату.

Науковці беруть активну участь у роботі міжнародних конференцій, засіданнях міжнародних організацій, виконанні спільних досліджень, проходять стажування в європейських наукових центрах.

Доволі продуктивною є видавнича діяльність наукової установи, яка є засновником двох фахових видань — «Агро-екологічний журнал» та «Збалансоване природокористування». Співробітниками видано низку монографій, підручників, посібників, словників-довідників, методичних рекомендацій, інформаційних буклетів, фотоальбомів, наукових журналів, наукових статей, збірників наукових конференцій.

Інститут агроекології і природокористування, про що вже йшлося вище, у структурі підрозділів має також кілька дослідних станцій. Одна з них особлива, оскільки її історія налічує ціле століття. Ця поважна дата відзначалась у 2016 році.

100 РОКІВ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

З 12 до 14 липня 2016 року у Києві під патронатом Національної академії аграрних наук України спільно з Інститутом агроекології і природокористування проходила Міжнародна конференція, присвячена 100-річчю Дослідної станції лікарських рослин, результати діяльності якої важко переоцінити.



Дослідна станція лікарських рослин Інституту агроєкології і природокористування НААН 14 липня 2016 р. (Полтавська обл., Лубенський р-н, с. Березоточа):

1–2 — поважна делегація від Національної академії аграрних наук України на чолі з Президентом Я.М. Гадзало на території Дослідної станції лікарських рослин; 3–4 — ознайомлення з експозицією ботанічного розсадника Дослідної станції лікарських рослин; 5 — відомі вчені сучасної аграрної науки України (зліва направо академіки НААН В.Ф. Камінський, Я.М. Гадзало, О.І. Фурдичко, Ю.О. Лупенко); 6 — біля славетного 100-річного дуба в дендропарку Дослідної станції лікарських рослин (зліва направо В.Ф. Камінський, Я.М. Гадзало, О.І. Фурдичко, Ю.О. Лупенко); 7 — в обіймах краси Природи-чарівниці (зліва направо О.І. Фурдичко, Я.М. Гадзало); 8 — живий діалог: в обговоренні актуальних питань розвитку галузі лікарського рослинництва (зліва на право Я.М. Гадзало, О.І. Фурдичко, В.Ф. Камінський); 9 — привітання академіка НААН О.І. Фурдичка (зліва) з нагоди 100-літнього ювілею Дослідної станції лікарських рослин.

Цей поважний ювілей припав на дванадцятий рік очолювання Орестом Фурдичком Інституту агроєкології і природокористування. Впродовж 100 років на станції проводилися наукові дослідження з метою вирощування екологічно чистих лікарських рослин. Основною умовою було те, що рослини мали бути винятково вітчизняного походження. Обов'язково враховувалися і тисячолітні традиції народного знахарства. Дослідна станція лікарських рослин — гордість Інституту агроєкології і природокористування, флагмана вітчизняної агроєкологічної науки. Інститут впевнено може пишатися своєю дослідною



станцією, потужна діяльність якої варта написання окремої, повноцінної книги. Про непересічне науково-практичне значення цієї станції засвідчила і приурочена цій події Міжнародна науково-практична конференція «ПРОБЛЕМИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОСФЕРІ».

До складу Наукового комітету конференції увійшли видатні вчені:

Я.М. ГАДЗАЛО — академік НААН, доктор сільськогосподарських наук, професор, президент Національної академії аграрних наук України, голова наукового комітету;

В.М. ЖУК — член-кореспондент НААН, доктор економічних наук, професор, віце-президент Національної академії аграрних наук України, співголова наукового комітету;

О.І. ФУРДИЧКО — академік НААН, доктор економічних наук, доктор сільськогосподарських наук, професор, директор Інституту агроекології і природокористування НААН, співголова наукового комітету;

В.І. САМОПЛАВСЬКИЙ — кандидат економічних наук, віце-президент ВГО «Асоціація агроекологів України», співголова наукового комітету.

Члени наукового комітету:

Бондар О.І., член-кореспондент НААН, доктор біологічних наук, професор, ректор Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління (Україна, м. Київ); **Будзяк В.М.**, доктор економічних наук, професор, заступник директора Інституту агроекології і природокористування НААН (Україна, м. Київ); **Грановська Л.М.**, доктор економічних наук, професор, Херсонський Державний аграрний університет (Україна, м. Херсон); **Добряк Д.С.**, член-кореспондент НААН, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту агроекології і природокористування НААН (Україна, м. Київ); **Дребот О.І.**, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України, заступник завідувача відділу Інституту агроекології і природокористування НААН (Україна, м. Київ); **Дубас Р.Г.**, доктор економічних наук, доцент, проректор Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (Україна, м. Київ); **Лісовий М.М.**, доктор сільськогосподарських наук, завідувач кафедри НУБіП України (Україна, м. Київ); **Моклячук Л.І.**, доктор сільськогосподарських наук,



професор, завідувач відділу Інституту агроєкології і природокористування НААН (Україна, м. Київ); **Скидан О.В.**, доктор економічних наук, професор, ректор Житомирського Національного агроєкологічного університету (Україна, м. Житомир). **Тараріко О.Г.**, академік НААН, доктор сільськогосподарських наук, професор, головний науковий співробітник Інституту агроєкології і природокористування НААН (Україна, м. Київ); **Шершун М.Х.**, доктор економічних наук, доцент, керівник Поліського Центру Інституту агроєкології і природокористування НААН (Україна, м. Рівне); **Шкуратов О.І.**, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу Інституту агроєкології і природокористування НААН, секретар оргкомітету, (Україна, м. Київ); **Ковальські А.**, доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки сільського господарства і продовольства (Республіка Польща); **Колмиков А.В.**, доктор економічних наук, доцент, декан землевпорядного факультету Білоруської державної сільськогосподарської академії (Республіка Білорусь); **Накамура Т.**, доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки Університету Кобе Гакуїн (Японія); **Окабе Й.**, доктор економічних наук, професор, Університет Кобе Гакуїн (Японія); **Перрен Н.**, радник з питань сільського господарства Посольства Франції в Україні (Республіка Франція); **Собчик В.**, доктор сільськогосподарських наук, професор (Республіка Польща); **Цвіянович Д.**, доктор економічних наук, професор, директор Інституту аграрної економіки у Белграді (Республіка Сербія).

Згідно з планом роботи, конференція проходила у режимі пленарних і секційних засідань. Крім цього, відбулась екскурсія з виїздом на дослідні ділянки.

У рамках конференції прозвучали фундаментальні доповіді:

- **«Селоцентрична парадигма ринку землі»** (*Жук Валерій Миколайович*, член-кореспондент НААН, доктор економічних наук, професор, віце-президент Національної академії аграрних наук України);
- **«Еколого-економічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті Європейської інтеграції України»** (*Фурдичко Орест Іванович*, доктор економічних наук, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН,



директор Інституту агроекології і економіки природокористування НААН);

- **«Чи є іноземна допомога ефективною в зниженні рівня бідності?»** (*Накамура Тору*, доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки Університету Кобе Гакуїн);
- **«Бізнес перспективи культивування та переробки лікарських рослин в Україні»** (*Окабе Йошихіко*, доктор економічних наук, професор Університету Кобе Гакуїн);
- **«Методичні рекомендації з розробки робочих проектів землеустрою щодо зняття, переміщення та нанесення родючого шару ґрунту на малопродуктивні угіддя (землювання)»** (*Добряк Дмитро Семенович*, доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Інтеграція положень конвенції Ріо в сільськогосподарську політику України»** (*Тараріко Олександр Григорович*, академік НААН, доктор сільськогосподарських наук, професор, головний науковий співробітник Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Проблеми запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення»** (*Будзьяк Василь Миронович*, доктор економічних наук, професор, заступник директора Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Закон України про експорт необробленої деревини, всі за і проти»** (*Лицур Ігор Миколайович*, доктор економічних наук, професор ДУ «Інститут природокористування та сталого розвитку НАН України»);
- **«Досвід України в адаптації землекористування у галузі лісівництва до законодавства Європейського Союзу»** (*Дребот Оксана Іванівна*, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, заступник завідувача відділу Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Формування біоенергетичних агроландшафтів — основа продовольчої та енергетичної безпеки України»** (*Тараріко Юрій Олександрович*, доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН, *Дацько Людмила Валеріївна*, кандидат сільськогосподарських наук, *Дацько Мирон Осипович*, Інститут водних проблем і меліорації НААН);



- **«Міжнародна діяльність у природоохоронній сфері»** (*Шершун Микола Харитонович*, доктор економічних наук, доцент, керівник Поліського центру Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Особливості теоретико-методологічних засад інституціонального забезпечення завершення земельної реформи в Україні»** (*Ковалів Олександр Іванович*, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту агроекології і природокористування НААН);
- **«Роль неперервної освіти та наукового дослідництва у забезпеченні сталого розвитку»** (*Рідей Наталія Михайлівна*, доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова);
- **«Стратегічні пріоритети забезпечення екологічної безпеки в аграрному секторі економіки України»** (*Шкуратов Олексій Іванович*, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу Інституту агроекології і природокористування НААН; *Інга Грінфельде*, Університет сільського господарства Латвії);
- **«Фітотехнології для управління забрудненими стійкими пестицидами ґрунтами»** (*Моклячук Лідія Іванівна*, доктор сільськогосподарських наук, професор, Інститут агроекології і природокористування НААН).

Також на секційних засіданнях під час роботи конференції було заслухано більш, як 50 доповідей у межах основної теми міжнародної зустрічі, з якими виступили науковці з різних країн світу. Безперечно, цей форум науковців дав змогу підсумувати і узагальнити сторічні досягнення Дослідної станції лікарських рослин, обмінятися досвідом і, зрештою, отримати потужний імпульс для продовження діяльності станції, її подальшого розвитку.

А ще учасники конференції відвідали виставку продукції вітчизняних виробників для потреб лікарського рослинництва, фармацевтичних підприємств, продегустували фіточаї. Гостей зачарував спів хору «Мрія» села Березоточа з Полтавщини, що розкинулося поблизу Дослідної станції. Під ширі оплески міжнародної наукової спільноти колективу станції було вручено Почесну грамоту Верховної Ради України та державні нагороди.



Директор Дослідної станції лікарських рослин О.В. Устименко виголосив доповідь: «Внесок Дослідної станції лікарських рослин в розвиток лікарського рослинництва». Своє вітання науковцям присвятив настоятель Святопокровського храму села Березоточа протоієрей Роман Кулінич. Приємно здивував учених своєю масштабністю ботанічний розсадник та сортовий ресурс лікарських рослин селекції Дослідної станції. Незабутні враження на гостей справила екскурсія до Агарського монастиря.

ВИБРАНЕ З ВИСТУПІВ, ДОПОВІДЕЙ І НАУКОВИХ ПРАЦЬ ВЧЕНОГО

Наукова діяльність академіка Ореста Івановича Фурдичка є напрочуд плідною і багатогранною. Окрім очолювання ним однієї із провідних вітчизняних академічних наукових установ, вчений, як уже згадувалося, написав понад 280 наукових праць і монографій, є активним учасником різноманітних наукових форумів, симпозіумів, у т.ч. міжнародних, виступає з доповідями тощо. Принагідно хотілося б повернутися у рік 2013-й. Тоді, 12 березня, уся наукова спільнота за широкої представницької участі державних органів влади та громадськості відзначала 150-річчя від дня народження геніального українського ученого Володимира Вернадського, організатора і першого керівника Української академії наук. На цих урочистостях з доповіддю виступив і академік Орест Фурдичко. Варто у повному обсязі відтворити цей яскравий і глибоко змістовний виступ:

«Щедра українська земля дала світові чимало талановитих, яскравих особистостей.

Серед славетних синів нашого народу однією з наймасштабніших постатей є вчений-енциклопедист, природознавець, мислитель світового рівня **Володимир Іванович ВЕРНАДСЬКИЙ**. Його ім'я зіркою першої величини сяє на науковому небосхилі.

Він здобув визнання як основоположник багатьох нових наук і наукових напрямів, творець революційного вчення про біосферу, організатор і перший президент Української академії наук та багатьох наукових установ СРСР, геніальний теоретик, який визначив стратегію пізнання Всесвіту і законів розвитку цивілізації.



Авторитет ученого був незаперечним не тільки в Російській імперії, а потім — у Радянському Союзі, де він жив і працював, а й за кордоном. Про це свідчить, зокрема, обрання його академіком Імператорської академії наук, Академії наук України, Академії наук СРСР, Паризької і Чехословацької академії наук, почесним членом Асоціації наук Великої Британії і багатьох інших зарубіжних наукових товариств.

Володимир Іванович з діда-прадіда був українцем, і не лише етнічним, а й українцем-патріотом своєї землі.

Більша частина життя В.І. Вернадського пов'язана з Україною.

У Харкові минули його дитячі літа. В селі Великі Шишаки, що на Полтавщині, Вернадські мали садибу, куди майже щороку на літо приїздили всією родиною. Батько багато розповідав Володимирові про історію і культуру українського народу, про генеалогію сім'ї Вернадських. Адже вони належали до знатного українського роду. Прадід Володимира по батьковій лінії був із запорозької старшини, воював у війську Богдана Хмельницького.

Батько В.І. Вернадського — Іван Васильович — народився у Києві, закінчив Київський університет Св. Володимира, потім кілька років вивчав політичну економію за рубезжем. Завідував кафедрою політекономії у Київському університеті. Його друга дружина — українка Ганна Петрівна Константинович, за фахом учителька музики і співів.

12 березня 1863 року у Петербурзі народився Володимир Вернадський.

У 1868 р. сім'я переїхала з Петербурга до Харкова — одного з провідних наукових і культурних центрів тодішньої Російської імперії. Мальовнича українська природа і близьке за духом оточення благотворно впливали на формування юного Володі.

У 1873 р. Володимир стає першокласником Харківської гімназії. Але невдовзі родина виїздить за кордон (Відень, Прага, Дрезден, Венеція), де Іван Васильович стажується у галузі політекономії. Через кілька років Вернадські повертаються до Петербурга з його бурхливим політичним життям.

Тринадцятирічний Володя продовжує навчання у третьому класі Першої Петербурзької гімназії. Коло його інтересів уже в цей час досить широке: література, історія, природознавство і мови — російська, українська, англійська, польська, німецька.

У 1881 р. Володимир Вернадський вступає на природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету, де в ті часи викладала когорта видатних учених: Д.І. Менделєєв, В.В. Докучаєв, А.М. Бекетов, І.М. Сеченов, О.М. Бутлеров.

Його найближчим учителем став Василь Васильович Докучаєв, який сповідував прогресивну методологію наукових досліджень: вивчав предмети і явища у їх складних взаємозв'язках.

Володимир Вернадський швидко росте як науковець і громадянин. Ще у студентські роки він визначає кредо свого життя: «... Завдання людини полягає в тому, щоб приносити найактивнішу користь тим, хто її оточує».

Прагнучи бути корисним суспільству, Володимир стає членом одного з народницьких гуртків, де спілкується з багатьма прогресивними науковими і громад-



ськими діячами. Учасницею гуртка була й Наталія Єгорівна Старицька. Згодом В.І. Вернадський одружився з нею і прожив, за його словами, «душа в душу і думка в думку» майже 56 щасливих років.

Після закінчення університету працює у мінералогічному кабінеті цього закладу. Невдовзі його відправляють у відрядження до Італії, Німеччини і Франції для вдосконалення знань з мінералогії. Там він до самозабуття працює і вчиться.

Після закордонного стажування молодий науковець переїздить до Москви, де читає курс мінералогії та кристалографії у Московському університеті. Проте його думки вже сягають далеко вперед. Вернадський всерйоз захоплюється радіогеологією, біогеохімією, філософією.

На ті часи припадає оригінальне визначення ним геохімії. Ця нова наука, за його словами: «... вивчає хімічні елементи, тобто атоми земної кори, і наскільки можливо, — всієї планети. Вона вивчає їх історію, їх розподіл і рух у просторі-часі, їх генезис і співвідношення на нашій планеті».

Його докторська дисертація називалася «Явления скопления кристаллического вещества» (1897).

Різним аспектам кристалографії і генетичної мінералогії присвячена більшість праць вченого: «Лекции описательной геологии» (1899), «Основы кристаллографии» (1904), «Земные силикаты, алюмосиликаты и их аналоги» (1937), «История минералов земной коры» (1923).

У подальших етапах наукових пошуків Володимир Іванович віддавав перевагу розробці таких нових наукових напрямів геології, як геохімія, біогеохімія, радіогеологія і біосфера.

Вчення В.І. Вернадського про біосферу має величезне науково-практичне значення. Воно є основою пізнання законів розвитку природи, зокрема «колиски» людської цивілізації — Землі, та розробки заходів, необхідних для її охорони від негативних природно-техногенних змін і для передбачення цих змін. Це життєво необхідно сучасній людині, щоб вижити на планеті, забезпечити майбутнє для своїх нащадків.

Вернадський добре усвідомлював свою місію на Землі: «Мені судилося сказати людству нове в тому вченні про живу речовину, яке я створюю... Це є моє покликання, мій обов'язок, покладений на мене, який я повинен проводити в життя — як пророк, що відчуває всередині себе голос та закликає його до діяльності... Зараз я усвідомлюю, що це вчення може справити такий вплив, як і книга Дарвіна».

Основи вчення В.І. Вернадського про біосферу за останні три чверті століття фактично не зазнали змін, оскільки до нього важко додати щось принципово нове. За сучасними уявленнями, біосфера займає на суші товщу близько 12 км, а в межах океану — 17 км (теоретичний вертикальний максимум можливих проявів життя у верхніх шарах атмосфери лежить на висотах до 100 км). Нижня теоретична межа біосфери пролягає на глибині 25 км.

Головною рисою біосфери, як вважав вчений, є те, що у ній існує велика геологічна, можливо, космічна сила, планетарна дія якої не береться до уваги в уявленнях про космос, таких, що мають наукову основу. Ця сила є розум



людини, спрямована й організована воля її як істоти суспільної. Отже, біосфера під впливом освіченої людини з часом перетворюється в ноосферу — сферу розуму.

У кінці XIX століття В. Вернадський заявив про настання нового часу в еволюції живої речовини і життя на Землі — епохи регулювання її людським розумом. Академік В. І. Вернадський сформулював поняття “Ноосфера” в контексті навчання, що розвивалося ним, про біосферу, гуманістичну ідеологію і роль знання як планетарного явища.

Ноосфера, на думку Вернадського, означає “Сфера людської думки”. Слово походить від грецьких слів: nous — розум і sphaira — сфера.

У статті «Декілька слів про ноосферу» він пише: «Людство, взяте в цілому, стає могутньою геологічною силою. І перед ним, перед його думкою та працею, постає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно думаючого людства як єдиного цілого. Цей новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємось, і є «ноосфера».

У концепції В.І. Вернадського ноосфера є третьою в послідовності фаз розвитку Землі після геосфери (неживої матерії) і біосфери (біологічного життя).

Тобто людська думка стала найважливішою геологічною силою, яка формує земну кулю і життя на ній.

Ноосфера, за В.І. Вернадським, — це простір наукової думки, що створює місце існування. Організація керованої ноосфери, тобто стійкого і безпечного розвитку світової цивілізації, повинна була, на думку великого ученого, стати стратегією виживання людства. “Першопричина кризи — одвічний конфлікт матеріального і духовного в людині”, — вважав В.І. Вернадський.

Концепція ноосфери може, на нашу думку, стати новою доктриною, що дає змогу, якщо не ліквідувати, то, принаймні, мінімізувати негативні наслідки діяльності людства, зменшити загрозу знищення цивілізації.

На зламі XX і XXI століть людство зіткнулося з катастрофічними наслідками науково-технічного прогресу — глобальною екологічною кризою. Це принципово новий феномен, який поставив під загрозу питання фізичного виживання, продовження людського роду і розвитку всієї цивілізації.

Глобальна екологічна криза є критичною фазою стосунків і протиріч між Суспільством і Природою, обумовленою гігантським зростанням використання природних ресурсів, зміною ландшафтів, створенням нового антропогенного середовища і порушенням динамічної рівноваги в біосфері на різних рівнях її організації.

Стало очевидним, що подолання глобальної екологічної кризи пов’язане з рішенням питання про поєднання на етичній основі цілей економічного розвитку з підтримкою екологічної рівноваги і ресурсної стійкості. Найважливішими в цьому плані стали Конференція ООН у Ріо-де-Жанейро (1992) та Саміт Землі у Йоганнесбурзі (2002).

Чи готове людство сьогодні перейти на засади сталого розвитку? Для цього йому потрібні належний науково-філософський супровід і всеосяжна концепція. Необхідно розробити загальнопланетарну і регіональні програми розв’язання соціально-екологічних проблем, які стоять перед сучасною цивілізацією.



В останній своїй опублікованій праці «Несколько слов о ноосфере» (1944) В.І. Вернадський визначив кілька умов, які необхідні для настання ноосфери:

По-перше, людство має бути єдиним в інформаційному відношенні.

По-друге, оскільки ноосфера — явище всепланетне, людство повинне прийти до повної рівності рас, народів, незалежно від кольору шкіри.

По-третє, ноосфера не може бути збудована до припинення війн між народами світу.

На превеликий жаль, усвідомити про свою належність до біосфери й залежність від неї, людство, поки що, не може.

З 416 опублікованих за життя праць В. Вернадського 100 присвячено мінералогії, 70 — біохімії, 50 — геохімії, 43 — історії наук, 37 — організаційним питанням, 29 — кристалографії, 21 — радіогеології, 14 — ґрунтознавству, решта — іншим проблемам науки і історії.

До найважливіших його праць належать: «Биосфера» (1926), «Очерки о геохимии» (1934), «Биохимические очерки» (1940), «Несколько слов о ноосфере» (1944), «La biogeochimie» (1945), «The biosphere and noosphere» (1945).

Безцінним є вклад Вернадського у створення Української академії наук та універсальної Національної бібліотеки України, яка функціонувала під керівництвом тимчасового комітету на чолі з В.І. Вернадським (тепер — Центральна наукова бібліотека ім. В.І. Вернадського НАН України).

Володимир Вернадський також був прекрасним педагогом. Тривалий час він працював професором і ректором (з жовтня 1920 р.) Таврійського університету, виступав із науковими доповідями в багатьох університетах Західної Європи.

В 40-х роках В.І. Вернадський працює над створенням ядерної енергетики, перспективність якої він зрозумів ще кілька десятиліть тому, проте був почутий лише зараз, коли за розробку ядерного проекту взялась Америка.

Під час Другої світової війни В.І. Вернадський з дружиною був евакуйований до Казахстану, звідки вони повернулись до Москви лише наприкінці серпня 1943 року. Володимир Іванович відчуває, що час підбивати підсумки його земного життя, і зосереджується на написанні хроніки свого життя, історії зародження і розвитку ідей.

Учений-мислитель помер 6 січня 1945 року від крововиливу в мозок і похований на Новодівичому кладовищі у Москві.

Володимир Вернадський належить до справді знакових постатей у науці. Він один з найгеніальніших мислителів, які, за словами Льва Толстого, «здатні бачити через голови інших людей і століть», один з тих, кого називають пророками.

В історії науки важко знайти вченого, який би зробив так багато для людства, як В.І. Вернадський. Він був «хрещеним батьком» багатьох видатних учених сучасності, створив десятки нових науково-дослідних інститутів, музеїв, наукових шкіл. Праці вченого мають неоціненне світоглядне значення, оскільки доповнюють такі корінні поняття науки і філософії, як матерія, енергія, простір, час, Всесвіт.

Ім'я вченого присвоєно багатьом академічним інститутам, бібліотекам, кораблям тощо. Зокрема, Національній бібліотеці України.

Академія наук СРСР у 1945 році встановила грошову премію та золоту медаль імені В.І. Вернадського.



Починаючи з 1973 року, НАН України встановлено також премію імені В.І. Вернадського, а з 2003 р. — Золота медаль імені В.І. Вернадського Національної академії наук України.

У 1964 році іменем ученого названо гірський хребет у східній частині Антарктиди. Довжина його — понад 400 км, висота 1600 м.

У 1996 році заснована українська антарктична станція «Академік Вернадський».

26 березня 2003 року Національним банком України в обіг випущена ювілейна монета номіналом 2 гривні, присвячена академіку Вернадському.

На честь науковця названо два мінерали — «вернадит» і «вернадскит» та астероїд 2809 Вернадський.

Володимир Вернадський належав до тих патріотів України, які передбачали щасливе завтра свого народу, який обов'язково посяде гідне місце і в Європі, і в світі. Перед смертю вчений передав до Академії наук України свої спогади, в яких йшлося: «Я вірю у велике майбуття і України, й Української академії наук...».

Аналізуючи сьогодні стан нашої науки, дивуємося актуальності фактично всіх думок академіка В.І. Вернадського. Підтримкою нинішнім науковцям можуть стати мудрі слова геніального вченого, філософа і мислителя: «Понад усе необхідна зараз сила духу, спокійна сміливість думки і неоязкність розуму».

* * *

Фактично, за місяць до цього, 15 лютого 2013 року, академік Орест Фурдичко виступив з доповіддю на Президії Національної Академії Аграрних наук України. Тема доповіді — надзвичайно важлива: «**Наукове забезпечення формування екологічно безпечних агроландшафтів**». Під час написання цієї книги я мав унікальну можливість читати тексти багатьох доповідей і виступів академіка О. Фурдичка, щоразу переконаючись в їх неабиякому високому рівні. Однак, доповідь, про яку наразі йдеться, потрібно вважати особливою, концептуальною, адже в ній йдеться про екобезпеку нашої держави, шляхи наукового забезпечення основ екологічної безпеки України. Ця доповідь є пропозицією державі з визначення стратегії у вирішенні першочергових питань сьогодення. І справді, якщо подорожувати Україною, перетинаючи її територію зі сходу на захід або з півдня на північ, і навпаки, можна переконатися у плачевному стані навколишнього природного середовища: забруднені річки і озера, отруєні хімією ґрунти, вирубані ліси тощо, а ще, зачавлені туманом смогу вихлопних газів автівок



населені пункти в оточенні сміттєзвалищ. За останні десятиліття Україна безповоротно втратила і продовжує втрачати видове різноманіття тваринного і рослинного світу. Результати господарської діяльності людини, безупинно підштовхуваної стрімким розвитком науково-технічного прогресу, вже давно і надривно сигналізують нам про те, що у разі невжиття кардинальних заходів з охорони природи наші нащадки житимуть не у квітучій Україні, а в пустелі, ще й заваленій горами сміття. Ось чому доповідь академіка О.І. Фурдичка, яку він виголосив чотири роки тому, має бути почутою державою. З огляду на архіактуальність змісту доповіді, вважаю за доцільне подати її тут повністю:

«Успішний і стабільний розвиток суспільства неможливий без належного використання природних ресурсів у процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних та соціальних потреб людини. Проте в умовах домінування економічних інтересів порівняно з соціальними та екологічними, певних історичних і соціально-економічних причин, вад законодавства та управління в багатьох країнах, у т.ч. в Україні, тривалий час природно-ресурсний потенціал зазнавав нерационального використання, надмірного антропогенного навантаження, що спричинило погіршення його структури, прискорило процеси деградації, що, в свою чергу, суттєво позначилося на рівні продуктивності сільськогосподарського виробництва.

Сільське господарство України — найбільш природоємна галузь із могутнім природно-ресурсним потенціалом, який налічує 41,56 млн га сільськогосподарських угідь (54% території України), у т.ч. 32,49 млн га ріллі (55,0%), та 7,63 млн га природних кормових угідь — сіножатей і пасовищ (12,6%). У сільськогосподарському виробництві щороку використовується понад 10,9 млрд куб. м води, або 36,4% її загального споживання в країні. У перерахунку на одного мешканця України припадає 0,82 га сільськогосподарських угідь, у т.ч. 0,65 га ріллі, тоді як у середньому в Європі ці показники становлять, відповідно, 0,44 і 0,25 га. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи приусліві луки і пасовища та схиліві землі. Якщо Україна в Європі займає 5,7% території, то її сільськогосподарські угіддя — 18,9%, а рілля — 26,9%. Разом із тим ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому в Європі.

Необхідно підкреслити, що нинішня система ведення сільського господарства і використання природних ресурсів в Україні не відповідає вимогам збалансованого природокористування. Порушено, зокрема, екологічно допустиме співвідношення площі ріллі, природних кормових угідь і лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Для України характерним є надмірна освоєність земельних ресурсів (72%, замість допустимих 60% від загальної площі), критична розораність території (майже не має аналогів у світі — сягає 58%, замість допустимих 40%, для порівняння: у Великобританії — 18,5%, США — 25%, Угорщині — 37%, Франції — 48%),



недостатня площа лісів (15,7%, замість умовно оптимальних 20%) та еколого-стабілізуючих компонентів ландшафту загалом (лісів, незайманих заплав, природних лук і т.п. — 37%, замість 45%). Частка еродованих земель в Україні становить 57,4% від площі країни. Щорічне збільшення площ еродованої ріллі сягає 60 тис. га. За оцінкою експертів, близько половини сільськогосподарських угідь потребує оздоровлення від різних видів забруднення.

Якщо основною характеристикою екологічного стану агроландшафту є його структура, то економічним індикатором — є урожайність зернових культур. Поряд з тим урожайність зернових культур в Україні вдвічі нижча за середню в країнах Європейського Союзу.

Для всебічного висвітлення поставленої проблеми необхідно визначитися з поняттям «Агроландшафт».

Агроландшафт — це ландшафт, основу якого становлять сільськогосподарські угіддя, водні об'єкти та лісові насадження (зокрема лісосмуги та інші захисні насадження).

Сучасні агроландшафти — складні системи, які створені з різних елементів агроєкосистем (рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження), незначних за площею ареалів лісів, чагарників, лісосмуг, природних лук, боліт, торфовищ, водних об'єктів та розташованих на їхніх територіях доріг, комунікацій і будівельних споруд.

Однією із основних причин низької економічної ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні є стан і структура агроландшафтів.

За даними нашого Інституту, оптимальна структура агроландшафтів для України має бути така:

- рілля — 39,8%, або 24,0 млн га;
- сіножаті і пасовища — 29,1%, або 17,6 млн га;
- ліси — 24,8%, або 15,0 млн га.

Інститут агроєкології і природокористування НААН пропонує екологічну оцінку сільськогосподарських ландшафтів визначати за співвідношенням площі ріллі і сумарної площі еколого-стабілізуючих угідь (ліси, луки, болота, водні об'єкти), тобто за структурою агроландшафтів і співвідношенням їхніх елементів.

Ступінь порушення екологічної рівноваги в реальному співвідношенні ріллі і еколого-стабілізуючих угідь визначається за допомогою модифікованої шкали, яка дає можливість з високим рівнем точності оцінити екологічний стан агроландшафтів у широкому діапазоні: від оптимальних параметрів пропорції (коли ріллі менше ніж 20%, а еколого-стабілізуючих угідь більше ніж 80%), що властиво еталонним агроландшафтам, до абсолютно неприпустимих (коли частка ріллі більше ніж 70%, а еколого-стабілізуючих угідь менше ніж 30%), що свідчать про катастрофічний стан земель.

Порушення збалансованості елементів агроландшафтів, у т.ч. співвідношення площ ріллі, природних угідь, лісових і водних ресурсів, ускладнення соціально-економічної ситуації призвело до суттєвої деградації агроландшафтів, і насаперед, ґрунтового покриття:

- розвиток деградаційних процесів (водна, вітрова ерозія);



- втрата родючості ґрунту (зменшення вмісту гумусу, ущільнення ґрунтів, порушення балансу біогенних елементів, вторинні геохімічні аномалії тощо);
- збіднення біорізноманіття.

Як наслідок, все це спричиняє пониження продуктивності сільськогосподарських угідь.

Питання природокористування в Україні регулюється достатньою кількістю законодавчих актів, серед яких: Конституція України, Земельний кодекс України, Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про меліорацію земель» (2000), «Про охорону земель» (2003), «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (2003), «Про оцінку земель» (2004), «Про ратифікацію Європейської ландшафтної конвенції» (2005), «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (2007).

Поряд із тим у законодавстві і нормативних документах існує багато неузгодженостей, зокрема таких, котрі є наслідками незавершеності земельної реформи. Це стосується, насамперед, нових форм власності, ідентифікації власників природних ресурсів та відповідальності за їх стан, розподілу площі сільськогосподарських угідь в Україні за формами власності.

Окремо треба відзначити, що під час реформування власності на землю, у т.ч. на сільськогосподарські угіддя, ключовим еколого-стабілізуючим і меліоративним об'єктам, які водночас були і залишаються складовими елементами агроландшафтів (полезахисні лісосмуги, захисні насадження, гідротехнічні споруди тощо), належної уваги не приділяється. Вони, насправді, випали з системних спостережень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Не кажучи про землевласників і землекористувачів, які не взяли зобов'язань щодо обліку і відповідальності за утримання еколого-стабілізуючих і меліоративних елементів у стані екологічної рівноваги.

Цього не було передбачено у складі Державних актів на право власності чи постійного користування на земельну ділянку. Відповідна форма Державного акту, що затверджена Постановою Кабінету Міністрів України (в редакції від 12 листопада 2008 р. № 1019), містить лише план меж земельної ділянки, кадастровий номер тощо. Розділ «Обмеження (обтяження) щодо використання земельної ділянки або її частини» не передбачав і не передбачає обліку еколого-стабілізуючих і меліоративних об'єктів, їх стану і функціонального призначення, а також відповідальності землекористувача за їх збереження, до відновлення і посилення функціонального призначення.

Внаслідок цього, а також під впливом інших чинників, на сьогодні, фактично, втрачено достовірність обліку складових елементів агроландшафтів, у т.ч. полезахисних лісових смуг, захисних лісонасаджень, гідротехнічних споруд і систем.

Перевагою економічних інтересів над природоохоронними в землекористуванні є стан сільськогосподарської освоєності території держави.

Найвищий рівень сільськогосподарської освоєності території України (60%) мають центральні і південні регіони, до того ж в 13 областях цей показник сягає 70% і більше. Найменша сільськогосподарська освоєність території характерна



для областей Заходу і Півночі України. Найбільший фонд орних земель мають області, розташовані в зоні Лісостепу та Степу, де розораність сільгоспугідь значно перевищує екологічно допустимі рівні, досягаючи 80% і більше (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська області), а розораність сільгоспугідь Херсонської області сягає 90,2%. Найменшою розораністю сільгоспугідь характеризуються області зони Полісся.

Потужними еколого-стабілізуючими компонентами сучасних агроландшафтів, що забезпечують збалансоване функціонування агроєкосистем, є природні луки й пасовища. Найбільша питома вага сіножатей і пасовищ є характерною для структури сільськогосподарських угідь Полісся. Але саме поліські пасовища і сіножаті зазнали найбільшого радіонуклідного забруднення, і нині вони залишаються найбільш критичними екосистемами.

Важливим елементом агроландшафтів в Україні є землі, відведені під багаторічні насадження (сади, виноградники, ягідники тощо), розташовані, як правило, у приміських районах. Їхня площа — невелика, становить близько 2,2% від загальної площі сільськогосподарських угідь країни, або 1,5% від загальної території держави. Тому існує потреба у збільшенні кількості багаторічних насаджень, садів, виноградників, ягідників — приблизно вдвічі.

Нами проведено аналіз антропогенного навантаження та рівня екологічної стабільності земельних ресурсів України, що комплексно відображено в картографічному вигляді.

Чинна система оцінки екологічного стану агросфери в державі базується, в основному, на даних наземних польових досліджень, що не відповідає сучасним вимогам. Тому важливим є повсюдне впровадження засобів дистанційного зондування та ГІС-технологій з метою використання нових можливостей для процесів інтеграції України в європейські та міжнародні проекти.

У нашому інституті є певні напрацювання із застосування засобів дистанційного зондування. Так, за матеріалами космічного знімання з супутника Rapid Eye, на основі отриманої калібрувальної інформації та в межах визначеної маски «Орні землі», для конкретного адміністративного району у тестових полігонах можна визначити структуру посівів.

За такою ж схемою можна визначити і структуру агроландшафтів та оцінювати їх стан у таких градаціях: оптимальний, задовільний, критичний, кризисний та катастрофічний.

Розроблено також аналогічний алгоритм оцінки території за ступенем розвитку ерозії за трьома градаціями: кризова, критична, задовільна та коефіцієнтом щільності ярів за шістьма градаціями.

Для прикладу — це місця площинної ерозії в Канівському районі (за даними досліджень акад. О.Г. Тараріка)

Одним з базових завдань під час розроблення системи заходів з оптимізації агроландшафтів є детальний та всебічний аналіз нинішнього використання земель. Нагальним завданням для оптимізації структури земельних угідь є виведення з обробітку малопродуктивних орних земель. Дослідження наукових установ свідчать, що зниження в агроландшафтах розораності земельного фонду від 80–90



до 50–60% і — збільшення частки еколого-стабілізуючих об'єктів (луків, садів, виноградників та лісових насаджень) до 25–30% сприятиме значному обмеженню ерозійних процесів та підвищенню продуктивності агрофітоценозів. Наукові дослідження свідчать, що в економічному і екологічному аспектах не вигідно і нерационально щороку обробляти схили крутизною понад 3 градуси. Вони підлягають обов'язковому вилученню з обробітку. Найдоцільніше буде використати їх під постійне залуження або залісення.

Виведення орних земель з обробітку є складним і тривалим процесом, а тому рекомендують здійснювати це у кілька етапів: перший етап — виведення з обробітку земель на схилах понад 7 градусів (під суцільне залісення); другий — виведення земель на схилах 5–7 градусів (під пасовища з поліпшеним травостоєм); третій етап — виведення з обробітку орних земель крутизною 3–5 градусів (використовують під інтенсивне травосіяння, садівництво і виноградарство).

Виведення орних земель з інтенсивного обробітку здійснюють на основі складених проектів безпосередньо для кожного господарства.

На землях, що залишаються в інтенсивному обробітку, необхідно докорінно змінити структуру посівних площ.

Структура землекористування, що склалася в Україні, призвела до інтенсивної деградації агроландшафтів, насамперед, унаслідок розвитку ерозії земель.

Як основу управління процесами ерозії в агроландшафтах, нашим інститутом разом з Інститутом агролісомеліорації і лісового господарства ім. Висоцького розроблено лісомеліоративне районування території України за вітровою та водною ерозією (під керівництвом д-ра с-г. наук, А.П. Стадника): з урахуванням того, що вітровою ерозією систематично уражуються 6 млн га земель; водною ерозією — 13,3 млн га земель, що становить 32% від загальної площі, у т.ч. 10,6 га орної землі; в Україні внаслідок надмірної розораності території загальна площа еродованих та ерозійно небезпечних сільськогосподарських угідь становить близько 15 млн га.

Для припинення прояву деградаційних процесів, у т.ч. руйнування ґрунтового покриву, та поступового відтворення родючості сільськогосподарських земель необхідно створити належні умови для ефективного землекористування. Науковими дослідженнями і на практиці в Україні та за її межами доведено, що реальним ефективним заходом з екологічної оптимізації агроландшафтів є агролісомеліорація.

Однак лісомеліоративна інфраструктура захисних лісових насаджень, що склалася в країні, є недостатньо ефективною. Адже відомо, що лісові насадження є важливою компонентою, здатною підтримувати екологічну рівновагу агроєкосистем. Тому ліси в агроландшафтах відіграють важливу роль в оптимізації їх структурно-функціональної організації. Лісові насадження є своєрідним каркасом агроландшафтів. Нині — це особливо актуальна проблема, оскільки із активного господарського вжитку вилучається близько 10 млн га малопродуктивних і деградованих земельних угідь, 2 млн га із яких заплановано залісити.

В Україні створено близько 1,4 млн га захисних лісових насаджень різного цільового призначення, вони захищають тільки 40% орних земель. Для захисту іншої частини ріллі потрібне додаткове створення полезахисних лісових смуг.



Орієнтовно кількість їх повинна бути збільшена в 2–3 рази порівняно з існуючою, залежно від конкретних регіональних умов. І це за умови виконання повного обсягу створення всіх інших видів захисних лісових насаджень і збереження існуючих.

Аналіз сучасного ступеня повноти і завершеності систем захисних лісових насаджень і необхідності їх оптимізації свідчить, що полезахисна лісистість у країні становить лише 1,3%, зокрема у зоні Степу — 1,99, у Лісостепу — 0,84 і в Поліссі — 0,26%, що значно нижче оптимальної.

Показники загальної та полезахисної лісистості в країні свідчать, що вони значно нижчі за науково обґрунтовані нормативи. Загалом, площа захисних лісових насаджень різного цільового призначення, а також площа лісів, що виконують захисні функції, є недостатньою для того, щоб забезпечити екологічну стабільність агроландшафту (його стійкість, здатність зберігати структурну, функціональну і екологічну цінність під дією антропогенних чинників) і створити умови для ефективного господарювання.

Сучасний стан захисних лісових насаджень та їх систем різного цільового призначення не забезпечує захищеність сільськогосподарських територій та стабільне функціонування агроландшафтів України.

Площа полезахисних лісових смуг, за даними Мінагрополітики України на 01.01.2004 р., становить 442 тис. га. Площа інших захисних лісових насаджень — 212 тис. га, площа, зайнята чагарниковою рослинністю — 303 тис. га. Особливе занепокоєння викликає стан полезахисних лісових смуг, загальна площа яких неупинно зменшується. Це зумовлено з відсутністю на сьогодні належного державного контролю за їх збереженням і відповідного нормативно-правового механізму щодо їх утримання та обліку (у 2004 році востаннє було проведено інвентаризацію лісових смуг в Україні).

Окремої уваги потребує наукове забезпечення радіоактивно забруднених наслідком аварії на Чорнобильській АЕС значних площ агроландшафтів, які, як видно з структури радіоактивного забруднення територій України, представлені найбільш критичними в радіологічному відношенні сіножатями (19,5%), пасовищами (16,6%) та багаторічними насадженнями (0,4%). Особливо це стосується Житомирської, Рівненської та північної частини Київської областей. Разом з тим обстеження вказаних ландшафтів здійснювалось на початку 90-х років і нині потребує уточнення з урахуванням змін радіоекологічної ситуації, що спостерігалася впродовж останніх 20 років.

З метою раціонального господарського використання радіоактивно забруднених земель лісогосподарського призначення інститутом агроєкології і природокористування НААН ці радіоактивно забруднені лісові ландшафти запропоновано розділити на такі три категорії: радіаційно безпечні; радіаційно критичні; радіаційно небезпечні.

Для кожної категорії визначено чіткі обмеження щодо напрямів її використання. Аналогічну класифікацію доцільно розробити для земель сільськогосподарського призначення.

Особливу увагу слід приділити стану агроландшафтів у дослідних господарствах нашої академії. Оскільки рілля в структурі угідь становить понад 70%, то,



за нашою модифікаційною шкалою, стан агроландшафтів у мережевих господарствах академії характеризується як катастрофічний.

Інститутом агроекології і природокористування НААН власними силами проведено лісомеліоративне впорядкування захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг на території Сквирської дослідної станції НААН.

За матеріалами обстеження проведено розподіл: за типами полезахисних лісових смуг, головними породами, групами віку та конструкцією насаджень.

Здійснено лісомеліоративну оцінку захисних лісових насаджень за 6-бальною шкалою, на підставі якої надано рекомендації з впровадження відповідних господарських заходів, що сприятимуть максимальному підвищенню біологічної стійкості і меліоративній ефективності систем захисних насаджень.

Під час проведення лісомеліоративного впорядкування ми зіткнулися з відсутністю належних інструктивних рекомендацій з впорядкування полезахисних лісових насаджень у системі господарств нашої академії. Це дало підстави розробити та впровадити у виробництво «Методичні рекомендації з інвентаризації поліфункціональних лісомеліоративних систем дослідних господарств НААН».

Завершуючи доповідь, хочу зупинитися на пропозиціях, які ми пропонуємо до проекту Постанови:

1. Потребують подальших досліджень питання впливу високої насиченості структури посівів енергетичними культурами та нових агротехнологій на окремі елементи ландшафту.

2. У зв'язку зі зміною клімату необхідні подальші дослідження щодо напрямів покращення гідрологічного режиму агроландшафтів, шляхом управління поверхневим стоком. Важливим питанням є вивчення змін у структурі ентомофауни та збереження біорізноманіття.

3. Потребує наукового обґрунтування методологія розробки економічних механізмів стимулювання консервації деградованих земель, удосконалення нормативної бази формування водоохоронних агроландшафтів на засадах контурно-меліоративної організації території. Такий підхід надасть змогу більш ефективно вирішувати питання формування екологічно збалансованих агроландшафтів у межах критичних територій у процесі землевпорядкування.

4. Для розв'язання цієї актуальної проблеми сучасності потрібна концентрація зусиль у напрямках: нормативно-правовому, еколого-економічному, організаційному та наукового забезпечення, зокрема щодо організації Державного фонду економічного стимулювання за створення екологічно безпечних агроландшафтів.

Вважаю, що це і буде конкретним доробком нашої аграрної науки виконання такого важливого загальнодержавного завдання щодо ефективного та екологічного обґрунтованого використання земель і природних ресурсів у сільськогосподарському виробництві».

Таким чином, власна наукова робота Ореста Фурдичка і діяльність очолюваного ним інституту підпорядковані стратегічній меті, зміст якої полягає у науковій організації екологічної безпеки природних агроландшафтів України, — відновлення балансу, тобто екологічної рівноваги в навколишньому при-



родному середовищі. Ця важлива місія крок за кроком, з року в рік набуває рис найважливішої. А інакше й бути не може, бо тоді на Україну чекатиме розвиток сценарію за вже згаданим пророчим висловом Нільса Бора про загрозу всьому живому від людського недбальства. І щоб мати непохитну волю щоденно і напружено, із самовіддачею працювати в царині науки, без якої насправді не таким уже й ефемерним сприйматися буде людству ідея повернутися, як прийнято говорити, назад, у кам'яний вік, вченому треба усвідомити свою відповідальність перед країною і суспільством, перед Матінкою-природою, пам'ятаючи, що «Всі ми, люди, а до того ж, вчені за професією, взаємозалежні і взаємопотрібні. Проте найбільша сила, яка усіх має об'єднувати, усім допомагати завжди і в усьому, — це науковий оптимізм. У ньому, якщо йдеться про вченого, непереможність духу поєднується з непохитною вірою у краще майбутнє, яке він, представник чи посланець науки, повсякчас контролює та створює» (академік Орест Фурдичко).

Я спеціально зазирнув до словника іншомовних слів, аби уточнити значення терміна АГРО. Термін цей у перекладі з грецької означає поле; у складних словах відповідає поняттям «земля», «землеробський». Отже, як бачимо, знаковим є те, що Орест Фурдичко очолює саме ту академічну науково-дослідну установу, у назві якої є цей термін і завданням якої є вирішення питань, що прямо і безпосередньо стосуються землі.

Дитинство Ореста Івановича пройшло на Бойківщині, він змалечку, як і його батьки, діди і прадіди, пізнав працю на землі. І цій важкій фізичній праці через десятиліття, ставши видатним українським вченим, він не зрадив, а лише переформатував її в діяльність, покликану полегшити працю для інших, разом зі збереженням рідної української землі максимально безпечною як для Матінки-природи, так і для для нащадків. Сьогодні його праця — це наука, назва їй — агроекологія.

* * *

... Втомився протягом дня. Хоча втома приємна, бо ж улюблена робота приносить задоволення. Зранку, після годинного опрацювання документів, був до обіду у Верховній Раді, де



профільному Комітету з питань екології і ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС надавав потрібні консультації, потім взяв участь у засіданні вченої ради інституту. Опісля вирішувалися робочі питання з науковцями. Увесь цей час періодично вів ділові телефонні розмови. Отакої, виявляється, що нині навіть і не пообідав... Зиркнув на годинника- обідня перерва уже закінчилась... Такі завантажені робочі дні — фактично усі. Такий високий робочий ритм сам собі обрав. Але не шкодує про це. Та й уже не може інакше, бо звик ще на початку роботи в системі лісового господарства (а було це майже чотири десятки літ тому!) працювати наполегливо, добросовісно, відповідально. Годинник показував вже далеко по сьомій вечора, пора закінчувати черговий робочий день. Академік зняв окуляри, кинув погляд на картину свого друга-художника Михайла Безпальківа, яка не стільки прикрашає його робочий кабінет, скільки своїм високим реалістичним художнім наповненням знімає напруження, втому і подекуди знервованість, зібрався і попрямував до виходу з Інституту. Завтра буде новий день. Завтра буде знову праця. Праця, без якої він не мислить свого життя. Наука заволоділа Орестом Фурдичком всеціло, міцно і, з усього видно, назавжди.



* * *

Потиснувши руку вахтеру, Орест Іванович попрямував до свого авта. Вечірню тишу прорізав мобільний дзвінок — телефонував син Віталік: «Тату, скільки ти вже будеш на тій роботі? Ми з братом вже заскучали за тобою. А тут ще щось не виходить у розв'язанні задачі з математики. Ми на тебе чекаємо, мама вже вечерю приготувала», — скоромовкою випалив син.



УКРАЇНА
Міністерство освіти і науки України

**ДИПЛОМ
ДОКТОРА НАУК**

*Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет*

(Повне найменування кожного навчального закладу, наукової установи,
органу, до сфери управління якого належить заклад, установа)

**Фурдичко
Орест Іванович**
(Підписи, ім'я, по батькові)

захистив дисертацію за спеціальністю
Екологія

та здобув науковий ступінь
доктора
сільськогосподарських наук

На підставі рішення Атестаційної колегії
від **29 вересня 2015** р.
отримав диплом

ДА № 004618

Голова Атестаційної колегії
Учений секретар




UKRAINE
Ministry of Education and Science of Ukraine

**DIPLOMA
OF DOCTOR OF SCIENCE**

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

**Furdychko
Orest Ivanovych**

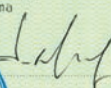

defended a thesis on specialty
Ecology

and received a degree
Doctor of
Agricultural Sciences

On the basis of the Attestation board decision of
29 of September 2015
received a diploma

DI № 004618

Head of Attestation board
Scientific secretary

ПОСТАНОВА № 8

президії всеукраїнської ради Товариства
лісівників України

15 травня 2014 р. м. Київ


Присутні: голова Товариства Ярецько О.П.
заступник голови Симонов С.А.
вчений секретар Мірошников В.В.

члени президії: Ведмідь М.М., Воронко В.В., Гульчак В.П.,
Капаків З.В., Корнієнко В.П., Кривов'язий С.Й.,
Парфенов В.А., Хроп А.К.

СЛУХАЛИ: вченого секретаря Мірошникова В.В. про відзначення
багаторічної плідної праці у лісовому господарстві України академіка
Фурдичка О.І.

ПОСТАНОВИЛИ: за багаторічну плідну роботу у лісовому господарстві
України, вагомий особистий внесок у лісівництво і природничу науку

Голова Товариства Ярецько О.П.
Учений секретар Мірошников В.В.



**ПОЧЕСНА
ГРАМОТА**

За багаторічну плідну роботу у лісовому господарстві
України, вагомий особистий внесок у лісівництво і природничу
науку

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

Фурдичко Орест Іванович -
директор Інституту агроєкології і природокористування
Національної академії аграрних наук України, академік

Голова Товариства лісівників України О.П. Ярецько



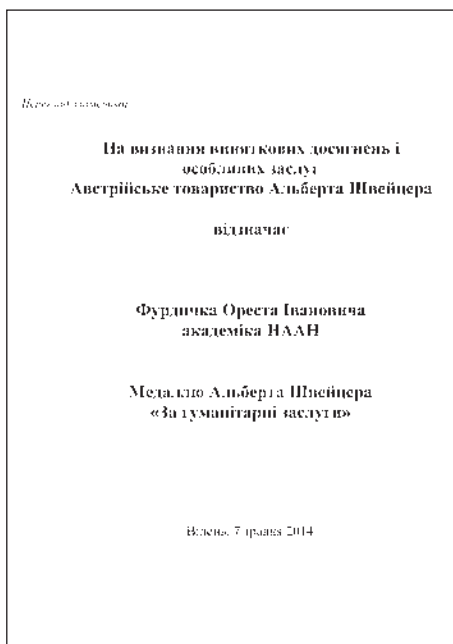
м. Київ, 15 травня 2014 року



«Я вже їду, скоро буду, чекайте на мене», — турботливо відповів щасливий батько. Авто виїхало з інститутського подвір'я і попрямувало вечірнім Києвом туди, де на батька, як завжди, з нетерпінням чекали двоє синів-школяриків і дружина Оксана. Сім'я для нього — найдорожче, без сім'ї, тобто без незрадливої у почуттях, діях і часові підтримки скоріше за все Орест Іванович як вчений не відбувся б.

Завдячуючи високому власному фаховому рівню науковця-агроеколога, академік Орест Фурдичко є постійно потрібним у наукових колах як України, так і поза її межами. Його думку високо цінять, до неї обов'язково прислуховуються і незмінно враховують. Без наукових розробок і досягнень вченого тепер уже важко обійтися, позаяк майже усі вони мають велике прикладне значення, насамперед для забезпечення стійкої екобезпеки природних агроландшафтів.

Залишається хіба що дивуватися високій енергійності, простіше кажучи, непосидючості вченого. Його прагнення донести до наукової спільноти концептуальні наукові погляди, актуалізовані необхідністю невідкладного вжиття заходів екологічного характеру в агросфері і лісовому господарстві, отримують жваву підтримку науковців Європи і Америки.





Академік Орест Фурдичко наділений рідкісним даром випереджувати час: глибоко усвідомлюючи існуючу поки що невідворотну глобальну зміну клімату на планеті внаслідок надто вже активної людської діяльності, з впливаючими звідси негативними наслідками для усього живого на Землі, знаний вчений-агроєколог України Орест Фурдичко завжди бажаний і на міжнародних наукових форумах.

З численних виступів на наукових конференціях на особливу увагу заслуговує доповідь на тему **«Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті європейської інтеграції України»**, що була проголошена ним 2 липня 2015 року. Ця доповідь є ґрунтовною науковою відповіддю академіка на сучасні виклики і одночасно гармонійно вписується у формат євроінтеграційних процесів в Україні.

«Шановні учасники і гості міжнародної конференції!

Актуальність порушеного питання обумовлено тим, що Україна визначила курс на інтеграцію до Європейського Союзу як стратегічну мету свого розвитку. Тому сучасні тенденції якісних зрушень в українському суспільстві, європейська інтеграція та розвиток міжнародних напрямів співпраці у сфері гарантії якості життя і здоров'я людини зумовлюють пріоритетність екологічних досліджень.

Питання екології і охорони навколишнього природного середовища на сьогодні, безперечно, є одним із пріоритетних завдань людства. Адже всі ми хочемо жити в чистому і затишному домі, дихати свіжим повітрям, пити чисту воду, споживати якісну і корисну їжу, виховувати вільними та здоровими наших дітей і онуків.

Але, на жаль, за оцінкою міжнародних експертів, Україна належить до країн з найскладнішою екологічною ситуацією — майже 10% її території охоплено глибокою екологічною кризою близькою до катастрофи, і майже 70% загальної земельної площі наближається до такого ж стану. А це значить, що ситуація, яка склалася, потребує переосмислення і розроблення нової стратегії й підходів до формування агросфери, що ґрунтуються на гармонізації взаємовідносин між природою та суспільством.

Екологічні проблеми агросфери України є складовими загальних екологічних проблем планети Земля. Людство вступило в нову еру свого існування, коли особливо гостро постають суперечності між зростаючими потребами людини і обмеженими можливостями нашої планети.

Потреби людини задовольняються переважно шляхом збільшення антропогенного навантаження на довкілля. Таке навантаження прийнято оцінювати показником «екологічний слід» (або показник тиску на природу). За розрахунками міжнародної неурядової організації «Всесвітня мережа екологічного сліду» нині «екологічний слід» людства майже у півтора рази перевищує здатність планети до відтворення ресурсів, а в Україні — у 1,4 раза станом на 2008 р.



Вагомий внесок в «екологічний слід» України робить агросфера, як видозмінена людиною частина біосфери для виробництва сільськогосподарської продукції, що забезпечує життєдіяльність суспільства і, насамперед, задовольняє його потреби в харчових продуктах і сировині для різних галузей промисловості.

За статистичними даними 2014 р., у перерахунку на одного мешканця України припадає 0,82 га сільгоспугідь, у т.ч. 0,65 га орних земель, тоді як у Європі у середньому ці показники становлять 0,44 і 0,25 га відповідно. Екологічно безпечною в Україні вважається лише 10% її території, тому в основі збалансованого розвитку держави має бути екологічний імператив.

Аналіз та узагальнення екологічного стану агросфери на основі комплексного підходу дали змогу визначити основні екологічні проблеми аграрного виробництва: забруднення, нераціональне використання та відтворення природних ресурсів; надмірне накопичення токсичних відходів і матеріалів; розвиток деградаційних процесів; радіоактивне забруднення земель внаслідок аварії на ЧАЕС; відсутність системних досліджень науки агроекології.

Тому екологічний стан агросфери в Україні потребує перегляду нинішньої концепції відносин з навколишнім природним середовищем та використання природних ресурсів у аграрному виробництві, переходу на принципи збалансованого розвитку, що відповідає поєднанню цілісності та взаємозалежності біосфери і суспільства.

Збалансований розвиток (Sustainable Development) — це соціально-економічно-екологічний розвиток життєздатного простору на основі всіх цінностей і особливостей території для сучасних та майбутніх інтересів поколінь.

До відома:

Переклад терміна «*Sustainable Development*» українською мовою дещо викривляє його суть. У законодавстві України утвердився термін «сталий розвиток», що є своєрідним оксимороном — сполученням поєднувальних за змістом слів (слово «сталий» асоціюється з постійністю та незмінністю, а «розвиток» передбачає динаміку, наявність змін). На нашу думку, термін «збалансований розвиток» дає можливість зробити наголос на необхідності інтеграції трьох складових — економічної, соціальної та екологічної.

Тому, переважно, ми використовуємо словосполучення «збалансований розвиток»!

Важливим критерієм екологічного імперативу є екологічний ланцюг якості життя і здоров'я людини.

За узагальненими багаторічними комплексними дослідженнями, нами розроблено концептуальну модель екологічного ланцюга якості життя і здоров'я людини, яка характеризується двома складовими.

Перша складова — це екологічна вертикаль сільськогосподарського виробництва, тобто екологічний ланцюг «від лану — до столу», що складається із компонентів екологічного оцінювання ґрунту, продукції рослинництва і тваринництва, технологій їх отримання і переробки, якості і безпечності продуктів харчування та питної води, а також рівня якості життя і здоров'я населення. Друга складова — це екологічна вертикаль стану довкілля щодо якості ґрунту, стану природних ресурсів, водних об'єктів, атмосферного повітря, що обумовлює безпечне середовище існування людини.

Саме ці дві складові й визначають рівень якості життя і здоров'я людини, що є основною цінністю кожного розвиненого європейського суспільства.



Агроекологія як фундаментальна основа формування агросфери, раціонального використання й відтворення природних ресурсів у сучасних складних екологічних та економічних умовах повинна визначати стратегію розвитку аграрного виробництва. Головною метою агроекології є забезпечення збалансованого виробництва якісної та безпечної продукції за умови збереження і відтворення природно-ресурсного потенціалу агросфери.

Нами було проаналізовано стан справ у країнах ЄС (на прикладі Польщі, Франції і Німеччини, що мають схожі природно-кліматичні умови, площу території і с.-г. угідь з Україною) щодо понять «Агроекологія» і «Агросфера».

Слід наголосити, що новий проект ЄС з агроекології (ARC 2020) визнано як ефективний напрям агроекології і пріоритетне завдання Спільної аграрної політики (САП).

В Україні та країнах ЄС поняття «агроекологія» та «агросфера» різняться за змістом, інтерпретацією та частотою вживання. Поняття «агросфера» рідко використовується у наукових дослідженнях та програмних документах, тоді як «агроекологія» — актуальна у назвах наукових і освітніх програм та навчальних спеціальностей.

До відома:

Агроекологія у країнах Європи розвивалася у таких трьох основних напрямках, як навчальна дисципліна, сільськогосподарська практика та екологічний рух. У 30-ті роки ХХ ст. у Європі були закладені наукові засади агроекології як навчальної дисципліни. З огляду на стрімку індустріалізацію сільського господарства у 60-ті роки ХХ ст., під агроекологією розуміється активний розвиток екологічного руху, що спрямований на захист навколишнього природного середовища. Ключовим етапом еволюції агроекології стали 80-ті роки ХХ ст., коли ця наука почала розглядатися у контексті сільськогосподарської практики.

Франція. У Франції розвиток агроекології відбувається паралельно з сільськогосподарською діяльністю та екологічним рухом. Агроекологія як конкретна навчальна дисципліна не набула популярності, незважаючи на те, що тут розміщується найбільша науково-дослідна організація в галузі сільського господарства в Європі — Французький інститут сільськогосподарських досліджень. У Франції агроекологія часто використовується як синонім до органічного або екологічного сільського господарства. За визначенням громадської організації «Agronomes & Vétérinaires без кордонів» агроекологія — це комплексний підхід до рослинництва, тваринництва та охорони навколишнього середовища. У Франції агроекологія була вперше охарактеризована як альтернативний спосіб ведення сільського господарства.

Німеччина. Інститут розвитку агросфери — провідна установа з питань сільськогосподарського виробництва, наукові дослідження якого спрямовані на вивчення екологічних процесів і технологій щодо збереження навколишнього природного середовища. Незважаючи на те що поняття «агроекологія» характеризується обмеженим вживанням, проте термін має давню традицію як навчальна дисципліна, з акцентом на біологічні та екологічні аспекти (Університет Георга-Августа-Геттінгена у Німеччині). У Німеччині агроекологія розуміється як екологія сільськогосподарських ландшафтів, завдання якої виявляти закономірності і механізми динаміки біорізноманіття та екологічних функцій сільськогосподарських ландшафтів.

Польща. У Польщі агроекологія є сучасним підходом до раціонального ведення сільського господарства, де за ведення сільського господарства увага акцентується не тільки на економічних аспектах, але також враховуються екологічні потреби. Значна увага приділяється агроекологічній освіті, зокрема відкрито нову спеціальність — «магістр наук агроекології». (Краківський університет сільського господарства), культурно-освітній та просвітницькій діяльності в галузі агроекології («Перехід на шлях агроекології» «Agroecologist: новини з агроекології, агро-лісівництва і пермакультури»). Крім цього, у контексті поняття «агроекологія» у Польщі вперше, порівняно з іншими країнами ЄС, йдеться про розвиток сільських територій.



Нашими дослідженнями доведено, що агроекологія і природокористування — це дві споріднені та взаємопов'язані між собою науки, які формують нову філософію пізнання агросфери та використання ресурсів живої і неживої природи.

Сучасна агроекологія на засадах комплексного системного підходу визначає шляхи переходу агроєкосистем на основи збалансованого розвитку. Це означає, що стабільне отримання необхідної кількості високоякісної конкурентоспроможної продукції повинно здійснюватися завдяки обмеженню витрат антропогенної енергії, поновленню природних ресурсів з мінімальним забрудненням навколишнього природного середовища та з урахуванням критеріїв раціонального природокористування і принципів біоетики.

З використанням кластерного аналізу і методу експертних оцінок нами було з'ясовано фактичний стан структури тематики наукових досліджень з агроекології та визначено за рангом напрями досліджень.

З урахуванням зауважень і пропозицій експертів щодо об'єднання деяких кластерів (напрямів) зроблено висновок, що оптимальна структура тематики наукових досліджень з агроекології має такий ранжируваний ряд: 1) екологічне оцінювання і нормування антропогенного і техногенного навантаження систем землеробства, обробітку ґрунту, захисту рослин, удобрення, агротехнологій на природні ресурси агросфери; 2) екологічний стан та оптимізація структури агроландшафтів, сільськогосподарських угідь, агробіоценозів; 3) основи екологічної безпеки в АПК (полютанти, ГМО, відходи виробництва, біологічні препарати); 4) агроекологічний моніторинг і наукові основи екологічного прогнозування розвитку агросфери (земель сільськогосподарського призначення, земель лісогосподарського призначення, земель водного фонду та сільських селітебних територій); 5) адаптація аграрного виробництва до прогнозованих змін клімату.

Тому ми і пропонуємо їх як основні напрями наукових досліджень з агроекології!

В аграрному виробництві України земельні ресурси відіграють провідну роль, оскільки є базою для виробництва продовольства та сировини для різних галузей промисловості. Станом на 01.01.2014 р. загальна площа сільськогосподарських земель в Україні становить 42,7 млн га (70,8% від усієї території країни — 60354,9 тис. га).

У процесі реформування економічних відносин щодо землекористування відбулися незначні зміни (близько 1%) у скороченні площі сільськогосподарських угідь, зокрема облікової категорії «рілля» (з 69,6% від загальної площі країни у 1990 р. до 68,8% у 2014 р.).

Вагомішими є результати реформування у розподілі ріллі за землекористувачами — станом на 01.01.2014 р. аграрні підприємства як юридичні особи мають у використанні 15,5 млн га (або 47,8% від її загальної площі) ріллі. Решта ріллі (17 млн га, або 52,2%) належить дрібним власникам і особистим господарствам селян, які мають обмежені можливості розвивати землеробство на рівні сучасних технологій.

Нашими дослідженнями обґрунтовано, що нормативно-правові акти щодо володіння і управління у галузі продуктивного землекористування потребують певного удосконалення.



Використовуючи дані Державного земельного кадастру України станом на 01.01.2014 р., а також логіко-причинні зв'язки з питань формування агроєко-систем і агроландшафтів, нами запропоновано новий облік структури використання земельних ресурсів за цільовим призначенням, з урахуванням їх видів за Земельним кодексом України.

Серед земельних ресурсів агросфери на особливу увагу заслуговують землі лісогосподарського призначення.

Відмінність виробництва лісогосподарської продукції від сільськогосподарської полягає в доволі довгому періоді ротації лісових насаджень, що виходить за межі життя окремої людини. Але створювані за цей період лісові екосистеми, що зазнали значних змін, є результатом господарювання на землі людини, свідомим вибором лісових порід, догляду за ними до досягнення віку стиглості (образно — сівозміни), заміни лісонасадження, яке досягло встановленого економічного призначення, новим, більш продуктивним.

Також встановлено, що продукція в аграрному секторі економіки та лісівництві виробляється за поєднання чотирьох принципово відмінних чинників: продуктивності землі (природний ресурс), променевої енергії Сонця (природний ресурс), техніки та біотехнологій виробництва і людської праці (антропогенний ресурс).

Хочу привернути Вашу увагу ще до однієї проблеми України — стану лісових екосистем. За площею лісів та запасами деревини Україна є державою з дефіцитом лісових ресурсів.

Лісовий кодекс України не дає визначення терміна «лісова екосистема», хоча вона є одним із найважливіших чинників формування загальних екосистем і доквілля.

Ми пропонуємо таке визначення цього терміна: *«Лісова екосистема — це еколого-економічна функціональна екосистема, що складається з окремих її компонентів у межах земель лісових. До її складу відносяться землі, які вкриті ліською, переважно деревною рослинністю природного чи штучного походження і тимчасово не вкриті ліською рослинністю внаслідок господарської діяльності чи стихійних явищ, організаційно-технологічного призначення тощо, а також земельні ділянки, надані органами влади для ефективного вирощування лісових насаджень з метою вилучення вирощеної деревини для виробництва лісових матеріалів чи отримання інших соціально-економічних та екологічних функцій і послуг».*

Таке визначення надає повне уявлення про об'єкти праці, обліку, звітності й спостережень поняття «ліс», що широко вживається у громадському дискурсі без належної його ідентифікації, як об'єктів екосистеми, так і стосовно суб'єкта господарювання.

Важливим об'єктом досліджень в агросфері є землі водного фонду. Водокористування в Україні здійснюється переважно нераціонально! Непроductивні витрати води збільшуються, а обсяг придатних до використання водних ресурсів унаслідок забруднення і виснаження зменшується. Фактично всі поверхневі водні джерела і ґрунтові води є забрудненими.

За рівнем раціонального використання водних ресурсів та якості води Україна, за даними ЮНЕСКО, серед 122 країн світу посідає 95 місце.



Питне водопостачання України майже на 80% забезпечується використанням поверхневих вод. Екологічний стан поверхневих водних об'єктів і якість води в них є основними чинниками санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Водночас більшість водних об'єктів за рівнем забруднення віднесено до забруднених та дуже забруднених.

Якість питної води не відповідає європейським стандартам, понад 30% води природних водойм — не відповідає чинним санітарним нормам.

Особливе занепокоєння викликає стан водозабезпечення сільського населення, оскільки централізованим водопостачанням забезпечено лише 25% сільських населених пунктів України.

Тому питання водозабезпечення в Україні є важливою екологічною, економічною і соціальною проблемою, яку потрібно розв'язувати на загальнодержавному рівні.

Слід зауважити, що чинна в Україні система екологічного моніторингу як важлива складова системи державного управління у сфері природокористування, екології та формування державної політики збалансованого розвитку функціонує на недостатньому рівні, не відповідає міжнародним і європейським стандартам та потребує принципового удосконалення. Тому необхідним є адаптація українського природоохоронного законодавства в частині екологічного моніторингу до законодавства Європейського Союзу.

У комплексі проблем формування умов для збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення, земель лісгосподарського призначення і земель водного фонду як найважливіших природних ресурсів агросфери важливою складовою є удосконалення системи агроекологічного моніторингу. Основним методом агроекологічного моніторингу є дистанційне зондування землі (ДЗЗ) для: прогнозування об'єктів виробництва сільськогосподарських культур; раннього запобігання ризикам і загрозам нестачі продуктів харчування; спостереження за станом сільськогосподарського землекористування; дослідження впливу змін клімату на стан сільськогосподарського виробництва.

Для цього нами була розроблена концепція науково-технічної програми «**Моніторинг агроресурсів, прогнозування їх стану з метою забезпечення конкурентоздатності АПК та продовольчої безпеки України (Агрокосмос)**».

Стабільність і збалансованість розвитку агросфери визначається станом агроландшафтів.

Основним компонентом агроландшафтів, що найефективніше забезпечує їх екологічну стабільність, є захисні лісові насадження (ЗЛН). Лісові меліорації в системі агроландшафтів сприяють покращанню екологічних, агролісомеліоративних та природоохоронних умов і забезпечують стійке функціонування аграрного виробництва. Тому для забезпечення екологічної стабілізації агроландшафтів першочерговим є впровадження у практику розроблених нами ландшафтно-екологічних основ оптимізації систем ЗЛН.

Для організації та ведення лісомеліоративних заходів в агроландшафтах на засадах збалансованого розвитку та підвищення ролі лісомеліорації в економіці країни нами вперше розроблено Концепцію управління агроландшафтами в Україні як систему науково обґрунтованих методів процесу такого управління,



що поєднує агротехнічні та лісомеліоративні заходи. Концепцію спрямовано на збереження природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів. Її впровадження сприятиме збалансованому використанню, збереженню та відтворенню природних ресурсів агросфери України, впровадженню положень Європейської ландшафтної конвенції (2000).

Основною складовою агроландшафтів і найбільш уразливою ланкою в них є орні землі, оскільки вони зазнають найбільшого і постійного антропогенного і техногенного навантаження.

З урахуванням міжнародного досвіду, основних положень природоохоронних конвенцій та інших європейських нормативних документів доведено, що екологічної стабілізації агроландшафтів можна досягти шляхом оптимізації їх структури за екологічно збалансованого співвідношення між складовими.

На основі власних багаторічних досліджень та узагальнень запропоновано модель структурно-функціональної організації збалансованих агроландшафтів України.

Для створення оптимальної структури агроландшафтів необхідно оптимізувати співвідношення земельних угідь різного цільового призначення, що забезпечить їхнє стійке функціонування та одержання найвищої продуктивності.

З цією метою необхідно зменшити частку ріллі з 54 до 40% (24,0 млн га) та — збільшити частку еколого стабілізуючих угідь: сіножатей і пасовищ — від 13 до 29% (17,6 млн га), лісів, багаторічних і захисних насаджень — від 19 до 25% (15,0 млн га). Це наша пропозиція, і вона відповідає вимогам міжнародних документів і природоохоронних конвенцій.

Конституцією України (статті 16 і 50) гарантується екологічна безпека нам — громадянам України, та безпечно для життя і здоров'я довкілля.

Екологічна безпека аграрного виробництва визначається якістю сільськогосподарської продукції і станом навколишнього природного середовища, що є найважливішими чинниками якості життя людини.

Вступ України до СОТ та підписання Угоди про асоціацію з ЄС зобов'язують нашу країну імплементувати вимоги директив та регламентів ЄС щодо сільськогосподарства та харчової промисловості. Нині активно розвивається процес гармонізації національних і європейських стандартів та поетапне розроблення технічних регламентів, у т.ч. з питань безпечності та якості харчових продуктів відповідно до вимог ЄС.

В Україні внаслідок Чорнобильської катастрофи станом на 01.01.2014 р. залишаються забрудненими близько 5,4 млн га земель, з них 1,2 млн га сільськогосподарських угідь із щільністю радіоактивного забруднення ґрунту цезієм-137 (^{137}Cs) понад 37 кБк/м² кілобекерель на квадратний метр.

Основним чинником радіаційної небезпеки для населення на нинішньому етапі є внутрішнє опромінення через надходження радіонуклідів до організму людини з продуктами харчування.

Встановлено, що саме внаслідок споживання сільськогосподарської продукції реалізується близько 95% загальної дози опромінення населення.

Пріоритетними напрямками наукового забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції на радіоактивно забруднених територіях слід вважати:



обґрунтування пріоритетів розвитку виробництва, відновлення природної ландшафтної структури угідь, відновлення великотоварного виробництва з відродженням м'ясного скотарства, удосконалення системи радіологічного контролю.

Світовий досвід свідчить, що ефективним напрямом підвищення екологічної безпеки аграрного виробництва є розвиток органічного землеробства. В Україні, незважаючи на законодавчу невизначеність, органічне виробництво стабільно розвивається. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, становить близько 400 тис. га.

Слід зауважити, що розроблені нами вимоги до створення спеціальних сировинних зон для виробництва дитячого харчування з урахуванням міжнародних стандартів можуть бути підґрунтям для впровадження органічних технологій і поступового переходу до органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні.

До відома:

Інститут агроєкології і природокористування з 2005 р. є членом Національної асоціації виробників дитячого харчування, молочноконсервної та сокової продукції (Укрконсервмолоко). Тому плідно працює над питанням виробництва високоякісної продукції для дитячого харчування. З цією метою було розроблена і удосконалюється нормативна база, що враховує міжнародні нормативні документи, регламенти, директиви та постанови Європейського Союзу, вимоги НАССР, а саме: науково-методичні підходи до експлуатації спеціальних сировинних зон, спосіб визначення відповідності земель сільськогосподарського призначення вимогам спеціальних сировинних зон.

Важливою складовою агросфери є сільські селітебні території, де проживає близько 1/3 населення України і виробляється майже 2/3 продуктів харчування і сільськогосподарської сировини.

Реформування в агропромисловому секторі економіки держави призвело не лише до соціального і економічного занепаду села, але й істотно погіршило екологічний стан сільських селітебних територій. Це сталось внаслідок зміни структури виробництва сільськогосподарської продукції на сільських селітебних територіях і відповідного збільшення антропогенного навантаження на природні ресурси агросфери.

Однак нашими дослідженнями доведено, що агроєкологічний стан ґрунту, якість продуктів і питної води в сільських населених пунктах не відповідають чинним санітарно-гігієнічним нормам.

Шлях до європейської інтеграції та європейських стандартів життєдіяльності обумовлює необхідність розв'язання проблеми збалансованого розвитку сільських територій. Це потребує комплексного підходу з урахуванням того, що сільські території є не тільки основою для аграрного виробництва, а й середовищем проживання сільського населення з певними соціально-економічними та екологічними потребами.

Дозвольте привернути Вашу увагу на узагальненні основних наукових положень доповіді.

1. Агросфера як видозмінена людиною частина біосфери для виробництва сільськогосподарської продукції істотно впливає на стан екологічної безпеки всієї території України.



2. Агроекологія як фундаментальна основа формування збалансованої агро-сфери, раціонального використання й відтворення природних ресурсів повинна визначати стратегію розвитку аграрного виробництва.

3. Для наукового забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні, що стосуються збалансованого розвитку агросфери, нами встановлено 5 пріоритетних напрямів наукових досліджень з агроекології.

До відома:

- екологічне оцінювання і нормування антропогенного та техногенного навантаження на природні ресурси агросфери;
- екологічний стан та оптимізація структури компонентів агросфери;
- основи екологічної безпеки в АПК;
- агроекологічний моніторинг і наукові основи екологічного прогнозування розвитку агросфери;
- адаптація аграрного виробництва до прогнозованих змін клімату.

4. Стабільність і збалансованість розвитку агросфери визначається станом агроландшафтів. Екологічної стабілізації агроландшафтів можна досягти завдяки оптимальній просторовій організації їх структури за екологічно збалансованого співвідношення між складовими.

5. Шлях до європейської інтеграції та європейських стандартів обумовлює необхідність розв'язання проблеми збалансованого розвитку сільських територій та екологічної безпеки аграрного виробництва.

І на завершення своєї доповіді, хочу навести цитати визнаних вчених-аграріїв, екологів — М.В. Зубця і О.О. Созінова:

«Аграрна наука свою владу, що живиться знаннями про закони природи, використовує лише для блага людини. Вищої мети, ніж служіння їй, для нас, учених-аграрників, не існує...» (М.В. Зубець, академік НААН, Герой України).

«Наукою, яка покликана формувати нову філософію агросфери, є агро-екологія. Саме вона вирішує не лише проблеми аграрного виробництва і збереження довкілля, а й створює умови для кращого життя наступних поколінь і відродження традиційних духовних цінностей українського села» (О.О. Созінов, академік НАН України, НААН)».

Ця доповідь є унікальною своєю універсальністю, адже в ній — не лише бачимо загальну картину стану природних агроландшафтів в Україні, але й напрями наукового забезпечення виходу держави із складної екологічної ситуації, яку маємо на сьогодні. Крім цього, академік, зауваживши в доповіді про розбіжність у наповненості змісту понять таких фундаментальних термінів, як агроекологія і агроландшафти, наполягає на пропозиції про нівелювання розбіжностей у рамках євроінтеграційних кроків України. Як і в своїх наукових працях, виступах, доповідях, тут важко також не помітити новаторських наукових ідей вченого Ореста Фурдичка: чого тільки варта його ідея про



екологічний імператив, який має бути в основі збалансованого розвитку держави.

Хочеться ще раз підкреслити актуальність думок академіка Ореста Фурдичка з цієї доповіді, а саму доповідь назвати блискучою.

Науковий доробок ученого Ореста Фурдичка — значний за обсягом, ґрунтовний і дуже важливий, а значить, потрібний нашій державі, йому властива багатовекторність. Окрім вже згаданих вище аспектів його наукової діяльності, покажемо і те, що вчений написав і видав не одну книгу, до яких я хочу насамперед привернути увагу, зокрема до фундаментальної праці «Агроекологія». Ця книга вийшла друком у київському видавництві «Аграрна наука» 2014 року. У передмові до неї автор використав епіграф — слова видатного українського вченого в галузі сільського господарства академіка О.О. Созінова про те, що агроекологія є наукою, що покликана формувати та вирішувати проблеми аграрного виробництва та збереження навколишнього природного середовища, створюючи тим самим кращі умови життя для наступних поколінь. Зміст цієї книги-монографії присвячено дослідженням науки агроекології. Автор дає чіткі визначення завдань цієї надважливої для збалансованого розвитку держави науки і подає опис її методології.

Також у монографії узагальнено та систематизовано результати фундаментальних і прикладних досліджень з питань агроекології, природокористування, екологічної безпеки аграрного виробництва, розвитку сільських територій, радіоекології тощо. Фактично, ця книга — своєрідний орієнтир для кожного з нас, орієнтир з пошуку відповідей на одне з найболючіших питань сучасності, адже байдужість до охорони довкілля, зокрема природних агроландшафтів, може зрештою закінчитися планетарним екологічним апокаліпсисом. Ось чому ця монографія розрахована не лише на науковців, викладачів вузів і студентів, але й на широке коло читачів.

Актуальним серед новітніх суспільних істин нині є твердження про те, що володіє світом той, хто володіє інформацією. Перефразовуючи це твердження, його слід сприймати у такому трактуванні: володіє квітучим світом той, хто володіє інформацією про методи і способи його збалансованого розвитку.



Без перебільшення, **книга-монографія академіка Ореста Фурдичка «Агроекологія»** — ґрунтовний путівник для заблукалих у нетрях закоцюблого екологічного невігластва.

Двома роками раніше, у тому ж таки видавництві побачила світ **монографія «Основи управління агроландшафтами України»**, яку учений О. Фурдичко написав у співавторстві з А. Стадником, доктором сільськогосподарських наук, визначним вітчизняним фахівцем з екології. Анатолій Петрович Стадник є академіком Лісівничої академії наук України, професором. У 2007–2011 роках він працював завідувачем відділу природокористування та охорони навколишнього природного середовища в Інституті агроекології і природокористування НААН. Академік А. Стадник — автор понад 170 наукових праць і монографій.

У передмові до монографії її автори акцентують увагу на тому, що:

- вітчизняна лісомеліоративна інфраструктура захисних лісових насаджень є малоефективною;
- еколого-економічні збитки від ерозії ґрунтів вимірюються мільярдами гривень;
- погіршується екологія довкілля через неправильне природокористування.

Автори цієї наукової праці резюмують:

«В ситуації існуючого сільськогосподарського виробництва основною умовою підвищення його ефективності є стабілізація компонентів агроекосистем шляхом установлення раціонального їхнього співвідношення та наступної оптимізації, у результаті якої забезпечиться їхнє стійке функціонування, а також одержання найбільшої продуктивності».

Монографія написана за результатами дослідження стану і структури земельного фонду, полезахисних і захисних лісових насаджень різного цільового призначення та їхніх систем, сільськогосподарських культур під впливом екологічних чинників. Методи цих досліджень ґрунтувалися на системному та комплексному підході до вивчення захисних лісонасаджень та їхніх екосистем як багатофункціональних просторово-цільових форм у агроландшафтах.

Далі йдеться, що: «Для визначення антропогенного впливу на агроландшапти застосовували розроблену оригінальну



методику оцінки стану земельного фонду України за проявами перспективних природних факторів...». Автори монографії підкреслюють, що науковою новизною одержаних результатів є дані, які розв'язують проблему ландшафтно-екологічної оптимізації систем зелених лісових насаджень в агроландшафтах України як основи для управління агроландшафтами лісомеліоративними методами.

Щодо практичного значення отриманих результатів, академіки Орест Фурдичко і Анатолій Стадник наголошують у передмові до монографії, що отримані результати досліджень «мають теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку агролісомеліорації як науки і практики».

За великим рахунком, і як про це сказано в анотації до цієї наукової праці:

«... узагальнено практичний досвід, наукові результати, а також сучасні уявлення щодо проблеми оптимізації полезахисних та захисних лісових насаджень різного цільового призначення в агроландшафтах України на основі збалансованого розвитку і запропоновано шляхи управління агроландшафтами лісомеліоративними методами».

Новаторським тут є те, що автори монографії, запропонували лісомеліоративне районування України як ландшафтно-екологічну основу оптимізації систем захисних лісових насаджень в агроландшафтах лісомеліоративних районів України.

Зрозуміло, що ця книга призначена для керівників агроформувань, науковців, землекористувачів, агролісомеліораторів, фахівців сільськогосподарських підприємств та з охорони навколишнього природного середовища, які займаються питаннями використання й охорони природних ресурсів агросфери, а також викладачів, аспірантів, докторантів і студентів вищих навчальних закладів екологічного профілю.

Узагалі ж, ученому Оресту Фурдичку притаманна рідкісна сьогодні якість — він не відмежовує свою наукову діяльність від виявів громадянської позиції. Увесь його творчий доробок пронизаний цим. Багаторічна наукова робота над пошуком розв'язання проблеми екологічного стану природних агроландшафтів в Україні стала не лише предметом його фаху, але й біллю душі, сенсом життя. Лише небайдужість спонукає до



кристалізації чіткої громадянської позиції, якою вона і є у академіка. Йому небайдужа якість життя майбутніх поколінь українців. Орест Іванович сам є батьком чотирьох дітей, з яких двоє — ще школярки, а також має онуків, а тому через призму цього фактора його буде хвилювати Україна і те, якою вона буде через п'ять, десять, п'ятдесят і більше років — квітучою, з неповторними природними ландшафтами чи по-варварськи знищеною екологічними дикунами-нігілістами.

* * *

Перед самісіньким закінченням 2016 року я приїхав до Києва, аби зустрітися з Орестом Івановичем щодо уточнення деяких моментів у зв'язку з написанням мною цієї книги. На роботі, в Інституті агроєкології і природокористування, вченого я не застав — якраз у цей час він виступав з доповіддю на засіданні Президії Національної академії аграрних наук України.

Мене анітрохи не засмутило те, що зустріч відтермінується, навпаки, вкотре я мав можливість переконатися у тому, що директор інституту незмінно віддає перевагу рухові, активній діяльності, а не кабінетному комфорту. Разом з тим, мене інтригувало: у період, коли більшість керівників високого рангу за тиждень до новорічно-різдвяних свят в авральному порядку напружують підлеглих одним махом закрити усі накопичені протягом року прогалини, а ще ж не забути подбати про наповненість святкового столу як для корпоративної, так і для домашньої вечірок, чому це раптом відомий український вчений робить доповідь в академії.

Ця моя цікавість, як з'ясувалося трохи пізніше, отримала сатисфакцію: доповідь вчергове містила новаторські ідеї — про створення Інформаційно-аналітичного центру зі збору супутникових даних за результатами спостережень за динамікою кліматичних процесів «Агрокосмос» та відповідного наукового підрозділу щодо вивчення цієї динаміки.

То ж ознайомимося зі змістом цього цікавого виступу. Я навмисне взяв до уваги саме тези, адже у такий спосіб можна найповніше простежити за ходом думок ученого, досягнути їх глибини.



**Тези виступу академіка НААН О.І. Фурдичка
на засіданні Президії НААН 22 грудня 2016 р.**

«НАУКОВІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ В ЗОНІ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ЗА УМОВ ЗМІНИ КЛІМАТУ»

1. Про зміни клімату — як глобальну екологічну проблему.

Міжнародна політична спільнота і вчені, дослідники досягли глобального консенсусу в тому, що антропогенна діяльність стала визначальним чинником кліматичних змін, які ми наочно спостерігаємо — підвищення температури, непередбачуваний характер стихійних явищ, що викликає природні катаклізми (у т.ч. посухи, спеку тощо).

Нині клімат розглядається як особливо важливий природний ресурс, здатний приносити користь та вигоду країнам і народам там, де він сприятливий, і, навпаки, збитки — там, де він є нестабільним і мінливим.

Наукові спостереження і моделювання майбутніх кліматичних змін свідчать про те, що частота екстремальних кліматичних явищ постійно зростає. У доповіді, підготовленій ООН зі зменшення небезпеки лих (явищ), повідомляється, що матеріальні втрати держав через кліматичні зміни становлять близько 6 трлн доларів США.

Вченими доведено, що наслідки змін клімату матимуть значний вплив на економіку і забезпечення продовольством населення планети.

2. Актуальність для України і аграрної галузі.

Питання змін клімату є надзвичайно актуальними для аграрної науки та сільськогосподарського виробництва України. Ці питання неодноразово розглядались на засіданнях нашої Академії.

Україна належить до числа регіонів, де процеси зміни клімату в бік потепління протікають досить динамічно, що простежується в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України, і навіть у зоні Полісся. Отже, адаптація агроєкосистем до змін клімату, і зокрема до зростання посушливості, набуває в сільськогосподарському виробництві пріоритетного значення.

З одного боку, це стосується раціонального використання додаткового теплового ресурсу, а, з іншого, — врахування додаткових ризиків для збалансованого розвитку агроєкосистем.

Дані О.Г. Тараріка.

Дійсно, на території Західного Полісся, як і загалом в Україні, спостерігається суттєве потепління клімату, з одночасним посиленням його контрастності. Зокрема, значно почастишали тривалість посушливих періодів, що потребує внесення відповідних коректив у технології аграрного виробництва, підвищення мобільності виконання окремих технологічних операцій заходів, особливо, пов'язаних з передпосівною підготовкою ґрунту та посіву.

Хотів би наголосити, що в умовах змін клімату особливо важливе значення має оперативна супутникова інформація щодо температурного режиму, умов зволоження, а також стану посівів, що дає змогу своєчасно виконувати і коре-



гувати різноманітні управлінські рішення з адаптації аграрного виробництва до кліматичних змін та мінімізувати ризики прояву кризових явищ.

Отримана в нашому Інституті супутникова інформація та її фаховий аналіз дали змогу здобути не тільки оперативні дані щодо температури, зволоження посівного шару ґрунту та стану рослинності, але й виконати прогностичну оцінку цих параметрів на ближню (2025 р.) і віддалену перспективу.

В умовах 2016 року на весні (травень) у всьому регіоні Полісся через високу температуру проявлялись посушливі явища. Така ж ситуація спостерігалась в умовах 2015 року. Більш сприятлива ситуація спостерігалась в 2016 році у зоні Лісостепу і Полісся.

Відповідно, за індексом здоров'я рослинності це вплинуло і на стан посівів.

У середині жовтня, тобто в оптимальні терміни посіву озимих, в умовах 2016 року на території Полісся, особливо Західного, також спостерігалась висока температура, що негативно вплинуло на стан рослинності, зокрема і в Рівненській області.

В умовах Західного Полісся стан зволоженості ґрунтів був близьким до критичного, і навпаки, в зоні Степу — оптимальним, що обумовлено рясними опадами в цій зоні.

Спостерігається збільшення температури на території Рівненської області, починаючи з 1982 року. Чітко простежується її поступове зростання. Якщо збережеться така закономірність, то до 2025 року температура повітря додатково підвищиться, порівняно з історичним періодом (1982–2015 рр.), на 0,50С, а до 2050 року — на 1,00С, що загалом є позитивним для зони Полісся. Про це свідчить збільшення показника NDVI, тобто стану рослинності.

До 2025 року температура повітря підвищиться в зоні Полісся на 0,57°С, а до 2050 р. на 1,37°С. У підсумку, температурні умови зони Полісся наблизяться до умов Лісостепу, що потребуватиме дуже серйозного наукового супроводження адаптаційних заходів, спрямованих, насамперед, на доведення параметрів родючості дерново-підзолистих ґрунтів до параметрів, принаймні, сірих опідзолених.

Отже, можна зробити висновок про важливість отримання оперативної супутникової інформації та відповідних прогностичних оцінок змін клімату та їх вплив на аграрне виробництво.

З метою посилення інноваційного розвитку агроєкосистем, у т.ч. і в зоні Полісся в умовах змін клімату необхідним стає залучення аерокосмічної інформації у сферу аграрного виробництва та його своєчасної адаптації до змін клімату.

Актуальним в цьому аспекті є створення в рамках Академії інформаційно-аналітичного центру «Агрокосмос», в структуру якого входитиме і електронне видання інформаційно-аналітичного бюлетеня «Агрокосмос», який буде розміщено на сайті Національної академії аграрних наук та Інституту агроєкології і природокористування. Незважаючи на неодноразове обговорення, у т.ч. на засіданнях президії НААН, проблема використання супутникової моніторингової інформації та технологічних можливостей залишається відкритою.

Тому, користуючись можливістю, дозвольте передати наші пропозиції щодо створення інформаційно-аналітичного центру НАЦ «Агрокосмос» у складі Інституту агроєкології і природокористування.



Пропозиції.

1. Поглибити наукові дослідження з проблем змін клімату та адаптації аграрної галузі до нових умов — це має бути пріоритетом у кожній програмі наукових досліджень НААН, які стосуються і землеробства, і рослинництва, і селекції, водних і ґрунтових ресурсів тощо;

2. Про створення наукового підрозділу щодо вивчення динаміки кліматичних процесів і їхній вплив на розвиток економіки був лист-звернення від дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів нашої академії, у якому йшлося про започаткування наукового підрозділу — «Відділення адаптації економіки аграрного виробництва до змін клімату» при Інституті агроекології і природокористування НААН за рахунок резервів НААН;

3. Щодо створення інформаційно-аналітичного центру НААН «Агрокосмос» для координації досліджень з питань оперативного моніторингу стану агресурсів і виконання прогнозних оцінок, підготовці управлінських рішень.

... У час, коли академік Орест Фурдичко виголошував цю доповідь, я, з люб'язного дозволу Олени Сергіївни Дем'янюк, заступника директора Інституту, отримав можливість переглянути повний перелік наукових праць вченого. Звісно ж, інакше і бути не могло — обсяг наукового доробку Ореста Івановича не може не вражати. Про деякі праці вже згадано в цій книзі. Я сподівався, що цього мінімуму («Агроекологія», «Основи управління агроландшафтами України») буде цілком достатньо для того, аби читач на конкретних прикладах мав чітку уяву про глобальність порушених в працях проблем та ґрунтовність їх аналізу. Однак, потрібно ознайомити читача зі ще однією науковою працею академіка Ореста Фурдичка.

Фундаментальність її теми в тому, без чого не було б життя на Землі — про воду! Вчений на підставі глибоких досліджень і аналізу напрацював відповідні пропозиції про наукове забезпечення належного екологічного стану водних ресурсів українського поліського краю шляхом їх інтегрованого управління. Отже, вчитаймося уважно в роздуми автора:

«СТАН ТА ЗАВДАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОВОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ

Вступ. Управління водним господарством у розвинених країнах здійснюється на таких основних принципах: екосистемне (екологічне) управління — розв'язання проблем водозабезпечення й охорони вод у рамках водних екосистем, межами яких є басейнові простори, і відповідно до вимог їх цілісного та сталого розвитку; державне управління — через спеціально уповноважені басейнові органи управ-



ління використанням та охороною вод і водних об'єктів; економічне регулювання використання та охорони вод — за принципом «вода повинна оплачувати воду», тобто «платить водокористувач» чи «платить забруднювач» — загальна сума інвестицій у водне господарство сплачується користувачами води. Отже, екосистемне управління водним господарством здійснюється державою і суспільством через басейнові управління на основі платного водокористування.

Басейновий принцип управління водним господарством на основі платного водокористування було рекомендовано ЮНЕП ще у 1984 році. У 1989 році в звітах країн-членів Європейського Економічного Союзу цей підхід визнано як найбільш ефективний з економічного та екологічного погляду. Найповніше сформовано цей підхід у законодавстві (з 1965 р.) і практиці управління водним господарством Франції. Слід зауважити, що басейнові принципи управління на основі платного водокористування склались у Франції, як і в інших розвинених західних країнах, в умовах сформованих ринкових відносин і приватної власності на землю. В Україні ці відносини лише формуються...

Постановка питання. Постійне забруднення водних ресурсів, труднощі з розподілом води, а також проблеми, що стоять перед певними видами водокористування, — це лише деякі з питань, які не можуть бути ефективно вирішені за допомогою існуючої системи управління водними ресурсами в достатньо короткий термін. Один із варіантів розв'язання існуючих проблем полягає в розвитку моделі управління річковим басейном як цілісною природною екосистемою. Основною проблемою є відсутність чіткої організаційної моделі управління, яка відображає басейновий підхід і враховує адміністративний поділ країни та, крім того, відкриває можливість для ефективної взаємодії між різними рівнями управління. Управління і контроль у галузі природокористування — діяльність уповноважених суб'єктів (державних органів, органів місцевого самоврядування і громадян), спрямована на забезпечення суспільних інтересів щодо використання і охорони природних ресурсів, дотримання і виконання державними органами, юридичними і фізичними особами вимог природно-ресурсного потенціалу. Зміст діяльності щодо здійснення управління і контролю у галузі природокористування розкривається через функції, кожна з яких є окремим видом діяльності, що має конкретну мету, порядок здійснення і певне коло суб'єктів. Основними принципами здійснення управління і контролю у галузі природокористування є:

1. Принцип обережності. Дії, спрямовані на запобігання, регулювання або зменшення захворювань, пов'язаних із водою, не можуть відкладатися на пізніший час тому, що науковими дослідженнями ще не повністю доведено причинний зв'язок між чинником, на який ця дія спрямована, з одного боку, і потенційним внеском цього чинника у виникнення хвороби, пов'язаної з водою, з іншого.

2. Принцип запобігання. Запобігання краще, ніж лікування.

3. Принцип справедливості. Водними ресурсами слід управляти так, щоб потреби нинішнього покоління задовольнялися без загрози можливості задоволення власних потреб прийдешніх поколінь.

4. Принцип плати за забруднення. Усі витрати, пов'язані із запобіганням забрудненню, його регулюванням і зменшенням повинні відшкодовувати забруднювачі.



5. Принцип багатогранності цінності води. Воду слід розглядати як таку, що має стратегічну функцію, соціальну, економічну та екологічну цінності, і нею потрібно управляти так, щоб оптимально реалізувати збалансовану комбінацію цих цінностей.

6. Принцип збереження води. Ефективне використання води досягається, наприклад, шляхом застосування ефективних механізмів плати за неї.

7. Принцип прозорості. Органи влади забезпечують доступ громадськості до екологічної інформації і пов'язаної з нею інформації про стан здоров'я населення в межах, установлених законодавством.

8. Принцип участі громадськості. Зацікавлену громадськість інформують про головні риси важливих запропонованих рішень стосовно довкілля і здоров'я населення на початкових стадіях процесу прийняття рішення з дотриманням вимог щодо адекватності, своєчасності та потенційної дієвості цієї інформації, а також забезпечують участь представників громадськості в підготовці та прийнятті рішень.

9. Екосистемний принцип. Водними ресурсами слід управляти, наскільки це можливо в інтегрований спосіб, у межах басейнів — для забезпечення соціального й економічного розвитку з охороною природних екосистем, а також екосистемного управління із заходами з регулювання якості повітря та використання землі в межах усієї водозбірної території, у т.ч. прилеглих прибережних морських вод і підземних водоносних горизонтів.

10. Принцип уразливості. Особливу увагу слід приділяти тим, хто більш уразливий щодо захворювань та ушкоджень, пов'язаних із водою.

11. Принцип справедливого доступу до води. Справедливий доступ до води, адекватний з огляду як на її обсяг, так і на якість, має надаватися всім членам суспільства, особливо тим, хто відчуває певні негаразди або соціальні обмеження.

12. Принцип взаємної відповідальності. З одного боку, додержання всіх прав фізичних та юридичних осіб, пов'язаних із водою, забезпечується законом; з іншого — ці особи несуть юридичні й моральні зобов'язання щодо свого внеску в охорону вод і збереження водних ресурсів.

13. Принцип локалізації. Місцеві проблеми, потреби та знання відображуються в усіх рішеннях про управління водами.

14. Принцип делегування повноважень. Рішення приймаються на найнижчому з можливих рівнів. Наведені принципи стосуються не лише водного середовища, а й взагалі всіх компонентів басейнової екосистеми. Обмеження басейнового управління тільки водогосподарськими функціями не відповідає цим європейським принципам. Для ефективного управління водогосподарськими комплексами необхідно вивчити чинники, що створюють екологічно несприятливі ситуації, розробити оптимальну систему економічних стимулів і санкцій, еколого-економічних нормативів тощо. *(Усі підкреслення у тексті — академіка Ореста Фурдичка. — Авт.).*

Підвищення ефективності функціонування водогосподарського комплексу можливе завдяки управлінню водними ресурсами за басейновим принципом, як це передбачено Водним кодексом України та проголошено в Загальнодержавній програмі розвитку водного господарства України. Основою цього управління



повинен стати басейн річки, у межах якого здійснюватимуться комплексне використання, охорона та відтворення водних ресурсів. З метою активізування басейнового принципу управління водними ресурсами в системі Держводагентства України наразі створені та діють басейнові управління водними ресурсами (БУВР) річок Дніпра, Південного Буга, Західного Буга, Десни, Сіверського Дінця, Прута, Дністра і Дунаю. Басейновий принцип управління є одним із ефективних методологічних засобів розв'язання глобальних екологічних проблем водокористування, охорони вод і відтворення водних ресурсів. Мета управління водними ресурсами за басейновим принципом полягає у забезпеченні басейнової збалансованості розвитку водного господарства, охорони вод і відтворення водних ресурсів на основі узгодженості правових засад і управлінських дій суб'єктів водокористування за басейновим принципом, спрямованим на стале водозабезпечення населення і галузей економіки, впровадження перспективних технологічних нормативів використання водних ресурсів, запобігання шкідливій дії. Внаслідок неможливості швидкого розв'язання усіх водних проблем державна підтримка повинна будуватися на принципі визначення стратегічних цілей, на які орієнтується уся господарська діяльність.

Зважаючи на те, що управління водокористуванням — складний комплекс заходів, у якому тісно переплітаються правові, адміністративні, економічні, екологічні, етнічні аспекти, важливим для цього процесу є врахування інтересів суб'єктів водокористування місцевого, регіонального, національного, континентального, глобального рівнів. Оптимальним варіантом удосконалення управління використанням, охороною, збереженням та відновленням водних джерел наразі є створення незалежних органів управління водними ресурсами в межах річкових басейнів.

Завдяки ефективному впровадженню басейного управління водними ресурсами з'явиться можливість спочатку стабілізувати, а згодом покращити екологічний стан водних об'єктів та зменшити їх забруднення».

Коротко резюмуючи зміст праці, хочеться сподіватися, що, попри складну соціально-економічну ситуацію в Україні, напрацьовані академіком О.І. Фурдичком наукові принципи управління водними ресурсами в нашій державі таки почнуть працювати — якщо не зараз, то обов'язково у найближчому майбутньому.

* * *

Одна з найвагоміших наукових праць академіка Ореста Фурдичка опублікована в «Агроекологічному журналі», № 2/2017 р. Своєю виключною актуальністю вона заслуговує на те, аби її текст подати тут без скорочень. Отже, до уваги читача праця вченого «**РОЛЬ АГРОЕКОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ АГРОСФЕРИ**».



«У контексті реалізації положень Концепції сталого розвитку та процесів трансформації свідомості людини щодо переосмислення значення якості і безпечності довкілля, використання природних ресурсів неможливо не визнати пріоритетне значення науки агроекології на сучасному етапі розвитку аграрної галузі. Поступово відходять у минуле орієнтири, переважно спрямовані на економічні результати та впровадження наукових досягнень, інноваційних технологій без урахування пріоритетності розвитку екологічних і соціальних чинників.

На думку багатьох учених, в Україні спостерігаються всі ознаки екологічної кризи, яку вже зараз розглядають як кризу філософії буття, кризу духовності. Деградація довкілля є наслідком не лише техногенного тиску на нього, а й зубожіння моральності суспільства, недалекоглядності щодо майбутніх колізій усталеного рівня життя. З огляду на це, на передній план подолання екологічних проблем у аграрній сфері виходять основні напрями науки агроекології. Агро-екологія в нинішніх складних екологічних та економічних умовах визначає стратегію розвитку аграрного виробництва, що має спрямовуватись на збереження і відтворення, насамперед, ґрунтових, водних та біологічних ресурсів, на охорону навколишнього природного середовища та забезпечення людей високоякісними продуктами харчування в необхідній кількості.

Агроекологія формується як самостійна наука на перетинах багатьох дисциплін. Її основою, з одного боку, є комплекс природничих наук, зокрема загальна екологія, фізіологія, хімія, морфологія, фізика, метеорологія, гідрологія, біохімія, математика, а з іншого — виробничі науки про вирощування культур та виробництво продукції тваринництва: землеробство, рослинництво, агрохімія і ґрунтознавство, агролісомеліорація, лісівництво, меліорація, тваринництво, зоотехнія, біотехнологія, біобезпека, природокористування тощо (рисунок). Крім того, агроекологія тісно переплітається з охороною природи і соціальною екологією.

Агроекологія — це наука, спрямована на дослідження агросфери загалом, що вивчає засади збалансованого використання сільськогосподарських земель для одержання продукції рослинництва і тваринництва та їх переробки за одночасного збереження природних ресурсів (біоти, ґрунтів, вод, атмосферного повітря тощо), біотичного різноманіття і захисту середовища існування людини та виробленої продукції від забруднення. Хоча агроекологія є міждисциплінарною наукою, вона все-таки тяжіє до сільськогосподарських наук з домінуючим акцентом на розробленні та науковому обґрунтуванні заходів, необхідних для отримання якісної і безпечної сільськогосподарської продукції, превентивної оцінки небажаних наслідків негативного впливу людської діяльності на агро-екосистеми та їх усунення, загалом на біогеоценози, ландшафти.

Фундатор вітчизняної агроекологічної науки академік НАН України, НААН і РАСГН О. Созінов наголошував, що сучасна агроекологія — це комплексна наука, яка ґрунтується на синтезі багатьох наук і заснована на системному підході з використанням політичних, економічних та інших чинників. В умовах України втілення в життя розробок агроекології не потребує значних додаткових витрат, натомість забезпечує ефективніше використання нашого природного потенціалу. Важливо тільки, щоб була виявлена політична воля владних структур із втілення





в життя принципів біологізації сільського господарства і формування сталих агроландшафтів та агроєкосистем.

Агроєкологічні дослідження є своєрідним синтезом інвайронментології (науки про навколишнє природне середовище) та екосозології (науки про охорону навколишнього природного середовища). Агроєкологія постає не лише як галузева сільськогосподарська наука з дослідження агросфери для забезпечення потреб людства, до кола її інтересів входять також загальні агроєкологічні проблеми з охорони довкілля, що є важливою складовою збалансованого розвитку навколишнього природного середовища.

Головною метою агроєкології є забезпечення збалансованого виробництва якісної та безпечної продукції, збереження і відтворення природно-ресурсного потенціалу аграрного сектора, тобто екологічна безпека всіх галузей сільського виробництва за економічної доцільності. Вона вивчає взаємодію людини з навколишнім природним середовищем у процесі сільськогосподарського виробництва, а саме: вплив сільського господарства на природні комплекси, взаємодію між компонентами агроєкосистем, перенесення енергії, особливості функціонування агроєкосистем в умовах техногенних навантажень.

Агроєкологія і природокористування — це дві споріднені та взаємопов'язані між собою науки, які покликані формувати нову філософію пізнання людиною агросфери та використання ресурсів живої і неживої природи, насамперед відновних ресурсів, у процесі впорядкованого виробництва, для збереження динамічно збалансованого стану довкілля, а також для забезпечення кращого життя сучасних і прийдешніх поколінь, соціальної адаптації суспільства до постійних змін навколишнього природного середовища. Тобто агроєкологія — це наукові дослідження стану і динаміки агросфери, а природокористування — це практичні заходи з користування природними об'єктами та рекомендації щодо технологій використання природних ресурсів, моніторинг їх стану і пошук шляхів оптимізації еколого-економічних показників діяльності суб'єктів господарювання. Тому агроєкологія повинна стати провідною силою у розв'язанні проблем збалансованого природокористування та забезпечити отримання високоякісної і екологічно безпечної сільськогосподарської продукції.

Об'єктом досліджень в агроєкології є агросфера, а предметом — взаємозв'язки людини з довкіллям у процесі сільськогосподарського виробництва, вплив сільського господарства на природні комплекси, взаємозв'язки між компонентами агроєкосистеми і специфіка кругообігу в них речовин, енергії та інформації під впливом антропогенних навантажень. Агроєкологія як наука розглядає системи землеробства і технології вирощування сільськогосподарських культур, виробництва продукції тваринництва щодо витрачання і відтворення природних ресурсів, оцінює обґрунтованість екологічних рішень. Її завдання — розробляти теоретичні основи для екологічно безвідходного і нешкідливого виробництва продукції рослинництва і тваринництва, формувати такі умови, за яких зберігатиметься гармонійна рівновага (гомеостаз) з біосферою.

Агросфера — не тільки головне джерело забезпечення населення продовольством і сировиною для харчової і легкої промисловості (переважно завдяки енергії Сонця та інших природних ресурсів — ґрунтів, води, кліматичних



чинників тощо), а й середовище існування значної частини населення. Властивими їй є особливі фундаментальні закономірності внутрішнього розвитку, як наслідок взаємодії різних природних і соціально-економічних чинників. І саме наука агроекологія, головною метою якої є гармонізація відносин агросфери і навколишнього природного середовища, визначає шляхи до збалансованого розвитку аграрної галузі.

Тому агроекологію слід розуміти як комплексну сільськогосподарську науку, що вивчає всі злободенні екологічні проблеми в процесі агропромислового виробництва та визначає природоохоронні принципи для всіх галузей АПК. Методологічно важливо надати екологічного спрямування агротехнологіям з урахуванням напрямів науково-технічного прогресу, особливостей спеціалізації і концентрації за природно-господарськими зонами. Концепція збалансованого природокористування повинна бути закладена у виробничі системи, а для оцінювання продуктивності слід зважати на співвідношення виробленої продукції й обсягів використаних ресурсів та отриманих відходів.

Головне завдання агроекології — знайти формулу оптимального співвідношення, тобто збалансованості, у виробництві продукції рослинництва і тваринництва залежно від умов навколишнього природного середовища. Мірилом цього співвідношення є продуктивність сільськогосподарських рослин і тварин, що, крім кількісних показників, має характеризуватися високою якістю продукції, безпекою навколишнього природного середовища, а це значною мірою обумовлено особливостями екологічних процесів у агросфері.

Еволюція агроекологічної науки залежить від розвитку природних процесів у біосфері, взаємовідносин людини з довкіллям, а також від перебігу політико-економічних процесів у суспільстві. Ретроспективні дослідження свідчать, що вже тисячі років тому стихійна діяльність людини спричиняла значні зміни навколишнього природного середовища, які іноді ставили під загрозу існування людства. Упродовж багатовікової історії життя людини на Землі її взаємовідносини з навколишнім природним середовищем були неоднаковими і постійно змінювалися.

Сільське господарство є найтривалішим, і залишається найпотужнішим, чинником трансформації наземних екосистем і біосфери загалом. Розвиток осілого землеробства спричинив перші істотні антропогенні потрясіння біосфери. Кризи, катаклізми та інші порушення стану довкілля впродовж цивілізації не були рідкістю. У минулі століття вихід із таких критичних ситуацій був доволі простим: центр економічного розвитку територіально зміщувався або людина змінювала спосіб господарювання. Наприкінці ХХ ст. людство відчуло наближення ще однієї екологічної кризи, що мала абсолютно інше походження порівняно з усіма попередніми. Ця криза була зумовлена технолого-виробничими чинниками, у т.ч. і сільськогосподарським виробництвом. Почалася загальна глобальна деградація довкілля. Елементами тиску цивілізації на навколишнє природне середовище стали фінансово затратні технології із значними обсягами небезпечних відходів, які застосовувалися у промисловості і сільському господарстві.

Агросфера в Україні охоплює понад 70% загальної території. Перші її островці виникли внаслідок неолітичної революції близько 8–10 тис. років до н.е. (Трипіль-



ська культура). Значного розвитку вона набула в XIX ст. Головним протиріччям між агросферою і навколишнім природним середовищем у ті часи було її розширення внаслідок вирубування лісів, а також пошкодження степових екосистем через значне збільшення на цих територіях поголів'я овець. Однак, загалом, дія антропогенних чинників у ті часи не призводила до глобального порушення гомеостазу доквілля. Незважаючи на це, видатні вчені В. Вернадський, В. Докучаєв, П. Костичев, Г. Висоцький, О. Ізмаїльський ще на межі минулого століття застерігали, що зростаючий антропогенний тиск на агросферу може спричинити екологічну кризу. Вони обґрунтували необхідність цілеспрямованих дій щодо збереження і відтворення природних ресурсів, зокрема земель сільськогосподарського і лісгосподарського призначення, водних і лісових екосистем тощо.

Ситуація почала швидко змінюватися в другій половині XX ст. унаслідок активної індустріалізації сільського господарства і посиленого негативного впливу на агросферу промисловості та урбанізованих територій. Різко зросла розораність земель та інтенсивність їх обробітку, прискорились процеси ерозії ґрунтів, їх деградація і забруднення ксенобіотиками. Поступово зникали малі річки, на значних територіях порушувався гідрологічний режим, у т.ч. і внаслідок грубих прорахунків у здійсненні водної меліорації.

Поряд із тим у цей період була проведена потужна робота із землевпорядкування, агролісомеліорації, впровадження сівозмін, було збільшено і урізноманітнено застосування мінеральних і органічних добрив, унаслідок чого значно підвищилася продуктивність рослинництва, збільшилося поголів'я тварин. У 80-х роках почала впроваджуватись розроблена вітчизняними вченими ґрунтозахисна контурно-меліоративна система землеробства. Але, загалом, у агросфері України посилювалась екологічна криза, що особливо загострилася після аварії на Чорнобильській АЕС.

Серед чинників нинішньої складної екологічної ситуації в агросфері слід також виокремити неефективність державного управління, незадовільне використання економічних важелів для впровадження екологічно безпечних технологій, низький рівень екологічної культури виробників та населення, а також малу активність і ефективність дії екологічних організацій та громадського руху.

Особливої уваги потребує питання впровадження і налагодження системи загальнодержавного агроекологічного моніторингу з використанням сучасних інформаційних і космічних технологій, оцінювання рівня забруднення всіх складових агроландшафтів патогенними організмами (віруси, бактерії, мікроміцети), органічними ксенобіотиками та важкими металами, вивчення міграції та трансформації токсикантів у ґрунті та у системі «ґрунт – рослина – тварина – людина» тощо. Не менш важливим напрямом також є розроблення методів та технологій відновлення забруднених ґрунтів і повернення їх у сільськогосподарське виробництво.

Звичайно, забезпечення населення продовольством і сировиною потребує значної інтенсифікації усіх галузей сільського господарства, що спричиняє деградаційні процеси в агросфері. Якщо на початку XX ст. вони були локальними, то нині стали глобальними і потребують швидкої оптимізації сільськогосподарського виробництва, у т.ч. із урахуванням змін клімату.



Сучасна агроекологія на основі комплексного системного підходу визначає шляхи переходу агроєкосистем на основи збалансованого розвитку. Це означає, що стабільне отримання необхідної кількості високоякісної конкурентоспроможної продукції повинно здійснюватися на умовах обмеження витрат антропогенної енергії, поновлення природних ресурсів, формування збалансованих агроєкосистем і мінімального забруднення навколишнього природного середовища з урахуванням критеріїв раціонального природокористування і принципів біоетики.

Агросфера формується та постійно підтримується людиною і за своєю суттю є інерційною. Управління нею потребує системного підходу та науково обґрунтованої стратегії. Незалежно від того, що агросфера переважно є антропогенною системою за своєю фундаментальною суттю, але вона становить і частину біосфери, тому у ній діють основні механізми, характерні для останньої. Це — наявність фотоавтотрофів і хемогетеротрофів (до них належить і людина), сюди входять кругообіг біогенних елементів та енергії, збалансованість взаємодії патогенних чинників (вірусів, мікроорганізмів, комах) з рослинами і тваринами. Порушення такого балансу може мати катастрофічні наслідки.

Як відомо, фундаментом і основою існування та збалансованості біосфери є біорізноманіття. За його збіднення вся система стає нестійкою, що може призвести до повного її колапсу. Особливо це стосується агроєкосистем. Інтенсифікація аграрного виробництва створила у людини уяву про домінування керованих антропогенних чинників у розв'язанні всіх проблем у агросфері, зокрема стосовно техніки, добрив, хімічних засобів захисту рослин і тварин тощо. Недооцінювання цього чинника, брак досліджень з визначення шляхів збереження біорізноманіття ставить під загрозу можливість досягнення збалансованого розвитку агроєкосистем і, відповідно, благополуччя населення.

Безперечно, функцію основного годувальника людини агросфера виконуватиме завжди. Але ця мета повинна досягатися на основі пріоритетності збереження природних ресурсів, поліпшення якості продукції, значного підвищення ефективності використання енергії Сонця, передусім зеленими рослинами, інтенсифікації мікробіологічних процесів у ґрунті як важливої ланки кругообігу речовин в агроєкосистемах, зокрема біологічної азотфіксації і мобілізації фосфору. Це потребує не тільки нових шляхів розв'язання проблем соціально-економічних відносин у сфері агропромислового виробництва, а й нових взаємовідносин між агросферою, техносферою та урбосферою, застосування високих енергозберігаючих природоохоронних технологій.

Для України проблема формування нової збалансованої агросфери має особливе значення. Нині назріла необхідність визначення нової стратегії розвитку як агропромислового виробництва, так і агросфери загалом. Потрібні рішучі дії і підтримка на державному рівні впровадження основних положень Концепції сталого розвитку, формування агросфери на її принципах, біосферно-ноосферного підходу, що ґрунтується на ідеях В. Вернадського. Для цього насамперед необхідно розробити модель агросфери України XXI ст. на засадах усталених принципів агроєкологічної і економічної науки. До того ж слід враховувати якісні зміни у навколишньому природному середовищі, що стали наслідком значного посилення у XX ст. антропогенного навантаження на довкілля, сучасні тенденції глобальних змін клімату тощо.



В Україні й досі не існує механізмів економічних стимулів щодо впровадження екологічно безпечних технологій. Низьким залишається рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій, у т.ч. технології переробки та утилізації відходів аграрного виробництва.

Негативні процеси особливо швидко поглиблюються в останні десятиліття, що зумовлено глобальними змінами клімату, збільшенням кількості техногенних катастроф, невідповідністю технологій виробництва сучасним вимогам екологічної безпеки. Тому актуальним залишається питання формування збалансованих агроландшафтів, збільшення площі екологічно стабілізуючих угідь та доведення до оптимального рівня площі лісових насаджень у структурі агроландшафтів, збереження і відтворення природних ресурсів загалом.

У галузі рослинництва і тваринництва необхідно приділити особливу увагу створенню екологічно безпечних технологій, придатних для одержання високоякісної сільськогосподарської продукції з невиснажливим використанням природних ресурсів (земельних, водних, біологічних) за мінімального впливу на довкілля.

І насамкінець слід зауважити, що лише усвідомлення значення науки агро-екології у сучасному аграрному виробництві, застосування на практиці наукових постулатів продуманого управління екологічними процесами в агросфері, дотримання збалансованості потреб економічного розвитку і можливостей відтворення природних ресурсів, комплексна реалізація агроекологічних заходів і технологій в АПК — це основа стабільного розвитку держави, тривалості життя і міцного здоров'я та благополуччя нинішніх і прийдешніх поколінь.»

* * *

Для повнішого усвідомлення конкретики, власне, наукової діяльності академіка Ореста Фурдичка, спробуймо зазирнути у звіти вченого, в яких занотовані його основні напрацювання. З огляду на те, що творчий доробок науковця є доволі великим, візьмемо для прикладу останні п'ять років, тобто період з 2012 до 2017 року.

У 2012 році академік О.І. Фурдичко був головою Науково-методичного центру «Агроекологія» і науковим керівником двох програм наукових досліджень НААН: «**Еколого-економічні засади збалансованого розвитку агропромислового виробництва, землекористування і сільських територій**» (Економіка природокористування), «**Екологічна безпека агропромислового виробництва**» (Агроекологія). Також вчений координував проведення комплексних фундаментальних і при-



кладних досліджень з розроблення наукових основ раціонального землекористування в агросфері, економічних механізмів реалізації екологічної політики у сільському господарстві та вивчення впливу антропогенної (у т.ч. сільськогосподарської) діяльності на навколишнє природне середовище. Під його науковим керівництвом було розроблено методику формування економічного механізму екобезпечного сільськогосподарського землекористування, теоретико-методологічні основи управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого природокористування тощо. Результати фундаментальних досліджень викладено у п'яти монографіях.

У наукових працях О.І. Фурдичком визначено пріоритетність еколого-економічних досліджень в аграрній науці й виробництві, всебічно розкрито питання збалансованого природокористування в агросфері як основи сталого розвитку агропромислового виробництва, еколого-економічної оцінки лісових земель як особливого природного ресурсу, порушено екологічні проблеми природокористування в науці і практиці лісогосподарського виробництва тощо. Крім цього, він брав участь у підготовці проекту Концепції та Державної програми безпечного ведення сільськогосподарського виробництва на територіях, забруднених радіонуклідами внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Академік О.І. Фурдичко надає консультації Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, є президентом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація агроекологів України», головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій, членом редколегії низки провідних вітчизняних і закордонних часописів і наукових періодичних видань. За його ініціативи у 2012 р. засновано періодичне наукове видання **«Збалансоване природокористування»**.

Станом на 2012 рік академіком О.І. Фурдичком сформовано наукову школу агроекологів і економістів із збалансованого природокористування. Здійснено підготовку кадрів вищої кваліфікації — під його науковим керівництвом підготовлено і захищено 8 кандидатських та 4 докторські дисертації. Крім



того, він є науковим керівником аспірантів і здобувачів наукового ступеня кандидата наук і науковим консультантом здобувачів наукового ступеня доктора наук.

Усе це для більшої наочності відображено в таблиці:

Кількість законодавчих актів, в опрацюванні яких взято участь							Кількість наукових праць						Кількість заходів, у роботі яких взято участь					Кількість аспірантів захищено на здобуття ступенів		
Закони України	Указ Президента	Постанови КМУ	Накази Мінагрополітики	Концепції	Програми	Інші нормативно-правові акти	Підручники	Посібники	Монографії (особисті)	Монографії(в співавтор.)	Методичні рекомендації	Статті	Консультаційні ради	Робочі групи	Семінари, конференції	Круглі столи	Засідання	Інші заходи	Канд. екон. наук	Д-ра екон. наук
2	–	1	2	1	3	5	1	–	–	5	8	13	20	3	10	8	16	4	–	–

У 2013 році академік О.І. Фурдичко результати фундаментальних досліджень за вище згаданими науковими програмами виклав у трьох монографіях.

У наукових працях 2013 року вченим визначено еколого-економічні особливості використання природних ресурсів у аграрному виробництві України, всебічно розкрито питання збалансованого природокористування в агросфері як основи сталого розвитку агропромислового виробництва, еколого-економічної оцінки земель лісогосподарського призначення як особливого природного ресурсу, розкрито проблему оптимізації використання природно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні (на прикладі АР Крим) тощо. Ним взято участь у підготовці проекту міжвідомчої науково-технічної



програми з відродження сільськогосподарського виробництва на радіоактивно-забруднених територіях та її комплексного розвитку до 2022 року та проекту «Концепції відродження сільськогосподарського виробництва на радіоактивно забруднених територіях», а також низки нормативно-правових актів. Академік О.І. Фурдичко є членом редколегії низки провідних вітчизняних і закордонних часописів та наукових періодичних видань.

Вчений здійснює підготовку кадрів вищої кваліфікації — під його науковим керівництвом підготовлено і захищено у 2013 році дві докторські і кандидатська дисертації.

Станом на 2013 рік О.І. Фурдичко є автором уже понад 250 наукових праць, у т.ч. низки монографій, наукових посібників, методичних розробок, які знайшли практичне застосування у багатьох галузях народного господарства України.

Конкретні результати у цифрах зібрано в таблиці:

Кількість законодавчих актів, в опрацюванні яких взято участь							Кількість наукових праць						Кількість заходів, у роботі яких взято участь					Кількість аспірантів захищено на здобуття ступенів		
Закони України	Указ Президента	Постанови КМУ	Накази Мінагрополітики	Концепції	Програми	Інші нормативно-правові акти	Підручники	Посібники	Монографії (особисті)	Монографії(в співавтор.)	Методичні рекомендації	Статті	Консультаційні ради	Робочі групи	Семінари, конференції	Круглі столи	Засідання	Інші заходи	Канд. екон. наук	Д-ра екон. наук
2	—	2	2	1	2	3	—	—	—	3	8	13	19	5	12	10	18	3	1*	2*

* Сільськогосподарські науки.



У 2014 році академік О.І. Фурдичко продовжував координувати виконанням двох програм наукових досліджень НААН, унаслідок чого було комплексно досліджено теоретико-методологічні проблеми використання та відтворення природних ресурсів у агроландшафтах.

Розроблено алгоритм переходу сільськогосподарських підприємств від технологій інтенсивного землеробства до органічного, що ґрунтується на комплексному аналізі відповідності умов конкретних господарств встановленим вимогам, а також сформовано концептуальні засади розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, підготовлено проект «Концепції розвитку органічного землеробства в Україні до 2020 року».

Основним досягненням у цьому році є **видання монографії «Агроекологія»**, в якій системно досліджено науку агроекологію, визначено її місце і значення в системі аграрних наук, узагальнено власні результати фундаментальних і прикладних досліджень з питань агроекології, природокористування, екологічної безпеки аграрного виробництва, розвитку сільських територій, радіоекології тощо. Охоплено низку надзвичайно актуальних питань щодо упорядкування термінології, визначення методологічної основи і головних завдань науки агроекології, перспектив подальших досліджень у контексті змін клімату.

Крім цього, за науковою редакцією О.І. Фурдичка підготовлено **монографію «Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України»**, науковий посібник і три методичні рекомендації, отримано три свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір.

Вченим було ініційовано і подано до розгляду на розширеному засіданні Відділення землеробства, меліорації та механізації (25 червня 2014 р.) і на засіданні Президії НААН (29 жовтня 2014 р.) питання щодо наукових підходів до комплексного використання земельних і біологічних ресурсів в умовах змін клімату.

Академік О.І. Фурдичко є головою Громадської ради при Державному агентстві лісових ресурсів України, членом колегії Держекоінспекції і Держлісагентства України. Очолює спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських і докторських дисертацій.



З-понад більше як 250 наукових праць у доробку академіка налічується 19 монографій, 8 підручників і навчальних посібників, 60 методичних рекомендацій, 8 патентів і авторських свідоцтв, які здобули практичне застосування у багатьох галузях народного господарства України.

Потужну працю вченого у 2014 році у цифрах наведено в таблиці:

Кількість законодавчих актів, в опрацюванні яких взято участь							Кількість наукових праць							Кількість заходів, у роботі яких взято участь					Кількість аспірантів захищено на здобуття ступенів	
Закони України	Указ Президента	Постанови КМУ	Накази Мінагрополітики	Концепції	Програми	Інші нормативно-правові акти	Підручники	Посібники	Монографії (особисті)	Монографії(в співавтор.)	Методичні рекомендації	Статті	Консультаційні ради	Робочі групи	Семінари, конференції	Круглі столи	Засідання	Інші заходи	Канд. екон. наук	Д-ра екон. наук
2	1	2	5	2	3	4	—	1	1	1	3	4	7	10	18	10	15	8	—	—

У 2015 році академік О.І. Фурдичко координував виконання вже трьох програм наукових досліджень: «Агроекологія», «Економіка природокористування», «Ефіроолійні, лікарські і ароматичні рослини», а також підпрограму «Система оцінки якості продукції органічного виробництва», яка є складовою програми наукових досліджень «Органічне виробництво сільськогосподарської продукції». Було комплексно досліджено теоретико-методологічні проблеми використання та відтворення природних ресурсів під час виробництва агропродукції, формування збалансованої агросфери.



Також у 2015 році вченим розроблено **проект Концепції розвитку органічного землеробства в Україні до 2020 року**. Запропоновано алгоритм освоєння технологій органічного землеробства у сільськогосподарських підприємствах, що ґрунтується на комплексному аналізі відповідності умов конкретного господарства встановленим вимогам. Удосконалено систему ціноутворення для виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Здійснено розрахунок прогностичних показників розвитку органічного землеробства (кількість сертифікованих виробників органічної продукції, обсяг сертифікованих площ органічних сільськогосподарських підприємств, обсяг споживчого ринку органічної продукції) із застосуванням методу екстраполяції.

Обґрунтовано категорії і види захисних лісових насаджень та їх класифікацію для агроландшафтів України, розроблено теоретико-методологічні основи управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого природокористування, асортимент деревних та кущових порід для створення оптимізованих систем полезахисних лісових насаджень на ландшафтно-типологічній основі, оптимізацію захисних лісових насаджень та їх систем у агроландшафтах України.

Основним досягненням цього періоду є **видання монографії «Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті європейської інтеграції України»**, в якій висвітлено екологічні засади збалансованого розвитку агросфери в контексті євроінтеграційних процесів у державі: узагальнено та систематизовано результати фундаментальних та прикладних досліджень з питань агроекології, природокористування, формування агроландшафтів, екологічної безпеки аграрного виробництва, розвитку сільських селітебних територій, радіоекології тощо. Проаналізовано екологічні проблеми, екологічний стан та використання природних ресурсів під час ведення аграрного виробництва, екологічний стан та розвиток сільських селітебних територій.

Академік О.І. Фурдичко є радником Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, Головою Громадської ради при Державному агентстві лісових



ресурсів України. Є президентом ВГО «Асоціація агроєкологів України», головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій, членом редколегії низки провідних вітчизняних і закордонних часописів і наукових видань.

У доробку вченого налічується понад 270 наукових праць, у т.ч. 21 монографія, 8 підручників і навчальних посібників, 70 методичних рекомендацій, 10 патентів і авторських свідоцтв, які незмінно використовуються на практиці багатьма галузями народного господарства України. Здійснює підготовку кадрів вищої кваліфікації — під його керівництвом підготовлено і захищено 12 кандидатських та 8 докторських дисертацій.

Підсумкова таблиця за результатами наукової діяльності вченого станом на 2015 рік виглядає так:

Кількість законодавчих актів, в опрацюванні яких взято участь							Кількість наукових праць							Кількість заходів, у роботі яких взято участь					Кількість аспірантів захищено на здобуття ступенів	
Закони України	Указ Президента	Постанови КМУ	Накази Мінагрополітики	Концепції	Програми	Інші нормативно-правові акти	Підручники	Посібники	Монографії (особисті)	Монографії(в співавтор.)	Методичні рекомендації	Статті	Консультаційні ради	Робочі групи	Семінари, конференції	Круглі столи	Засідання	Інші заходи	Канд. екон. наук	Д-ра екон. наук
2	—	—	1	2	3	2	—	—	—	2	10	20	12	5	15	11	41	4	1	1

У 2016 році академік О.І. Фурдичко як науковий керівник продовжував координувати виконання вже згаданих трьох програм наукових досліджень НААН. Ученим обґрунтовано



інструментарій для розроблення стратегії управління екологічною безпекою в аграрному секторі економіки. Визначено сутність стратегічного управління екологічною безпекою та запропоновано алгоритм формування стратегії забезпечення екологічної безпеки з визначенням конкретних етапів: ідентифікація загроз та ризиків екологічної безпеки в аграрному секторі, діагностика її рівня, оцінка впливу загроз та ризиків з урахуванням асиміляційного потенціалу територій, прогнозування сценаріїв та вибір варіанта стратегії управління екологічною безпекою, оцінка ефективності та контроль.

Під керівництвом Ореста Фурдичка на основі індикаторного методу розроблено матрицю рівнів екологічної безпеки аграрного виробництва. Обґрунтовано доцільність застосування сценарного підходу в системі стратегічного управління екологічною безпекою. Це дає змогу приймати гнучкі управлінські рішення, а також відповідні заходи з урахуванням існуючого рівня екологічної безпеки та впливу можливих загроз і ризиків.

Обґрунтовано методичні підходи до оцінювання рівня екологічної безпеки в аграрному секторі, що налічують перелік основних критеріїв та індикаторів стану екологічної безпеки, спосіб їх нормування відповідно до визначених порогових значень, алгоритм розрахунку інтегрального індексу, що надає можливість приймати вмотивовані управлінські рішення щодо запобігання екологічним загрозам у цій сфері. На основі запропонованої методики проаналізовано рівень екологічної безпеки в аграрному секторі України та її регіонах.

Проведено аналіз радіоекологічної безпеки аграрних і лісових екосистем у віддалений період після аварії на ЧАЕС. З огляду на зміни радіологічної та соціально-економічної ситуацій у постраждалих регіонах, методи реабілітації і ведення господарства на радіоактивно забруднених територіях потребують переосмислення і нових підходів до їх оцінювання. Це і є однією з найактуальніших проблем та завдань наукового супроводу виробництва сільськогосподарської продукції в зоні радіоактивного забруднення у віддалений період після аварії на ЧАЕС. Основними заходами з реабілітації цих територій, як і раніше, залишається забезпечення радіаційного моніторингу територій і продукції, здійснення контрзаходів, науковий



супровід робіт. До того ж, питання радіаційного моніторингу є першочерговим у контексті відновлення сільськогосподарського виробництва на цих територіях і тому потребує відповідного наукового забезпечення, адже є основним джерелом одержання інформації щодо просторового перерозподілу радіонуклідів та інтенсивності їх міграції трофічними ланцюгами.

У 2016 році академіка О. Фурдичка включено до складу редакційної колегії видання «**Zarządzanie ochrona przyrody w lasach**» (Management of Environmental Protection in Forests) (Республіка Польща).

Вчений є автором уже понад 280 наукових праць, у т.ч. 21 монографії, 8 підручників і навчальних посібників, 70 методичних рекомендацій, 10 патентів і авторських свідоцтв. Під його керівництвом підготовлено і захищено у 2016 році дві докторські дисертації.

Без коментарів, бачимо за роками динамічність, поступальність творення і розвитку академіком Орестом Фурдичком науки агроекології. Інтенсивність наукової діяльності вченого хіба що росте, і, як можна було щойно переконатися, зеніту вона сягнула в період з 2012 року. Цей злет триває і досі. Інакше і бути не може: наука — сутність буття Ореста Фурдичка.

Майбутнє — це завтрашній день. Уся наукова діяльність вченого узгоджена з поглядом у завтра. Орест Іванович завжди думає про прийдешнє, про те, наскільки комфортним воно буде для наших дітей і внуків. Працювати зараз, думаючи про завтрашній день — це якість сильних людей. Учнений до них якраз і належить. І це я знаю не відсторонено — протягом ось уже двадцяти років.

Колектив науковців Інституту агроекології і природокористування НААН і далі під керівництвом його директора академіка Ореста Фурдичка продовжує працювати динамічно, наполегливо, натхненно, не зупиняючись на досягнутому. У 2013 році була розроблена програма дій Інституту на найближчу перспективу. Основні її засади і є предметом реалізації колективом науковців.

Отже, станом на 2016 рік основні показники наукової діяльності академіка О. Фурдичка мають таке цифрове вираження:



Кількість законодавчих актів, в опрацюванні яких взято участь						Кількість наукових праць						Кількість заходів, у роботі яких взято участь						Кількість аспірантів захищено на здобуття ступенів		
Закони України	Указ Президента	Постанови КМУ	Накази Мінагрополітики	Концепції	Програми	Інші нормативно-правові акти	Підручники	Посібники	Монографії (особисті)	Монографії(в співавтор.)	Методичні рекомендації	Статті	Консультаційні ради	Робочі групи	Семінари, конференції	Круглі столи	Засідання	Інші заходи	Канд. екон. наук	Д-ра екон. наук
3	—	2	1	2	3	2	—	—	—	1	2	4	8	5	21	9	34	4	—	2

Потужна наукова діяльність видатного вітчизняного вченого в галузі агроєкології і природокористування від перших його кроків у науці була приречена на успіх. Формулу успіху вченого вивів його колега, академік О.Г. Тараріко.

**ВИДИМА
ЧАСТИНА**

Визнання (В)

Повага (Пв)

Достаток (Д)

**НЕВИДИМА
ЧАСТИНА**

Надійність (Н)

Вірність друзям (ВД)

Порядність (Пр)

Терпіння (Тр)

Інтуїції (І)

Цілеспрямованість (Ц)

Талант (Тл)

$$У = f(Тл+Ц+І+Тр+Пр+ВД+Н+Д+Пв+В)$$

Формула успіху академіка НААН, професора, доктора економічних наук О.І. Фурдичка
(за дослідженнями академіка НААН О.Г. Тараріка, 2012 р.)



НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА ФУРДИЧКА

Учень — це коли він з гордістю стверджує, що це — мій вчитель, а не коли ти говориш, що це твій учень.

О. ФУРДИЧКО.

Академік Орест Фурдичко надихнув на подальший науковий розвиток і спонукав до нових відкриттів цілу плеяду вчених. Будучи лідером за духом, він згуртував в одну команду об'єднаних спільною метою науковців. Його учні розвинули ідею гармонізації соціальних, економічних та екологічних пріоритетів у природокористуванні. Результатом цієї праці під орудою Ореста Фурдичка став цикл робіт з формування лісової генетичної компоненти, який об'єднав низку монографій і науково-методичних рекомендацій, теоретико-методологічні засади переходу до збалансованого використання лісових ресурсів агросфери, наукові основи ландшафтно-екологічної оптимізації систем захисних лісових насаджень в агроландшафтах.

Узагальнення результатів багаторічних комплексних досліджень, здійснених в УкрНДІЛГА та ІАП Національної академії аграрних наук України за науковою консультацією професора Фурдичка дало можливість трьом його учням успішно захистити докторські дисертації в галузі сільськогосподарських наук за спеціальністю «Екологія»: А.П. Стаднику — «Ландшафтно-екологічна оптимізація систем захисних лісових насаджень України»; В.В. Лаврову — «Методологія сталого розвитку лісової галузі України: теорія і практика»; Ю.В. Плугатарю — «Екологічні основи збалансованого використання ресурсів лісових екосистем Криму». Спільними дослідженнями академіка О. Фурдичка з доктором сільськогосподарських наук О. Никитюком зроблено вагомий внесок у вирішення питання екобезпеки агропромислового виробництва. Підготовлено і успішно захищено докторську дисертацію «Науково-методичні основи екологічної безпеки сільськогосподарської продукції».

Ідеї О.І. Фурдичка активно розвиваються і мають велику перспективу. Фундаментальні і прикладні розробки наукової школи академіка високо оцінено науковою громадськістю як в Україні, так і за кордоном — вони широко впроваджують-



ся у сільськогосподарське та лісогосподарське виробництво і в навчальний процес з підготовки майбутніх фахівців для аграрної і лісової галузей та інституцій з охорони природи, використовуються під час підготовки кандидатських і докторських дисертацій.

Перелік захищених кандидатських і докторських дисертацій під керівництвом академіка О.І. Фурдичка

Кандидати наук:

1. Лесюк Василь Романович. Особливості фінансування і нагромадження фінансових ресурсів в акціонерних товариствах, 1996 р. (кандидат економічних наук, економіка підприємств і форми господарювання).

2. Ковальський Анатолій Йосипович. Обґрунтування стратегічних напрямів підвищення ефективності роботи лісогосподарських підприємств, 1997 р. (кандидат економічних наук, економіка підприємств і форми господарювання).

3. Андрусь Микола Іванович. Трансформація системи господарювання адміністративного району в умовах функціонування спеціальної економічної зони (СЕЗ) (на прикладі Ужгородського району), 1997 р. (кандидат економічних наук, територіальні системи та комплекси).

4. Голуб Анна Григорівна. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємства в системі соціально-виробничого комплексу регіону, 1997 р. (кандидат економічних наук, економіка підприємств і форми господарювання; територіальні системи та комплекси).

5. Колінько Наталія Іванівна. Організаційно-економічне забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в регіоні, 2000 р. (кандидат економічних наук, розміщення продуктивних сил і регіональна економіка).

6. Кравчук Галина Іванівна. Еколого-лісівничий аналіз наслідків пошкодження ожеледдю та льодоламом лісових насаджень Вінниччини, 2004 р. (кандидат сільськогосподарських наук, екологія).

7. Корніцька Олена Іванівна. Екологічні та соціально-економічні передумови розвитку виробництва органічної продукції, 2009 р. (кандидат сільськогосподарських наук, екологія).



8. Паляничко Ніна Іванівна. Еколого-економічна оцінка використання земель сільськогосподарського призначення в контексті сталого розвитку, 2010 р. (кандидат економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

9. Марценюк Олена Петрівна. Екологічні особливості захисних лісових насаджень в структурі агроландшафтів Центрального Лісостепу, 2013 р. (кандидат сільськогосподарських наук, екологія).

10. Гриник Ольга Іванівна. Еколого-економічні засади використання земель сільськогосподарського призначення на радіоактивно забруднених територіях Київського Полісся, 2015 р. (кандидат економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

11. Яремко Олег Павлович. Організаційно-економічний механізм екологічно збалансованого управління лісовим господарством, 2017 р. (кандидат економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища),

12. Самойленко Юрій Іванович. Розвиток організаційно-економічних інструментів громадського екологічного управління, 2017 р. (кандидат економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

Доктори наук:

1. Стадник Анатолій Петрович. Ландшафтно-екологічна оптимізація систем захисних лісових насаджень України, 2008 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

2. Лавров Віталій Васильович. Методологія сталого розвитку лісової галузі України: теорія і практика, 2009 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

3. Никитюк Олександр Андрійович. Науково-методичні основи екологічної безпеки сільськогосподарської продукції, 2011 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

4. Плугатар Юрій Володимирович. Екологічні основи збалансованого використання ресурсів лісових екосистем Криму, 2011 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

5. Шершун Микола Харитонович. Еколого-економічні засади реформування системи лісового господарства України,



2013 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища)

6. Паштецький Володимир Степанович. Ландшафтно-екологічна оптимізація використання природно-ресурсного потенціалу степового Криму, 2013 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

7. Палапа Надія Василівна. Наукове обґрунтування збалансованого розвитку сільських селітебних територій, 2013 р. (доктор сільськогосподарських наук, екологія).

8. Власенко Іван Володимирович. Еколого-економічні засади сільськогосподарського природокористування в контексті сталого розвитку України, 2015 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

9. Шкуратов Олексій Іванович. Науково-методологічні основи забезпечення екологічної безпеки в аграрному секторі України, 2016 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

10. Ковалів Олександр Іванович. Інституціональне забезпечення завершення земельної реформи в Україні, 2016 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

11. Паляничко Ніна Іванівна. Наукові основи формування фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення, 2017 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

12. Никитюк Юрій Андрійович. Еколого-економічні засади розвитку ринку лікарської рослинної сировини в Україні, 2017 р. (доктор економічних наук, економіка природокористування та охорони навколишнього середовища).

* * *

Постулат про те, що справжній чоловік у своєму житті має зробити три найважливіші речі — побудувати дім, посадити сад і виростити сина — для науковців я доповнив би ще однією настановою: виплекати учнів, своїх послідовників. Вчений Орест Фурдичко з цим справляється гідно.



**ДЕРЖАВНА ПРЕМІЯ
УКРАЇНИ**



ՀԱՅԿԱԿ
ՋԵՆԵՐԱԿՈՆՈՎՈՒՄԻ ԷՔՍՊԵՐ
ՏՇԱԿԻ ՊԱՆԿԱՆԵՆ ԵՎԿՐԻՑ

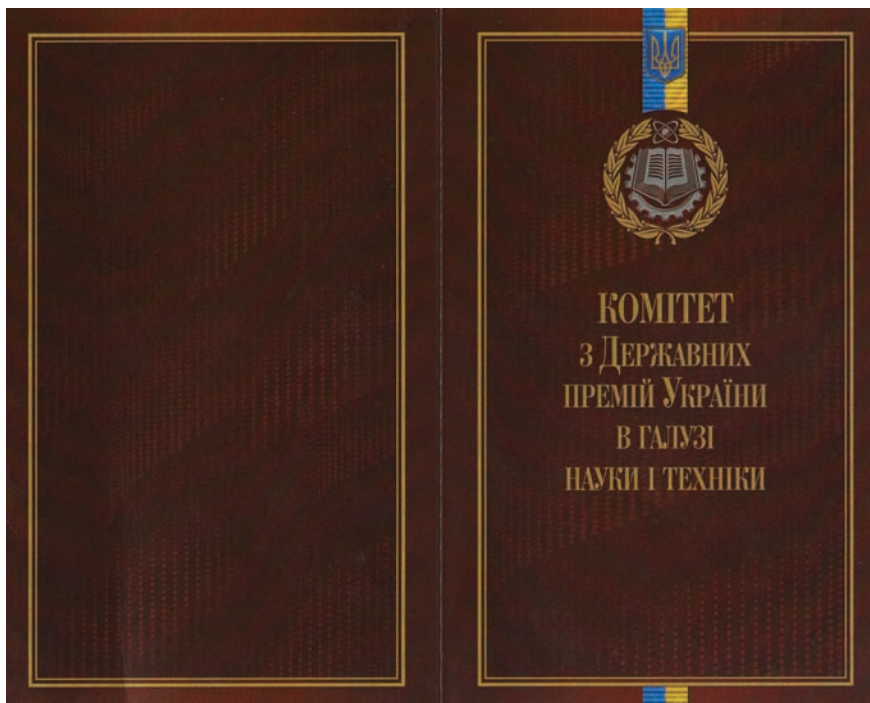


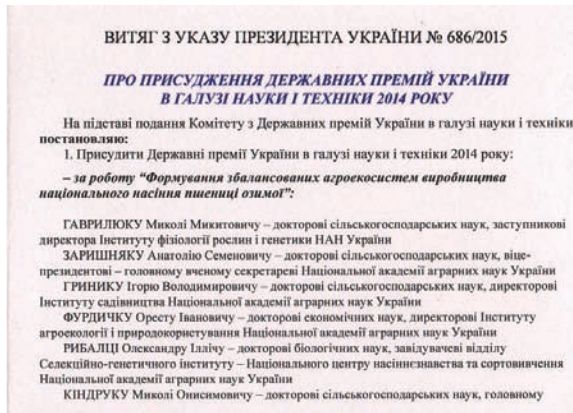
Наука стала головною справою і сенсом життя Ореста Івановича Фурдичка. Наука стала його сутністю. Саме в ній він досяг найбільших успіхів. Бо йшов наполегливо, без оглядки на час, нерідко на певні обов'язки перед рідними і близькими, на спокуси відпочинку і таке інше. Він поставив собі чітку мету і вперто крокував до неї. Тому й зійшов на олімп наукової слави: академіку Оресту Фурдичку була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки. Звістка про це миттєво облетіла його краян з рідної Бойківщини. Часто чулися серед жителів Старосамбірщини, Сколівщини, Турківщини і Самбора приємні відгуки з цієї нагоди. Почесний громадянин міста Старого Самбора Богдан Григорович Жидик у розмові зі мною сказав: «Орест Іванович — велика людина, він завжди і в усьому вчиняв правильно, мислив стратегічно і залишився таким дотепер. Він — справжній бойко! Тільки такі, як він, варті такої премії».

У місцевих і регіональних ЗМІ з'явилося багато матеріалів — реакції на отримання Орестом Фурдичком найвищої вітчизняної наукової нагороди. Одним з перших привітав академіка экс-мер Старого Самбора Іван Грись, який, до речі, єдиний з-поміж міських голів Львівщини обіймав посаду керівника міста три терміни поспіль.



Іван ГРИСЬ (1962) — помічник народного депутата України. Народився в Закарпатській області. Після служби в армії і закінчення Львівського лісотехнічного інституту працював у сфері малого і середнього бізнесу, очолював ТЗОВ «Прикарпаття-інвест». У 2002–2015 роках — міський голова Старого Самбора. На цій посаді вів потужну діяльність в інтересах громади, що дало поштовх упродовж десяти років перетворити місто на населений пункт з комфортними умовами проживання: районне містечко повністю газифіковано, комунальні дороги заасфальтовані, збудовано об'їзну дорогу за євростандартами, впроваджено індивідуальне опалення квартир, зміцнено береги Дністра, укріплено міст через річку, облаштовано нові лінії вуличного освітлення, проведено реконструкцію дошкільних дитячих установ. Широкого розмаху набуло індивідуальне житлове будівництво, впроваджено систему роздільного збирання твердих побутових відходів, відремонтовано велику кількість покрівель дахів багатоквартирних житлових будинків, реконструйовано міську водогінну мережу, створено краєзнавчий музей тощо.







Іван Грись — володар багатьох високих нагород — як державних і громадських, зокрема, нагороджений Грамотою Верховної Ради України, Грамотою Міністерства з надзвичайних ситуацій України, Почесною відзнакою Асоціації агроекологів України «Заслужений захисник природи», так і єпархіальних.

АКАДЕМІК ОРЕСТ ФУРДИЧКО — НАША ГОРДІСТЬ

Насправді, не популізмом завойовуються серця людей. Не обіцянками творяться вагомі справи. Не мріями долаються гори, у т.ч. висоти проблем. Лише невтомною, повсякденною, щохвилинною працею можна досягти результатів, успіху, а відтак поваги й авторитету. І не тільки на рівні державному, але й, що більш цінніше, шани народної.

Чи про кожного з тих, хто, як кажуть, цілодобово на устах в усіх, можна так сказати? Однозначно — ні. Бо зірковість імен може бути і результатом данини моді, може свідчити також і про лояльність керівництва країни. Не винятком є те, що популярність можна придбати і за гроші. Але такі «видатні» діячі — усього лише каліфи на годину, і тоді їх не іменують постатями. По собі вони залишать для історії хібащо іронічні уламки затьмянілих у часові спогадів. Однак, на щастя, є ті, кого непідробно шанують сьогодні, незрадливо поважатимуть завтра, щиро пам'ятатимуть завжди.

У славетній когорті народних улюбленців домінує академік Орест Іванович Фурдичко, наш земляк, славний бойко. Далеко ненамарним є його життєвий шлях, який однозначно слугує взірцем для теперішнього і майбутніх поколінь країни, і не тільки. Ним пишаються його рідні Стрільбичі.

Із вдячною ностальгією і незмінно у часові його поважають жителі Старого Самбора, Почесним громадянином якого він заслужено став за результатами одноголосного рішення міського депутатського корпусу VI-го скликання. Принагідно треба зауважити, що з усіх претендентів на цей високий титул під пропозицією щодо нього значиться найбільша кількість підписів старосамбірчан. Адже ті соціальні інвестиції, які, завдячуючи Оресту Фурдичку, отримала старосамбірська громада, важко переоцінити. За час своєї парламентської каденції він був дійсно депутатом народним.

Істина гласить: якщо людина наділена талантом, то вона апріорі талановита в усьому. Логічним продовженням високопродуктивної громадсько-політичної діяльності Ореста Фурдичка стала його успішна робота як вченого. Зрештою, академік, завдячуючи своїм непересічним особистісним, діловим і професійним якостям, заслужено здобув найвищу вітчизняну наукову нагороду — Державну премію України в галузі науки і техніки. Премія підкреслила винятковість заслуг нашого земляка в науці як видатного українського вченого.



Нижче — і моя публікація, яка була надрукована тоді ж, у «Голосі Прикарпаття».

ОРЕСТ ФУРДИЧКО — ЛАУРЕАТ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Надзвичайно приємна новина надійшла зі столиці — президент Національної академії наук України Борис Патон підписав подання, а Президент України Петро Порошенко видав відповідний Указ про відзначення з нагоди Дня науки та з урахуванням особистого внеску в розвиток вітчизняної науки нашого земляка, директора Інституту агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України, професора, доктора економічних наук, доктора сільськогосподарських наук за спеціальністю “Екологія”, президента Всеукраїнської громадської Асоціації агроєкології України, академіка Ореста Івановича Фурдичка найвищою науковою відзнакою країни — Державною премією в галузі науки і техніки.

Таке високе визнання вчений зі своїми колегами-науковцями отримав за цикл наукових праць “Формування збалансованих агроєкосистем виробництва національного насіння пшениці озимої”. Праці присвячено дослідженням на вказану тему, а отримані результати розв’язують загальнодержавну проблему виробництва вітчизняної основної продовольчої культури шляхом ландшафтної-екологічної оптимізації систем захисних лісових насаджень.

Цими працями академік Орест Фурдичко разом із співавторами заклав науково-теоретичні основи і стратегію агролісомеліоративних заходів у агроландшафтах України та екологічно збалансованих агроєкосистем виробництва високоякісного насіння пшениці в обсязі до 90% від потреб національної селекції. Також сформовано новий напрям в екології рослин, розроблено екологічну модель прогнозування урожайних властивостей насіння пшениці залежно від агроєкологічних умов її вирощування. Розроблено та впроваджено у виробництво молекулярно-генетичні методи контролю якісних показників насіння озимої пшениці.

Нині, коли з особливою гостротою відчувається дефіцит у забезпеченні людства продуктами харчування, наукові розробки О.І. Фурдичка набувають безцінного значення, а отже, і практичного застосування.



Горяни не забувають свого славного земляка, пильно стежать за його діяльністю і щиро радіють успіхам вченого. Адже Орест Фурдичко, як ніхто інший із бойків — сучасників, прославляє наш гірський край своїми здобутками в науці. Він, як і колись, є взірцем невтомної плідної праці, наполегливим у досягненні мети.

Газетні публікації про присудження академіку О.І. Фурдичку Державної премії України були в усіх регіональних ЗМІ, видання яких за територіальною ознакою відповідає території загальнодержавного виборчого округу № 125 (м. Самбір, Сколівський, Старосамбірський і Турківський райони Львівської області), де Орест Фурдичко гідно служив своїм виборцям.

Відповідний диплом йому вручили голова Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки академік Б. Патон та учений секретар Комітету В. Стогній.

* * *

«Мої життєві і професійні заслуги, відзнаки, нагороди, премії, звання — це заслуги насамперед моїх батьків. Це вони своїм розумом і своїми серцями вклали в мене те, що в підсумку привело мене до успіху. Дякую, батьки». У цьому роздумі лауреат відклав убік чергове привітання на своє ім'я і на декілька хвилин вирушив у подорож власною пам'яттю. Пригадалося, як малому йому наснилося якось, що із смерекової гущавини зненацька виринула гілочка хвої і напороочила йому велике майбутнє, наповнене успіхом і визнанням..

Стрілка настільного годинника в робочому кабінеті керівника Інституту безапеляційно вказала на дев'яту ранку — розпочався черговий робочий день.

* * *

Аби читач міг чіткіше зрозуміти, за що саме Орест Фурдичко отримав таку престижну Державну премію, варто ознайомитися з відповідною анотацією.



ДЕРЖАВНА ПРЕМІЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ НАУКИ І ТЕХНІКИ

за цикл наукових праць

«ФОРМУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНИХ АГРОЕКОСИСТЕМ ВИРОБНИЦТВА НАЦІОНАЛЬНОГО НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ»

Комплексно досліджено питання формування збалансованих агроєкосистем для забезпечення виробництва вітчизняного насіння пшениці озимої.

Одержані результати розв'язують загальнодержавну проблему виробництва вітчизняного насіння основної продовольчої культури пшениці озимої шляхом ландшафтної-екологічної оптимізації систем захисних лісових насаджень.

Розроблено науково-теоретичні основи і стратегію агролісомеліоративних заходів в агроландшафтах України та сформовано екологічно збалансовані агроєкосистеми виробництва високоякісного насіння пшениці озимої, що забезпечує на 85–90% потребу в цій культурі національної селекції.

Сформовано новий напрям в екології рослин і насіннізнавстві — екологія насіння, який вивчає вплив на нього абіотичних, біотичних та антропогенних чинників. Розроблено екологічну модель прогнозування урожайних властивостей насіння пшениці озимої залежно від агроєкологічних умов вирощування. Розроблено та впроваджено у виробництво молекулярно-генетичні методи контролю якісних показників насіння.

Надзвичайна важливість цієї наукової праці якраз і стала тим чинником, яким ознаменовано чітку необхідність її винагородження. Академік Орест Фурдичко цю високу заслугу не персоніфікує виключно зі своїм ім'ям, він вважає, що ця нагорода є нагородою насамперед його батькам, його рідним Стрільбичам, його краянам і Бойківщині, його вчителям і наставникам і тим, хто завжди на життєвому шляху був поруч з ним. Це нагорода його сім'ї, яка завжди була і залишається для нього найнадійнішою опорою.



СЛАВНИЙ БОЙКО!

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ





В ДЕСЯТКУ!



Одним абзацом про Ореста Фурдичка



Андрій ПАРУБІЙ, Голова Верховної Ради України.

У мене дуже добрі враження від Ореста Фурдичка як державного службовця з високою громадянською позицією. Свого часу він став на захист патріотично налаштованої молоді Львівщини. Він справжній патріот України.



Михайло ЗУБЕЦЬ, Герой України, почесний Президент Національної академії аграрних наук України.

На посаді народного депутата це був дуже активний і здібний організатор законодавчої роботи у Верховній Раді України. На посаді директора наукового інституту він показав себе успішним адміністратором, а в системі академії аграрних наук він один із найбільших авторитетів.



Михайло РАТУШНИЙ, народний депутат багатьох скликань, громадсько-політичний діяч.

Орест Фурдичко чітко усвідомлював, що його вибрали люди, а тому добросовісно керувався у своїй діяльності інтересами виборців. Ця людина була не абстрактним політиком — він працював для людей, для свого виборчого округу.



Павло МОВЧАН, народний депутат, письменник, громадсько-політичний діяч.

Мені подобається в Оресті Івановичі концептуальне бачення України, бачення серйозне і глибоке. Він той, хто розуміє, як важливо зберегти те, що нам передавалося століттями від покоління до покоління, що таке екологія і дім буття.



Ярослав ГНАТІВ, колишній заступник Голови Львівської обласної ради, письменник, громадсько-політичний діяч.

Орест Фурдичко — професіонал-економіст, досконало розуміється на питаннях бюджету. Що найбільше мені запам'яталося із часів його головування у Львівській обласній раді — це щира і глибока любов до рідної Бойківщини, до гірського краю.



Тарас ЧОРНОВІЛ, народний депутат багатьох скликань, громадсько-політичний діяч.

У мене — неймовірно теплі і добрі спогади про Ореста Фурдичка. За його головування Львівська обласна рада стала найавторитетнішим органом влади.



Степан КУРПІЛЬ, народний депутат багатьох скликань, громадсько-політичний діяч.

Орест Фурдичко — надзвичайно успішний керівник. Йому вдалося об'єднати у Львівській облradі інтереси різних політсил так, аби рада працювала злагоджено і ефективно. Дотепер його згадують в гірських районах як найкращого з депутатів і жалкують, що не він тепер у Парламенті. Головна його риса — доброзичливість.



Микола ГОРИНЬ, колишній Голова Львівської обласної ради і заступник Львівської обласної державної адміністрації, громадсько-політичний діяч.

Орест Фурдичко відіграв дуже серйозну роль у Львівській обласній раді. У нього — залізна хватка, за що не візьметься — зробить обов'язково. Багатьом цього не вистачає.



Микола ШЕРШУН, народний депутат України багатьох скликань, доктор економічних наук, професор, громадсько-політичний діяч.

Орест Фурдичко — людина потужна. Він — особистість. Якби таких людей було більше в Україні, народ наш жив би значно краще.



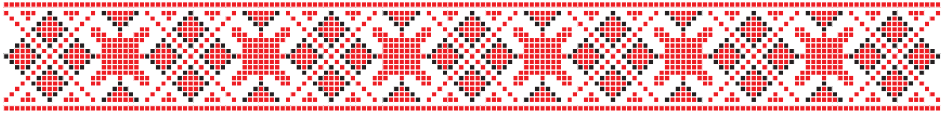
Олександр ТАРАПІКО, академік.

Орест Іванович Фурдичко із студентських років стрімко набував досвіду результативно і успішно працювати на всіх щаблях, які йому посилали життя і доля. Вміння спілкуватись з людьми і справляти на них позитивний вплив, наполегливість, доброзичливість, тонкий гумор, скромність — основні риси його характеру. Приємно вражають його комунікабельність, здатність генерувати нові ідеї, а головне — вміння їх вчасно реалізувати.

* * *

Відомий на Бойківщині громадський діяч Омелян Леськів про Ореста Фурдичка сказав: «Господь поєднав у ньому безліч позитивного — це вчений і педагог, керівник і політичний лідер, письменник і оратор, меценат і спортсмен, врешті-решт, добрий сім'янин і батько чотирьом своїм синам. А коли він ще просто щира й відкрита ЛЮДИНА, ці якості примножуються і стають надбанням багатьох. Орест Фурдичко самореалізується завдяки тому, що завжди почувався і відчувається вільним від усього, крім ПАМ'ЯТІ, ПРАВДИ, ОBOB'ЯЗКУ... Життя і діяльність Ореста Івановича позначені мужністю і чесністю. Він один з тих, хто живе за законами доброти і самопожертви, хто віддає себе іншим. Трудовий і життєвий приклад Ореста Фурдичка вартий наслідування».





СЛАВНИЙ БОЙКО!



У переддень празника святого Миколая, 18 грудня 2016 року, Петро Косачевич, голова Світового Конгресу бойків, їхав зі столиці Бойківщини міста Турки разом із художнім колективом до столиці Галичини — міста Львова. Там, у знаменитому театрі опери та балету, горяни мали показати виставу. За попередньою домовленістю між нами, Петро Іванович зробив коротку зупинку в Старому Самборі, де ми недовго, але змістовно говорили про академіка Ореста Фурдичка, його непересічність, його величезний внесок у вітчизняну політику, особливо — в науку. Ми однаково підсумували наш нетривалий діалог: академік Орест Іванович Фурдичко — слашний бойко, видатний краянин, справжній українець. Знаючи, що я пишу книгу про вченого, Петро Косачевич задалегідь написав коротеньку статтю, виклав свої думки і враження про знаного краянина, яку принагідно вручив мені. З великою приємністю розмішую її тут, адже вона слугує ще одним яскравим штрихом, що заслужено свідчить про універсальність харизми Ореста Фурдичка.



Петро Іванович КОСАЧЕВИЧ (1941), голова Міжнародної громадської організації «Світовий Конгрес Бойків», заслужений працівник культури України, директор районного Народного дому в місті Турці. Закінчив Київський Державний інститут культури і мистецтва.

«Про діяльність Ореста Фурдичка можна багато говорити. І не так легко збагнути височінь його досягнень



в науці — академік неймовірно багато зробив в її царині. Та й, зрештою, він високого державного рівня керівник, що доказав, будучи депутатом Львівської обласної ради (а згодом і її очільником) та Верховної Ради України. Він — видатна особистість.

Заслуги людини можна оцінити за певний час, а саме, що доброго вона зробила протягом свого життя. Звичайно, якщо людина ініціативна, як кажуть у народі, непосидюча, то обов'язково доб'ється успіху. Головне для цього — обрати правильний шлях і мати перед собою чітку мету, наполегливо йдучи до неї. Адже життя складається із різних моментів — добрих і недобрих, а тому головне — уміти вибиратися із життєвих лабіринтів і знову упевнено крокувати вперед, і лише вперед. До таких і належить Орест Фурдичко.

Ми з Орестом Івановичем знаємося відтоді, коли він ще був депутатом обласної ради, а я — головою Турківського районного товариства «Бойківщина». Я тоді, у 1992 році, ініціював підготовку проведення Перших Всесвітніх Бойківських фестин. А це був період створення Української незалежної держави, і потрібно було швидко перебудовуватися. Необхідно було відроджувати наші традиції та обряди, які до цього перебували в опалі. На посаді генерального директора «Львівлісу» Орест Іванович був одним із тих небагатьох керівників високого рангу, до кого можна було сміливо звернутися за допомогою (він не з тих, хто відмовляє прохачеві).

Пан Фурдичко усіляко старався нам допомогти в цій великій справі. Було багато скептиків та критиків щодо проведення фестин. Часом казали, що я вигадав якісь там фестини, та ще й всесвітні, і що з цього нічого не вийде. Велика частка усяких керівників і начальників не бажала фестин, оскільки вони — це відродження національної самосвідомості народу, демократія і свобода, а значить одночасна втрата керівних віжків для можновладців, це втрата ними можливості ностальгічно озиратися назад в очікуванні можливого повернення Радянського Союзу. От чому фестини сприймалися зі страхом. Страх у собі перебороти дуже важко. Але я вірив у свій задум, і Орест Іванович практично допомагав йому здійснитися. Пригадується, коли було потрібно облаштувати наше «Співоче поле» для проведення в рамках фестин біля села Явора свята мистецтв, то Орест Фурдичко допоміг залучити лісові господарства не лише Турківського, але й сусідніх районів. Зокрема, були змонтовані великі концертні майданчики як на «Співочому полі», так і на майдані Шевченка в місті Турці.

Великою несподіванкою стало для нас те, що під час Перших Всесвітніх бойківських фестин Орест Іванович навіть зміг організувати на Святі мистецтв польоти гелікоптера для бажаючих політати над дійством. Більше того, дуже запам'ятався випуск з гелікоптера вітальних листівок для учасників фестин. Люди були приємно подивовані цим сюрпризом, щиро і неприкрито дякуючи за нього Оресту Фурдичку.



Тоді я зрозумів, що разом ми робимо добру справу, що ми на вірному шляху до розбудови Української незалежної держави.

Очолюване мною товариство проводило такі фестини кожні п'ять років. У 1997 році, під час підготовки до проведення Других Всесвітніх бойківських фестин, з'ясувалося, що на згаданих концертних майданчиках дошки прийшли в непридатність, а тому було прийнято рішення дерево замінити на бетон. З цим питанням ми знову таки звернулися до Ореста Івановича, котрий із розумінням поставився до нашого прохання, доручивши керівникам певних підприємств області виконати відповідні будівельні роботи. Облаштовані нові, тепер уже бетонні, майданчики, набули, так би мовити, солідного вигляду, що цілком відповідало високому рівню заходу. До нас на фестини стали приїздити гості з-за кордону, а це — престиж держави. На оновлених за сприяння Ореста Фурдичка концертних майданчиках концерти відбуваються із ще більшим успіхом, за що я особисто і Світовий конгрес бойків дякуємо йому.

Багато від допомагав нам у вирішенні нагальних проблем. Свого часу я був двічі депутатом Турківської районної ради, тож неодноразово доводилося звертатися до Ореста Фурдичка із різноманітних питань. Горянам Орест Іванович завжди допомагав, щиро і активно, а коли став народним депутатом України, то обсяг цієї допомоги значно зріс.

Пригадую, до мене звернувся батько однієї дівчини, яка потребувала термінової операції. Дізнавшись про це, я невідкладно зв'язався по телефону з Орестом Івановичем, одночасно повідомивши йому про те, що за таку операцію у Львові не беруться. Він тут же переговорив з начальником Львівського управління охорони здоров'я. В результаті, вже у понеділок було готове письмове скерування до однієї з київських лікарень. Операція пройшла успішно. Сьогодні ця дівчина, а радше жінка, живе повноцінним життям, має сім'ю.

У той же період часу я почав активно створювати осередки товариства «Бойківщина», у тому числі в місті Києві, де вихідців з нашого краю проживає немало. І тут Орест Іванович Фурдичко теж надав мені допомогу.

Мені неодноразово доводилося, відповідно до роду моєї діяльності, бувати у Верховній Раді України, де тодішній народний депутат Орест Фурдичко приймав мене без зволікань, а названі мої і краян проблеми завжди вирішував оперативно і позитивно.

Зрештою, Орест Фурдичко є членом нашого громадського товариства «Бойківщина». Це людина з відкритою душею, доброзичливий, ввічливий, відповідальний, наполегливий. Тому-то, на мій погляд, він досяг великих успіхів».



Я давно чув про Петра Косачевича як про людину невичерпної енергії, генератора ідей патріотизму, відродження нації, відродження, розвитку і популяризації народних традицій. Незважаючи на свої понад сімдесят, він молодий душею і крицевий духом.

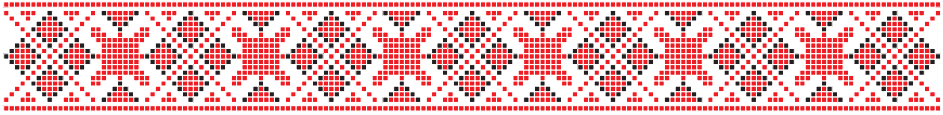
Така характеристика Петра Івановича не могла не викликати у мене бажання рано чи пізно зустрітися з ним. У його робочому кабінеті, в Турківському районному Народному домі, улітку 2017 року ми спілкувались цілу годину. Так, Петро Косачевич — людина унікальна, високопрофесійний культуролог, наділений талантами. Він весь час у русі. Про таких у народі кажуть: «живчик».

Петро Іванович — вмільний організатор, досвідчений керівник. Він вільно орієнтується у сфері культури і народної творчості. Його зусилля в організації проведення Всесвітніх бойківських фестин як кульмінаційний момент великої справи об'єднання і самоідентифікації бойків варті найвищої поваги і найщирішої похвали. Поки наш народ матиме таких патріотів, як Петро Іванович Косачевич, українська нація матиме перспективу відродитися.

* * *

Видатний український вчений, громадсько-політичний діяч і меценат Орест Іванович Фурдичко гідно доповнив когорту славних бойків — Івана Франка, Юрія Дрогобича, Юрія Кміта, Михайла Зубрицького, Григорія Дем'яна та інших велетів літератури, мистецтва і науки.





МАЙДАН



ВІЙНА... Це коли над бджолами, птахами і навіть хмарами зі зловіщим свистом летять смертоносні снаряди. Це коли у вирву від вибуху приречено спадають підкошені трави, квіти, дерева. Це коли красвиди, небо і сонце закриває ядуча завіса згарищної кіптяви. Це коли віконні шиби у дзойку дзвенять, здригається пошматована земля, стогне від ран планета.

ВІЙНА... Це втрати: рідних, близьких, приятелів і не знайомих тобі людей. Це втрати плодів звичайної праці, зачатків надій, можливостей договорити сокровенне, доспівати пісню, дописати сценарій фільму, добудувати хату. Це втрати відчуття місця, часу, ситуації. Це втрати відчуття реальності.

ВІЙНА... Це жах, породжений хворою уявою ревних наслідувачів «моральних» карликів-нелюдів — Чингиз-хана, Наполеона, Гітлера, Леніна, Путіна.

ВІЙНА... Це зло, що йде з прогнилих до слабкодухості мізернодушних особин, котрі у момент задуму вбивати переродилися на монстрів.

ВІЙНА... Це коли до відчаю доведені Я, ТИ, МИ, ВОНИ, і життєвий простір НАШ прагне загарбати ВОНО.

Війну, яка постукала нам у двері, ще можна було не впустити до хати. Війна, яка угледіла наші двері відчиненими — вже факт...



Січень 2014-го. Київ. Революція Гідності.

Над Майданом лунуть українські пісні: Андрій Князь, син академіка Ореста Фурдичка, співає для повсталих проти цинізму влади Януковича українців. Здається, що тут умістився увесь народ багатостраждальної країни. Ні, не здається — так і є насправді: молоді і старші за віком, чоловіки і жінки, робітники і вчені, — усі, хто сповідує українську національну ідею і має за честь та обов'язок знести з владного олімпу тих, приналежність до великої європейської нації котрих обмежується лише відповідною відміткою у паспорті, відстояти честь і гідність народу у праві на демократичний, європейський вибір побудови суспільства. Тут зібралась уся Україна, від Карпат до донецьких степів, від Десни до Чорного моря. На сцені — Андрій, між революціонерів — його батько, видатний український науковець, з молодшими синами Віталіком і Олександром.

Завдячуючи Оресту Івановичу, я і багато інших мітингувальників-некиян відчули його підтримку і різноманітну допомогу під час нашого перебування на Майдані.





* * *



Богдан Сольчаник і Орест Фурдичко — близькі земляки. Богдан — мій учень, і так само, як і герой цієї книги — представник когорти славетних бойків, Почесний громадянин міста Старого Самбора, Герой Небесної Сотні, Герой України. Незадовго до своєї саможертвної загибелі на київському Майдані 21 лютого 2014 року завіршував у своєму щоденнику:

*Я належу до тих,
Хто завжди сідає скраю.
Хто міняє рівний асфальт
На стежку гірську.*

*Я належу до тих,
Кому завжди чогось бракує,
Але не грошей,
А так — води у піску.*

*Я належу до тих,
Кого особисто не знаю.
Хто мовчки усе життя
Кохає лише Одну...*

Богдан СОЛЬЧАНИК.
«Кухні мого покоління».
ТЗОВ «Дизайн-Студія»
«Папуга»». — Львів, 2014.

Богдан тут написав виключно про себе. Однак, читаючи ці, сповнені щирості і правди, поетичні рядки, мимоволі усвідомлюєш непідвладну часові глибинну єдність прекрасного субетносу — бойків, що яскравим діамантом джерельно виблискує серед подібних собі перлин, які становлять сім'ю народів з назвою Україна.

Усім бойкам — славному українському субетносу — нехай возвеличенням слугує гімн.



ГІМН БОЙКІВ

Сл. В. Федька

муз. В. Каменського



*На зелених теренах — від Сяну,
Від Добромиля і Самбора
Бойківський говір широко сягає
Лімниці, річки-посестри Дністра.*

*Бойківський край —
передгір'я і гори,
Бойківський край —
полонини Карпат,
Ліс предковічний і плаї, і звори
Слався людьми із смеркових хат!*

*З континентів злітаються вісті,
Пам'ятають про рід свояки.
Бойків окрилює дух українства,
Хай же витає над нами віки!*

*Бойківський край —
передгір'я і гори,
Бойківський край —
полонини Карпат,
Ліс предковічний і плаї, і звори
Слався людьми із смеркових хат!*



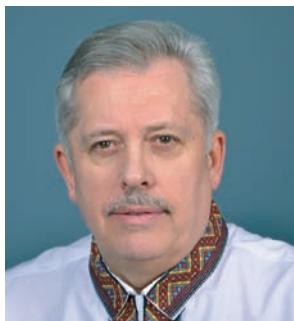
* * *

... Час. Найнахабніше з-поміж усього. Жорстоке. Безжале. Бездушне. Наглоплинне. Тому — у середньому роді. Але Час — найвиразніший каталізатор, а ще й суддя змін. Без них — куди? У провалля. У вічний морок. У порожнечу. Там нема запахів. Там нема фарб. Там нема думки і дії. Там нема тебе. Нема мене. Нема нас усіх. Але є Час. Прикрий, віроломний, невпинний, безкомпромісний. Безальтернативний. Зміни — розвиток. Розвиток — вдосконалення. Вдосконалення — наближення до істини, без якої — крах. Ось чому є Час. Інтригуючий, спо-



нукаючий, таємничо-неосяжний. Вічний. Час — спасіння від безвісти і пастка для забуття...

Молодий волинський літератор-початківець Богдан Лисайчук присвятив видатному вченому Оресту Фурдичку віршовані рядки:



*Життя пливе завжди невпинно —
Срібляться скроні сивиною.
На спуску вже, із гір в долину,
Та очі марять долиною.*

*Пройдешніх літ не повернути...
Ще не кінець. Хоч й не початок...
Глобальний досвід свій здобутий —
Близьким, Вітчизні — без остатку.*

* * *

НАУКА, ЯК І МУЗИКА — ВІЧНА

Я планував в кінці книги розмістити монолог академіка Ореста Фурдичка — роздуми про вічне: життя, працю, родину тощо. На цей мій задум вчений відреагував схильно, однак, при відповідному спілкуванні усі його слова зводились до одного — до науки. Наукою Орест Іванович живе, він, власне, її боготворить. Наука — музика його душі. Він стверджує, що наука, як і музика — вічна. Сумніватись в істинності цього постулату я не наважусь — результатами своєї успішної наукової діяльності Орест Фурдичко це переконливо довів.

Отже, буде логічним на завершення книги замість монологу мого героя запропонувати читачеві його нові наукові праці.

Орест ФУРДИЧКО: САМЕ ЕКОЛОГІЯ ВИЗНАЧАЄ І ВИЗНАЧАТИМЕ У НАЙБЛИЖЧОМУ МАЙБУТНЬОМУ НОРМИ, СТИЛЬ І ЯКІСТЬ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

Охорона навколишнього природного середовища є найактуальнішим питанням сьогодення, а відтак маємо усі свої зусилля сконцентрувати на визначальному аспекті — екологічній безпеці України. Без сумніву, потужний потенціал нашої країни, з урахуванням наявних безцінних людських і природних ресурсів, свідчить про неминучість настання її соціально-економічного розквіту, однак



це можливо лише за умови бережливого ставлення до довкілля, раціонального використання надр, з одночасним розвитком альтернативних, відновлюваних джерел енергії. Неприпустимо десятиліттями зневажливо послуговуватись природними багатствами, на які так щедра наша українська земля. Усі прагнення стати сильною державою не варті нічого, якщо ми не зможемо гарантувати для майбутніх поколінь українців не засмічену, не обезліснену і не обезводнену землю наших дідів і прадідів.

Особливо актуальним питання екологічної безпеки України є для аграрного сектора. Видатні вітчизняні вчені-аграрники М. Зубець та О. Созінов ще півтора десятка років тому зауважили, що головними перешкодами у збалансованому природокористуванні є протиріччя особистих та суспільних інтересів, а також переважання регіональних інтересів над глобальними. Якщо на державному рівні сталим буде усвідомлення постулату про те, що необхідно невідкладно усунути чинники, що поглиблюють екологічну кризу, відкриється шлях для системної державної політики у природоохоронній сфері. Інакше будь-які благородні наміри поглине темрява екологічного невігластва, а на Україну чекатиме майбутнє без неповторної краси Дніпра, Дністра і Десни, без невимовної величі Карпат, Кримських гір і Товтрів, без мальовничих Шацьких озер, Світязя і Синевира, без струнких карпатських смерек, квітучих вишневих і яблуневих садів, без калини. Без лелек, жайворів і солов'їв... Ми не маємо права залишити по собі нащадкам пустелю.

Найпершу увагу необхідно, звичайно ж, приділити подоланню екологічних проблем в агросфері, під виробництво якої задіяно 70% території України. А ще точніше, потрібно усе зробити для організації збалансованого розвитку аграрної галузі, насамперед сільськогосподарського виробництва. Адже це питання якості сільськогосподарської продукції для харчування людей. Якість харчування — це здоров'я, якість життя, добробуту українців як нинішніх, так і прийдешніх поколінь. Саме за цією ознакою у цивілізованих країнах оцінюють рівень суспільного розвитку. Отже, еколого-соціальний чинник вийшов на перший план, недаремно ж у Декларації тисячоліття, ухваленій ООН, він має статус однієї з фундаментальних цінностей людства.

Науковці нашої держави вважають, що Україна дійшла впритул до межі, за якою сьогоднішня екологічна криза може перетворитись на катастрофу. А тому цілком логічно на передній план боротьби з екологічними проблемами упевнено виходять стратегічні напрями науки агроекології, наріжним завданням якої є визначення природоохоронних принципів аграрного виробництва, спрямованих не лише на збереження, але й на відтворення ґрунтових, водних та біологічних ресурсів, забезпечення людей якісними продуктами харчування.

Безпечно довкілля та здорова їжа дають людству надію на повноцінне життя на планеті. Охорона навколишнього природного середовища — це вимога часу. Рівень антропогенного і техногенного впливу на довкілля в нашій країні різко перевищує допустимі показники у розвинених державах світу. Це спонукає до необхідності змін у нашій ментальності стосовно підходів до питання збереження природи, необхідності гармонізації взаємовідносин між людиною і навколишнім природним середовищем. Для цього потрібно озброїтись стратегією нових підходів, моделей і конструкцій поведінки людини у системі використання природних ресурсів. Зрештою, це є домінантою Концепції збалансованого розвитку-ідеології існування людства у XXI столітті. В Україні, за прикладом інших держав, активно створюються організаційні та правові передумови реалізації цієї Концепції.



Уроки нехтування принципами взаємовідносин людини і природи, нерозуміння законів біосфери і екології, ігнорування засад збалансованого природо-користування мають слугувати для нас поштовхом до усвідомлення необхідності розробки стратегічних цілей та виваженої екологічної політики, насамперед в аграрній сфері. Це — сьогоднішні наші пріоритети. Завдання держави, поряд із запровадженням системи екомоніторингу довкілля, економічного стимулювання екологічно безпечних технологій у сільськогосподарському виробництві, активізація застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій, формування збалансованих агроландшафтів. У своїй монографії «Агроекологія» (Київ: Аграрна наука, 2014) я наголошував: **«Варто пам'ятати, що тільки ... продумане управління екологічними процесами в агросфері, збалансованість потреб економічного розвитку і можливостей відтворення природних ресурсів, комплексна реалізація агроекологічних заходів і технологій в АПК є основою стабільного розвитку держави, тривалості життя і міцного здоров'я та благополуччя нинішніх і майбутніх поколінь».**

* * *

Глибока любов до природи, лісу зокрема, незмінно активна громадянська позиція, творчий науковий неспокій вченого мотивують Оresta Фурдичка до невпинних дій, спрямованих на спонукання держави до реального, а не ефемерного, реформування лісового господарства країни. Академік і його соратники-науковці, переймаючись майбутнім стану довкілля в Україні, б'ють на сполох. У поважній газеті «Дзеркало тижня» за 11 серпня 2017 року знаходимо думки досвідченого лісівника, вченого, патріота щодо шляхів реформування вітчизняного лісового господарства. І хоча верстка цієї книги уже завершувалась, я вважав за обов'язкове додати до вже сформованого тексту і цю наукову статтю мого героя — видатного українського агро-еколога, оскільки вона заслуговує на ще одну, власну, орбіту планети наукових звершень академіка Оresta Фурдичка.

РЕФОРМУВАННЯ ЛІСІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЙ ДО ПРАКТИЧНИХ ДІЙ

За роки незалежності в Україні періодичні декларації про реформування лісового господарства країни так і не стали мотиваційним чинником для кардинальних дій. Наслідки перманентного «реформування» до позитивних зрушень не привели. Суттєвим стримуючим фактором прогресу в цьому питанні також є і недосконалість вітчизняного земельного, податкового і лісового законодавства.

Протягом четверті століття проголошуване реформування відбувається під гаслом «Державне управління лісами», що стартувало ще у далекому 1918 році, а за часів незалежності модифікувалось у вираз «Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин»... Виходить, що згадану галузь просто



«винайшли» для підміни терміну «лісівництво», як галузі рослинництва, об'єктом праці для здійснення якого є «Земля, земельні угіддя».

Отже, норма ця механічно перенесена з Лісового кодексу Української РСР: «Державна власність на ліси ... становить основу лісових відносин, тобто суспільних відносин у галузі використання, відтворення та охорони лісів, і є головною передумовою раціонального ведення лісового господарства ». Вираз «*Державна власність на ліси*», поняття «*Ліс*» та ін., які були встановлені Державним стандартом, діяли довгий час, і тепер є чинними. Врешті-решт, маємо факт вихолощення змісту лісівництва, як галузі рослинництва і землеробства, його чи не найголовнішої норми щодо «**правильного лісового господарства**», закладеної ще з царських часів: **«вилучення із лісів постійної найвищої прибутковості при невиснажливості користування і можливому різносторонньому і повному задоволенні потреб у лісі й лісових матеріалах населення, сільського господарства, промисловості та торгівлі»**.

На жаль, у Лісовому кодексі України встановлюється зовсім інше. Не ставиться завдання вирощування лісу. як головної продукції агроєкологічного лісівництва і головного джерела лісового доходу. Діюча сьогодні норма — словоблудство, бо не визначає лісівництво, як галузь рослинництва і вирощування лісу «*для потреб населення, промисловості й ринку*».

... У чинному Лісовому кодексі терміну (поняттю) «лісові екосистеми» і «лісівництво» місця взагалі не знайшлось.

Висновок: норми, які закладені в Лісовий кодекс України, свідомо спрямовані на підміну поняття «землекористування» у галузі лісівництва терміном «лісокористування». У якості об'єкта управління встановлюється збірне — «*забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів*». До того ж, без розмежування їх з початку і кінця, вбачаючи ліс, як об'єкт природного походження часів XVII–XVIII століть. Чомуся у Лісовому кодексі не визнається чинність норм Земельного кодексу України про те, що «Віднесення земель до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень органів державної влади ... та органів місцевого самоврядування» (ЗК, ст. 20). Незрозуміло, чому Лісовий кодекс України встановлює іншу норму: «До лісового фонду України належать лісові ділянки, в тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 га» (ЛК, ст. 4). Авторів ЛК не засмутило навіть те, що насадження лінійного типу (а це переважно полезахисні лісові смуги та захисні насадження вздовж доріг, яруг тощо), розміщені у межах інших власників/постійних землекористувачів юридичних чи фізичних осіб. Облік їх у складі «лісового фонду» за терміном радянської пори — засіб експансії лісового господарства України за межі галузевих повноважень. Чинним Лісовим кодексом визначаються навіть повноваження і Верховної Ради України, вищих органів державної влади і органів регіонального і місцевого самоврядування (статті 26, 27, 29 і 30), яким зовсім не місце в Лісовому кодексі.

Деревні ресурси губляться десь між «технічними, лікарськими та іншими **продуктами лісу**» (ЛК, ст. 6). Не наголошується про те, що ліс є головною продукцією лісівництва і головним джерелом валового доходу лісогосподарського виробництва. Технічні, лікарські рослини, послуги і функції, економічною мовою відомі раніше, як супутні лісівництву і другорядні лісові матеріали, є «продуктами лісу». Згадку про лісові ресурси державного значення містить тільки Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», без будь-якої їх конкретизації. Розробники Лісового кодексу пішли ще далі й встановлюють: «*До лісових ресурсів також належать корисні властивості лісів ... , що використовуються для задоволення суспільних потреб*».



Та все ж таки, нагадаємо для читачів і широкого кола керівників в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, що щорічні обсяги вилучення лісових ресурсів (деревини у стані росту) по Україні складають 18–20 млн м³. Вони відомі у науці з лісівництва як рубки головного користування (РГК). Зазначений обсяг є достатньо обґрунтованим, у т. ч. за матеріалами таксації лісу і лісовпорядкування тільки у межах суб'єктів-землекористувачів державного лісівництва. Саме цим має перейматись Держлісагентство України та регіональні його органи, технічні й наукові служби.

Практика українського лісівництва пішла іншим шляхом. До ресурсів державного значення, за тим же Законом «Про охорону навколишнього природного середовища» (п/п «ж» ст. 39), віднесені «дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України...». Завдяки цьому в Україні замість минулого «Лісове господарство» як цільове призначення землекористування «реформування» пішло по шляху розширення повноважень (і штату!) обласних органів управління: утворені *Обласні управління лісового та мисливського господарства*. Вище було зазначено, що надходження фінансового доходу за використанням об'єктів мисливської фауни ніяк не йде у порівняння з надходженнями за вилучення деревини. Більше того, обсяги реалізації тих об'єктів у звітній інформації «Щодо підсумків роботи підприємств Держлісагентства за 2015 рік» не висвітлені взагалі... Додається таблиця, що аж ніяк не свідчить про рівнозначність мисливського господарства з лісовим. Показано, що стягнуто штрафів за порушення правил із полювання, в розмірі 407,1 тис. грн, що, певно, набагато менше від заробітної плати штатних працівників державних лісгоспів. Адже у всіх обласних управління мисливство очолює заступник начальника управління у рангу генерала державної лісової охорони лісів, з підпорядкованими йому службами — замість посади «мисливствознавець» у дореформований час.

Використання лісових ресурсів висвітлено ширше. Відмічено, що «Заготовлено 7,4 млн м³ ліквідної деревини від рубок головного користування» (Розділ 4 Звіту). Це становить близько 1 м³/га площі земель, наданих на право постійного користування підприємствам державного лісівництва. Гранично мало, в т. ч. у порівнянні з середньорічним приростом деревини (≈ 4 м³/га ЗЛ), а також у порівнянні з сусідніми європейськими країнами зони помірного клімату (Австрія — 5,8 м³/га; Данія — 5,0; Польща — 3,7; Угорщина — 3,5; ФРН — 4,8 м³/га) за даними ЄЕК/ФАО ООН 2000 р. Україна за тим же джерелом мала рівень 1,42 м³/га, що становить 35,6% щорічного приросту.

Висновок: Лісовим кодексом і українським законодавством взагалі не визначається зміст головної продукції лісівництва. Це призвело до формування тінювих механізмів вилучення деревини та виробництва лісових матеріалів.

З приведеного правомірно зробити висновок, що поділ вилучення деревини із лісових екосистем на ресурси державного і місцевого значення, тим більше, з їх розподілом за різними видами лісівничого призначення і спрямування (деревина, заготовлена ... під час проведення заходів щодо поліпшення якісного складу лісів тощо) є просто зайвим для статистики державного рівня. До того ж, термін «Деревина заготовлена» граматично і по суті не є коректним. За чинними стандартами виробляють не деревину, а лісові матеріали.

Зовсім інша справа зі статтю 256.3: «Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів встановлюються у таких розмірах». Ні логічно, ні за попереднім, майже двохсотлітнім, досвідом лісівництва, в різні часи деревину продавали на корені, тобто у стані росту, бо процес розроблення лісосічного фонду є складним промисловим виробництвом, що потребує використання



машин і механізмів зовсім іншого призначення, ніж у лісогосподарському виробництві.

Зрозуміло, для лісозаготівельників лісосічний фонд є предметом праці, тому вони самостійно і на свій погляд мають право його розробляти, з урахуванням ринкового попиту, а також з дотриманням лісівничих норм і правил. У разі, коли лісозаготівельник має сплачувати т. з. рентну плату за заготовлені лісові матеріали, у нього завжди буде виникати спокуса «заготівлі» як можна більше лісових матеріалів відображати у складі з їх низьким рівнем рентної плати. Адже ніякі фіскальні чи господарські органи не в змозі це контролювати. Включаються численні тіньові механізми і, як наслідок, власник деревини у стані росту (держава) постійно залишається ошуканим. Кращим свідченням тому, наприклад, є окремі відомості статистичного обліку за 2014 рік (табл. 1). У заголовку напівжирним шрифтом приведено назву, яка відповідає сучасному змісту складу лісових матеріалів як товарної продукції лісозаготівель.

Таблиця 1. Заготівля ліквідної деревини за категоріями технічної придатності, всього = Заготівля лісових матеріалів за категоріями їх обліку по Україні в межах областей (2014 рік) (фрагмент)

	Паливна деревина у складі ЛМ, %	Вироблено лісових матеріалів (ЛМ), тис. м ³	
		Усього	у т. ч. паливна деревина, включаючи деревину для виробництва деревного вугілля
Україна	55,5	18333,2	10174,5
у т. ч. за областями:			
...			

* На основі табл. 1.4 форми 3 ЛГ (річна), Укрстат, 2014.

Не можна не звернути уваги і на те, що за згадану звітністю по Україні 55% лісових матеріалів під назвою «паливна деревина, включаючи деревину для виробництва деревного вугілля», є «Дров'яна деревина» за Податковим кодексом (ст. 256.3.1). Це — показник нетаксації деревини на пні, бо, наприклад, для соснових лісонасаджень він не може перевищувати 10–15%, за давно розробленими наукою Сортиментними таблицями. Нема логічного пояснення тому, що за багато років з часу введення зазначеної державної звітності за встановленою формою ніхто з наукового і галузевого менеджменту на це, на жаль, не звернув жодної уваги. Адже за сортимент «Паливна деревина» рентна плата, що визначена Податковим кодексом України, майже у 10 разів є меншою у порівнянні з лісоматеріалами категорії ділової деревини «дрібні», у 25 разів — від «середні», у 40 разів — від «великі». Ці тонкощі «ринкових механізмів» для широкого кола, певно, не мають інтересу. Чого не можна сказати про органи державної влади і органи місцевого самоврядування, галузевих менеджерів, учених, наукових установ і закладів, їх наукової і моральної гідності.

Прикрим є ще й те, що «винахід» категорії «заготівля паливної деревини» опанував всю Україну, у т.ч. у межах суб'єктів державного лісівництва по всіх регіонах (рис. 1).



Рис. 1. Частка категорії «Паливна деревина» у складі ЛМ, %, 2014 згідно Форми 3-ЛГ (річна)



Показники державних статистичних спостережень у сфері «Лісогосподарська діяльність» настільки перевантажені малозначимими і ще менш потрібними відомостями, що це робить їх майже не придатними для аналізу. Термін «Лісові матеріали» підміняється терміном «ліквідна деревина», показники якої мають обчислюватись тільки у разі продажу лісосічного фонду у стані росту, якого в Україні з часів початку «реформування» не ведеться.

Для прикладу, в Японії, лісистість якої складає близько 68%, загальна площа земель лісогосподарського призначення (лісового фонду) становить 25,3 млн га, загальний запас деревини складає 1,9 млрд м³ і тільки 1% із заготовленої деревини становлять дрова. В Україні лісистість території складає близько 17%, загальний запас деревини складає 2,1 млрд м³, вихід дров'яної деревини при лісозаготівлі згідно з останніми статистичними даними становить 55,5%. Коментарі зайві, чому живемо бідно, бо... На нашу думку це повинно у першу чергу зацікавити правоохоронні органи — куди дівається ділова деревина? Можливо, саме з цього необхідно розпочинати реформування галузі?

Реформування у лісовому господарстві України, що здійснюється з 1991 року, не досягло завдань, які були визначені постановою Верховної Ради Української РСР від 18 грудня 1990 року № 563-XII. У галузі українського лісівництва спостерігався зворотній процес — одержавлення управління. Служби Держлісагентства проводили одержавлення не тільки лісового, а й мисливського господарства, не переймаючись питаннями економічно ефективного реформування і переведення фінансування на засади ринкової економіки — ідентифікація землекористування, самоокупність і прибутковість господарювання. Лісівництво як галузь рослинництва і землеробства залишається державним, постійно дотаційним.

Лісовий кодекс України як головний нормативний акт галузевого призначення виявився не придатним для здійснення на його основі реформування лісового господарства і переведення його на засади ринкової економіки. Інформація щодо статистичних спостережень залишається вкрай розпорошеною і не розкриває реального стану і, тим більше, шляхів підвищення економічної ефективності лісогосподарського виробництва. Причиною останнього є відсутність особистої зацікавленості технічних служб і їх керівників спрямовувати господарську діяльність на забезпечення самоокупності й прибутковості господарювання.

Для справжнього реформування лісового господарства України і переведення його на засади ринкової економіки необхідне впровадження радикальних заходів. На це і спрямовує сьогодні Кабінет Міністрів України, який на своєму засіданні 4 липня 2017 року (Протокол № 43) вимагає і ставить перед Мінагрополітики, Мінприроди, Держлісагентством та іншими зацікавленими міністерствами і відомствами завдання підвищити ефективність управління галуззю, розробити стратегію реформування управління лісовим господарством. Для цього насамперед потрібно:

1. Переглянути норми чинного Лісового кодексу України.
2. Терміново розробити Закон України «Порядок використання земель лісогосподарського призначення» (Статут), на виконання положень Земельного кодексу України (ст. 57, п. 2).
3. В основу нового Закону покласти раціональні й опробовані принципи польського Закону (Ustawa) про ліси (1991 р.), а саме:
 - державні ліси покривають свої видатки з особистих доходів і ведуть лісове господарство за принципом фінансової самостійності (ст. 50);
 - видатки на утримання Генеральної дирекції Державних лісів і регіональних дирекцій фінансуються з внесків, які обтяжують витрати діяльності лісництв (ст. 53, п. 1);



– основою оподаткування лісовим податком є кількість земельних угідь (га) в їх перерахунку на умовну площу, залежно від продуктивності ґрунту за класами бонітету земель лісових і згідно з даними лісовпорядкування, тобто без залежності від обсягів вилучення деревини і виробництва лісових матеріалів.

4. Визнати публічно і законодавчо закріпити окремим нормативно-правовим актом, що об'єктом праці для здійснення агроекологічного лісівництва є земля, земельні угіддя, що надані власникам/постійним землекористувачам у якості категорії землекористування «Землі лісогосподарського призначення», з дотриманням норм земельного законодавства України.

5. Опрацювати і прийняти для апробації спрощену форму державної квартальної і річної звітності про Лісогосподарську діяльність, у т.ч. із показниками зміни загальної площі земель лісових і лісових екосистем, а також видатків на ведення лісового господарства в порівнянні з надходженнями валового доходу, з обчисленням рентабельності виробництва у межах ідентифікованого землекористувача з лісівництва.

Група вчених Національної академії аграрних наук України вже зверталася з даними пропозиціями до вищого керівництва держави, але все звелось до відповіді Держлісагентства, що в них все добре, і ніяких змін їм не потрібно. Ми вже доводили про те, що об'єктом праці у лісівництві є земля, а не деревина. Настав час практичних дій, з метою радикального реформування українського лісового господарства і переведення його на ринкові засади.

* * *

Враховуючи непересічні заслуги академіка Ореста Фурдичка перед вітчизняною наукою і з нагоди Дня науки, глава нашої держави Петро Порошенко відзначив видатного українського вченого високою державною нагородою.

ВИТЯГ З УКАЗУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 135/2017

Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня науки

За вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм постановляю:

Нагородити орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня

ФУРДИЧКА Ореста Івановича — директора Інституту агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України, академіка НААН України

Президент України **П. ПОРОШЕНКО**

18 травня 2017 року





* * *

Дивовижний, благословенний край — Бойківщина, і не лише своїми неймовірно чарівними ландшафтами. Не міг такий благодатний, мальовничий куточок України не народити Івана Франка, Юрія Дрогобича, Олексу Довбуша, бойківчан-достоїників: душпастирів, господарників, письменників, композиторів, науковців.



У плеяді яскравих зірок української нації гідно і потужно сяють виднокола життя видатного ученого Ореста Фурдичка.

*Верхи Карпат синіють вдалині
Під святістю небесної блакиті,
Мов лицарі, величні й осяйні,
Хрещені сонцем і дощами вмиті.
Зійшли з небес чи вирости з глибин —
Їх вічну долю лиш Всевишній знає.
На чатах стали, як один в один, —
Стрілецька чота в обороні краю.
Підперли небо величчю хребтів,
Блакиттю й сонцем освятили стяги,
Єднають землю з вічністю світів,
Стоять, як Січ козацької звитяги.*

*Вершини зорять на Чумацький Шлях,
Де праведний наш дух сіяє біло,
Олекса Довбуш на святих орлах
Дав віщий знак — в Карпатах зазоріло.
Ми тішились, коли хорал вогнів
Великдень славив у моїх Карпатах —
То дух наш гордий яро пломенів
І воскресіння провіщав у ватрах.
Вставало сонце — митра степова,
Коронувало Степ і Верховину,
А у глибинах, як душа жива, це
Вогняне серце будить Україну.*

ФОТОГАЛЕРЕЯ

ЗНАКОВІ ЗУСТРІЧІ



Академік НААН Орест Фурдичко та Філарет — Святейший Патріарх Київський і всієї Руси-України, 2013 р.



Орест Фурдичко та Глава УГКЦ Блаженніший Святослав (Шевчук), 2013 р.



Орест Фурдичко з Настоятелем Володимирського кафедрального Собору
м. Києва Борисом Табачеком, 2015 р.



Посвята Верховного отамана Лицарів українського козацтва (ЛУК)
Бориса Кожина, травень, 2017 р.



У колі колег і однодумців.
Зліва направо: Орест Фурдичко, Борис Патон,
Ярослав Гадзало, Мар'ян Долішній, 2000 р.



З Міністром транспорту України Георгієм Кирпою, 2001 р.



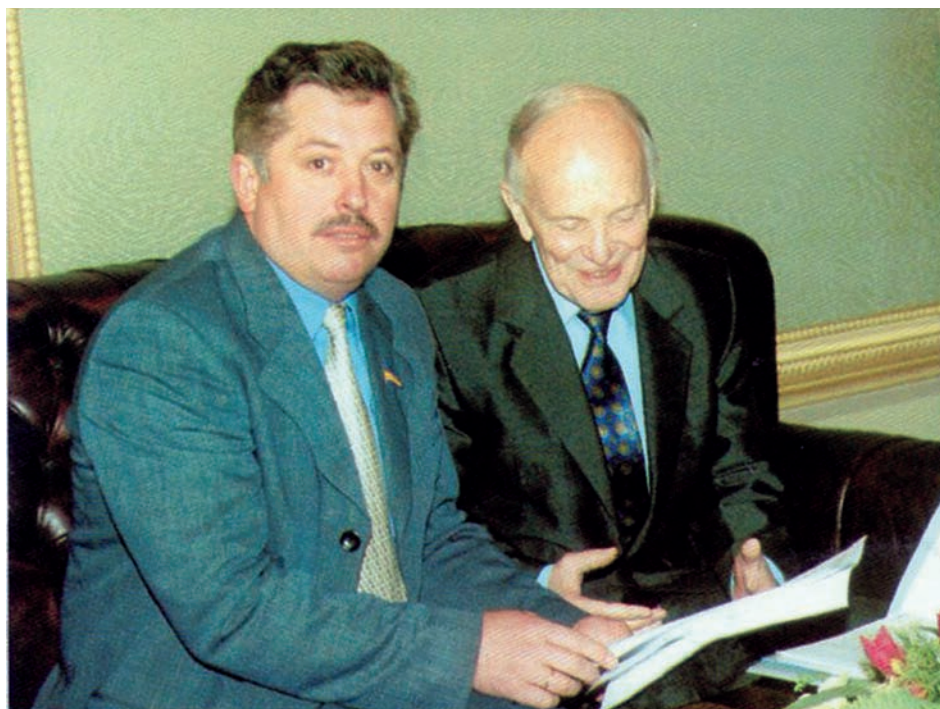
Орест Фурдичко з Героєм України поетом Дмитром Павличком, 2013 р.



З Дмитром Гнатюком — Народним артистом України, Героєм України, 2013 р.



З президентом НААН академіком Михайлом Зубцем



З президентом Національної академії наук України Борисом Патеном



Орест Фурдичко з головою обласної ради Ярославом Гадзало



Зустріч зі Степаном Давимукою — головою Львівського облвиконкому (1990–1991 рр.), народним депутатом України



Орест Фурдичко з земляком — Начальником Генерального штабу
Міністерства оборони України Петром Шуляком, 2002 р.



З Міністром МНС України Василем Дурдинцем, 2001 р.



Орест Фурдичко з академіком Олексієм Созіновим, 2012 р.



Ділова дискусія з землячкою — Міністром юстиції України
Сюзанною Станік, 2001 р.



РОДИНА



Батьківська хата



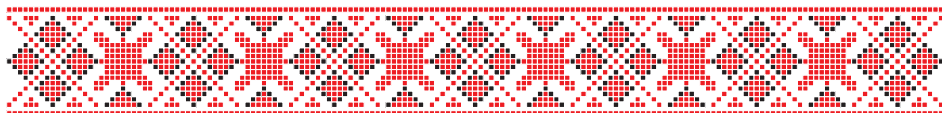
Сестра Марія



З братом Василем і сестрою Галиною



Орест Фурдичко з сестрою Галиною



ВЧИТЕЛІ ТА НАСТАВНИКИ



Вчитель — Герой України, академік НААН Зубець Михайло Васильовичем



З академіком НААН Михайлом Голубцем



З наставником і вчителем Володимиром Васильовичем Касюхничем



З викладачем економіки, к.е.н., доцентом Українського державного Лісотехнічного університету Євгеном Івановичем Сеньком



З головою Державного комітету лісового господарства України
Валерієм Самоплавським на виробництві



«Звіримо час» з Степаном Давимукою



Привітання з ювілеєм Ростислава Ростиславовича Возняка



Святкування ювілею Бобка Андрія Миколайовича



Андрію Миколайовичу Бобку (в центрі) — 80 років



З Миколою Івановичем Волошиним



В колі друзів-академіків.
Зліва направо: академік О.Г. Тараріко, академік А.А. Бойко,
академік Б.С. Прістер, член-кореспондент В.П. Ткач



Вручення відзнаки «Почесного доктора з екології»
члену-кореспонденту НАН Василю Петровичу Мікловді, 08.12.2016 р.



ЗДОБУТКИ І ВІДЗНАКИ ОРЕСТА ФУРДИЧКА



У Дніпропетровському аграрно-економічному університеті — захист докторської дисертації за спеціальністю «Екологія», 2015 р.



Орест Фурдичко та Анатолій Заришняк — вручення Державної премії України в галузі науки і техніки, 2016 р.



Орест Фурдичко та Анатолій Стадник під час вручення Державної премії України в галузі науки і техніки, 2016 р.



Вручення Оресту Фурдичку ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня мером міста Києва Володимиром Кличком, 2017 р.



В КОЛІ ГЕРОІВ



Герой України
І. Семенцов,
академік
О. Фурдичко,
Герой України,
академік
М. Зубець,
2011 р.



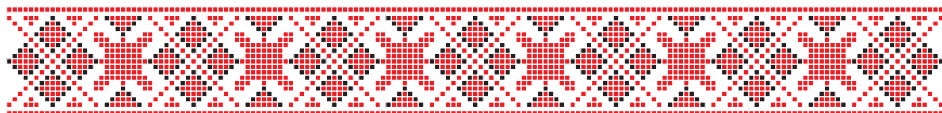
Академік О. Фурдичко, Герой України академік Д. Мельничук,
Герой України академік П. Саблук, 2012 р.



З тричі Героєм Моторним Дмитром Костянтиновичем —
почесним доктором з екології Інституту агроекології і природокористування НААН



З Героєм України, відомим агроекологом Антонцем Семеном Свиридоновичем
та академіком О. Тараріком



ПЕРШОВЕРЕСНЕВІ ТУРБОТИ



Дружина Оксана з першокласником Олександром



Син Олександр у перший клас, СШ № 286, м. Київ



Дружина Оксана з сином Віталієм — першокласником СШ 286, м. Київ



Посвята в першокласники сина Віталія



На святі першого дзвоника з сином Олександром



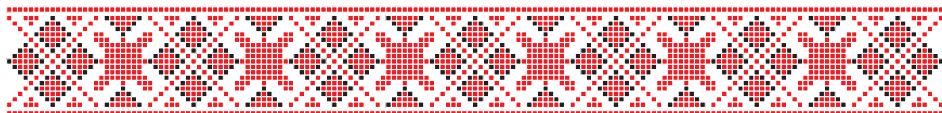
Урочиста мить для сина Віталія першокласника —
з першою вчителькою Юлією Бідюк



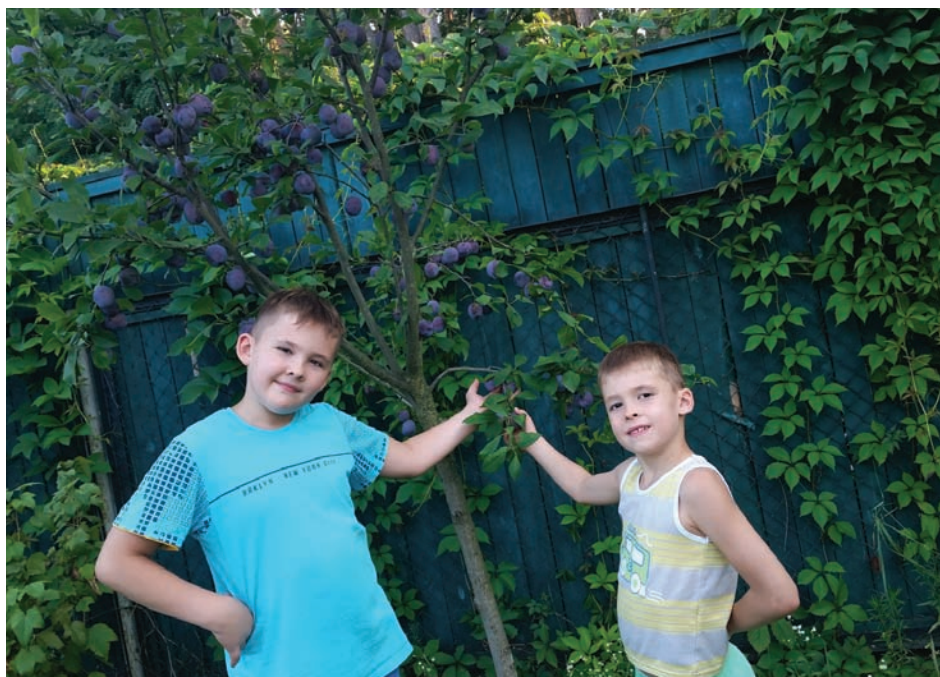
Сім'я готова до нового навчального року

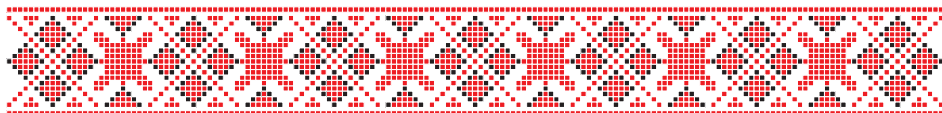


Перший раз у перший клас
з батьком



ПЕРШИЙ УРОЖАЙ З БАТЬКІВСЬКОГО САДУ





СІМЕЙНІ ДОЗВІЛЛЯ



Сини Олександр і Віталій у Свято-Володимирському патріаршому кафедральному соборі, 2017 р.



Сини Олександр і Віталій та диякон Михаїл Омелян — першOVERесень у недільній школі Свято-Володимирського патріаршого кафедрального собору, 2017 р.



Інтерв'ю «Великдень в нашому житті», 2017 р.



З родиною біля Андріївської церкви м. Києва, 2017 р.



Родинна зустріч з мамою дружини —
Ганною Данилівною і Стефією Данилівною, м. Афіни, 2016 р.





Олександр, Віталій та Іоанніс Маранітіс — Віце-президент для Європи і Північної Америки Всесвітньої федерації клубів ЮНЕСКО, Греція, 2017 р.



Олександр, Віталій, Остап Сахарнацький з Агапією Світайло — Генеральним директором культурно-освітньої програми ЮНЕСКО «Посейдон», 2017 р.



Олександр і Віталій з Героєм України Мирославом Вантухом — художнім керівником Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П.П. Вірського



Орест Фурдичко з синами в гостях у Бориса Кожина — першого командувача ВМСУ, голови Конгресу громадянського суспільства України



Олександр і Віталій — лауреати
Всеукраїнського фестивалю-конкурсу
«Знайомі обличчя», м. Львів, 2015 р.



Сини Андрій, Олександр і Віталій
під час зйомки кліпу
«Синє небо, жовте поле...», 2015 р.



Сімейна футбольна команда — з синами і онуками



Футболісти — Орест, Віталій, Олександр



Відпочинок у Буковелі, 2017 р.



Вихідний день з синами Андрієм, Олександром і Віталієм



Внучка Таїсія
з батьками —
Любомиром та
Мар'яною



З сином Любомиром і внуком Орестом
(внуку Оресту 23.07.2016 р. виповнилось 16 років)



Футбольні привітання — Віталій, Орест, Олександр



З синами Олександром і Віталієм у день 17-ліття внука Ореста



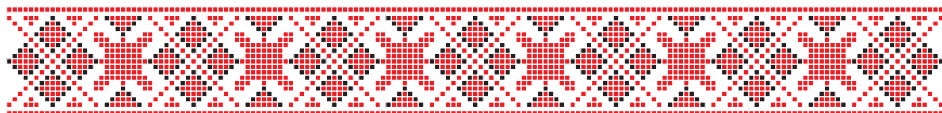
Син Любомир з донечкою Таїсією



Внуки Лук'ян та Орест



Любомир зі своїми синами Орестом та Лук'яном



МАЙДАН — РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ







ЄРУСАЛИМ, ЙОРДАНІЯ, ЄГИПЕТ



Орест Фурдичко з синами Олександром та Віталієм біля Стіни Плачу в Єрусалимі



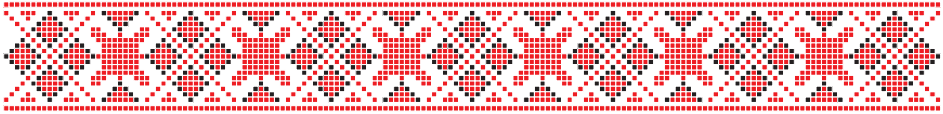
Орест Фурдичко з сім'єю на річці Йордан



Орест Фурдичко з синами Олександром та Віталієм
біля входу в печеру Різдва в Єрусалимі



З синами в Коптській православній церкві Шарм-ель-Шейха, Єгипет, 2016 р.



ΔΟΡΟΓΑΜΙ ΣΒΥΤΟΓΟ ΑΦΟΝΥ

ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ
ΛΘΩ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΚΑΡΤΑΙ ΤΗΣ ... 08.10.2016 ...
ΑΔΩΑ ΤΗΣ ... 11.10.2016 ...
ΑΑ 0/1

34000
ΕΙΔΙΚΟΝ ΔΙΑΜΟΝΗΤΗΡΙΟΝ
Ι. ΜΟΝΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ

Ὁ κωμότης τοῦ παρόντος ἱερομοναχάρτου καὶ ἱερογράφου τμήματος τῶν
κείρων: ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ ΟΡΕΣΤ
τοῦ: ὀρθόδοξου: ΧΡΗΣΤΙΑΝΟΣ ΟΥΘΩΔΟΣΟΣ
Ἰδιότης: _____
ἀρ. Δ.Α.Τ.: ΕΕ965024 ἀρ. Διαβί-
πλις ἢ χώρα: ΟΥΚΡΑΝΙΑ Εἰσὶν τὴν ἡμετέραν εἰσοὶν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ
ἐπιταγματίου εἰς τὸ παρὸν Ἱερόν Σκήνωματον, προσελθόντες παρ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ πρὸ βλα-
πημένου ἡμετέρου ἀρθροῦ ἐισαχθέντες εἰς Ἅγιον Ὅρος. Τὸ παρὸν ἔστιν ἀκαταλείψι τὸν
κωμότην τουὺν καὶ ζήτησιν φιλοξενίαν ἀπὸ ἑστῶν Ἱερῶν Σκηνῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους πλὴν τοῦ
ἑπιταγματίου.
Ἐρ' ὃ διατελοῦντες εἰν φιλοδέκτες ἐν Χριστῷ ἀδελφοί

ΟΙ ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΛΘΩ

ΟΕΑΤΟΠΑΔΙΟΥ ΠΡΩΤΕΠΙΣΤΑΤΗΣ Γέροντ Βαρνάβας
ΟΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΟΥ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ Γ. Φιλότης Ήεραφ.
ΟΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ Ἱερομ. Ἰωσήφ
ΟΣΤΑΥΡΟΝΙΚΙΤΑ ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ Ἱεραφ. Φιλίμων

08.10.2016

173/962

Βίζα να Αφον, 2016 ρ.



Πολομνικι Ορεστ Φυρδιτσκο, Ιγορ Γρινικ, Ιγορ Γριτνικ, Βογδαν Βυικο, 2016 ρ.



Паломники Богдан Вуйко, Орест Фурдичко, Ігор Гриник, 2016 р.



Ігор Гриник, Ігор Грициняк та Орест Фурдичко, 2016 р.



Вид на Зограф (болгарський монастир) на святій горі Афон, 2016 р.



Паломники Ігор Гриник, Ігор Грициняк, Орест Фурдичко, 2016 р.



Паломники Ігор Гриник, Ігор Грициняк, Валентин Найдьонов,
Богдан Вуйко, Орест Фурдичко, 2016 р.



Українські паломники з настоятелем Зографа Архімандритом Амвросієм, 2016 р.



Українські паломники з настоятелем Зографа Архімандритом Амвросієм, 2016 р.



Паломники Ігор Гриник, Валентин Найдьонов, Богдан Вуйко, Орест Фурдичко, Ігор Грициняк, Борис Кожин біля церкви Різдва Пресвятої Богородиці на Афоні в урочищі Чорний вир, 2016 р.



Вид на святу гору Афон, 2016 р.



Повернення українських паломників на материкову частину Греції, 2016 р.



МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ФРАНЦІЄЮ



Академік Валерій Адамчук, академік Орест Фурдичко, інженер-дослідник з IRSTEA Центру Бордо, член LabEx COTE Франсіс Макарі, працівник Центру перспективних досліджень Міністерства сільського господарства, продовольства та лісівництва Франції Олексій Гранжан, 2015 р.



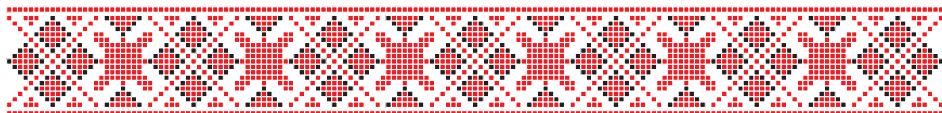
Орест Фурдичко з Ніколя Перен, радником з питань сільського господарства Посольства Французької Республіки в Україні під час посадки дерев в рамках проекту «Озеленимо планету разом»



Зустріч Ореста Фурдичка з Надзвичайним і Повноважним Послом Франції в Україні пані Ізабель Дюмон, генеральним директором Yves Rocher Україна Анною Запталовою та лауреатом II премії конкурсу «Земля Жінок 2016–2017» Ніною Корніловою



Обмін візитними картками з Повноважним Послом Франції в Україні пані Ізабель Дюмон, 2017 р.



ЯПОНІЯ



Учасники IV Міжнародної науково-практичної конференції
«Японсько-український форум з регіональної економіки та культури», 2017 р.



Звучить гімн України
на урочистому відкритті IV Міжнародної науково-практичної конференції
«Японсько-український форум з регіональної економіки та культури», 2017 р.



Нагородження ректора Кобе Гакуін університету Масамі Сато
нагрудним знаком «Почесний доктор з екології»
Інституту агроекології і природокористування НААН, 2017 р.



Декан факультету економіки Кобе Гакуін університету Тору Накамура —
«Почесний доктор з екології» Інституту агроекології
і природокористування НААН, 2017 р.



Декан факультету економіки Кобе Гакуін університету Хікарі Бан —
«Почесний доктор з екології» Інституту агроекології
і природокористування НААН, 2017 р.



Орест Фурдичко з Масамі Сато, Тору Накамура та Хікарі Бан, 2017 р.



Доповідь академіка Оresta Фурдичка
на IV Міжнародній науково-практичній конференції
«Японсько-український форум з регіональної економіки та культури», 2017 р.



Алла Кожина, Борис Кожин, Оrest Фурдичко та Оксана Дребот — учасники
японсько-українського форуму з регіональної економіки та культури, 2017 р.



Нагородження члена парламенту Японії, голови парламентської асоціації дружби «Японія–Україна» Ейсуке Морі нагрудним знаком «Почесний доктор з екології» Інституту агроєкології і природокористування НААН, 2017 р.



Ейсуке Морі, Йошіхіко Окабе, Борис Кожин та Орест Фурдичко в парламенті Японії, 2017 р.



Зустріч Йошіхіко Окабе, Алли Кожиної, Ореста Фурдичка, Олександра і Віталія Фурдичків, Оксани Дребот і Бориса Кожина з Ейсуке Морі в парламенті Японії, 2017 р.



Борис Кожин, Оксана Дребот, Олександр і Віталій Фурдичко, Орест Фурдичко, Йошіхіко Окабе та Алла Кожина в сесійному залі Парламенту Японії, 2017 р.



Орест Фурдичко з Віце-міністром з питань лісового, рибного та сільського господарства Японії Кацуо Якура, 2017 р.



Кацуо Якура, Борис Кожин та Орест Фурдичко: вручення бартки, 2017 р.



Йошіхіко Окабе, Борис Кожин, Алла Кожина, Кацуо Якура, Оксана Дребот, Олександр і Віталій Фурдичко, Орест Фурдичко на прийомі в Уряді Японії, 2017 р.



Орест Фурдичко з сім'єю біля будівлі японського Парламенту, 2017 р.



Борис Кожин, посол України в Японії Ігор Харченко, Орест Фурдичко під час вручення найвищої відзнаки НААН України Йошіхіко Окабе, 2017 р.



Алла Кожина, Борис Кожин, Йошіхіко Окабе, Ігор Харченко, Орест Фурдичко, Оксана Дребот, Олександр і Віталій Фурдичко в посольстві України в Японії, 2017 р.



Орест Фурдичко з послом України в Японії Ігором Харченком (на задньому плані: найвідоміший сумоїст ХХ століття Ная Кокі (Іван Боришко) — японець з українським корінням, народний герой, володар 32 імператорських кубків), 2017 р.



Йошіхіко Окабе, Ігор Харченко, Орест Фурдичко та Борис Кожин біля посольства України в Японії, 2017 р.



КИТАЙ

ДЕЛЕГАЦІЯ ФОРУМУ



ДЕЛЕГАЦІЯ ФОРУМУ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ»

Ющенко Віктор Андрійович	Президент України 2005-2010
Гаваньольський Геннадій	Радник президента України
Волков Володимир Васильович	Толова ЦРВ»К «Шовковий шлях України», ТОВ «Трісайз»
Попадюк Василь Васильович	Народний артист України
Мага Петро Олександрович	Народний артист України
Шиленко Юлія Анатоліївна	Національний музей Т.Г.Шевченка
Матоліч Роман Михайлович	НАК «Нафтогаз України»
Фурдичко Орест Іванович	НААН директор Інституту агроecології і природокористування НААН
Балюк Святослав Антонович	НААН директор Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Саволдовського»
Заболотний Дмитро Ілліч	Національна академія медичних наук Директор Інституту отоларингології імені професора О.С. Коломійченка НАМН України
Крижний Олег	Радник президента Національної академії медичних наук України
Ігнатів Ігор Валентинович	Миколаївській суднобудівний завод «Оксан»
Варагаш Ірина Юріївна	ТОВ «Мадлітко»
Гордєєв Андрій Анатолійович	Голова Херсонської ОДА
Ришук Євген Миколайович	Перший зам. голови Херсонської ОДА
Чернишова Марина Вячеславівна	Директор департаменту інвестицій Херсонської ОДА
Осипенко Русдан Анатолійович	Китайська Торгова Асоціація
Кривошея Роман	ТОВ «Фіалан»
Шуляк Володимир Миколайович	ТОВ «Оцелот»
Стемпень Кишишов Міхала	Інкофуд (мисоферробка)
Кроляк Олександр Олександрович	Інвестиційний центр «ОЗОН»
Калюжний Олександр Володимирович	Інвестиційний центр «ОЗОН»
Волков Іван Володимирович	ТОВ «Отука»





Орест Фурдичко на святкуванні 25-ї річниці дипломатичних відносин між Україною та Китаєм, 2017 р.



Орест Фурдичко з Галиною Назаренко та Романом Матоличем на відкритті виставки «Петриківка — душа України», м. Пекін, 2017 р.



Особистий підпис на полотні під час відкриття музею Тараса Шевченка
в м. Пекін, Китай, 2017 р.



Академіки Орест Фурдичко, Сергій Мельничук та Святослав Балюк
на відкритті Китайсько-українського науково-дослідного інституту наук про життя,
м. Чжунцзі, 2017 р.



Орест Фурдичко на міжнародній науково-практичній конференції в Китаї, 2017 р.



Орест Фурдичко з Президентом України Віктором Ющенком, 2017 р.



Наукові дискусії академіка Ореста Фурдичка, академіка Святослава Балюка та Президента України Віктора Ющенка, м. Пекін, 2017 р.



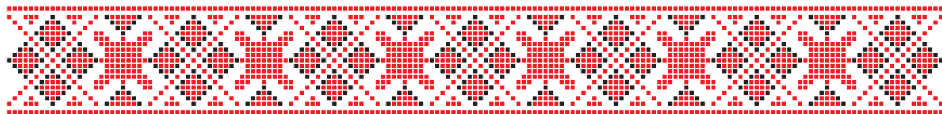
Орест Фурдичко з Віктором Ющенком, Володимиром Стефанюком, Романом Матолічем під час відкриття Китайсько-українського науково-дослідного інституту біології, 2017 р.



З всесвітньо відомим скрипачем-віртуозом, народним артистом України
Василем Попадюком, м. Пекін, 2017 р.



Орест Фурдичко та учасники форуму
Петро Мага, Василь Попадюк, Роман Матолич, 2017 р.



**МІЖНАРОДНА НАУКОВО–ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВІ» 2015**



Орест Фурдичко, Борис Кожин, Анатолій Заришняк з нагоди вручення відзнаки «Патріот України» Президенту НААН академіку Ярославу Гадзало, 2015 р.



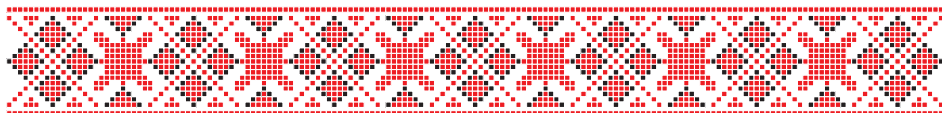
Орест Фурдичко та Президент НААН академік Ярослав Гадзало — патріот України, 2015 р.



Виступ радника з питань сільського господарства
Посольства Французької Республіки в Україні Ніколя Перен
на конференції, 2015 р.



Микола Мовчан, Михайло Борисюк, Орест Фурдичко, Ярослав Гадзало,
Анатолій Заришняк, Борис Кожин, Анатолій Бойко, 2015 р.



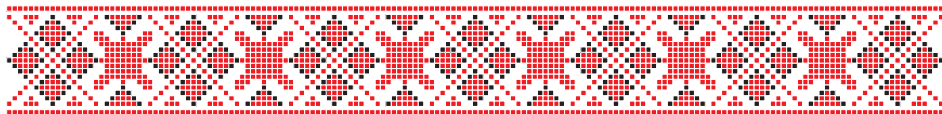
КОНФЕРЕНЦІЯ. ЛИСТОПАД, 2016



Загальне фото учасників науково-практичної конференції «Проблеми збалансованого природокористування», 2016 р.



Олена Дем'янюк, Лілія Пилипенко, Валерій Жук, Орест Фурдичко, Йошіхіко Окабе, Муру Казунобу, Міяке Атцуші перед початком конференції, 2016 р.



ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ НААН



Орест Фурдичко з новообраними членами-кореспондентами
Оксаною Дребот, Лілією Пилипенко та Олександром Демидовим, 2016 р.



Урочисте завершення загальних зборів
Національної академії аграрних наук, 2016 р.



ДЕНЬ ВИШИВАНКИ



Фото на згадку в День вишиванки.
Інститут агроєкології і природокористування НААН, 18 травня 2017 р.



Вручення запашного короваю з нагоди урочистого відкриття Дня вишиванки:
Олена Дем'янюк, Орест Фурдичко, Левко Лук'яненко,
Володимир Бондаренко, 2017 р.



Президія урочистого засідання в День вишиванки.
Інститут агроекології і природокористування НААН, 2017 р.



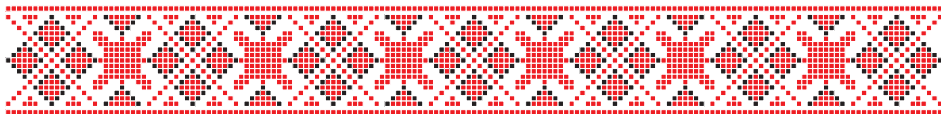
Святковий виступ Героя України Левка Лук'яненка, 2017 р.



Орест Фурдичко з Геросом України Левком Лук'яненком, Надією Лук'яненко, Оксаною Дребот та Олександром Ковалівим, 2017 р.



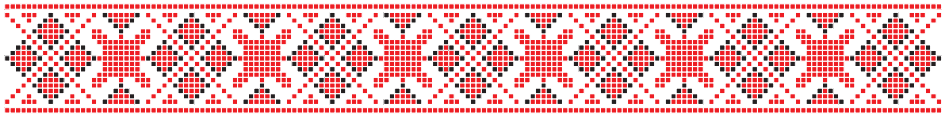
Орест Фурдичко з дружиною Оксаною та Левко Лук'яненко з дружиною Надією, 2017 р.



СВЯТКУВАННЯ 100-РІЧЧЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НААН



Вітання академіку Віктору Вергуну з нагоди 100-річчя
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, 2017 р.



ВІДКРИТТЯ КАРПАТСЬКОГО ФІЛІАЛУ ВГО «АСОЦІАЦІЯ АГРОЕКОЛОГІВ УКРАЇНИ» У БУКОВЕЛІ



Орест Фурдичко з Ігорем Коломійцем, керівником Карпатського філіалу ВГО «Асоціація агроєкологів України» з екології, рекреації та туризму, 2017 р.



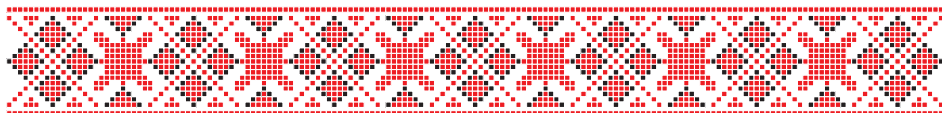
Орест Фурдичко з Ігорем Коломійцем та Тетяною Коломійць, 2017 р.



Вручення почесної відзнаки «Заслужений захисник природи»
Ігорю Федоровичу Коломійцю, 2017 р.



Експерсії гірськими схилами Буковелю, 2017 р.



СВЯТКУВАННЯ ЮВІЛЕЮ 45–РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АГРОЕКОЛОГІЇ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НААН УКРАЇНИ



Звучить гімн України на урочистому відкритті ювілею, 2017 р.



Президія — перший віце-адмірал військово-морських сил України Борис Кожин, професор Йошіхіко Окабе, Олена Дем'янюк, академік Орест Фурдичко, академік Ярослав Гадзало, Герой України академік Дмитро Мельничук, 2017 р.



Спільне фото учасників святкування ювілею, 2017 р.



Йошіхіко Окабе, Людмила Сахарнацька, Орест Фурдичко,
Хікарі Бан, Оксана Дребот, 2017 р.



Академік Ярослав Гадзало з нагоди нагородження професора Йошіхіко Окабе Почесною відзнакою НААН України, 2017 р.



Доповідь професора Йошіхіко Окабе, 2017 р.



Академік Орест Фурдичко та професор Йошіхіко Окабе з нагоди вручення нагрудного знаку «Почесний доктор з екології» Інституту агроекології і природокористування НААН України, 2017 р.



Доповідь професора Хікарі Бан, 2017 р.



У ВИРІ ВИЗНАЧНИХ ПОДІЙ



Дружня зустріч (зліва направо):
академік НААН Орест Фурдичко, член-кореспондент НААН Анатолій Левицький,
академік НААН Валерій Жук, академік НААН Юрій Лупенко, 2016 р.



Вітання з нагоди вручення відзнаки «Патріот України»
члену-кореспонденту НААН Левицькому Анатолію Павловичу, 2016 р.



Орест Фурдичко та Зіновій Кутельмах у день благословення Філаретом Верховного отамана Лицарів українського козацтва (ЛУК) Бориса Кожина, 2017 р.



Орест Фурдичко та Борис Кожин під час нагородження відзнакою «Патріот України» начальника Державної екологічної інспекції у Чернівецькій області Сергія Робульця, 2017 р.



Вручення відзнаки «Патріот України»
заслуженому лікарю України Павлу Ганинцю, 2015 р.



Вітання Павлу Ганинцю від сім'ї Фурдичків, 2015 р.



Святкування 60-річчя друга Євгена Свободи, 2016 р.



Орест Фурдичко з другом — патріотом України Богданом Кардашем, 2016 р.



Презентація першої наукової монографії Ніни Паляничко, 2017 р.



Вручення Олегу Яремку нагрудного знака «Заслужений захисник природи», 2016 р.



Вітання члена-кореспондента НААН професора Дмитра Добряка з нагоди 80-річчя (зліва направо): Орест Фурдичко, Наталія Кузін, Тарас Євсюков, Дмитро Добряк, Андрій Мартин, Анатолій Шворак, 2017 р.



Анатолій Стадник, Михайло Василенко, Орест Фурдичко, Олександр Тараріко, Віталій Бородай, Анатолій Бойко в день 70-річчя Володимира Ландіна, 2017 р.



Професор Михайло Пітюлич з дружиною Валентиною в день свого ювілею та член-кореспондент НАН України Василь Мікловда, 2015 р.



Урочисте вручення нагрудного знаку «Почесний доктор з екології» професору Миколі Шершуну на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.371.02 Інституту агроєкології і природокористування НААН України, 2016 р.



Орест Фурдичко в день свого ювілею з лісовими побратимами
Валерієм Самоплавським та Миколою Шершуном, 2017 р.



Зустріч з директором Державного природознавчого музею НАН України
професором Юрієм Чорнобаєм, 2016 р.



Академік Валерій Жук, перший віце-адмірал військово-морських сил України
Борис Кожин, академік Орест Фурдичко та професор Йошіхіко Окабе
під час обговорення перспектив співпраці вчених України і Японії
на круглому столі, 2013 р.



Орест Фурдичко з диригентом Національної опери України
народним артистом України Іваном-Ярославом Гамкало, 2015 р.



Зустріч однодумців (зліва направо) Олександр Демидов, Олег Яремко, Орест Фурдичко, Микола Шершун, Василь Кравців, 2017 р.



З парохом церкви Пресвятої Богородиці села Стрільбичі
отцем Василем Ігнатищем, 2016 р.



Парох церкви Пресвятої Богородиці села Стрільбичі отець Василь Ігнатиц
у день вручення відзнаки «Патріот України», 2016 р.



Вручення диплому кандидата сільськогосподарських наук
Аллі Святецькій, 2016 р.



Лісові побратими Алла Святецька та Валерій Самоплавський, 2015 р.



З другом Олександром Демидовим у День вишиванок, 2016 р.



Вінчання друзів Марії та Євгена Свободи, 2016 р.



Зустріч з Віктором Івановичем та Антоніною Францівною Заїкою, 2017 р.



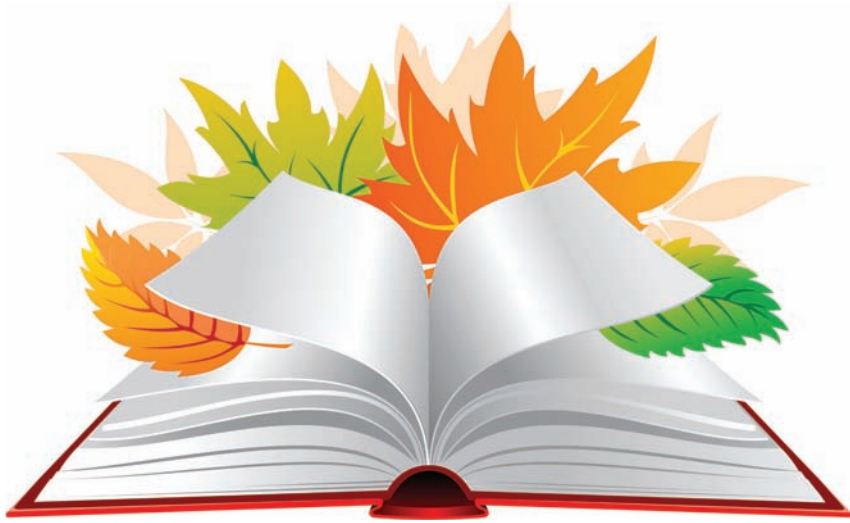
Зустріч друзів: Олег Яремко, Орест Фурдичко
та Петро Кахнич у бойківській хаті, 2017 р.



Вручення відзнаки «Патріот України»:
Орест Фурдичко, Зіновій Кутельмах з дружиною Іриною, 2016 р.



Зустріч з друзями в батьківській хаті (зліва направо):
Богдан Кардаш, Омелян Леськів, Ігор Ярема, Орест Фурдичко,
отець Василь Ігнатиш, Ігор Савицький, Василь Фурдичко, Ігор Тиличко, 2016 р.



... Ледь чутний стукіт у віконне скло кабінета відволік академіка від роботи над науковою статтею для «Агро-екологічного журналу» — до шибки зненацька пригорнувся напрочуд гарний своїми осінніми візерунками листок клена. «Оресте Івановичу, мене прислав сюди до тебе шістдесят п'ятий жовтень твого віку і просив передати тобі побажання усіх гараздів», — листок так же несподівано, будучи підхоплений легеньким вітерцем, полетів своїм, лише йому одному призначеним восени, маршрутом...





* * *

Унікальна планета академіка Ореста Фурдичка. Пізнаючи її, ми самі збагачуємося її безцінними скарбами-чеснотами. Я родом з Полісся, мала батьківщина Ореста Івановича — Бойківщина. Однак, Вітчизна у нас одна — УКРАЇНА, і нас обох об'єднує щира до неї любов. Цей скарб — найцінніший, він не належить комусь окремо одному, він — один на всіх: учора, сьогодні, назавжди.

Таких непересічних, виняткових за масштабністю мислення, вчинків, дій і за рівнем корисності для суспільства особистостей, як Орест Фурдичко, поіменовують величним словом ПОСТАТЬ. Саме



Академік О.І.Фурдичко і автор книги

про таких складають вірші, пишуть книги. Книгу про Ореста Фурдичка написав і я, не міг цього не зробити. Я багато чим зобов'язаний цій Людині, але написав про нього швидше не за велінням розуму, а з почуття обов'язку, за велінням серця.

Ми звикли до поняття пам'ятник у значенні витвору мистецтва у скульптурі. Але такі пам'ятники усе ж підвладні руйнуванню часом. А є пам'ятники, котрі існують, допоки буде людство. Орест Фурдичко — якраз з тих, хто його вже має — Національний природний парк «Сколівські Бескиди». Я би дуже хотів, щоб ця моя книга відбулась і як скромний літературний пам'ятник йому, видатному українському вченому, людині планетарного характеру мислення і дій.

*Квітень 2016 року — серпень 2017 року,
Київ — Старий Самбір — Стрільбичі.*

ПІСЛЯМОВА

ВІД ОРГАНІЗАТОРА ВИРОБНИЦТВА — ДО АВТОРИТЕТНОГО ВЧЕНОГО Спомини, навіяні пам'яттю серця

*... Ми просто йшли —
У нас нема зерна неправди за собою.*

Тарас ШЕВЧЕНКО.



У жовтні 2017-го Оресту Івановичу Фурдичку виповниться 65 років. То хто, як не земляки, повинні найперше про це пам'ятати? Адже йдеться про авторитет краю, з якого вийшов, про пошанування родини, а радше, збереження слави його предків. А були вони добрими господарями (князями), активними учасниками культурно-духовного життя рідних Стрільбич.

Працюючи свого часу на Львівщині, вважаючи себе краянину ученого, взявся за перо, щоб і своє додати слово. Причиною стала книга-нарис про відомого українського вченого «ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА», опрацьована старосамбірчанином Володимиром Ковту-

ном і присвячена ювілейній даті, до якої наближається відомий стрільбичанин.

Про Ореста Івановича вже є окремі твори. Символічно, що їх видано у Києві та Львові. Цим наче перекинуто міст єднання між Українським Сходом і Заходом, чим завше були, є і будуть переповнені душа й помисли бойка, патріота Фурдичка.

Перелічу їх, бо миттєво розійшлися між читачами, стали бажаним надбанням масових та шкільних книгозбірень. Це — художньо-біографічний фотонарис Василя Пилип'юка та Володимира Бондаренка «Доля і праця» (Львів: Світло і тінь, 2002), із бібліографічного серіалу — «Академіки Національної академії аграрних наук України. Фурдичко Орест Іванович» за редакцією В.А. Вергунова (Київ: Аграрна наука, 2012), нарис із депутатської практики Ореста Фурдичка «Каденція» (Київ: ДІА, 2012), написаний помічником-консультантом народного обранця самбірчанином Омеляном Леськівим.

На особливу увагу заслуговує дослідження Ярослава Николовича «Стрільбичські князі» (Львів: Компанія «Манускрипт», 2009), що подає родовідне дерево князівської родини Фурдичків. Професор Львівського Національного університету імені Івана Франка Леонтій Войтович оцінив це науково-популярне видання як «черговий здобуток усієї нашої культури».



Після завершення доволі успішної депутатської каденції Орест Іванович подався в науку. Не від нього залежні обставини ніскільки його не гнітили. Бізнесом не захоплювався, а бажання повністю присвятити себе науковій діяльності весь час зміцнювалося. Тим паче, що наука, як зізнався, стала для нього «чи не рідною сестрою ще незабутньої студентської пори». Цим і збагнув майбутній учений цінність життя.

До науки Орест Фурдичко наблизився зрілим і досвідченим спеціалістом як у галузі агроєкології, так і в напрямі природокористування. Тепер, про що йдеться у вищеназваних виданнях, він — найбільш титулований з-поміж краян-підкарпатців.

Наслідуючи патріарха аграрної та фундатора агроєкологічної наук академіка О.О. Созінова, він став ученим широкого наукового світогляду. Тепер Орест Іванович — дійсний член Академії економічних наук і Лісівничої академії наук України, член-кореспондент Української екологічної академії наук. Його визнано в Україні й за кордоном, оскільки досконало розуміється на питаннях агроєкології, раціонального природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Академік Національної академії аграрних наук Орест Фурдичко розвинув низку ідей. Зокрема, щодо комплексного використання та відтворення природних ресурсів, впровадження збалансованого природокористування та методів господарювання в умовах ринкової економіки. Ним розроблено концептуальну модель здоров'я і якості життя людини. Втілюючи ці та інші ідеї в життя, вчений переймається долею прийдешніх поколінь, відродженням духовних цінностей українського села, якого не цурається, до якого горнеться, яким снить. Тому його ім'я завжди у переліку тих, які гідні пошани й наслідування молодшими за віком, одержимими духом.

Могутня постать цього орача вітчизняної агроєкологічної ниви з роками вимальовується ще більш привабливою. Функціонує, наприклад, наукова школа агроєкологів і економістів зі збалансованого природокористування. Нині її представниками є 12 докторів і 12 кандидатів наук. Без неї були б немислимі майже 300 наукових публікацій і монографій, а також ціла низка навчальних посібників. Працює аспірантура.

Ще будучи народним депутатом України, Орест Фурдичко брав безпосередню участь у розробці законопроектів, а то й просто виступав їх автором. Нині вони мають неабияке значення як для організації господарювання, так і для науки. Наведу лише деякі, що мають силу Закону України та щоб читач глибше уявив собі значення того, що та в ім'я чого приймалося: «Про Червону книгу», «Про державну екологічну службу», «Про тваринний світ», «Про мисливське господарство і полювання»...

Виняткова роль належить Закону України «Про статус гірських населених пунктів», зініційований депутатом із Бойківщини. Понад п'ятнадцять років він працює на горян, засвідчуючи всепроникнення свого творця у бойківську душу. А втім — і в душу гуцула, буковинця та представників іншого субетносу, який поселився у горах. Такий депутатський чин викликає почуття національної гідності й гордості за людей, які в служінні іншим бачать основний смисл свого життя.



Немає потреби переповідати весь трудовий шлях Ореста Івановича Фурдичка від лісного до державного службовця високого рівня, бо це і лісгосп, і «Львівліс», обласна рада і Держкомітет лісового господарства... Основна робота поєднувалася з науковою і педагогічною діяльністю у Львівському відділенні Інституту економіки та Лісотехнічному університеті.

Нині академік очолює Інститут агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України. Це — провідний у нашій країні науково-дослідний заклад, що охоплює цілий комплекс питань, визначених його завданнями і метою. Серед іншого, він займається спостереженнями за агросферою, розробкою механізмів реалізації розвитку агропромвиробництва тощо.

Сам же директор — головний керманіч усіх досліджень. Він, як і раніше, — у вирі наукового життя, громадсько-політичної діяльності.

Батьківщина гідно відзначила свого сина. Він — кавалер трьох орденів «За заслуги», його нагороджено орденом «Ярослава Мудрого» V ступеня, він — відмінник лісового господарства України, володар Почесних грамот Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Української академії аграрних наук. Керівника Інституту поіменовано Патріотом України та Лицарем Вітчизни. Є й інші відомчі, а також міжнародні відзнаки. Як висновок: заслужено заслужений.

Герой художньо-публіцистичного видання «ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА» відбувся у трьох взаємопов'язаних якостях: організатора-господарника, мудрого політика і талановитого вченого. А це — найважливіше.

Степан ДАВИМУКА,

*голова Львівського облвиконкому (1990–1991),
представник Президента у Львівській області (1992–1994),
член Академії менеджменту та підприємництва,
член Академії економічних наук України,
член Національної спілки журналістів України,
народний депутат України IV-го, V-го і VI скликань.*





ПРО АВТОРА

ПОЛІСЯНИН, ЗАКОХАНИЙ У БОЙКІВЦИНУ



Щоразу, купуючи у кіоску свіжу періодику, чи не у першу чергу вишукую на газетних шпальтах матеріали, підписані Володимиром Ковтуном. Його публіцистика вражає широким спектром порушених питань, їх актуальністю. Глибокий зміст, неабияка висока ерудованість автора, неповторний стиль написаного свідчать про неординарність його літературного хисту. Редагування Володимиром Ковтуном започаткованої ним же і підтриманої мною на сесії міської ради першої в історії Старого Самбора міської газети-вставки «Наше Місто» остаточно закріпили за ним статус майстра слова, влучного, часом гострого, але такого, яке примушує замислитися над багатьма життєво важливими речами, аналізуючи і оцінюючи їх.

З новою силою хист Володимира Ковтуна-публіциста дав про себе знати у період редагування ним регіональної газети «Коловорот», доволі популярної серед читачів Старосамбірщини, і не тільки. Окремо — про факт виходу у 2013 році першого в історії древнього міста над Дністром повноцінного видання — книги «Старий Самбір» (1 місце на конкурсі ім. М. Утриска), упорядником і водночас автором дизайну якої він став. При цьому зазначу, що він не уродженець Бойківщини, а родом з прекрасної Чернігівщини, яка подарувала світові таких творчих велетів, як кінорежисер і письменник Олександр Довженко, театральна актриса Марія Заньковецька, скульптор Іван Мартос і інші величні постаті з краю над зачарованою Десною.

Варто зауважити також, що одним з перших публічних виступів перед міською громадою була розповідь про життя і творчість геніального Довженка. Зала «Просвіти» того дня вже тепер далекого 1995 року була переповненою, а містяни зрозуміли, що слово перед ними виголошував справжній фахівець з Довженкознавства, більше того, людина з неймовірно широким кругозором і непересічними світобаченням та світосприйняттям.

Народився КОВТУН Володимир Дмитрович у багатодітній селянській сім'ї, де батько пройшов усю Другу світову війну, до Берліна. Немовлям залишився без матері, виховувався у дитячому будинку у місті Прилуки. Закінчив загальноосвітню середню школу-інтернат у місті Борзні, що за якихось п'ятнадцять кілометрів від легендарної станції «Крути». У дитинстві, під час шкільних канікул, багато працював у домогосподарстві, пораючись біля худоби, птиці та на городні, а ще — у колгоспі. Мені відомо, що він старається кожного року поїхати на свою малу батьківщину, де ще досі є батьківська хата і де поховані його рідні, аби схилити голову перед їхньою пам'яттю.

У 1985 році на «відмінно» захистив дипломну роботу по спецтемі на факультеті прикладної математики Харківського військового ВУЗу ракетних військ



стратегічного призначення. Військову службу проходив на інженерних, командних і штабних посадах в системі військ космічного призначення у Сибіру, на Хмельниччині, у Криму і за Байкалом. Однак, навіть будучи єдиним з-поміж офіцерів молодшої ланки внесеним до Книги пошани військової частини за зразкову службу, виявив незгоду з місцем і роллю комуністичних політорганів в армії, написав рапорт і звільнився в запас. Опісля він, двадцятип'ятирічний, почав з роботи на посаді заступника директора Симферопольського автотранспортного технікума, потім викладав математику у старших класах міської школи № 31 та у вечірній школі, давав уроки дітям з обмеженими фізичними можливостями. Всюди його праця була результативною, а отже, належно оціненою і відзначеною керівництвом.

З 1994 року постійно проживає у місті Старому Самборі. Спочатку обіймає посаду заступника директора середньої школи № 1, викладає образотворче мистецтво, допризовну підготовку юнаків. Його колишні учні з приємністю згадують свого улюбленого вчителя, котрий, між іншим, багато років поспіль займався з ними туризмом, на змаганнях з якого шкільна команда щорічно посідала призові місця. Також організував і здійснив колективні екскурсії школярів до Києва, Чернігова, Симферополя, Ялти, Ужгорода, Кам'янця-Подільського і Хотина. У 2003 році, за результатами опитування, учнівський колектив школи відзначив його титулом «Містер Улюбленець».

До 2016 року Володимир Ковтун — депутат Старосамбірської міської ради трьох скликань, обираючись кожного разу виключно за мажоритарним принципом і щоразу здобуваючи на виборах переконливу перемогу. Має відзнаки і нагороди усіх рівнів рад — від міської до Верховної Ради України включно. Номінований на внесення імені до Енциклопедії «КРАЩІ ЛЮДИ УКРАЇНИ».

До речі, Володимир Ковтун ще у 1998 році одним з перших запропонував встановити і щорічно відзначати День міста Старого Самбора і написав чудовий текст міського Гімна. Він є володарем Почесного Диплома «За заслуги перед громадою міста Старого Самбора» та іменного годинника міського голови.

Серед його поважних нагород є і парламентська — нагорода «За вагомий особистий внесок у соціально-економічний розвиток Львівської області, активну громадську діяльність та високий професіоналізм», а також Почесна відзнака Всеукраїнської громадської Асоціації агроекологів України.

Володимир Ковтун — відомий у Старому Самборі, і не лише, громадський діяч. Очолюючи депутатську комісію міста, доклав великих особистих зусиль до справи покращення міської інфраструктури, розвитку житлово-комунального господарства, вжив дієвих заходів з недопущення сповзання у комунальну прірву міського мікрорайону-житлового військового містечка. Ним розроблена ґрунтова Програма реформування житлово-комунального господарства міста на перспективу, яка, на жаль, не реалізована через брак коштів у міській скарбниці.

Непохитним зарекомендував себе народний обранець у відстоюванні принципів бережливого ставлення до довкілля: став співініціатором і активним провідником ідеї роздільного збирання побутових відходів, проводив екорейди, особливо у прибережній смузі річки Дністер, перешкоджав несанкціонованому вибору річкового гравію і піску, вів боротьбу із самовільним зрізанням дерев



цінних порід, спонукав обласну раду до створення Програми боротьби з отруйним борщівником Сосновського тощо. Володимир Ковтун висадив у місті не один десяток дерев. Він — автор низки діючих місцевих нормативно-правових актів, у тому числі з охорони довкілля. Член Всеукраїнської громадської Асоціації агроекологів України.

Крім цього, він активно опікувався долею вихованців Самбірської виховної колонії для неповнолітніх, у тому числі і за власний кошт забезпечуючи їх шкільним приладдям, предметами одягу, спортивним інвентарем, солодощами тощо. Колишні вихованці цього закладу дотепер вдячно телефонують своєму благодійникові. У нього велике і добре серце.

Володимир Ковтун має чітку громадянську позицію українця і патріота. І не дивно, адже з ранніх років сформувався як ревний нащадок своїх предків з багатой на звитязну козацьку минувщину: саме на Чернігівщині — гетьманська столиця Батурин. Неодноразово він був на Майдані у Києві під час Помаранчевої революції і революції Гідності серед мільйонів співвітчизників — борців за незалежність нашої держави.

Усі свої численні і яскраві здібності Володимир Ковтун присвятив розвитку інфраструктури Старого Самбора, справі покращення умов проживання в місті, спрямувавши свою потужну енергію на самовіддану службу громаді.

На в'їзді у Старий Самбір, зі сторони Львова, височіє стела, з розміщеними на ній Гербом міста, його роком заснування та інформаційною табличкою про затверджений Кабінетом Міністрів України історичний статус населеного пункту. Це ще одна з багатьох реалізованих ідей Володимира Ковтуна.

Багатогранність особистості Володимира Ковтуна приємно вражає, заслужено викликаючи повагу до нього. Його ім'я великими літерами вписане в історію міста Старого Самбора.

Знаю, що автор, давно і віддано захопившись величчю справ і діянь нашого земляка Ореста Фурдичка, жив щирим бажанням написати книгу про славного бойка. Загальновідомо, що Володимир Ковтун є людиною дуже наполегливою і працюютою, а тому власну мрію він реалізував і зробив це, як завжди, цікаво, неповторно, ґрунтовно.

Мені відомо, що після завершення роботи над книгою «ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА» про видатного українського вченого-агроеколога, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки Володимир Ковтун працює над упорядкуванням накопичених за останні 20 років власних матеріалів, для видання своєї наступної, вже третьої за рахунком, книги — збірки публіцистики, з назвою «Як є...», до якої має увійти серія нарисів з об'єднуючою назвою «Сузір'я імен Бойківщини» — про видатних бойків-сучасників.

Я добре і не один рік знаю цю обдаровану людину. Так само добре знаю і шаную Ореста Івановича Фурдичка. Полісянин Володимир Ковтун не міг написати про бойка Ореста Фурдичка неталановито.

Михайло ХРАПКО,

*голова Старосамбірського міського осередку
Всеукраїнського Товариства «Просвіта»
ім. Т.Г. Шевченка*

ДОДАТКИ

НАУКОВИЙ ДОРОБОК АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА ЗА 2012–2017 рр.

2012

- Словник-довідник з агроекології і природокористування / за ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 336 с.
- Солодкий В.Д.* Ліси Буковини. Буковинські Карпати і Передкарпаття. монографія / В.Д. Солодкий; за ред. О.І. Фурдичка. — Чернівці: Зелена Буковина, 2012.
- Шершун М.Х.* Реформування системи лісового господарства України у контексті європейської перспективи розвитку : монографія / М. Х. Шершун; за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 336 с.
- Фурдичко О.І.* Ландшафтно-екологічна оптимізація використання природно-ресурсного потенціалу степового Криму: монографія / О.І. Фурдичко, В.С. Паштецький. — К.: ДІА, 2012. — 672 с.
- Основи управління агроландшафтами України : монографія / О.І. Фурдичко, А.П. Стадник. — К.: Аграр. наука, 2012. — 383 с.
- Наукові основи сталого розвитку агроecosистем України. Екологічна безпека агропромислового виробництва. — Т. 1 : монографія / за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 352 с.
- Наукові основи сталого розвитку агроecosистем України. Науково-методичні основи збалансованого природокористування в агропромисловому виробництві. — Т. 2 : монографія / за наук. ред. О. І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 352 с.
- Інститут агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України: етапи становлення і розвитку за 1992–2012 рр. / О.І. Фурдичко, О.О. Созінов, О.Г. Тараріко та ін. — К.: ДІА, 2012. — 60 с.
- Інститут агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України у світлинах / О. Фурдичко, О. Тараріко, Л. Моклячук, та ін. — К.: ДІА, 2012. — 72 с.
- Методичні рекомендації з інвентаризації поліфункціональних лісомеліоративних систем дослідних господарств НААН / О. І. Фурдичко, А.П. Стадник, М.М. Кочерга, Р.Р. Возняк, та ін.; за ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 42 с.
- Науково-методичні рекомендації з визначення територій, придатних для створення спеціальних сировинних зон / Л.І. Моклячук, О.В. Сень, М.В. Капштик, та ін.; за ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2012. — 44 с.
- Науково-методичні рекомендації з екологічної оцінки стану та розвитку рибного господарства (на прикладі Херсонської області) / Л.І. Моклячук, Ю.В. Пилипенко, В.Г. Фалей та ін.; за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: 2012. — 25 с.
- Методичні рекомендації з ведення сільськогосподарського виробництва на радіоактивно забруднених територіях Київського Полісся. / О.І. Фурдичко, Г.М. Чоботько, В.П. Ланд ін та ін., К., 2012. — 36 с.
- Методичні рекомендації з упровадження екологічного менеджменту в сільськогосподарському виробництві / О.І. Фурдичко, П.П. Мельник, О.І. Дребот, та ін. — К., 2012. — 38 с.



- Науково-методичні рекомендації з екоотоксикологічної оцінки земель сільсько-господарського призначення на основі європейського досвіду / Л.І. Моклячук, Г.Д. Матусевич, А.М. Ліщук, та ін. за ред. акад. О.І. Фурдичка. — К., 2012. — 34 с.
- Теоретико-методологічні основи управління агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого природокористування (методичні рекомендації) / О.І. Фурдичко, О.І. Шкуратов, М.Х. Шершун, О.І. Дребот, А.В. Андрущенко — К.: ТОВ «Екоінвестком», 2012 — 36 с.
- Фурдичко О.І. Екологічні проблеми природокористування в науці і практиці лісогосподарського виробництва / О.І. Фурдичко // Наук. вісн. НАН України. — 2012. — № 4. — С. 39–47.
- Фурдичко О.І. Еколого-економічна оцінка лісових земель як особливого ресурсу ноосфери / О.І. Фурдичко, К.А. Артюшок // Агросвіт. — 2012. — № 2. — С. 2–6.
- Фурдичко О.І. Збалансоване природокористування в агросфері — основа сталого розвитку агропромислового виробництва / О.І. Фурдичко // Збалансоване природокористування. — 2012. — № 1. — С. 11–16.
- Фурдичко О. Землі України і проблеми обліку використання лісових земель і лісових екосистем / О. Фурдичко, А. Бобко // Землевпорядний вісник. — 2012. — № 7. — С. 23–28.
- Фурдичко О.І. Інституту агроєкології і природокористування НААН — 20 років науково-організаційної діяльності / О.І. Фурдичко // Агроєкол. журн. — 2012. — № 2. — С. 5–12.
- Фурдичко О.І. Лісовий сектор України: проблеми і перспективи / О.І. Фурдичко, О.І. Дребот // Економіка України. — 2012. — № 3. — С. 70–80.
- Фурдичко О.І. Про пріоритетність еколого-економічних досліджень в аграрній науці й виробництві / О.І. Фурдичко, О.І. Дребот // Вісн. аграр. науки. — 2012. — № 6. — С. 5–9.
- Щодо програми безпечного ведення сільськогосподарського виробництва на територіях, забруднених радіонуклідами внаслідок Чорнобильської катастрофи / С.Ю. Булигін, Б.С. Прістер, О.І. Фурдичко, О.І. Дутов // Вісн. аграр. науки. — № 12. — № 5. — С. 53–57.
- Полесская экологическая конвенция — гносеологическая парадигма становления / В.В. Конищук, Т.Л. Андриенко, О.И. Бондар, Д.Г. Грумма, В.Ф. Давидюк, О.И. Фурдычко и др. // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. — 2012. — № 9. — С. 289–293.
- Фурдичко О.І. Особливості формування полезахисних лісових насаджень в умовах богарного і зрошуваного землеробства / О.І. Фурдичко, В.С. Паштецький // Агроєкол. журн. — 2012. — № 4. — С. 5–12
- Фурдичко О.І. Перспективи розвитку лісового сектора економіки України / О.І. Фурдичко // Збалансоване природокористування. — 2012. — № 2. — С. 7–16.
- Оптимізація систем захисних лісових насаджень степового Криму / О. І. Фурдичко, Ю.В. Плугатар, А.П. Стадник, В.В. Лавров, О.І. Блінкова // Аграрна наука — виробництву. — 2012. — № 4.
- Фурдычко О. Вопросы экологического менеджмента в лесоводстве Украины / О. Фурдычко // Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. — Vol. I. — Polska. — Tuchola, 2012.



- Фурдичко О.І.* Агроекологія як наука потрібна всім / О.І. Фурдичко; інтерв'ю брав Л. Самсоненко // Уряд. кур'єр. — 2012 — 6 черв. [№ 99]. — С. 8.
- Фурдичко О.І.* Лісосмугам і захисним насадженням — дбайливого господаря і державну підтримку / О.І. Фурдичко // Аграр. тиждень. Україна. — 2012. — 09–15 квіт. [№ 13 (225)]. — С. 12; 23–29 квіт. [№ 15 (227)]. — С.11–12.
- Фурдичко О.І.* Нова філософія агросфери / О.І. Фурдичко // Природа і суспільство. — 2012. — 11 жовт. — С. 7.
- Фурдичко О.І.* Всі ми хочемо мати здорове покоління / О.І. Фурдичко; інтерв'ю брала Г. Радіонова // Уряд. кур'єр. — 2012. — 10 жовт. [№ 184]. С. 6.
- Емблема «Інститут агроекології і природокористування НААН» 29.10.2012. / О.І. Фурдичко, О.С. Дем'янюк; заявник та патентовласник Ін-т агроекології і природокористування НААН. — № 46166 — заявл. 29.10.1012; опубл. Бюл. №

2013

- Екологічна безпека агропромислового виробництва: монографія / за наук. ред. акад. О.І. Фурдичка, акад. А.Л. Бойка. — К.: ДІА, 2013. — 416 с.
- Демидов О.А.* Пертиненція на промислово порушених землях південного сходу України: монографія / О.А. Демидов; за наук. ред. акад. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2013. — 360 с.
- Асортимент деревних та кущових порід для створення оптимізованих систем полезахисних лісових насаджень на ландшафтно-типологічній основі (методичні рекомендації). — К., 2013. — 45 с.
- Рекомендації щодо забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів в аграрному секторі (місцевий та регіональний рівні) / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 50 с.
- Алгоритм оцінки ризику гербіцидного навантаження на компоненти агроекосистеми в умовах сучасного ведення сільськогосподарської практики (методичні рекомендації) / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 14 с.
- Науково-методичні рекомендації з екологічної оцінки впливу тваринницьких комплексів на екосистеми природних озер (на прикладі Західного Криму) / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 24 с.
- Методичні рекомендації з реабілітації територій, що зазнали радіоактивного забруднення та оптимізації структури землекористування на основі ландшафтних підходів / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 37 с.
- Економічна оцінка екологічних функцій полезахисних лісових насаджень / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 18 с.
- Концепція переходу до еколого-економічного управління аграрним виробництвом / О.І. Фурдичко, П.П. Мельник, О.І. Дребот, та ін.; за ред. акад. О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 14 с.
- Науково-методичні рекомендації агроекологічного оцінювання територій для ведення органічного виробництва / За ред. акад. НААН О.І. Фурдичка. — К., 2013. — 27 с.
- Визначення критичності агропродукції в землеробстві радіоактивно забруднених регіонів / С.Ю. Булигін, О.І. Фурдичко, О.І. Бондар, О.І. Дутов // Вісн. аграр. науки. — 2013. — № 1. — С. 55–58.
- Фурдичко О.І.* Проблема оптимізації використання природно-ресурсного потенціала



- лу регіону / О.І. Фурдичко, В.С. Паштецький // *Агроекол. журн.* — 2013. — № 1. — С. 17–21.
- Фурдичко О.І. Наукові засади розвитку органічного виробництва в спеціальних сировинних зонах України / О.І. Фурдичко, М.І. Майстренко // *Агроекол. журн.* — 2013. — № 2. — С. 7–12.
- Фурдичко О.І. Еколого-економічні особливості використання природних ресурсів в аграрному виробництві України / О.І. Фурдичко, О.С. Дем'янюк // *Агроекол. журн.* — 2013. — № 3. — С. 7–18.
- Фурдичко О.І. Збалансовані еколого-економічні та соціальні інтереси — основа якості життя і здоров'я людини / О.І. Фурдичко, О.І. Ковалів // *Агроекол. журн.* — 2013. — № 4. — С. 7–12.
- Фурдичко О.І. Землі лісогосподарського призначення в еколого-економічних вимірах при землевпорядкуванні / О.І. Фурдичко, А.М. Бобко // *Збалансоване природокористування.* — 2013. — № 2–3. — С. 5–13.
- Фурдичко О.І. Сучасні теоретичні підходи до оцінки природних ресурсів / О.І. Фурдичко, К.А. Артюшок // *Збалансоване природокористування.* — 2013. — № 4. — С. 5–9.
- Фурдичко О.І. Реструктуризація землекористування та сучасні особливості створення і розвитку Вінницької птахофабрики / О.І. Фурдичко, І.В. Власов // *Інноваційна економіка.* — 2013. — № 8 (46). — С. 135–137.
- The use of natural zeolites impregnated with zine and copper ammoniates as carriers of micronutrients in growing vegetables / L. Moklyachuk, O. Furdychko, V. Strelko, et. al. // *Emirates Journal of Food and Agriculture.* — 2013. — Vol. 25, No. 12. — P. 980–985.
- Фурдичко О.І. Спеціальні сировинні зони з виробництва сировини для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування / О. І. Фурдичко, Л.І. Моклячук, О.С. Дем'янюк // *Збірник праць I Міжн. спеціалізованої наук.-практ. конф. «Дитяче харчування: перспективи розвитку та інноваційні технології», (Київ, 19 березня 2013).* — К., 2013. — С. 27–30.
- Радіаційне забруднення лісів і перспектива їх охорони у контексті біосферного заповідника «Чорнобильський» / О.І. Фурдичко, В.В. Коніщук, В.П. Ландін, В.В. Мороз // *36. мат. наук.-практ. конф. «Радіоекологія–2013. Чорнобиль–Фукусіма. Наслідки» (Київ, 25–27 квітня 2013).* — К., 2013. — С. 13–15.
- Екологічна роль захисних лісових насаджень у створенні збалансованої простої структури степових ландшафтів / О. І. Фурдичко // *Чисте місто. Чиста ріка. Чиста планета: зб. мат. V Міжн. екологічного форуму (Херсон, 21–22 листопада 2013 р.)* — Херсон: ХТПП, 2013. — С. 38–43.
- Сучасний стан агроландшафтів України / О.І. Фурдичко / *Збалансований розвиток сільських територій та населених пунктів: мат. Всеукр. наук.-практ. конф.* — К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2013. — С. 3–6.
- Еколого-економічний аналіз використання земельних і водних ресурсів в аграрному виробництві України / О.І. І. Фурдичко, О.С. Дем'янюк // *Інтегроване управління водними ресурсами: науковий збірник.* — 2013. — № 1. — С. 52–60.
- Фурдичко О.І. Не має лісокористувачів — є землекористувачі / О.І. Фурдичко; інтерв'ю брала С. Ісаченко // *Уряд. кур'єр.* — 2013. — 12 вересня [№ 165]. — С. 7.
- Фурдичко О.І. Від екології природи до екології душі / О. Фурдичко, В. Писаренко // *Уряд. кур'єр.* — 2013. — 10 жовтня [№ 185]. — С. 3.



2014

- Фурдичко О.І.* Агроєкологія: монографія / О.І. Фурдичко. — К.: Аграр. наука, 2014. — 400 с.
- Фурдичко О.І.* Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті європейської інтеграції України: монографія / О.І. Фурдичко. — К.: ДІА, 2014. — 432 с.
- Дребот О.І.* Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України: монографія / О.І. Дребот, М.Х. Шершун, О.І. Шкуратов; за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: Аграр. наука, 2014. — 348 с.
- Коніщук В.В.* Агроєкологічне районування (методичні рекомендації) / В.В. Коніщук, Т.М. Єгорова, Н.Б. Мельник; за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2014. — 44 с.
- Оптимізація захисних лісових насаджень та їх систем в агроландшафтах України (методичні рекомендації) / О.І. Фурдичко, А.П. Стадник, П.В. Маціборук та ін. — К.: ДІА, 2014. — 48 с.
- Методичні рекомендації щодо впровадження норм сталого розвитку у лісове господарство Карпат / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров, П.В. Маціборук, та ін. — К.: ДІА, 2014. — 68 с.
- Методичні рекомендації щодо збалансованого використання та відтворення природних ресурсів в агроєкосистемах / П.П. Мельник, О.І. Дребот, О.І. Ковалів, та ін.; за наук. ред. О.І. Фурдичка. — К.: ДІА, 2014. — 44 с.
- Фурдичко О.І.* Якість і безпечність сільськогосподарської продукції в контексті продовольчої безпеки України / О.І. Фурдичко, О.С. Дем'янюк // Агроєкол. журн. — 2014. — № 1. — С. 7–12.
- Фурдичко О.І.* Нормативно-правове забезпечення рекультивації промислово порушених земель в умовах ринкової економіки / О.І. Фурдичко, О.А. Демидов // Збалансоване природокористування. — 2014. — № 1. — С. 7–12.
- Фурдичко О.І.* Агроєкологія — фундаментальна основа формування збалансованої агросфери / О.І. Фурдичко, О.С. Дем'янюк // Агроєкол. журн. — 2014. — № 3. — С. 7–13.
- Фурдичко О.І.* Формування сучасних еколого-економічних відносин у галузі українського лісівництва / О.І. Фурдичко // Економіка України. — 2014. — № 10 (635). — С. 67–78.
- Фурдичко О.І.* Сучасний стан агроландшафтів України [Електронний ресурс] / О.І. Фурдичко // Бібліотека ВЕЛ. Стан навколишнього середовища. — 2014. — № 2. — (лютий). серія «Збалансований розвиток сільських територій» — Режим доступу: (<http://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/biblioteka-vel/2014-rik>). — С. 2–5.
- Антонець С.С.* Земля висихає без води, а вода — без лісу / С.С. Антонець, О.І. Фурдичко, В.М. Писаренко // Зб. мат. Міжн. наук.-практ. конф. «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» (Київ, 1–3 липня 2014 р.). — К., 2014. — С. 7–12.
- Агроєкологічна наука — основа біобезпеки аграрного виробництва / О.І. Фурдичко // Охорона ґрунтів: зб. наук. праць. — 2014. — Вип. 1. — С. 39–43.
- Furdychko O.* Agroecology in agricultural science system / O. Furdychko, O. Demyanyuk // Мат. Міжн. наук.-практ. конф. «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку



- природничих дисциплін» (Полтава, 20–21 листопада 2014 р.). — Полтава: Друкарська майстерня, 2014. — С. 39–41.
- Эмиссия аммиака из сельскохозяйственных источников в Украине / Л. Моклячук, О. Фурдычко, О. Жукорский, и др. // Abating ammonia emissions in the UNECE and EECGA region. Ammonia workshop 2012 Saint Petersburg. — RIVM Report 680181001/SZNIIMESH Report. — Netherlands, 2014. — P. 445–453.
- А.с. № 54723 від 13.05.2014. Основи управління агроландшафтами України: монографія / О.І. Фурдычко, А.П. Стадник; заявник Ін-т агроєкології і природокористування НААН. — № 55048 від 04.03.2014.
- А.с. № 54722 від 13.05.2014. Екологічна безпека агропромислового виробництва: монографія / О.І. Фурдычко, А.Л. Бойко; заявник Ін-т агроєкології і природокористування НААН. — № 55047 від 04.03.2014.
- А.с. № 56570 від 19.09.2014. Агроєкологія: монографія / О.І. Фурдычко; заявник Ін-т агроєкології і природокористування НААН. — № 56899 від 23.07.2014.
- А.с. № 57717 від 22.12.2014. Агроєкологічне районування (методичні рекомендації) / О.І. Фурдычко, В.В. Коніщук, Т.М. Сгорова, Н.Б. Мельник; заявник Ін-т агроєкології і природокористування НААН. — № 56070 від 23.10.2014.

Участь без публікацій

- Наукові підходи до комплексного використання земельних і біологічних ресурсів агроландшафтів в умовах змін клімату / О.І. Фурдычко // Участь у Міжн. наук.-практ. конф. «Регіональна політика в Україні: сучасний стан та стратегія реформування» (Львів, 27–28 листопада 2014 р.).

2015

- Водна стратегія України на період до 2025 року (наукові основи) / Я.М. Гадзало, А.С. Заришняк, М.І. Ромащенко, та ін.; за наук. ред. М.І. Ромащенко, М.А. Хвесика, Ю.О. Михайлова. — К.: ЦП «Компринт», 2015. — 46 с.
- The importance of agroecology in the process of well-balanced agrosphere formation / O.I. Furdychko, O.S. Demyanyuk // Agricultural Science and Practice. — 2015. — Vol. 2, No. 1. — P. 23–29.
- Фурдычко О.І. Пріоритетність напрямів наукових досліджень з агроєкології / О.І. Фурдычко // Вісн. аграр. науки. — 2015. — № 3. — С. 52–55.
- Фурдычко О.І. Екологічні проблеми стану агросфери в контексті збалансованого розвитку природокористування в Україні / О.І. Фурдычко // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 1. — С. 5–11.
- Фурдычко О.І. Стратегічні пріоритети державної політики розвитку лікарського рослинництва в Україні / О.І. Фурдычко, Ю.А. Никитюк // Економіка АПК. — 2015. — № 8 (250). — С. 15–19.
- Furdychko O. The influence of water migration of microelements on the ecological soil condition of Ukraine / O. Furdychko, L. Moklyachuk, T. Yegorova // Emir. J. Food Agric. — 2015. — Vol. 27 (9). — P. 721–726.
- Фурдычко О.І. Агроєкологія лісівництва: терміни та їх визначення / О.І. Фурдычко, О.І. Дребот, А.М. Бобко // Вісн. аграр. науки. — 2015. — № 10. — С. 54–58.

Участь без публікацій

- Еколого-економічні основи збалансованого розвитку сільських територій / О.І. Фурдычко // Участь у Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми міжнародної інтеграції аграрного сектору економіки України» (Київ, 14 травня 2015 р.).



2016

- Наукові основи виробництва органічної продукції в Україні / за ред. Я.М. Гадзала і В.Ф. Камінського. — К.: Аграрна наука, 2016. — 592 с.
- Фурдичко О.І.* Радіоекологічна безпека аграрних і лісових екосистем у віддалений період після аварії на ЧАЕС / О.І. Фурдичко // Агроекол. журн. — 2016. — № 1. — С. 6–13.
- Фурдичко О.І.* Історичні аспекти та перспективи розвитку лікарського рослинництва в Україні / О.І. Фурдичко, Ю.А. Никитюк // Агроекол. журн. — 2016. — № 2. — С. 10–15.
- Фурдичко О.І.* Стратегічне управління екологічною безпекою в аграрному секторі / О.І. Фурдичко, О.І. Шкуратов // Агросвіт. — 2016. — № 8. — С. 3–8.
- Фурдичко О.І.* Аналіз та управління екологічною безпекою в аграрному секторі України / О.І. Фурдичко, О.І. Шкуратов // Таврійський науковий вісник. — 2016. — Вип. 95. — С. 104–114. — (Серія: Економічні науки).
- Фурдичко О.І.* Лісова політика України — справа не відомча, а загальнодержавна / О.І. Фурдичко // Екологічний вісник. — 2016. — № 6 (100). — С. 21–23.

2017

- Фурдичко О.І.* Роль агроекології у формуванні збалансованої агросфери України / О.І. Фурдичко // Агроекол. журн. — 2017. — № 2. — С. 7–14.
- Оптимізація скорочення втрат сполук активного азоту із сільськогосподарських джерел в Україні / О.І. Фурдичко, Л.І. Моклячук, О.М. Жукорський та ін. // Посібник Українського хлібороба. — 2017. — Т. 1. — С. 45–53.
- Концепція органічного землеробства / Я. М. Гадзало, А.С. Заришняк, Л.А. Пилипенко, ... О.І. Фурдичко та ін. // Посібник Українського хлібороба. — 2017. — Т. 1. — С. 63–80.
- Фурдичко О.* Реформування лісівництва в Україні: від декларацій до практичних дій // Дзеркало тижня. — 14 серпня 2017 р.

ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ОРЕСТА ФУРДИЧКА

- 10 жовтня 1952 р.** — народився в с. Стрільбичі Старосамбірського району Львівської області.
- 1969 р.** — закінчив Старосамбірську загальноосвітню середню школу.
- 1970–1975 рр.** — студент лісогосподарського факультету Львівського лісотехнічного інституту.
- 1975–1976** — інженер лісових культур Турківського лісгоспзагу, Львівська обл.
- 1976–1981** — лісничий Бібрського лісгоспу, Львівська обл.
- 1981–1989** — директор Сколівського лісгоспзагу, Львівська обл.
- 1989–1990** — головний лісничий Львівського обласного виробничого лісогосподарського об'єднання «Львівліс».
- 1989–1990** — пошукач Львівського відділення Інституту економіки НАН України.
- 1990–1994** — депутат Львівської обласної ради.
- 1990–1997** — генеральний директор ДЛГО «Львівліс».
- 1991** — захист кандидатської дисертації у Львівському відділенні Інституту економіки НАН України на тему «Резерви підвищення ефективності використання»



- лісових ресурсів (на прикладі підприємств територіального лісгосподарського комплексу)».
- 1992** — присудження наукового ступеня кандидата економічних наук.
- 1992–1995** — науковий, старший науковий співробітник Львівського відділення Інституту економіки НАН України.
- 1992–1997** — викладач, старший викладач, доцент, професор Львівського лісо-технічного університету.
- 1993** — обрання дійсним членом (академіком) Академії економічних наук, дійсним членом (академіком) Лісної академії наук України, членом-кореспондентом Української екологічної академії наук, депутат Львівської обласної ради, провідний науковий співробітник Інституту регіональних Досліджень НАН України.
- 1995** — захист докторської дисертації в Інституті регіональних досліджень НАН України на тему «Ефективність використання ресурсо-виробничого потенціалу лісгосподарського комплексу», присудження наукового ступеня доктора економічних наук.
- 1996** — присвоєно Почесне звання «Заслужений працівник сільського господарства України».
- 1997** — присвоєння вченого звання доцента, вченого звання професора. Присвоєння першого рангу державного службовця (перша категорія). Нагородження Почесною грамотою Міністерства лісового господарства України, присудження педагогічної премії ім. С. Дубравського. Голова Львівської обласної ради, народний депутат України, перший заступник голови комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, нагородження орденом «За заслуги» III-го ступеня, завідувач Центру розвитку гірських територій.
- 2000** — Професор Інституту регіональних досліджень НАН України (Львів). Обрання членом-кореспондентом Української академії аграрних наук. Нагороджено орденом «За заслуги» II-го ступеня.
- 2002** — обрання дійсним членом (академіком) Української академії аграрних наук. Нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Української академії аграрних наук, Почесним знаком Державного комітету лісового господарства України «Відмінник лісового господарства України».
- 2002–2004** — Перший заступник Голови Державного комітету лісового господарства України.
- 2003–2004** — головний науковий співробітник Інституту агроєкології та біотехнологій Української академії аграрних наук.
- 2005 і донині** — директор Інституту агроєкології і природокористування НААН.
- 2009** — нагороджено орденом «За заслуги» I-го ступеня.
- 2009** — позаштатний консультант Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.
- 2010** — нагороджено ювілейною відзнакою «20-річчя Львівської обласної ради і демократичного скликання».
- 2012** — нагороджено орденом Святого Архистратига Михаїла, цінним подарунком (годинник) від Голови Верховної Ради України, присвоєно Почесне



- звання «Лицар Вітчизни», Почесне звання «Почесний Громадянин м. Старий Самбір», нагороджено орденом «Золотий хрест честі і звитяги», відзнакою «Золота Зірка «Герой козацького народу», присвоєно звання «Почесний Український Адмірал», нагороджено Почесною відзнакою «Патріот України», нагороджено і іменним офіцерським кортиком (СВ), медаллю «20 років ВМСУ», Відзнакою НАН України «За наукові досягнення», нагрудним Знаком «Почесний працівник Державного агентства водних ресурсів України», Почесною грамотою Національної академії аграрних наук України, Почесною відзнакою Спілки економістів України, нагородження Почесним нагрудним знаком Державного університету із землеустрою (РФ), Почесною відзнакою Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова «Великою Золотою Медаллю «Михайло Петрович Драгоманов, 184101895», Почесною грамотою Національної асоціації виробників дитячого харчування, молочно-консервної та сокової продукції «Укрконсервмолоко», присудження премії АР Крим за 2012 рік у номінації «Агропромисловий комплекс» за монографію «Економічні основи збалансованого використання лісів Криму».
- 2012 і донині** — головний редактор наукового журналу «Збалансоване природо-користування». Рішенням Президії Верховної Ради АР Крим О.І. Фурдичку присуджено Премію АР Крим за 2012 р. у номінації «Агропромисловий комплекс» за монографію «Екологічні основи збалансованого використання лісів Криму».; нагороджено Почесною відзнакою НАН України «За наукові досягнення»; обрано почесним членом Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України.
- 2014** — присвоєно премію НААН «За видатні досягнення в аграрній науці» — за монографію «Основи управління агроландшафтами України».
- 2015** — захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора сільсько-господарських наук за темою «Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті європейської інтеграції України»; Указом Президента України від 8 грудня 2015 р. № 686 присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за 2014 рік у складі колективу авторів за цикл наукових праць «Формування збалансованих агроєкосистем виробництва національного насіння пшениці озимої».
- 2017** — Указом Президента України від 18.05.2017 р. № 135/2017 нагороджено орденом Ярослава Мудрого V-го ступеня до Дня науки і за вагомих особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, зміцнення науково-технічного потенціалу України, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ О.І. ФУРДИЧКА

1998

Орест Фурдичко: Будьмо разом // Лісовий і мисливський журнал. — 1998. — № 3. — С. 3.

2001

В єдності слова і діла // Лісовий і мисливський журнал. — 2001. — № 4–5.

**2002**

- Пилип'юк В.* Доля і праця: життєві дороги: фахова, наукова, громадська та меценатська діяльність Ореста Фурдичка: художньо-біогр. фотонарис [до 50-річчя з Дня народж. О. І. Фурдичка] / В. Пилип'юк, В. Бондаренко. — Львів: Світло й тінь, 2002. — 128 с.
- Чередниченко В.* Перед людьми — як на сповіді / С. Муштенко, В. Бондаренко // Лісовий і мисливський журнал. — 2002. — № 1. — С. 10–15.
- Ковтун В.Д.* До питання вибору на виборах. В.Д. Ковтун // Газета «Голос Прикарпаття», від 16 лютого 2002 р.
- Ковтун В.Д.* Право бути обраним вдруге Орест Фурдичко заробив роками плідної праці В.Д. Ковтун. // Газета «Молода Галичина», від 9 березня 2002 р.
- Ковтун В.Д.* Право бути обраним вдруге Орест Фурдичко заробив роками плідної праці. В.Д. Ковтун. // Газета «Високий Замок», від 15 березня 2002 р.
- Ковтун В.Д.* Діла його говорять самі за себе. В.Д. Ковтун. // Газета «Голос Прикарпаття», від 5 жовтня 2002 р.

2003

- Академік УААН Фурдичко Орест Іванович // Україна аграрна: [довід.-біогр. вид.] / за ред. М-во аграр. політики України. — К.: Новий світ, 2003. — С. 23.

2004

- Новітня історія України. Галичина: довід.-біогр. вид. / за ред. Т. 1. — К., 2004. — С. 238–239.

2005

- Україна аграрна. Загальноукраїнський проект / ред. — К., 2005. — С. 30.

2006

- Екологія та природні багатства України — К.: Новий Світ, 2006. — Вип. 3. — С. 70.
- Новітня історія України. Галичина: довід.-біогр. видання. Т. 2. — К., 2006. — С. 120–121.
- Україна аграрна. [Про академіка УААН О. І. Фурдичка] — К.: Новий Світ, 2006. — Вип. 4. — С. 135.
- Фурдичко Орест Іванович. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти почесні та іноземні члени УААН). 1990–2004 : біогр. довідник / УААН, ДНСГБ ; уклад.: В.А. Вергунов, Т.Ф. Дерлеменко, О.П. Анікіна [та ін.]; наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2006. — 168 с.

2007

- Імена України: біогр. енцикл. словник. — К.: Фенікс, 2007. — С. 115.
- Індустріально-аграрний імідж України. — К.: ТОВ «Нац. рейтинги України», 2007. — С. 270.
- Нова ділова Україна 2006–2007. — К.: Вид. дім «Глобус», 2007. — 312 с.
- Новітня історія України. Імена. Звершення. Творчість. — К., 2007. — Вип. 4. — 189 с.

2008

- Екологія та природні багатства України — К.: Новий Світ, 2008. — С. 150.



Україна й українці — цвіт нації, гордість країни. — К.: УВЦ “Галактика-С”, 2008. — С. 242–243.

Наукові публікації Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук. 2001-2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки / УААН, Держ. наук. с.-г. б-ка; уклад.: В.А. Вергунов, В.В. Дерлеменко, Т.Ф. Дерлеменко, О.П. Анікіна, Л.А. Кириленко; наук. ред. В.А. Вергунов. — К., 2008. — 168 с.

2009

Агропромисловий комплекс України. Провідні підприємства агропромислового комплексу. — К.: Престиж Медіа Інформ, 2009. — С. 89.

Екологія, довкілля та природокористування в Україні — К.: Престиж Медіа Інформ, 2009. — Вип. 1. — С. 183.

Николович Я. Стрільбицькі князі / Я. Николович. — Львів: Манускрипт, 2009. — С. 224–229.

Портрет успішного сучасника. Т. 2. — К.: РВЦ “Укркалендар”, 2009. — С. 244–245.

Флагман освіти і науки України. Кращі освітяни та науковці України: довід.-біогр. вид. — К.: Вид-во УВЦ “Галактика-С”, 2009. — С. 279.

2010

Агропромисловий комплекс України: сьогодні та майбутнє. Стан і перспективи розвитку / авт.-упоряд. Н.Г. Гороховська. — К.: Престиж Медіа Інформ, 2010. — Вип. 2. — С. 72.

Презентація = Presentation / Національна академія аграрних наук України; пед. Рада: М.В. Зубець (голова), В.П. Ситник, В.В. Адамчук [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 2010. — С. 31.

2011

Агропромисловий комплекс України: сьогодні та майбутнє. Стан і перспективи розвитку / авт.-упоряд. Н. Г. Гороховська. — К.: Престиж Медіа Інформ, 2011. — С. 140.

Екологія, довкілля та природокористування в Україні. — К.: Престиж Медіа Інформ, 2011. — Вип. 2. — С. 151.

Екологія та природні багатства України. — К.: ТОВ “Укр. вид. консорціум”, 2011. — Вип. 5. — С. 197.

Исаченко А.П. Экологическая безопасность и сбалансированное природопользование в агропромышленном производстве (международная конференция в Киеве) / А.П. Исаченко // Землеустройство, кадастр и мониторинг земель. — 2011. — № 12. — С. 89.

Екологія довкілля та природокористування в Україні = Ecology, Environment and Nature Management in Ukraine / авт.-упоряд. Н.Г. Гороховська. — К.: ТОВ “Престиж Медіа Інформ”, 2012. — Вип. 3. — С. 140.

Ковтун В.Д. Настає час подякувати. / В.Д. Ковтун // Газета: «Голос Прикарпаття», від 15 липня 2011 р.

Ковтун В.Д. Передвиборчий горизонт нарешті прояснюється / В.Д. Ковтун // Газета: «Голос Прикарпаття», від 23 листопада 2011 р.

2012

Фурдичко Орест Іванович / Національна академія аграрних наук України. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти почесні та іноземні члени



УААН). 1990–2011: біогр. довідник / НААН; уклад.: В.А. Вергунов, Н.Б. Щебетюк, О.П. Анікіна [та ін.]; відп. за вип. В.А. Вергунов. — 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: Аграр. наука, 2012. — С. 299–300.

Каденція. Нарис із депутатської діяльності Ореста Фурдичка. О.В. Леськів. — К.: ТОВ «ДІА». — 2012. — С. 288.

Ковтун В.Д. В українському парламенті-2012 має бути справжній поборник інтересів краю / В.Д. Ковтун // Газета «Прикарпатська Ватра». — 17 березня 2013 р.

2013

Ковтун В.Д. Вчитель і учень, директор і академік, перший і десятий, — вони і сьогодні, через 45 років, — в одній команді / В.Д. Ковтун // Газета «Голос Прикарпаття», м. Старий Самбір. — Серпень, 2013.

2014

Ковтун В.Д. Меценатство в дії / В.Д. Ковтун // Газета «Коловорот». — 22 січня 2014 р.

2015

Ковтун В.Д. Незгасима енергія Ореста Фурдичка / В.Д.Ковтун // Газета «Голос Прикарпаття». — 4 вересня 2015 р.

2016

Грись І.М. Академік Орест Фурдичко — наша гордість / І.М. Грись // Газета «Голос Прикарпаття». — 2016 р.

Ковтун В.Д. Академік Орест Фурдичко — лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки / В.Д. Ковтун // Газета «Голос Прикарпаття». — 2016 р.

2017

Ковтун В.Д. Школа славиться випускниками // Газета «Голос Прикарпаття». — 8 червня 2017 р.

КОРОТКІ ВІДОМОСТІ ПРО ІМЕНА, ЗГАДАНІ В КНИЗІ

АНОНІМ — нотаріус (Bele Regis Notarius), або ж угорський анонім — нотарій угорського короля Бели III (1172–1196. Анонім є автором найдетальнішого опису історії приходу угорців на територію, де тепер розташована Угорщина. Цей опис міститься у його найвідомішій праці «Gesta Hungarorum» («Діяння угрів»). Угорський анонім, розповідаючи про переселення в IX столітті мадярів до Середнього Подунав'я, повідомляв про підкорення ними Києва, давнього Галича, Володимира.

БЕЗПАЛЬКІВ Михайло Васильович (1939 р.) Закінчив Львівську академію мистецтв (1968). Відомий український живописець та графік, народний художник України. Член Спілки художників, доцент кафедри дизайну одягу Львівської національної академії мистецтв, заслужений діяч мистецтв України. Працює в жанрі пейзажу, портрета й сюжетних картин з соціально-філософським акцентом. Основні твори: «Солдатська мадонна» (1988), «Скидання ідола» (1989), триптих «Життєдавці» (1989), «Злі звірі М. Приймаченко» (1997), «Смерть Дон Кіхота» (1998).



- БОЙКО Анатолій Леонідович** (1938 р.) — український учений-вірусолог, еколог, біотехнолог. Доктор біологічних наук, професор. Академік НААН та АН ВШ України. З 2004 р.—професор кафедри вірусології Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Автор понад 500 наукових праць. Має низку патентів та авторських свідоцтв на винаходи та сорти рослин. Створив наукову школу. Підготував 30 кандидатів та докторів наук. Експерт Європейської комісії «Інкокопернікус» (Брюссель, з 1997 р.). Лауреат премії ім. Д. Заболотного НАН України (1997). Заслужений діяч науки і техніки України (2004). Лауреат нагороди Ярослава Мудрого АН ВШ України (2005). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2005). Академік-секретар відділення біології, хімії та медицини.
- БОНА Сфорца д'Арагона** (італ. Bona Sforza) (1494–1557)—міланська принцеса, королева польська і велика княгиня литовська в 1518–1556 рр.
- БОНДАРЕНКО Володимир Дмитрович** (1939) — професор кафедри лісівництва Львівського Державного лісотехнічного університету, автор і співавтор понад 200 наукових та навчально-методичних праць і монографій, дипломний керівник О.І. Фурдичка у Львівському лісотехнічному інституті. Автор поетичних збірок. Член Національної спілки письменників України.
- БОР Нільс Генрик Давид** (1885–1962 — данський фізик-теоретик і громадський діяч, один із творців сучасної фізики. Лауреат Нобелівської премії з фізики (1922). Член Данського королівського товариства (1917) та його президент від 1939 р. Був членом більш ніж 20 академій наук світу. Відомий як творець першої квантової теорії атома й активний учасник розробки основ квантової механіки. Зробив значний внесок у розвиток теорії атомного ядра та ядерних реакцій, процесів взаємодії елементарних частинок із середовищем.
- БРОВАРСЬКИЙ Лев Рудольфович** (1948–2009) — український футболіст і тренер (1968–1980). Рекордсмен львівських «Карпат» за кількістю проведених матчів — (412), багаторічний капітан команди. Володар Кубка Радянського Союзу (1969). Грав за збірну СРСР з футболу. Майстер спорту СРСР (з 1969 р.). Заслужений тренер України (з 2001 р.). У 2000 році визнаний найкращим гравцем в історії «Карпат». Граючий тренер Самбірського «Спартак». Закінчив Львівський інститут фізкультури.
- ВЕРБИЦЬКИЙ Михайло Михайлович** (1815–1870) — український композитор, хоровий диригент, священик УГКЦ, громадський діяч, автор музики Національного гімну України. Священикував у с. Стрілки (тепер — Старосамбірський район, школі присвоєно його ім'я, а в районі проводиться фестиваль хорової пісні його імені).
- ВИШЕНСЬКИЙ Іван** (близько 1550–1621) — український релігійний і літературний діяч раннього нового часу, преподобний. Православний монах, письменник-полеміст. Родом з Львівщини, з містечка Судова Вишня. У 1570-х роках став ченцем Афонського монастиря в Греції, де прожив 40 років. У 1604–1606 роках відвідав Україну, був гостем Львівського братства. Виступав на захист православ'я. Автор близько 16 полемічно-дидактичних творів.
- ВОЗНИЦЬКИЙ Борис Григорович** (1926–2012) — український мистецтвознавець, директор Львівської галереї мистецтв, академік Української академії мистецтв, Герой України (2005), лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка (1990), заслужений працівник культури України та Польщі, президент Україн-



ського національного комітету Міжнародної ради музеїв (ICOM), доктор *honoris causa*.

ГАДЗАЛО Ярослав Михайлович (1958) — Президент Національної академії аграрних наук України, доктор сільськогосподарських наук, академік НААН (Відділення землеробства і рослинництва, захист рослин, захист ягідних культур, 2007); заступник голови АПУ, голова Львівської обласної організації. Заслужений працівник сільського господарства України (1997). Нагороджений почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2000); орденом «За заслуги» III-го ст. (2001), II-го ступенів (2010).

ГЕРБУРТИ (пол. *Herburtowie*) — стародавній польський шляхетський рід німецького походження. Першими Гербуртами, які осіли в Галичині, були Вацлав, Фрідріх. Представники цього роду жили на Поділлі. Гербурти заснували міста. Рід відомий з 1241 року. На початку XIV ст. деякі представники роду перебрались з Нижньої Саксонії через Моравію до Польщі.

ДЗИРА Ярослав Іванович (1931–2009) — член Спілки письменників України, кандидат філологічних наук, історик-джерелознавець, публіцист, історіограф, літературознавець, шевченкознавець, перекладач. Народився в с. Тур'є на Старосамбірщині. Під керівництвом академіка О. Білецького опрацював літопис Самійла Величка. В Інституті історії АН УРСР видав літопис Самовиця, підготував 6 томів «Історіографічних досліджень в Українській РСР». Опублікував понад 160 статей з літературного- та історичного мовознавства, історіографії та палеографії. Видав шевченкознавчі розвідки «Рева та стогне Дніпр широкий», «Геній і коментатори його творчості», дослідження «Доля прадідівської букви», «Мовно-історичний кут зору», «Третій президент», серію статей «Гетьмани України», книжку «Реєстр всього війська Запорізького».

ДОЛІШНИЙ Мар'ян Іванович (1953–2006). доктор економічних наук, професор. Викладав на кафедрі економіки і організації поліграфічної промисловості УПІ ім. Івана Федорова (потім кафедра економіки, обліку і аудиту у видавничо-поліграфічному комплексі Української академії друкарства). У 1990 р. обрано членом-кореспондентом АН УРСР, а 1997 р. — академіком НАН України. Очолював Західний науковий центр Міністерства освіти і науки України та НАН України.

ДРЕБОТ Оксана Іванівна (1971) — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, завідувач відділу інституціонального забезпечення природокористування Інституту агроєкології і природокористування НААН. Знаний в Україні учений з питань збалансованого розвитку лісового сектора економіки, раціонального використання природних ресурсів, екологічного менеджменту. Автор понад 120 наукових праць, монографій, підручників, словника-довідника з агроєкології і природокористування, низки методичних розробок, методичних навчальних матеріалів для студентів вищих навчальних закладів. Заслужений діяч науки і техніки України (2015). З 2016 р. — член-кореспондент НААН. Результати досліджень О.І. Дребот були використані у діяльності Комітету ВР України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час розробки проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Формує школу молодих дослідників.

ДУБРАВСЬКИЙ Стефан (1829–1909) — галицький педагог, перший голова «Просвіти» на Стрийщині, співредактор часопису «Домь и Школа». Походить із с. Топільниця



(тепер — Старосамбірщина). Заснував при товаристві «Просвіта» фонд свого імені. Один із основоположників «Руської бурси» (тепер — училище № 34). Заповів частину свого майна «Руській бурсі» як фондовий капітал, з відсотків якого установа щороку виплачувала 5 стипендій учням з бідних родин. У розділі IV заповіту заповідає свою бібліотеку Державній гімназії в Стрию і призначає певну суму для створення «Бібліотеки фундації ім. С. Дубравського». Автор реферату «Основи впорядкування народних шкіл в Галичині». Нині в Україні засновано педагогічну премію ім. С. Дубравського, якою нагороджують кращих педагогів за вагомий внесок у педагогічну науку і розвиток освіти.

ЗУБРИЦЬКИЙ Михайло (1856) — український етнограф, фольклорист та історик, греко-католицький священик, діяч місцевого самоврядування Західноукраїнської Народної Республіки. Працював в с. Мшанці на Старосамбірщині.

КИРИЛИЧ Василь Петрович (28 травня 1964 року) — український дипломат, радник першого класу. Автор понад 30 публікацій з етнополітики, балканістики та східноєвропейської тематики. Автор першого Українського дипломатичного календаря (2007), дослідження «Світ про Україну та українців» (2016). Кандидат політичних наук, доцент.

КМІТ Юрій (псевдоніми і криптоніми: **Задуманий, Ю., К., Ю. К.**; 1872, с. Кобло, нині Старосамбірський район Львівської області — 1946) — український письменник і публіцист, етнограф Бойківщини, літературознавець, громадський діяч і священик УГКЦ. Автор оповідань із життя селян, п'єс, статей про І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Карпенка-Карого та про західно-європейських письменників.

КОЖИН Борис Борисович (1944) — перший командувач Військово-Морських сил України, віце-адмірал, народний депутат України II-го та III-го скликань, український громадсько-політичний діяч. Народився у Пскові, Росія. У 1961 році приїхав до України (у м. Луцьк).

КОЗЯВКІН Володимир Ілліч (нар. 8 червня 1947, с. Острожець, Млинівський район, Рівненська область) — доктор медичних наук, професор, генеральний директор Міжнародної клініки відновного лікування в Трускавці та Реабілітаційного центру «Еліта» (Львів).

КРВАВИЧ Дмитро Петрович (1926–2005) — український скульптор і мистецтвознавець, народний художник УРСР (1990). Лауреат Державної премії України імені Т. Шевченка (1972). Народний художник України. Педагог, професор Львівської академії мистецтв, старший науковий співробітник відділу мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України. Народився в с. Княжпіль на Старосамбірщині.

КУК Василь Степанович (псевдонім: Василь Коваль, Юрко Леміш, Ле, Медвідь (1913–2007) — генерал-хорунжий, головнокомандувач УПА з 1950 (після загибелі Р. Шухевича). У 1954 р. був заарештований і відбув покарання у радянських в'язницях і таборах, не дочекавшись суду, упродовж 6 років. Останні роки проживав у Києві.

ЛЕВ І Данилович, або **Лев Галицький** (бл. 1228 – бл. 1301) — старший син короля Данила Романовича (найстарший брат Іраклій загинув молодим на полюванні), князь перемиський (1240–1269), галицький, белзький (з 1269), верховний правитель Галицько-Волинського князівства (бл. 1270 – бл. 1301).

ЛИСАЙЧУК Богдан Михайлович (1997) — літератор-початківець. Його перші поетичні проби — це інтимна лірика, глибокі, аналітичні роздуми про людину



та її життєве призначення, а також філософські міркування про різноманітні події, явища і ситуації. Поезії Богдана Лисайчука вирізняються щирістю, відвертістю, не властивою його віку мудрістю в оцінці навколишнього світу. Деякий час працював у регіональній пресі Львівщини (газета «КОЛОВОРОТ»). Проживає в м. Ковелі.

ЛОСЬ Йосип Дмитрович (1937) — професор, доктор політичних наук (УВУ, Мюнхен, Німеччина, 1995), кандидат історичних наук, завідувач кафедри зарубіжної преси та інформації факультету журналістики ЛНУ ім. Івана Франка, член Спілки журналістів України з 1969 р. Заслужений журналіст України (з 1998), член Нью-Йоркської академії наук (з 2000). Науковий доробок Й. Лося — близько 200 науково-методичних праць. Автор чотирьох навчальних посібників. Створив школу світоглядної публіцистики. 2000–2005 рр. — член Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. Автор понад 1200 науково-публіцистичних і аналітичних статей та передмови до книжки «Саліна» (М. Прокопець) про злочини НКВД проти українського народу), видав альманах до 80-річчя спортивного товариства «Україна», книжку наукової публіцистики «Українська ідея: згадати себе, повірити в себе, бути собою». Фундатор трьох видань: газет «Українське слово», «Арка», журналу «Листи до Приятелів». З 1988 р. — член художньої ради театру «Не журись». Депутат Львівської обласної ради I-го демократичного скликання. Народився в селищі Нижанковичі на Старосамбірщині.

ПАТИКА Володимир Пилипович (1947) — академік. Закінчив хімічний факультет КДУ ім. Т. Шевченка. У 2000–2005 рр. — директор Інституту агроєкології та біотехнології УААН, з 2005 р. — професор кафедри біотехнології факультету екологічної безпеки Національного аграрного університету. З 2006 р. — завідувач відділу фітопатогенних бактерій Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України. Доктор біологічних наук. Професор.

ПИЛИП'ЮК Василь Васильович (1950) — визначний фотомайстер, президент видавничого підприємства «Світло й Тінь», визнаний світовою спільнотою творець художніх фотографій, значна частина яких вже ввійшла до кращих надбань культурологічної спадщини. Його творчість і суспільно корисна діяльність стали вагомим внеском у розвиток та відродження української культури.

ПОТОЦЬКИЙ Анджей (іноді **Андрій Потоцький**, пол. *Andrzej Potocki*, пом. у Станіславові 1691 або 1692) — польський шляхтич, військовий та державний діяч Корони Польської Речі Посполитої. Розбудовник, за деякими даними — засновник міста Станіслава (сьогоднішнього Івано-Франківська).

ПРОКОПЕЦЬ Марія Андріївна (1940) — українська поетеса. Перша збірка — «Я до серця Вашого іду». У 1992 р. — делегат I-го Всеукраїнського з'їзду працівників освіти від Старосамбірщини, 2001 р. — делегат Всеукраїнського з'їзду Союзу Українок. Нагороджена педагогічною премією ім. С. Дубравського. У 1995 р. вийшла її книжка «Саліна», яка розкриває злочини більшовицького терору в урочищі Саліна. У 1998 р. — виходять друком книжки «Хто до сонця виростає», «Надзвичайний подарунок», у 2011 р. — книга «Дзвін Саліни», що є продовженням розповідей про злочини НКВС, здійсненні в урочищі Саліна у червні 1941 р., а також книга «Слово про Нижанковичі». Є членом Всеукраїнського літературного об'єднання «Письменники Бой-



ківщини», лауреатом літературної премії ім. М. Утриска. Народилась в м. Хирові на Старосамбірщині.

ПРОЦЬ Любов Іванівна (1959) — українська поетеса, педагог. Закінчила філологічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка. Депутат Львівської обласної ради першого демократичного скликання. Поезія Любові Проць друкувалася в обласних та республіканських газетах, у часописах «Жовтень», «Дніпро», «Дзвін», «Березиль», «Ранок», в альманасі «Поезія», а також в українськомовній газеті «Свобода» (США). У 1990 р. видала першу поетичну збірку «Дубляни», за яку була прийнята до Спілки письменників України й відзначена літературною премією імені Василя Симоненка НСПУ. У 1995 — надруковано збірку її поезій «Горобина ніч», а 2008 р. — «Група крові». Проживає в селищі Дубляни.

РАШКЕВИЧ Михайло Васильович (1931–2017) — заслужений вчитель України, володар Золотої медалі імені А.С. Макаренка, Почесний громадянин м. Старий Самбір, педагог-новатор. Понад 30 років очолював Старосамбірську середню школу (Львівщина), в якій навчався О.І. Фурдичко.

РУДАВСЬКА-ВОВК Любов Володимирівна — українська поетеса, голова Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини» (член Української асоціації письменників. Автор понад 15 поетичних збірок, редактор, упорядник та співавтор «Антології Бойківського краю». Член редакційної ради Всеукраїнського журналу для дітей «Дзвіночок». Вірші Л. Рудавської-Вовк покладено на музику. Засновник Всеукраїнського літературного юнацького конкурсу ім. Івана Франка, мистецького фестивалю «За голосом трембіти». Володарка звання «Почесна бойкиня». Її ім'я вписане у Почесну книжку-альманах «Золотий фонд Бойківщини». Лауреат премії імені Івана Франка. Дипломант Всесвітніх бойківських фестин «З чистих джерел». Призер конкурсу «Срібний олень». Володарка статуетки Слави — переможець конкурсу «Когорта славних самбірчан». Нагороджена Козацькою грамотою (2016), медаллю «За вагомий внесок у розвиток м. Самбора» (2012), медаллю «Патріот України» (2016). Має державні нагороди. Член Всеукраїнських товариств «Просвіта» імені Т. Шевченка, «Бойківщина XXI століття». Проживає в м. Самборі.

САМОПЛАВСЬКИЙ Валерій Іванович (1952) — український політик, академік Лісівничої академії наук України. Закінчив факультет лісового господарства, Українську сільськогосподарську академію. У 1987–1997 — міністр лісового господарства України, до 2002 р. — голова Державного комітету лісового господарства України. У 1989–1991 рр. — народний депутат УРСР. У 1994 — перший віце-прем'єр міністр України. У 1997–1999 рр. — член Комісії з питань аграрної та земельної реформи при Президентові України. З 2002 р. — голова Товариства лісівників України. У 2002–2006 рр. — народний депутат України, член Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Кандидат економічних наук. Викладає у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

СОЗІНОВ Олексій Олексійович (1930) — український селекціонер та дослідник, професор, академік. Нагороджений орденами «За заслуги», почесними відзнаками Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, НАН України, УААН, медалями, почесними грамотами, дипломами ВДНГ України, з 1990 р. — за-



служений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Почесний професор Болгарської академії наук, Людина року — 1997 р., Людина III тисячоліття (США). У 1990–1996 — перший президент Української академії аграрних наук. Фундатор і директор Інституту агроєкології та біотехнології УААН; засновник та завідувач кафедри агроєкології та біотехнології Національного аграрного університету України. Автор та співавтор 18 сортів сільськогосподарських культур, отримав 19 авторських свідоцтв та патентів. Опублікував понад 600 наукових праць, з них 8 монографій. У 1989 р. його монографія «Поліморфізм білків та його значення в генетиці і селекції» (1985) удостоєна премії ім. В.Я. Юр'єва УААН України. Підготував 45 кандидатів і 9 докторів наук.

СОЛЬЧАНИК Богдан Зіновійович (1985–2014) — історик, громадський діяч, викладач кафедри нової та новітньої історії України Українського католицького університету у Львові. Загинув від кулі снайпера на Майдані 20 лютого 2014 року. Герой Небесної Сотні, Герой України, Почесний громадянин (посмертно) м. Старий Самбір.

ТАРАРІКО Олександр Григорович (1936) — академік, головний науковий співробітник Інституту агроєкології і природокористування НААН. Професор, доктор сільськогосподарських наук.

ТАРАСЮК Сергій Іванович (1963) — доктор сільськогосподарських наук, професор. Закінчив Львівський університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Обіймав посаду заступника директора з наукової роботи та інноваційної діяльності Інституту агроєкології та біотехнології УААН. Автор понад 200 наукових праць, монографій, опублікованих у наукових виданнях України, США, Польщі, Великобританії, Німеччини та низки робіт у науково-популярних журналах та газетах. Стипендіат Кабінету Міністрів України (1994–1995), Соросівський стипендіат (1995), переможець конкурсу Міжнародної науково-освітньої програми для молодих вчених (Україна — США, 1997). Викладає дисципліни: Генетика, Біоінженерія, Методи імунологічних досліджень, Молекулярна біотехнологія.

ТРИГУБ Віктор Вікторович (26 вересня 1966, село Кленівка Амвросіївського району Донецької області) — український журналіст, музезнавець, громадський діяч. Головний редактор журналу «Музеї України». Засновник Музею плакату України. Член Національної спілки журналістів України (від 2005 року).

ТУНИЦЯ Юрій Юрійович (1941) — український лісівник, економіст, еколог, президент Лісівничої академії наук України, ректор Національного лісотехнічного університету України, академік НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор.

УТРИСКО Мирон-Тадей Олександрович (1908–1988) — український громадсько-політичний діяч, організатор ОУН на Турківщині, дослідник Бойківщини. За політичну діяльність двічі відбував ув'язнення, зокрема у в'язниці «Бригідки» і концтаборі «Береза-Картузька». У 1944 році виїжджає до Австрії, згодом — до Німеччини, а звідти — до США, в місто Філадельфію. У 1967 році в США стає співзасновником товариства «Бойківщина». Ініціює відновлення видання за кордоном «Літопису Бойківщини». Спільно з Олександром Татомиром видає працю про гетьмана Петра Сагайдачного та героя Віденської перемоги над турками Юрія Кульчицького. За його редакцією у 1980 році виходить монографія «Бойківщина. Середня частина Українських Карпат». Окрім цього,



Утриско заснував радіoproграму для українців Філадельфії. Його іменем названо бойківський літературно-краєзнавчий конкурс.

ФИЛИПЧАК Іван (1871–1945) — галицький педагог, письменник, громадський діяч і краєзнавець. 1898 р. — викладач Самбірської вчительської семінарії на Львівщині. Брав участь у заснуванні музею «Бойківщина» в Самборі. З 1940 р. — директор Самбірського історико-етнографічного музею. Автор низки історичних повістей, краєзнавчих нарисів, статей, досліджень, зокрема, з історії Самбірщини та проблем шкільництва. Заарештований НКВС 04.11.1944 р., і засуджений на 15 років. У Тайшеті Іркутської області помер від голоду і холоду 21.10.1945 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 1999 р. № 382 Самбірському педагогічному училищу присвоєно ім'я Івана Филіпчика. Є автором прозових творів: «Княгиня Романова» (1927), «За Сян» (1928), «Будівничий держави», «Сила волі» (1930), «За вчительським хлібом» (1932), «Лемко Ділер», наукових розвідок: «З історії села Лішні, Сянського повіту», «Школа в Лаврові», «Історія Тиряви Сильної», «Короткий курс шовківництва», «Кульчицький — герой Відня» (1933), «Іван Берладник» (1935), «Дмитро Детько» (1935), «Школа в Стрільбичах» (1936).

ФІДИК Іван Григорович (1947) — поет, майстер рубаїв. Закінчив факультет української філології Дрогобицького педагогічного інституту. Працював у сфері культури і освіти. Друкувався у місцевій та республіканській періодиці. Працював кореспондентом, а згодом і першим редактором районного народного часопису «Прикарпаття» на Старосамбірщині. Автор кількох поетичних збірок: «Лоно материзни», «Полудневі літа», «Мій час у просторі безмежнім», «Передзим'я», «Дзвінке серце». Проживає в м. Старий Самбір.

ЧАЙКОВСЬКИЙ Андрій Якович (1857–1935) — український письменник, громадський діяч, доктор права, адвокат у Галичині. У 1914 р. Чайковський повернувся до Самбора, де його ув'язнили у сумновідомому львівському в'язниці «Бригідки». У 1918 р. став комісаром Самбірського повіту. Друкуватися почав з 1892 р. Проза Чайковського в романтичному стилі про Козаччину: «За сестрою» (1907), «Віддячився» (1913), «Козацька помста» (1919), «На уходах» (1921), «Олексій Корнієнко» (1924), «До слави» (1929), «Полковник Михайло Кричевський» (1935), «Перед зривом» та ін.

ШАШКЕВИЧ Маркіян Семенович (1811–1843) — західноукраїнський (галицький) пророк (Будитель), письменник, поет, духовний просвітител, натхненник національного пробудження Галичини. Зачинатель нової української літератури в Галичині, священик УГКЦ, релігійний та культурно-громадський діяч. Перший у нових часах речник відродження західноукраїнських (галицьких) земель. Очолив «Руську трійцю», ініціатор видання альманаху «Русалка Дністровая» (1837).

ШВИДЕНКО Анатолій Йосипович — доктор сільськогосподарських наук, професор Львівського лісотехнічного інституту.

ШЕПТИЦЬКИЙ Андрей, митрополит (мирське ім'я **Александр-Роман-Марія Шептицький**; 1865–1944) — український релігійний діяч, граф. Єпископ Української греко-католицької церкви; від 17 січня 1901 р. до своєї смерті — Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський — предстоятель Української греко-католицької церкви. Належить до знатного галицького роду Шептицьких. Доктор права. За час свого служіння значно розбудував греко-католицьку церкву як в Україні, так і за кордоном. Будучи одним із найбагатших людей



Галичини, щедро спонсорував українські культурно-просвітницькі товариства, надавав стипендії молодим митцям. У 1905 заснував Національний музей у Львові і придбав для його колекції кількість експонатів. Підтримував українську економічну діяльність, сприяв відкриттю кооперативів. Як Галицький митрополит був депутатом Віденського парламенту та Галицького сейму, які, однак, не часто відвідував. Зазнавав утисків більшовиків. Зокрема, у 1939 році енкаведисти розстріляли його брата Лева і всю його сім'ю у родинному маєтку Шептицьких у Прилбичах.

ЯВОРСЬКИЙ Іван (1858–1930) — довголітній (упродовж 37 років) парох села Стрільбичі Старосамбірського району Львівської області. Вивчав теологію у Львові. Отець Яворський вів невятомну просвітницьку роботу, організував на Самбірщині просвітянські читальні. У 1910 р. організував товариство «Січ». У 1914 р. його син Ярослав провів здви́г членів «Січі» у Львові. Отець Яворський — один із фундаторів націонал-демократичної партії у 1899 році. Він був послом до Австрійського сейму у 1913 р. Заснував школу і читальню в с. Стрільбичі. Похований у с.Стрільбичі на Старосамбірщині.

ЯВОРСЬКА Ольга Йосипівна (1954) — українська письменниця. Член Національної спілки письменників України (1997) та Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини» (2003). Друкувалася в буцацькій районній газеті «Перемога» (пізніше в «Новій добі»), обласних та республіканських газетах, альманахах: «Поезія», «Боян», літературно-мистецьких часописах: «Літературний Львів», «Дзвін», «Сова» та інших, у часописах «Життя», «Літературна Україна», «Літературна газета». Є співавтором низки книг, восьми антологій. Пише також нариси, критичні огляди, проблемні статті. Народилась в селі Тур'є на Старосамбірщині.

ТЛУМАЧЕННЯ ТОПОНІМІЧНИХ ТЕРМІНІВ, ВИКОРИСТАНИХ У КНИЗІ

Бойківщина — історико-етнографічний регіон на північних і південних схилах Карпат, простягається від річок Лімниця Тересва (на сході) до річок Уж і Сян (на заході), охоплює гірські райони Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей, площею близько 8 тис. км². Походить від назви населення регіону — бойків. До історичної Стрийщини належав чималий шмат етнографічної Бойківщини, включаючи місто Сколе. Досі збереглися скельні монастирі поблизу сіл Розгірче та Труханів («Скелі Довбуша»), а також залишки фортеці Тустань поблизу села Урич, де тепер щороку відбувається фестиваль середньовічної культури. Найбільші міські поселення — Турка, Сколе, Бориня, Воловець, Міжгір'я, Старий Самбір, Борислав, Долина, Калуш та ін. Через Бойківщину здавна проходив головний торговельний і військовий шлях з України в Угорщину й Західну Європу. У 1772–1918 рр. Бойківщина перебувала у складі володінь Габсбургів (згодом Австрійська імперія й Австро-Угорщина), у 1919–1939 рр. — Польщі. Після приєднання 1939 року Західної України та 1945 року Закарпаття до УРСР ввійшла до складу Української держави. На Бойківщині народилися багато відомих діячів, зокрема



гетьман Петро Сагайдачний, генеральний суддя з часів Хмельниччини Іван Креховецький, письменник Іван Франко.

Бориня — селище міського типу у Карпатах, на Бойківщині, Турківського району Львівської області. Перші письмові згадки про Бориню датовано 1552 р., коли поселення стало власністю роду Височанських. У 1870-х рр. тут знайдені римські монети часів імператора Траяна. За часів Речі Посполитої люди бунтували проти шляхти: до села скеровували каральні загони, щоб придушити опір. Під польською окупацією (1937) в Борині вибухнув страйк лісозаготівельників. Статус селища надано 1981 р.

Лаврів — село у Старосамбірському районі Львівської області. Населення — 461 осіб. Відстань до районного центру Старий Самбір — 12 км, до найближчої залізничної станції Терshiv — 9 км. Тут розташовується Лаврівський монастир Св. Онуфрія. Літографія 1842 р. Одне з найвідоміших місць Старосамбірщини. Перша письмова згадка — 1291 р. Діє Монастирський храм пророка Онуфрія, монастирська обитель чину Св. Василя Великого, побудована в 1547 р. та відновлена в 1910 р. Храмове свято — 25 червня. Лаврівський — найдавніший монастир Св. Онуфрія в Україні, є важливою архітектурною та мистецькою пам'яткою. З метою дослідження історії, архітектури, живопису та архіву Лаврів відвідували відомі діячі України: І. Нечуй-Левицький, Я. Головацький, І. Франко, М. Грушевський, І. Крип'якевич, О. Барвінський, В. Щурат, О. Духнович, А. Шептицький. За легендою, у с. Лаврові похований Лев І Данилович, князь Галицько-Волинського князівства. Відомі люди — Звіринський Карло Йосипович — український маляр, педагог.

Сколе — районний центр на Львівщині. Розташований у долині річки Опір в Українських Карпатах, один з історичних центрів Бойківщини, занесений до Списку історичних населених місць України. Через Сколе проходять стратегічні загальнодержавні і європейські транспортні комунікації: Київ — Чоп та Мукачеве — Львів, залізниця Київ — Чоп, південна гілка нафтогону «Дружба». Населення — 6 300 осіб. Відомі люди: Федір Заревич — український галицький письменник, редактор першого в Галичині часопису українською мовою «Вечерниці»; Соломія Крушельницька — всесвітньовідома співачка; Володимир Стецула — художник; Андрій Чайковський — український письменник, Ігор Чудійович — український краєзнавець, дослідник історії Сколівщини; Станіслав Лем — польський фантаст, Юрій Гуценка — український художник та майстер орнаменту на склі; Ярослав Кошів (*1943) — український журналіст. Автор книги про Георгія Гонгадзе «Обезголовлений» (2004).

«Сколівські Бескиди», Національний природний парк — Був створений у Карпатах у лютому 1999 р. на площі 35 684 га. Межі парку, в основному, збігаються з межами природних територіальних комплексів і проходять вододільними хребтами та руслами річок. До парку повністю або частково увійшли кілька раніше створених заповідних територій: лісовий заказник загальнодержавного значення «Сколівський», ландшафтні заказники загальнодержавного значення «Зелеміль» (частково) та місцевого значення «Майдан», заповідні урочища Дубинське, Сопіт, Журавлине, НПП «Сколівські Бескиди» створено на базі Сколівського лісового заповідника загальнодержавного значення



(створений у 1983 р. з метою охорони корінних ялицево-букових і букових лісів). Розташований у північній частині Львівської області України. Парк охоплює басейни річок Стрий і Опір і в межах масиву Сколівських Бескидів займає його північну частину. Абсолютні висоти на території парку — від 600 до 1200 м над рівнем моря. На південному заході хребет Сколівських Бескидів межує з хребтом Парашки, найвищою точкою (гора Парашка) 1268 м. На території парку розміщується державний історико-культурний заповідник «Тустань». та водоспад Гуркало. Тваринний світ: олень благородний, козуля, свиня дика, куниця, ласка, кіт лісовий. рись, вовк, ведмідь, ондатра. Із представників Червоної книги — борсук, кутора мала, бурозубка альпійська. Ендемічна фауна: туруни, татранська полівка.

Спас — село в Україні, у Старосамбірському районі Львівської області. Населення становить 493 осіб. 1905 р. біля села проклали залізницю, яка з'єднала Галичину із Закарпаттям. Цікавий факт: 1301 р. у Спасі помер і був похований у монастирі Галицько-Волинський князь Лев I, син короля Данила Галицького. За кілька кілометрів на південь від села розташована геологічна пам'ятка природи — Спаський камінь.

Старий Самбір — районний центр на Львівщині. Перша писемна згадка — 1071 р. Розташовується у верхів'ях р. Дністер. День міста — 24 травня. Місто внесено до Списку історичних населених місць України. Населення — 7200 осіб. Відомі люди: Саварин Ніль Николай — церковний діяч, єпископ Української греко-католицької церкви в Канаді, василіяннин; Яніна Райхерт-Тот — скульптор, працювала у Львові, Кракові; Миколай Зиблікевич — президент Кракова, голова Галицького сейму; Степан Степан — оперний співак, народний артист України, соліст Львівського національного театру опери та балету ім. С. Крушельницької; Білобрам Осип — засновник «Просвіти» Старого Самбора, військовий диригент, вояк УГА; Рашкевич Михайло — педагог-новатор, заслужений вчитель України, володар Золотої медалі ім. А.С. Макаренка, Сольчаник Богдан Зіновійович — Герой України, захисник Майдану, Герой Небесної Сотні.

Стрільбичі — село у Старосамбірському районі Львівської області. Населення — 1900 осіб. Давньоруське село, яке могло існувати ще за часів Галицько-Волинської держави королів Лева та Юрія. Перша документальна згадка в історичній літературі відноситься до 1422 р., а в актових документах постійно згадується з 1437 року. У селі збудовано храм Покрови Пресвятої Богородиці, належить парафії УАПЦ. Відомі люди: рід Стрільбичьких — вийти та урядники села Стрільбичі в XIII–XVIII ст.; Галич Василь Миколайович — український історик, перекладач, громадський діяч США. Дійсний член НТШ та Американського історичного товариства; Орест Фурдичко — український фахівець лісового і сільського господарства, політик, громадський діяч, меценат, вчений-академік.

Турка (раніше Турка над Стрийом), — районний центр на Львівщині, в Карпатах. Неофіційна столиця Бойківщини. За найвірогіднішою версією свою назву місто одержало від первісних диких биків — турів, які водилися в навколишніх лісах. Місто розташовується на лівому березі річки Стрий, з його притоками — р. Яблунькою та Літмиром, між горами Шименка, Кичера, Вінець та Осовня. Етнічне населення 99% українці. Пам'ятки культури,



архітектура: церква перенесення мощів святого Миколая (1776 р.), церква Святого Миколая (1739 р.) церква Успення Пресвятої Богородиці (1750), церква Покрови Пресвятої Богородиці (1780), церква Святих Петра і Павла, Успенський костел (1778), Синагога (XIX ст.), Окописько (XIX ст.), Площа Ринок, Майдан Т. Шевченка, народний музей «Бойківщина», «Музей бойківської книги». Персоналії: Айра Московіц (1912–2001) — американський художник, гравер; Абба Хуші (1898–1969) — ізраїльський політик, мер міста Хайфа (1951–1969); Мирон Юсипович (1957) — головний диригент Симфонічного оркестру (K&K Philharmoniker) Австрійської агенції (Da Capo Musikmarketing GmbH, Austria), керівник хору (K&K Opernchor), заслужений артист України; Песін Іван Миколайович — український математик.

Чубинське (колишня назва Нова Олександрівка) — село в Україні, в Бориспільському районі Київської області, розташоване на Лівобережжі, за 12 км від Києва та за 4 км від Борисполя. До 1934 року мала назву колонія Нансена. Сучасну назву отримало 1992 року на честь Павла Чубинського, вченого етнографа, автора національного гімну України (колись тут був учень Чубинських). Постановою Кабінету Міністрів України № 700 від 23 квітня 1999 року відродження садиби Чубинського було внесено до державної програми відтворення видатних пам'яток історії та культури.

Хирів — місто у Старосамбірському районі Львівської області. Розташоване у Передкарпатті, над річкою Стривігор, залізничний вузол — за 16 км від райцентру. У місті діє пропускний пункт на кордоні з Польщею «Хирів — Коросно» (пол. Krościenko). Місто займає територію, багату на соснові ліси, тому в основі його назви лежить слово хир «сосна», присутнє можливо від чуваського. Тепер чуваші заселяють місця, далекі від Хирова, але їхні предки колись проживали в Західній Україні і залишили після себе назви багатьох населених пунктів. Територія Хирова була заселена від прадавніх часів. Про це свідчить знахідка 1871 р. римських монет, датованих IV ст. н.е. біля залізничної станції. У 1872 р. через місто було прокладено залізничну колію. Населення — 4 595 осіб (2001). Пам'ятки архітектури: Хирівський конвікт-комплекс споруд Хирівської єзуїтської колегії (конвікт, церква Різдва Пресвятої Богородиці), залізничний вокзал, костел св. Лаврентія. Відомі люди: Пастернак Ярослав Іванович — український археолог, професор, Дем'ян Гладилевич — громадський діяч, професор, співзасновник газети «Діло», Підвисоцька Емілія — українська актриса, Теофіл Ольшанський — діяч УВО, у 1924 році здійснив спробу замаху на Президента Польщі Ст. Войцехівського, Стефанович-Ольшанська Михайлина — українська малярка-іконограф і графік, Брати Коропеї (Остап, Осип, Володимир, Ярослав) — фундатори ОУН в Хиріві, Володимир — президент Асоціації лікарів США, Михайло Гальо «Коник» — полковник УПА, Єдлінська Уляна Ярославівна — український мовознавець, дійсний член НТШ, Прокопець Марія — українська поетеса, Сенчишин Ярина Богданівна — українська поетеса і перекладачка, Раєвський Віталій Анатолійович — генерал-майор, начальник Аеромобільних військ ЗС України, Йозеф Никорович (1827–1890) — вірменин, журналіст, композитор. 1916 року в Хиріві побував відомий письменник-сатирик Ярослав Гашек, що відображено у творі «Пригоди бравого вояка Швейка». Через Хирів пролягає туристичний маршрут «Шляхами бравого вояка Швейка».



ТЛУМАЧЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ НАУКОВИХ ТЕРМІНІВ

АГРОКОСМОС — Українська академія аграрних наук розробила Концепцію науково-технічної програми «Моніторинг агроресурсів та прогнозування їх стану з використанням даних дистанційного зондування» (скорочена назва «Агрокосмос»), яка має стати основою для створення державної агроінформаційної системи моніторингу агроресурсів. Об'єктами досліджень є аграрні ресурси та їх стан, який можливо визначати засобами дистанційного зондування. Це, зокрема, такі характеристики ґрунтового покриву, як ґрунтові ареали, вміст гумусу, ерозія, підтоплення, засолення, переущільнення та рослинні ресурси — площі основних сільськогосподарських культур, стан посівів, прогнозування урожаю.

Агробіоценоз (від «агро» і «біоценоз») — угруповання рослин, тварин і мікроорганізмів, створене і регулярно підтримуване людиною для отримання сільськогосподарської продукції. Дослідження структури, стійкості і продуктивності агробіоценозів складають самостійний розділ біогеоценології — агробіоценологія.

Агроландшафт — антропогенний ландшафт, основу якого становлять агроценози, тобто сільськогосподарські угіддя (поля, сіножаті, пасовища) та штучні лісові насадження, зокрема лісосмуги та інші захисні насадження. Агроландшафти формуються внаслідок взаємодії природно-потенціальних комплексів (ППК) з усіма ланцюгами системи землеробства, зокрема з інфраструктурою, проти-ерозійними заходами постійної дії (лісосмуги, протиерозійні гідротехнічні споруди різних типів, межі полів і сівозмін, польові дороги, гідрографічна мережа). Сучасні агроландшафти — складні системи, що створені з різних елементів агроєкосистем (рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження) незначних за площею ареалів лісів, чагарників, лісосмуг, природних лук, боліт, торфовищ та розташованих на їхніх територіях доріг, комунікацій і будівельних споруд.

Агромоніторинг — в Україні, як окремий науково-практичний напрямок, сформувався моніторинг ґрунтів на землях сільгосппризначення. Формування сільського господарства, надінтенсивна експлуатація земельних ресурсів, а також низка екологічних катастроф, що спостерігалися останніми десятиріччя, призвели до екологічних проблем, які за своїми негативними наслідками перевищують Чорнобильську катастрофу. Для України, де землі сільгосппризначення становлять 71% від загальної території, агроєкологічний стан ґрунтів безумовно є пріоритетним об'єктом моніторингу. Поряд із визначенням цезію-90 та стронцію-137 обов'язковим стало дослідження вмісту гумусу, макро- та мікроелементів, інших важких металів і залишкових кількостей пестицидів. Спеціалісти вивчають особливості накопичення токсичних речовин у системі «ґрунт — продукція рослинництва», а також їх міграцію у суміжні об'єкти навколишнього природного середовища.

Біотехнологія — (Biotechnology, від грец. *bios* — життя, *techne* — мистецтво, майстерність і *logos* — слово, навчання) — використання живих організмів і біологічних процесів у виробництві. Біотехнологія — міждисциплінарна галузь, що виникла на стику біологічних, хімічних і технічних наук. З розвитком біотехнології пов'язують розв'язання глобальних проблем людства —



ліквідацію нестачі продовольства, енергії, мінеральних ресурсів, поліпшення стану охорони здоров'я і якості навколишнього природного середовища.

Геномна (генна) інженерія — це біотехнологічний прийом, спрямований на конструювання рекомбінантних молекул ДНК на основі ДНК, взятої з різних джерел, сукупність прийомів, методів і технологій одержання рекомбінантних РНК і ДНК, виділення генів з організму (клітин), здійснення маніпуляцій з генами і введення їх в інші організми.

Гідробіонти — морські та прісноводні організми, постійно живуть у водному середовищі. До гідробіонтів також відносяться організми, що живуть у воді частину життєвого циклу, тобто земноводні. Існують морські та прісноводні гідробіонти, а також ті, що живуть у природному або штучному середовищі, ті, що мають промислове значення і ті, що не мають його.

Дистанційне зондування Землі — спостереження поверхні Землі авіаційними і космічними засобами, оснащеними різноманітними видами знімальної апаратури. Наприкінці 2012 року у світі налічувалося понад два десятки космічних апаратів дистанційного зондування Землі. У безпосередній реалізації програм супутникових спостережень беруть участь 25 країн. Космічні технології знімання земної поверхні дають змогу суттєво підвищити ефективність досліджень у різних галузях, зокрема в геоєкології. Основою сучасних дистанційних досліджень є цифрова обробка, дешифрування та інтерпретація матеріалів космічних знімачів ландшафтних та геологічних умов територій, що вивчаються.

Екологічний моніторинг — моніторинг довкілля (англ. — *environmental monitoring*, нім. — *Monitoring der Umwelt (der Umgebung)*) — комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних, довгострокових спостережень, оцінки і прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або ослаблення. Предметом моніторингу навколишнього природного середовища є організація та функціонування системи моніторингу, оцінювання та прогнозування стану екологічних систем, їх елементів, біосфери, характеру впливу на них природних та антропогенних чинників. Об'єктами моніторингу навколишнього природного середовища, залежно від рівня та мети досліджень, є саме довкілля, його елементи і джерела впливу на нього, зокрема, атмосферне повітря, підземні та поверхневі води, ґрунти, відходи, несприятливі природні процеси (зсуви, карст тощо).

Екотоксикологія — наука, яка безпосередньо пов'язана з екологією та токсикологією і відноситься до природничих галузей медико-біологічних знань, що ґрунтуються на використанні досягнень сучасних технологічних дисциплін для запобігання шкідливій дії на природні системи. Назва її походить від трьох грецьких слів: *ekos* — житло, *toxikon* — отрута, *logos* — вчення. Структурно екологічна токсикологія вивчає шляхи надходження, міграцію, вплив екотоксикантів на світ живої природи і визначає характер змін у живих організмах (субклітинний рівень, у тканинах, органах, організмі) та в довкіллі. Об'єкт дослідження — екотоксикант, що реалізує свою дію на навколишнє природне середовище через вплив на різні таксономічні групи живих організмів.

Зиготний — початковий, форма мейозу, настає після запліднення (у водоростей і найпростіших), коли лише зигота диплоїдна, а її похідні гаплоїдні.



Коадативність — взаємні, морфологічні та функціональні пристосування органів, що виробилися у процесі еволюції організмів.

КОСТ (COST) — міжнародна організація. Напрямок програми «Сільське господарство Біотехнології». Охоплює: мережі проектів координованих національних досліджень в галузях, які представляють інтерес для мінімальної кількості учасників (приблизно 5) з різних держав — членів. Дії визначено згідно з Меморандумом Розуміння (MoU), підписаним владами держав COST, що виявили бажання брати участь в діях. Тривалість дії — зазвичай 4 роки. Збільшення кількості дій організації (див. нижче) доводить успіх COST в межах Європейської наукової спільноти.

Ксенобіотики (від грец. Ξένος — «іноземець», βίος — «життя» і — τικός — суфікс прикметника) — хімічні речовини, що природно не синтезуються, не можуть асимілюватись організмами, внаслідок чого не беруть участі у кругообігу речовин у природі, а тому накопичуються у навколишньому природному середовищі (наприклад, пластмаси). У вужчому значенні — це речовини, що зазвичай присутні у природі у багатому менших кількостях і, як правило, прямо або побічно є наслідком господарської діяльності людини. Типовими прикладами ксенобіотиків є фармпрепарати, так само, як і наркотики та інші подібні речовини. Часто термін звужують до позначення різноманітних забруднювачів, зокрема пестицидів, мінеральних добрив, мийних засобів, радіонуклідів, синтетичних барвників тощо. Потрапляючи в навколишнє природне середовище, вони можуть спричинити алергічні реакції, загибель організмів, мутації, знижувати — чужорідні для біосфери і імунітет, порушувати обмін речовин, хід процесів у природних екосистемах до рівня біосфери загалом. Вивчення перетворень ксенобіотиків шляхом детоксикації і деградації в живих організмах і в навколишньому природному середовищі важливо для організації санітарно-гігієнічних заходів з охорони природи.

Меліоранти — хімічні меліоранти кислих ґрунтів поділяють на три групи: 1) промислового виробництва; 2) відходи промисловості з високим умістом вапна; 3) місцеві меліоранти з пухких (легких) карбонатних порід (туф, гаж, мергель тощо), які зазвичай не потребують розмелювання.

Онтологія (лат. — *ontologia* від дав.-гр. — *ὄν*, род. в. грец. — *ὄντος* — суще, те, що існує, і грец. *λόγος* — учення, наука) — вчення про буття, розділ філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого. Поняття «онтологія» не має однозначного тлумачення у філософії.

Палеоекологія (англ. — *palaeoecology*, нім. — *Paläoökologie*) — розділ палеонтології, який вивчає взаємозв'язку між організмами геологічного минулого і середовищем їх існування. Має важливе значення для розуміння механізму утворення органогенних гірських порід, місць їх локалізації.

Радіоекологія — розділ науки, що вивчає застосування іонізуючого випромінювання для досліджень. Первісно радіологія була у складі медицини. Радіологія, що передбачає використання рентгенівського випромінювання, називається рентгенологією. Нині радіологія включає в себе дослідження за допомогою високочастотних хвиль, магнітних полів та інших випромінювань.

Ризобіфіт — біопрепарат для підвищення врожайності бобових культур.



Сегетальний — посівний; рослини; бур'яни, що зростають разом з культурними рослинами, посівні бур'яни.

Селітебні території — це ділянки землі, які можуть бути використані для розміщення громадської, житлової і рекреаційної зон, а також деяких окремих елементів транспортної та інженерної інфраструктури. Крім того, сюди можуть входити й інші об'єкти, господарська діяльність і розміщення яких не потребують захисних і санітарних зон. Однак, необхідно також зважати на те, що селітебні території — це термін, який стосується тільки територій, що розташованих у межах селищ міського типу, і безпосередньо міст. Отже, подібне визначення не застосовується, наприклад, до сіл.

Синантропна рослинність — рослинність, яка отримує переваги від антропогенних заходів, зміни середовища і, отже, поширюється поблизу антропогенних ландшафтів (поля, пасовища, дороги, населені пункти, житла).

Фітобіота — угруповання аборигенних, неаборигенних та напівкультурних видів судинних рослин, що спонтанно зростають в агроландшафтах України, незалежно від того, який вплив вони мають на культурні рослини — позитивний чи негативний.

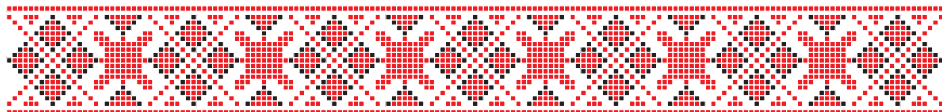
Фітовіруси — мікроорганізми-шкідники. Внаслідок ураження рослин вірусними захворюваннями їх ріст помітно погіршується через несприятливі умови. Віруси важко відразу визначити тому, що рослина рідко гине. Але іноді вірусне захворювання може супроводжуватися ознаками, які зрештою спричиняють інфікування і знищення організму рослин, наприклад, спочатку починається хлороз листя, потім воно обсыпається і спостерігається загнивання стовбура.

Фітодизайн — цілеспрямоване науково обґрунтоване введення рослин у дизайн інтер'єру офісу і оформлення інших приміщень, з урахуванням їхньої біологічної сумісності, екологічних особливостей, здатності до поліпшення якості повітря в приміщенні. Фітодизайном також називають практику створення рослинних композицій для оформлення інтер'єрів, озеленення приміщень і створення зимових садів.

Фітопатогенні мікроорганізми — збудники захворювань рослин.

Цитологія — наука, яка вивчає клітини, їх будову, функціонування, процеси розмноження, старіння і смерті. Вона відіграє важливу роль у виявленні багатьох захворювань людини. Тому цитологічне дослідження є одним з основних видів лабораторної діагностики.

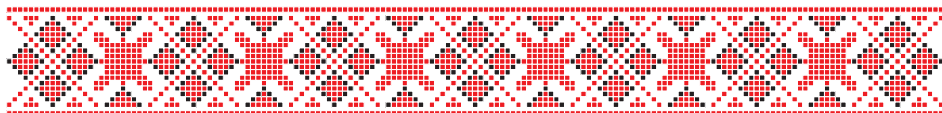




ВИКОРИСТАНІ АВТОРОМ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

1. Лісовими стежками Львівщини / О. Фурдичко, В. Бондаренко, М. Оприсько та ін. — Львів: Львівське ДЛГО «Львівліс», 1995. — 61 с.
2. *Филипчак І.* Школа в Стрільбичах. Нарис з історії шкільництва / І. Филипчак. — Львів: БІБЛЬОС, 1998. — 69 с.
3. Фурдичко О.І. Першопостаті українського лісництва. Нариси до лісової історії / О.І. Фурдичко, В.Д. Бондаренко. — Львів: ВАТ «БІБЛЬОС», 2000. — 368 с.
4. *Леськів Ю.О.* Джерело. Пластовий співаник / Ю.О. Леськів. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2001. — 168 с.
5. *Пилип'юк В.В.* Доля і праця. Фахова, наукова, громадська та меценатська діяльність Ореста Фурдичка / В.В. Пилип'юк, В.Д. Бондаренко. — Львів: «Тінь і світло», 2002. — 125 с.
6. *Леськів О.В.* Директор / О.В. Леськів. — Самбір, 2007. — 289 с.
7. *Фурдичко О.І.* Школа в Стрільбичах. Літопис продовжується. Нарис з історії шкільництва / О.І. Фурдичко, О.В. Леськів. — Львів: Панорама, 2007. — 175 с.
8. *Николович Я.* Стрільбицькі князі / Я. Николович. — Львів: Манускрипт, 2009. — 230 с.
9. Академіки Національної Академії аграрних наук України. Фурдичко Орест Іванович: Бібліографія наукових праць. — К: Аграрна наука, 2012. — 200 с. — (Бібліографічна серія).
10. *Леськів О.В.* Каденція. Нарис із депутатської діяльності Ореста Фурдичка / О.В.Леськів. — К.: ТОВ «ДІА», 2012. — 220 с.
11. *Янів М.* Історія села Стрільбичі. Із записного зошита. Невидане / М. Янів. — с. Стрільбичі, Старосамбірський р-н, Львівська обл., 2017.
12. Інститут агроекології і природокористування. 20 років. — К.: ТОВ «ДІА», 2012. — 60 с.
13. Звіти про наукову діяльність академіка О.І. Фурдичка. (2015–2017).
14. Орест Фурдичко. Родина, родина... [Електронний ресурс]. — DVD-диск.
15. Місцева преса Львівщини за різні роки (1998–2017).





ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	3
Орест Фурдичко — генератор яскравих наукових ідей та потужної праці (<i>Я. Гадзало</i>)	3
Свій шлях (<i>Л. Рудавська-Вовк</i>)	7
ПРОЛОГ	8
Планетарність	8
ОСНОВА	9
Джерела	11
Не з парадного входу	45
Дар уміти слухати і почути	65
Сколівські бескиди	87
Найдорожчий скарб	95
АКЦЕНТИ	105
Вчителі відкривають двері. Входиш ти сам.	106
Вчителі	107
Desiderate	115
На службі суспільству	131
Асоціація агроекологів України	132
Заслужені нагороди	134
Літературний хист — яскрава грань обдарованості вченого	137
Вчений-меценат	154
ЗЛЕТ	165
Наукові орбіти	167
Інститут	168
Агроекологія — філософія розвитку аграрної науки.	188
Золотий фонд інституту	202
Академіки НААН	202
Члени-кореспонденти	203
Доктори наук	204



Заслужені працівники сільського господарства України	206
Структура інституту.	207
Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації.	209
100 років Дослідній станції лікарських рослин	223
Вибране з виступів, доповідей і наукових праць вченого	229
Наукова школа академіка Фурдичка	282
Перелік захищених кандидатських і докторських дисертацій під керівництвом академіка О.І. Фурдичка	283
Державна премія України	286
СЛАВНИЙ БОЙКО! Замість епілогу.	295
В десятку! Одним абзацом про Ореста Фурдичка	296
Славний бойко!.	299
Майдан.	303
Наука, як і музика — вічна	307
ФОТОГАЛЕРЕЯ	316
Знакові зустрічі.	316
Родина	324
Вчителі та наставники.	326
Здобутки і відзнаки Ореста Фурдичка	332
В колі героїв	334
ПершOVERесневі турботи.	336
Перший урожай з батьківського саду	340
Сімейні дозвілля	341
Майдан — Революція Гідності	352
Єрусалим, Йорданія, Єгипет	354
Дорогами святого Афону.	356
Міжнародне співробітництво з Францією	362
Японія	364
Китай	374
Міжнародна науково-практична конференція «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» 2015	380
Конференція. Листопад, 2016	382



Загальні збори НААН	383
День вишиванки	384
Святкування 100-річчя національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН	387
Відкриття карпатського філіалу ВГО «Асоціація агроекологів України»	388
Святкування ювілею 45-річчя від дня заснування Інституту агроекології і природокористування НААН України	390
У вирі визначних подій	394
ПІСЛЯМОВА	411
Від організатора виробництва — до авторитетного вченого (<i>С. Давимука</i>)	411
ПРО АВТОРА	
Полісянин, закоханий у Бойківщину	414
ДОДАТКИ	417
Науковий доробок академіка Ореста Фурдичка за 2012–2017 рр.	417
Основні віхи життя і діяльності Ореста Фурдичка	423
Література про життя та діяльність О.І. Фурдичка	425
Короткі відомості про імена, згадані в книзі	428
Тлумачення топонімічних термінів, використаних у книзі	436
Тлумачення використаних наукових термінів	440
ВИКОРИСТАНІ АВТОРОМ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	444



Науково-популярне видання

Володимир КОВТУН

ПЛАНЕТА НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ АКАДЕМІКА ОРЕСТА ФУРДИЧКА

НАРИС ПРО ЗДОБУТКИ ВЧЕНОГО

Автор складає щиру подяку за сприяння і допомогу
ОЛЕНІ ДЕМ'ЯНЮК (м. Київ), ОМЕЛЯНУ ЛЕСЬКІВУ (м. Самбір),
БОГДАНУ ЛИСАЙЧУКУ (м. Ковель), ЗІНОВІЮ КУТЕЛЬМАХУ,
ГРИГОРІЮ СОРОЦІ і ОЛЕНІ КОЗИМКО (м. Старий Самбір),
МИКОЛІ ЯНІВУ (с. Стрільбичі)

Літературний редактор
Лариса РИЖИКОВА

Редактор
Оксана ДРЕБОТ

Здано до набору 10.08.2017. Підписано до друку 31.08.2017.
Формат 70×100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл. вид. арк. 38,4. Ум. друк. арк. 39,2.
Тираж 500 прим. Зам. АЕ-К-2017.

Комп'ютерна верстка та друк ТОВ «ДІА»:
вул. Васильківська, 45, Київ, 03022
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців серія ДК № 1149 від 12.12.2002 р.



КОВТУН Володимир Дмитрович — член Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини», відомий громадсько-політичний діяч Галичини, патріот України, номінант енциклопедії «Кращі люди України», майстер слова, лауреат Першої премії літературного конкурсу ім. М. Утриска, член Всеукраїнської громадської організації «Асоціація агроекологів України» та володар її Почесної відзнаки «Заслужений захисник природи».

Є у Ореста Фурдичка
надзвичайно добра звичка:

**Людам приклад подавати,
як все рідне шанувати.**

В його спогадах зринають
сільська школа, світлий клас,
Вчителі, а особливо,
гарний підлітковий час.

Юність — теж, бо відшуміла,
мов веснянії сади...

**Перші успіхи у праці — десь з роси,
а десь — з води.**

**Далі більше — це визнання,
керівні роботи**
Та й Парламент не дарунок —
без кінця турботи.

Тому й звик завжди тримати
він на пульсі руку,
**То ж подався не у бізнес,
а пішов в науку.**

Де ще село, яке зросло
Велета такого?
**Боюся, важко віднайти,
тому шануймо свого.**

**Він нині академік, патріот,
уславлений краєнин,
Що гордо людям зізнається:**
«Я просто, друзі, стрільбичанин!»

Омелян ЛЕСЬКІВ